

אספקלריא לקלריא

אספקלריא לפרשת צו - פרה תשפ"ד

הלכות שבת למעשה

חינוך

חידות

אספקלריא לדף היומי

סיפור

ניתן להגיש תגובות לכל המאמרים, בכתובת המערכת:

2248228@gmail.com

המערכת אינה אחראית לתוכן המאמרים וסגנונם

אסור להדפיס ולפרסם את החיבור או חלקו למטרת מסחר בלא רשות מפורשת בכתב מהמו"ל (ישראל אברהם קלאר)

אספקלריא לפרשת צו - פרה תשפ"ד..... ד

אשרי האיש - פנינים והארות מכל הדורות / ישראל אברהם קלאר..... ז

והיה כעץ' - מעלות האיש המשובח נרמזות בכך שהוא כ'עץ' - כיצד?..... ז
בא לומר ממעלותיו והנהגותיו של אותו חכם, שנמשל לאילן ששרשיו

מרובים..... ח

אזורך - עולם התפילה / הרב חיים שולביץ, עיה"ק ירושלים..... ט

הודאה..... ט

אהל תורה / הרב יהודה איזנשטיין, מח"ס 'אהל מועד', ישיבת מיר ירושלים..... טו

קרבן החטאת והעולה, מי קודם (בסדר המקראות, בסדר ההקרבה, ובסדר

אמירת הפרשיות)..... טו

אמונה ובטחון / הרב אברהם דניאל עבשטיין, מח"ס 'מי מנוחות', לויקווד..... כ

חיים בלי דאגה!..... כ

ביאורים והארות / הרב משה הלוי הורן, מח"ס 'תפארת ציון' בסוג' תקפו כהן,

מג"ש בישיבת תפארת ישראל, בני ברק..... כד

מקור לחיוב קריאת פרשת פרה..... כד

פרה של משה לעולם עומדת..... כה

בשעה שעלה משה למרום שמע קולו של הקב"ה יושב ועוסק בפרשת פרה

אדומה..... כז

הקב"ה אומר הלכה בשם אומרה "רבי אלעזר בני אומר"..... כז

בית המשפט / הרב ישי יצחק שרגא, ר"מ בישיבת לב אליהו ומח"ס תורת העובר,

ירושלים..... כט

חופשת לידה..... כט

דעת כהן / הרב שמואל מנחם כהן, ראש ישיבת 'תל ציון'..... לג

בענין כהונה בפרה אדומה..... לג

בהא דפרה כל מעשיה בכהן..... לד

החילוק בין פרה ראשונה לשאר פרות..... לה

דעת כהן / הרב שמואל מנחם כהן, ראש ישיבת 'תל ציון'..... לז

ישיבת הכהנים בפתח אהל מועד..... לז

הכי איתמר / הרב איתמר טעפ, מח"ס 'הכי איתמר', קרית ספר..... מ

מניית חיובי כרת בבה"ג ורס"ג..... מ

השבת של מ"י / הרב יחיאל פישל רוזנר, מח"ס 'מנחת יחיאל' ו'השבת של מ"י' מב
פניני עיון בפרשת צו..... מב

ויאמר שמואל / הרב שמואל ברוך גנוט, מראשי ישיבת 'משאת המלך' ורא"כ
ב'מדרש אליהו', מח"ס 'ויאמר שמואל' ושא"ס, אלעד מו
'צו' - לשון זירוז לשבועיים שלא יחזרו..... מו

ויברך דוד / הרב דוד אריה הילדסהיים, מח"ס 'ויברך דוד' ומעורכי ספרי הגאון
מרוגוטשוב מט
(לפרשת פרה) ביאור שיטת הר"ח שסכין שנגעה בטמא שבא מטומאת מת
נעשית אב הטומאה..... מט

ויצבור יוסף / הרב יוסף צברי, רב ומו"צ בעיר אלעד, ומח"ס 'זיען יוסף', 'שלחן
מלכים' ושא"ס נב
דרכי העבודה הנרמזים בפסוק 'צו את אהרן'..... נב

חזרת הש"ץ / הרב אברהם שיץ, ראש כולל טהרות 'תפארת שלמה' בשכונת רמת
שלמה, ירושלים עיה"ק נה
מדוע ארבע הפרשיות הן מקשה אחת הרי כל אחת יש לה טעם בפני עצמה
נה..... נה

כיום יאיר / הרב נח גדליה קוצ'קוב נח
דמא בן נתינה - האיש המעשה והשכר..... נח

מי הדעת - תלמוד תורה בפרשת השבוע / הרב יוסף קסלר, מח"ס 'משנת ברכה',
מודיעין עילית סד
סיום מסכת..... סד

מעדני מלך / הרב מרדכי מלכא, הרב הראשי לעיר אלעד, נשיא וראש מוסדות
"אור המלך", מחבר ספרי שו"ת דרך המלך, אמרי מרדכי ועוד סו
למה להודות? שיעור יסודי לחיים..... סו

משאת משה / הרב מנחם ישראל חזן, מודיעין עילית עג
אש תמיד..... עג

מתורתו של הצפנת פענח / הרב אברהם ישעיהו הכהן בירנהק, מו"ל 'צפנת פענח
החדשות', מודיעין עילית פג
אם מנחת חינוך מעכבת..... פג

נגוהות בפרשה / הרב ישראל מאיר אסטריק, מח"ס 'יאמר ישראל (רחובות)..... פה
בין מלך לכהן גדול..... פה

נחלי מים - נושאים בפרשת השבוע / הרב דב יעקב ברטמן, טורונטו..... פז
הטובה והחשובה שבמדות האדם היא היותו גומל טובה.....פז

נחשבה / הרב יחיאל הלוי נוביק, ראש כולל דעת יוסף - אשדוד, עורך ספרי מרן
הגר"ש רוזובסקי זצ"ל..... צ
תכלית הידיעה שנדע שלא נדע - וזו חכמתו של הבן החכם - ומכאן זוכים
להריגת המן, וקבלת התורה מאהבה בימי מרדכי ואסתר - וחוזרין לחוג חג
המצות בדיעות.....צ
סגולת הפסוק 'אש תמיד לבטל מחשבת און או הבל - אש התורה.....צב

פרחים לתורה - כיצד מחנכין / הרב ישראל חיים בלומנטל, מג"ש בכולל תורת
מרדכי..... צד
יחס נכון לבן הטועה | הפרה רוצה להניק.....צד

שבט מישראל / הרב ישראל פרידמן, רב קהילת טשארטקוב, מח"ס 'שבט
מישראל', מאנשעסטער..... צו
האם הכהנים היו מביישים מי שהביא חטאת.....צו

שלהבת התורה / הרב שלמה משי זהב, מח"ס מחשבת שלמה, מחיית עמלק..... קד
ריחא מילתא.....קד

תאיר נרי / הרב חיים מאיר נריה..... קח
חידת 'כל חלב' - למה פרשה זו סתומה.....קח

תבונות שורש - הארות בפרשה על פי שורשי התיבות / הרב אשר זאב שרייבר,
מח"ס תבונות כפיו, תבונות מועד..... קיא
קומץ המנחה - סודה ואזכרתה.....קיא
'דברי שיר' על 'תומר דבורה' (ח).....קטז

הלכות שבת למעשה..... קיט

הלכות שבת למעשה / הרב יהודה אייזנשטיין, מרבני ישיבת מיר, ירושלים..... קכ
תשובה מעשית בענין 'שהיה' בכירה 'גרופה וקטומה' וש'אינה גרופה
וקטומה'.....קכ

חינוך..... קכה

חינוך בפרשה / הרב יחיאל מיכל מונדרוביץ', מפקח בתלמודי תורה ומרצה חינוכי
קכו.....
פְּרָה-דוֹקֵס.....קכו

חידות.....קכח

פתשגן הכתב - חידה בפרשת השבוע / מבית 'לא יסור שבט מיהודה'.....קכט

חידה בפרשת השבוע!.....קכט

פתרון חידת 'פתשגן הכתב'.....קכט

חידודי אספקלריא / חידון אל"ף בי"ת בפרשת השבוע!.....קל

חידודים בפרשת צו - השאלות.....קל

חידודים בפרשת צו - התשובות.....קלב

אספקלריא לדף היומי.....קלג

אספקלריא לדף היומי - הארות במסכת הנלמדת.....קלד

הרב יוסף דוב הערצאג, ארה"ב.....קלד

סיפור.....קלט

בומרנג - דרמה סוחפת בהמשכים בעלת מסר חד ביותר / הרב חנוך חיים וינשטוק

קמ.....

פרק נ' "המושך בחוטים".....קמ

סיפור / מתוך המדור 'אמונה ובטחון' באספקלריא הנוכחי.....קמח

הבוטח - חסד יסובבנו.....קמח

אספקלריא לפרשת צו - פרה תשפ"ד

אשרי האיש - פנינים והארות מכל הדורות / ישראל אברהם קלאר

אשרי האיש גו'. רבי יודן אומר: המזמור הזה משובח מכל המזמורים (מד' שוח"ט)
'והיה כעץ' - מעלות האיש המשובח נרמזות בכך שהוא כ'עץ' - כיצד?

בפסוק נאמר על אודות האיש שלא הלך בעצת הרשעים ואשר בתורת ה' חפצו: 'וְהָיָה כְּעֵץ (תהלים א, ג).
יש מהמפרשים שפירשו שפסוק זה מתאר את הטובה שישפיע השי"ת על אדם זה, אבל לפי סיעה גדולה של מפרשים כוונת הכתוב לתאר את שבחו של תלמיד חכם זה, וכל אחד מהם הלך בדרכו לבאר מה מעלה היא זו להיות "כעץ"...
נביא כמה מהם בסייעתא דשמיא.

*

בין המפרשים כך הוא רבינו המאירי, שמפרש את כוונת הכתוב כך:
אחרי שהזכיר שיהגה בתורה ('כי אם בתורת ה' חפצו ובתורתו יהגה יומם ולילה'), הזכיר שלא די בכך, אלא צריך גם גמילות חסדים! שיהיה כמו עץ שנהנים ממנו בני אדם.

*

גם רבינו המלבי"ם מבאר ש"והיה כעץ" הוא שבח, ומבאר באופן אחר:
אדם זה הוא כמו עץ, שיש לו חשיבות עצמית, ותכלית קיומו היא גם בשביל עצמו. ההדגשה היא שהוא כעץ ולא כעשב שתכליתו רק קיום מינו.

*

ביאור נוסף מוצאים בילקוט מעם לועז (ירושלמי) בשם הספר שערי חיים, לבאר שבמלים "והיה כעץ" טמונה הוראה עבורנו איזו היא דרך ישרה שיבור לו האדם:
כמו שעץ גדל לאט לאט, כך גם הרוצה לרכוש את הדרך הטובה צריך להתקדם לאט לאט, ואז אינו נופל ממדרגתו.

*

בא לומר ממעלותיו והנהגותיו של אותו חכם, שנמשל לאילן ששרשיו מרובים

אחת הגישות בביאור מעלתו של "האיש" שהוא "כעץ", הינה, שהכוונה שהוא כאילן ששרשיו מרובים - כדברי המשנה באבות המיוסדים על פסוק נוסף שנאמר בו "והיה כעץ", ובשונה מכאן - שם מוזכר בפירוש עניין שילוח השורשים:

"הוא (רבי אלעזר בן עזריה) היה אומר:

כָּל שְׁחֻכְמָתוֹ מְרַבָּה מִמַּעֲשָׂיו, לְמָה הוּא דוֹמֶה? לְאֵילָן שֶׁעֲנָפָיו מְרַבִּין וְשָׂרְשָׁיו מְעֻטִין, וְהָרוּחַ בָּאָה וְעוֹקְרָתוֹ וְהוֹפְכָתוֹ עַל פָּנָיו, שֶׁנֶּאֱמַר (ירמיה יז, ו): 'וְהָיָה כְּעֵרְעֵר בְּעֵרְבָה וְלֹא יִרְאֶה כִּי יָבֹוא טוֹב וְשָׂכֵן חֲרָרִים בְּמִדְבָּר אֶרֶץ מְלָחָה וְלֹא תֵשֵׁב'.

אָבֵל, כָּל שֶׁמַּעֲשָׂיו מְרַבִּין מִחֻכְמָתוֹ, לְמָה הוּא דוֹמֶה? לְאֵילָן שֶׁעֲנָפָיו מְעֻטִין וְשָׂרְשָׁיו מְרַבִּין, שֶׁאֵפְלוּ כָּל הָרוּחֹת שֶׁבְּעוֹלָם בָּאוֹת וְנוֹשְׁבוֹת בּוֹ - אֵין מְזִיזִין אוֹתוֹ מִמְּקוֹמוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר (ירמיה שם): 'וְהָיָה כְּעֵץ שְׁתוּל עַל מַיִם, וְעַל יוֹבֵל יִשְׁלַח שָׂרְשָׁיו, וְלֹא יִרְאֶה כִּי יָבֹא חֹם, וְהָיָה עָלָיו רֵעָן, וּבִשְׁנַת בִּצְרָת לֹא יִדָּאָג, וְלֹא יִמִּישׁ מַעֲשׂוֹת פְּרִי'."

*

מהראוי לציין, כי ייתכן שבמלה "שתול" עצמה יש משמעות של עץ השולח שורשים עמוקים. יש שהביאו קצת נטייה לכך מלשון מדרש 'שוחר טוב' על הפסוק (תהלים צב, יד) 'שתולים בבית ה' בחצרות אלקינו יפריחו', שנאמר שם בזו הלשון: "ומה הארז שבלבנון שרשיו מרובין וכו' כן ישראל שתולים בבית ה'".

אאזרן - עולם התפילה / הרב חיים שולביץ, עיה"ק ירושלים

הודאה

אם על תודה יקריבנו (ז, ב)

התפילה וההודאה

במדרש (ויק"ר צו ט, שו"ט תהלים נו) 'עלי אלהים נדריך אשלם תודות לך', כל התפלות לעתיד לבוא בטלות, והודייה אינה בטלה. וכל הקרבנות בטלות, והתודה אינה בטלה לעולם. וביאר הרד"ק (תהלים שם) שהתפלות יבטלו כי לא יצטרכו לשאול צרכי עולם, לפי שיהיו בטובה גדולה כל הימים, ואין להם אלא שבח והודאה לשם ית', וכן לא יהיו חוטאים לעתיד לבא, ולא יצטרכו לקרבן חטאת ואשם, כי אם קרבן תודה שאינו בא על חטאת.

ומהר"ל (דרוש לשבת הגדול) כתב, התפלה היא שאדם מתפלל על צרכיו, וכל דבר שהיא תפלה בטל לעתיד לבא, שאין צריך תפלה על צרכיו, אבל הודאה שנותן אל השי"ת מה שעשה עמו, כעבד הזה שמתודה שעשה עמו טוב, ובשביל הטוב שעשה עמו מודה הוא אל השי"ת, ולפיכך כל ההודאה היא לשעבר, והתפלה היא להבא, כי נותן הודאה להשי"ת לשעבר ומתפלל להבא, ולפיכך כל התפלות בטלות, כי אין צריך שום דבר לעתיד כי כבר יושלם הכל, רק נותן הודאה על מה שעשה עמו, לפיכך ההודאה אינה בטילה, כמו שאמר דוד המלך ע"ה 'עלי אלהים נדריך אשלם תודות לך', כי חייב להודות על מה שעבר, ודבר זה תשלומין הוא, וכן כל הקרבנות הם תיקון אל האדם, ולעתיד אין צריך תיקון, ולפיכך כל הקרבנות בטלים חוץ מן הודאה שמודה כי הוא אל השי"ת מצד הטוב שעשה עמו, ומביא קרבן הודאה על שעברא.

ונבא להעמיק חקר בדברי רבותינו, בו יתגלה רובד נוסף, ואור חדש על ההודאה שבתפילה.

ההודאה תכלית הבריאה

שגורה בפי כל לשון הרמב"ן (סוף פרשת בא, יג טז) 'כוונת כל המצות שנאמין באלהינו ונודה אליו שהוא בראנו, והיא כוונת היצירה, שאין לנו טעם אחר ביצירה הראשונה, ואין אל עליון חפץ בתחתונים מלבד שידע האדם ויודה לאלהיו שבראו, וכוונת רוממות הקול בתפלות וכוונת בתי הכנסיות וזכות תפלת הרבים, זהו שיהיה לבני אדם מקום יתקבצו

^א ובוזא ביאר מה שאמרו במדרש (ויק"ר ט) זובח תודה יכבדני, רבי ברכיה בשם רבי אבא בר כהנא 'כבדני' אין כתיב כאן, אלא 'יכבדני', כבדני בעוה"ז יכבדני בעוה"ב. והיינו כי בעוה"ב תהיה הודאה על כל הטוב שעשה השי"ת, אבל בעוה"ז גם בעת הודיה צריך עדיין תפלה על העתיד, נמצא שהמביא תודה מכבד את השי"ת בעוה"ז ובעוה"ב.

ויוודו לאל שבראם והמציאם ויפרסמו זה ויאמרו לפניו בריותיך אנחנו. ומבואר בדבריו שמגמת הבריאה היא לתפילה של הודיה להשי"ת שבראנו.

וכפל דבריו בפרשת אחרי (ויקרא כ ג) בביאור חומר עונשו של המעביר בנו למולך, והביא מה שאמרו (ברכות לה:): כל הנהנה מן העולם הזה בלא ברכה כאילו גזל להקב"ה וכנסת ישראל וכו'. כי החפץ ביצירה שיברכו עליה לשמו הגדול, משם יהיה קיום העולם, ואם לאו יתעלה בשמו הגדול ומסתלקת השכינה מישראל, וכל שכן כשיקריב הפרי למולך שהוא מתעב את גאון יעקב ומשכנו¹. ומדבריו אלו נשמע לפום ריהטא שהעמיד צד השווה בין ברכות הנהנין להודאה בתפילה, שבשתייהן מתקיים חפץ השי"ת בבריאה.

החילוק בין ברכות התפילה לברכות הנהנין

ויש להתבונן בזה, כי הנה בנפש החיים (ב יד) הביא שברעיא מהימנא התבאר 'החילוק בין ברכות המצות והנהנין לברכות התפלה. שברכות המצות והנהנין הם המשכת השפע לארקא ברכאן מלמעלה למטה, אבל ברכות התפלה הם תיקון העולמות עצמן והתעלותם והתקשרותם כל עולם בעולם שמעליו².

ומבואר שיש בברכות התפילה מעלה על ברכות הנהנין, והלשם האריך לבאר את מהות החילוק ביניהן (ספר הכללים כלל יח ענף י סי' יא אות מג), בהקדמת חילוקי הלשונות, כי כל מה שהוזכר בתפילה בלשון נוכח, כגון 'אתה בחרתנו, ורוממתנו, וקדשתנו', יסדו בברכות בלשון נסתר 'אשר בחר בנו, ורוממנו, וקדשנו', וכן בקידוש והבדלה, בתפילה 'אתה קדשת' ו'תבדל בין קדש לחול', 'בין קדושת שבת לקדושת יו"ט הבדלת', ואילו בברכות 'מקדש השבת' 'המבדיל בין קדש לחול', וכן בהודאה, בתפילה 'שהחיינו וקימתנו בלשון נוכח, ובברכה 'שהחיינו וקיימנו בלשון נסתר.

וביאר, שתיקון התפילה הוא ממטה למעלה, לקיים ולהתמיד את אורו וגילוי ית"ש להמשיך תיקון העולמות ע"י עבודת התפילה, ולכן אמרו (ברכות כא.) הלואי שיתפלל אדם כל היום, אבל הברכות נמשך תיקונם מלמעלה למטה, ולכן אין להוסיף עליהם, אלא רק מה שתיקנו חכמים, ברוח קדשו ית"ש אשר הופיע עליהם, ומה שיסדו את הברכות תחילתן בלשון נוכח 'ברוך אתה' וסופן בלשון נסתר, הוא כי כל ברכותיו הם מעצמו ית"ש מלמעלה למטה, והרי הוא נסתר ונעלם, אך תחילת כל ברכה, הוא בנוכח, כי סיבתה הוא רק ע"י גילוי ית"ש אשר לפנינו.

¹ אאמור שליט"א הראה מקור נפלא ליסוד הרמב"ן, בדברי הפסיקתא שהביא רש"י (תהלים ל) על 'מזמור שיר חנוכת הבית' שבתחילה כתב שתקנו דוד שיאמרוהו הלויים בחנכת הבית בימי שלמה. אך הביא שבפסיקתא דרשו את כל המזמור על מרדכי ואסתר והמן, והיינו שהתפילה נתקנה לעת גזירת כליה, אז יאמרו 'מה בצע בדמי ברדתי אל שחת', שהרי חפץ השי"ת בבריאה הוא בהודיה ובייחוד שמו, וזו מגמת ישראל, ואם יכלו 'היודך עפר היגיד אמיתך' [נאמר בדרשתו כסנדק למחרת פורים, לנכדי יהושע ידידיה ב"ר שלמה שוימר לאוי"ט].

² ושילש דבריו בפרשת האזינו (דברים לב כו) 'השם ברא את האדם בתחתונים שיכיר את בוראו ויודה לשמו', ולהלן יבואר על מה נסובו שלשת אמריו אלו.

ואמנם, חילוק זה מוטבע במטבע הברכות, כי בברכות הנהנין אמרו (ברכות מ:): כל ברה שאין בה מלכות אינה ברכה, והוקשה לתוספות שהרי אין מלכות בברכות התפילה, וכתבו ש'אלהי אברהם' כמו מלכות, כי אברהם המליך את הקב"ה על כל העולם שהודיע מלכותו. וכוונתם כאמור, שבעוד הברכות הם הודיה על השפע המושפע מצדו ית', הרי עבודת התפילה היא להמשיך את השפע על ידי עבודת ישראל, ולכך העיקר הוא בהזכרת המלכות הקב"ה על ידי ישראל. ומעתה נתנה ראש לבאר את דברי הרמב"ן שכלל את התפילה והברכות יחד.

מדרגות בהשגת תכלית הבריאה

הנה כבר קבע רמח"ל (סוף אגרות פחו"ד, שערי רמח"ל עמ' תד) שלש דרגות בהשגת תכלית הבריאה, והן שלש דרגות בהבנת כללי חכמת האמת, ואף קבע יחס ראוי לכל דרגה, ואלו דבריו:

ההבנה 'השטחית' היא שהקב"ה ברא את עולמו כדי לתת מקום לתוארים, דהיינו לגילוי שמו ית' לפי השגת הנבראים. דרגה שניה היא, שהשי"ת ברא את העולם כדי להיטיב לנבראים הטבה שלמה, והיינו באופן שתנתן לנבראים בזכות ולא בחסד, כדי שלא יהיה בה נהמא דכיסופא. 'ומי שלא הגיע להבנה זו, נקרא שלא הבין כלום', והיינו שזו חובת האדם בעולמו, לנהוג באופן שיהיה ראוי לזכות להטבה שלמה בדין. אולם ההשגה הנכונה 'שהיא ידיעה נפלאה מאד', היא, שהקב"ה רצה לגלות יחודו, ועל כל פנים כל רע יחזור לטוב, 'וזו עיקר אמונתם של ישראל, לדעת יחוד המאציל ית'.

וביאור דבריו, כי השגת הנבראים בשמותיו ית' היא 'מצד התחברותו אל העולמות והתפשטותו ית' בתוכם' (נפה"ח ב ב), והיינו שאין כל צד השגה במהות עצמות אין סוף, אלא 'לפי מעשי אני נקרא', וכאשר כתב רמח"ל (דע"ת לב) 'אף שרצה האדון ב"ה לתת השגה מיקר שלמותו אל נבראיו, ודאי הוא שלא היה הרצון בזה לתת להם השגה מכל שלמותו אשר אין לו סוף שיעור ותכלית כלל; אלא אדרבה, רק קצה קטן ממנו רצה לגלות להם, ובו יהיה כל תענוגם בהשיגם אותו'.

אמנם ההטבה השלימה שייכת רק למי 'שישים מבטו ומגמתו בכל אשר הוא עמל כל ימי חייו. שהאדם לא נברא אלא להתענג על ה' ולהנות מזיו שכינתו שזהו התענוג האמיתי והעידון הגדול מכל העידונים שיכולים להמצא', והיינו שלבד מהשגת טובו, נתן לנבראים בחירה ויכולת להתדבק במידותיו ית', ובכך להגיע אל מקום העידון אשר הוכן לאדם בעולם הבא, על ידי ההכנה המצטרפת כדי לרוות בטוב, וככל האמור בראש מסילת ישרים.

וזה הוא ענין הברכה, כמבואר בשו"ת הרשב"א (ח"ה נא) שלשון ברכה הוא תוספת וריבוי, כמו ברכות המים, וענין הברכות הוא שאנו מודים לפניו על טובות המגיעות לנו מאתו יתברך ומתפללים שיתמיד טובו כדי שידעו הכל שהוא ברוך ואוצרות טובו לא יכזבו לעולם, כי אין לברכתו שעור וערך ולא הפסק. ואת ענין הברכה הנחיל אברהם אבינו ע"ה לכל באי עולם (תנחומא לך לך יב) כשאמר להם 'ברכו לבעל הבית שנותן לכל הבריות אוכל ומשקה'.

אולם למעלה מכך עבודת ישראל בתפילה, שהיא בעמידה לפני השי"ת, ואף חלקי השבח בתחילתה וההודאה בסופה, אינם הוקרת הטוב על העבר גרידא, אלא הכרת מקור הטוב, והעמדת כל בקשת צרכיו לתכליתם, וכמבואר בנפש החיים (ב יב) 'במטבע ברכות התפילה הקבועה וסדורה מאנשי כנסת הגדולה הקדושים, ודאי ראוי שלא לכוין בהם כלל צורך עצמו הנראה מפשוטם, אלא צורך גבוה לבד, להמשיך תוספת רבוי ברכה וקדושה להעולמות מצד התחברותו ית"ש אליהם'.

והוא אשר שנה וכתב מוהר"ח וולאז'ין בכתר ראש, שהכוונה בתפילה 'לכוון רק בלשון תחנונים, ולא בלשון הודאה, והמכוון לשם הודאה, כאילו לא התפלל מימיו', והיינו שבעוד הברכות נתקנו להודיה על קבלת שפע עליון, הרי שבעבודת התפילה עולות הברכות לדרגה של 'הודאה', שעניינה הוא הכרה, וזו היא עבודתו של האדם העומד בתחנונים, וניתנה לו הבחירה להודות או לכפור, ובביטוי הכרתו הוא מחבר את הנבראים לשרשם, וממשיך להם שפע עליון. ובוזה מתקיימת ההשגה הנכונה, 'עיקר אמונתם של ישראל, לדעת יחוד המאציל יתברך'.

ביאור דברי הרמב"ן

הרי לן מרגניתא תותי חספא, שנגנזה בעומק דברי הרמב"ן, כי על המעלה העליונה כתב ש'אין אל עליון חפץ בתחנונים מלבד שידע האדם ויודה לאלהיו שבראו, וזאת ב'כוונת רוממות הקול בתפלות וכו' ויאמרו לפניו בריותיך אנחנו', וזו היא הכרת הייחוד.

אכן מה שכתב בביאור חומר עונשו של המעביר בנו למולך, הוא לאידך גיסא, כי חסרון ברכה גורם למניעת טובה לעולם, כי כל המשכת שפע טעונה כלי קיבול, וכיון ש'מי שלא הגיע להבנה זו, נקרא שלא הבין כלום', הרי שאינו ראוי לקבל שום טובה וברכה, ולכך כינו חז"ל את הנהגה בלא ברכה כ'חבר לאיש משחית'.

ועוד בה שלישייה בדברי הרמב"ן בפרשת האזינו (דברים לב כו) 'השם ברא את האדם בתחנונים שיכיר את בוראו ויודה לשמו', ושם נסובו דבריו כלפי 'ההבנה השטחית' שהקב"ה ברא את עולמו כדי לתת מקום לתוארים, כאמור שם ש'כאשר חטאו האומות ברצונם וכפרו בו כולם לא נשאר רק העם הזה לשמו, ופרסם בהם באותות ובמופתים כי הוא אלהי האלהים ואדוני האדונים ונודע בזה לכל העמים'.

גילוי הייחוד בקרבן תודה

והנה בדרשות מהרי"ט (פר' קדושים ופר' אמור) כתב בביאור הכתוב 'אנא ה' כי אני עבדך אני עבדך בן אמתך פתחת למוסרי, לך אזבח זבח תודה ובשם ה' אקרא' (תהלים קטז, טז), לאמור כי אף שהוא עבד ה', בן אמתו, יליד ביתו ולא מקנת כספו כי הוא ברא אותנו יש מאין וכל כחות הגוף והנפש הנמצאים בנו מאתו ית', ובדין היה שלא נוכל לעשות גדולה או קטנה נגד רצונו, כי איך נרים יד ורגל לפעול פעולה המתנגדת לרצונו אחרי שכל כחות ותנועות האברים שבנו וחיותם הוא מרצונו, והתנועה הזאת היא נגד רצונו. אולם מפלאות תמים דעים שנתן לנו בחירה לעשות נגד רצונו, כדי שתהיה לנו לצדקה כי נשמור לעשות כל אשר ציונו. וזה שאמר 'פתחת למוסרי, ועל כך 'אזבח זבח תודה ובשם ה' אקרא', כי

קרבן תודה הוא לשון הודאה, ואין הודאה אלא בדבר שאדם יכול לכפור, והכונה היא כי אף שפתחת למוסרי, הנני בוחר להודות שהכל ממך, עילת כל העילות וסיבת כל הסיבות. ובהקדמת עונג יום טוב הביאו, והוסיף, שזו כוונת הכתוב 'וכי תזבחו זבח תודה לה' לרצונכם תזבחו' שלכאורה תמוה, הרי כל הקרבנות הצטוונו להקריב לרצון, ולמה נכפלה האזהרה בתודה 'לרצונכם תזבחו'. ולהאמור, כיון שהתודה באה על נס, שניצל ממות לחיים, בא הכתוב לומר שלא תהא תודתו על אשר חזר להתקיים להתענג מהבלי העולם, אלא על שנשאר בחיים לעבוד את יוצרו ברצונו ובבחירתו, שלא לסור מדרכי ה' אלא לבחור בעבודתו ברצון, וזהו 'לרצונכם תזבחו'.

אכן, בתורת המנחה (לתלמיד הרשב"א, דרשה נו) הביא את לשון הכתוב (תהלים נ יד) 'זבח לאלהים תודה', ותמה, שהרי אמרו (מנחות קי.) שלא נאמר בקרבן לא אל ולא אלקים, אלא שם הוי"ה, ולמה ייחס דוד המלך ע"ה את זבח התודה לאלקים ולא ייחסו לה'. וביאר, שיש לדקדק שלא נאמר 'זבח לאלהים עולה', או חטאת, או אשם, או קרבן, אלא דוקא 'תודה וזבח', שהם שלמים, וכיון שאמר תודה, דין הוא שתהיה הזביחה לאלהים, כי לא היה מביא קרבן תודה אלא אחד מארבעה הצריכים להודות, שהיו קרובים למיתה יותר מן החיים, וכשנמלטים וחיים נס גדול עשה עמהם הקב"ה, וידוע שאין הנס נעשה אלא ע"י האלקים במדת הדין, דכתיב (דברים ד לד) 'או הנסה אלקים לבוא לקחת לו גוי מקרב גוי וגו', וכתוב (תהלים קלו ב) 'הודו לאלהי האלהים, לעושה נפלאות גדולות לבדו'. וכיון שע"י האלקים יעשה הנס, דין הוא שהקרבן שיבוא על הנס שיהיה לשמו.

משמעות דבריו שקושיא מתורצת בחברתה, והיינו שאין להקשות למה נקרא שם אלקים על התודה, כי כך מצינו בכל נס שנקרא עליו שם אלקים, אך זה גופא צריך טעם, למה הנס, שכולו גילוי חסדו, נעשה במדת הדין.

ומסתבר שהסיבה שנכנסו חייבי התודה למצבם שהצריך להושיעם בדרך נס, היא המחייבתם בקרבן, כי הצורך לעשות נס, הוא כדי לעורר את בעל הנס מתרדמתו, כדי שיכיר ויראה את ייחוד השי"ת ועולמו, שהרי זו היא עיקר תכלית בריאת האדם שיודה לבוראו, ולכן כל נס נעשה במדת הדין, כי הרי דרך הטבע היא בכלל 'עולם חסד יברא', ומי שלא הגיע להבנה זו, נקרא שלא הבין כלום, אך יש מי שזוכה ליציאה מטבעו של עולם, ויציאה זו באה מצד הדין, להשיב את לב האדם אל חיובו להודות, עד שיזכה להארת הנהגת היחוד, כאשר תגיע ישועתו בדרך נס.

וכבר כתב הרד"ק (ספר השרשים ערך ידה) ש'זבח לאלהים תודה' נאמר על הזבח שמתודה עליו עונותיו, ונקרא תודה, אבל לא היה לו תורת חטאת ואשם אלא לענין שנאכלת יום ולילה. ולא התבאר איך תועיל כפרת שלמים לכל עוונותיו, הלא יש לכל עון כפרה הראויה לו, כחטאת אשם ועולה. ובהכרח כוונתו להודאה על כל אשר לא הודה, שזו היא מהות התודה, ולכך כפרתה הוא כשלמים, שתכליתם לעשות שלום בין המקריב לבין אביו שבשמים, והרי זו עיקר אמונתם של ישראל, לדעת יחוד המאציל ית', וזהו עומק הכתוב 'לרצונכם תזבחו'.

אהל תורה / הרב יהודה אייזנשטיין, מח"ס 'אהל מועד', ישיבת מיר ירושלים

קרבת החטאת והעולה, מי קודם (בסדר המקראות, בסדר ההקרבה, ובסדר אמירת הפרשיות)

צו את אהרן ואת בניו לאמר זאת תורת העֹלָה (ו, ב)
קרבת חטאת וקרבת עולה

א] הפרשה פותחת (פסוק ב ואילך) ב"זאת תורת העֹלָה", ורק אחר כך (פסוק יח ואילך) כותבת התורה את "זאת תורת החטאת".

קרבת החטאת בא לכפר על עבירות של 'לא תעשה', וקרבת העולה בא כנגד ביטול מצות עשה.

והגם שמבואר בגמ' ביומא (פו, א) בברייתא של ד' חילוקי כפרה, שאם "עבר אדם על מצות עשה ועשה תשובה - אינו זו משם עד שמוחלים לו מיד", מ"מ העולה תוסיף על כפרתו, ויוסיף להתרצות בה אל השם יתברך. ועוד אמרו (ירושלמי יומא ח, ז), שעולה מכפרת על העולה על רוח בני האדם מהרהורי הלב ומחשבת העבירות (ר"י בשע"ת שער ד).

בסדר המקראות העולה קודם לחטאת

ב] ועלינו להבין, שהרי בסדר הקרבנות קי"ל (זבחים פט, א) ש"חטאת קודמת לעולה". וכפי שאמרו גם בגמ' בפסחים (נט, א): "והתניא "והקריב את אשר לחטאת ראשונה" (ויקרא ה, ח), מה ת"ל? אם ללמד שתהא קודמת לעולה, הרי כבר נאמר (שם, י) "ואת השני יעשה עולה כמשפט", אלא זה בנה אב לכל חטאות שיהו קודמות לכל עולות הבאות עמהן".

והטעם אמרו בגמ' בזבחים (ז, ב): "אמר רבי שמעון, חטאת למה באה לפני עולה? לפרקליט שנכנס, ריצה פרקליט, נכנס דורון אחריו". ופירש רש"י: "עולה דורון היא - אינה באה לכפר על עשה כפרה ממש, אלא אחר שכפרה התשובה על העשה, היא באה להקבלת פנים, כאדם שסרח במלך וריצהו על ידי פרקליטין, וכשבא להקביל פניו מביא דורון בידו".

היינו, שהחטאת דומה לפרקליט (מליץ טוב) והעולה לדורון. ואם יחטא למלך בשר ודם, אין ראוי להביא לו דורון טרם מחל לו חטאתו כי לא ירצהו. אלא צריך תחילה פרקליט אשר ירצה את המלך, ואח"כ יביא הדורון. כן כל זמן שלא הביא החטאת והחטא בידו, אי אפשר להביא דורון דהיינו עולה, עד שכבר הביא החטאת ונתכפר לו (מחצה"ש).

ומדוע אם כן, בסדר המקראות כתבה התורה את קרבת העולה קודם לקרבת החטאת.

באמירת הפרשיות עולה קודם לחטאת

[ג] עוד מצינו בטור (או"ח סי' א) שכותב:

"וטוב לומר פרשת העקידה, ופרשת המן, ועשרת הדברות, ופרשת הקרבנות כגון פרשת העולה ומנחה ושלמים וחטאת ואשם כו'. וכשיסיים פרשת העולה יאמר "רבון העולמים יה"ר מלפניך שיהא זה חשוב ומקובל לפניך כאילו הקרבתי עולה בזמנה", וכן יאמר בפרשת המנחה והשלמים והאשם. ואחר פרשת החטאת לא יאמר כן, לפי שאינה באה נדבה".

הרי שהורה לומר תחילה את פרשת העולה קודם לפרשת החטאת.

וכותב המג"א (שם, ח): "נשאלתי למה כתב הטור והרב ב"י בשו"ע לומר עולה כו' חטאת, הלא קי"ל פ"י דזבחים דחטאת קודם לעולה כו'.

ונראה לי, דאמרינן בזבחים (ז, ב): "למה חטאת קודמת לעולה? משל לפרקליט שנכנס למלך, ריצה הפרקליט נכנס דורון אחריו" כו'. כשקרב חטאת ראשונה, א"כ כבר כיפר על חייבי כריתות ועשה, א"כ עולה הוי דורון. אבל באמירתנו כתב הטור שלא יאמר יה"ר אחר פרשת החטאת, שמא אינו חייב חטאת כו', א"כ יאמר עולה קודם שהיא מכפרת כדאיתא בזבחים, שאין לך אדם בישראל שאינו מחויב עשה כנ"ל. אבל כשיודע שנתחייב חטאת, יאמר חטאת קודם".

ומבואר מדברי המג"א, שאם באמת יודע שחייב חטאת, אז יאמר חטאת קודם, ורק באופן שהוא מסופק אם הוא חייב חטאת, שאז יתכן שהחטאת כלל לא כיפר - לא על עבירת לא תעשה שהרי לא נתחייב, וממילא גם על העשה לא נתכפר כלל, שהרי זה רק כקורא בתורה [מאחר שעל עשה גרידא אסור להביא חטאת, מחצה"ש].

ולכן יאמר תחילה פרשת עולה - מאחר שהעולה ודאי מכפרת, והחטאת ספק אם הוא מכפר.

אהרן לא הוזכר בפרשת ויקרא

[ד] ונציע כאן מה שמוסיף בזה הג"ר שלמה קלוגר זצ"ל.

דהנה בכל פרשת ויקרא, לא נאמר "אהרן", אלא תמיד נאמר "בני אהרן", ורק כאן בתחילת הפרשה (צו) נאמר "צו אל אהרן ואל בניו לאמר".

ועמדו על כך במדרש (ויק"ר ז, א), וכך אמרו:

"על כל פשעים תכסה אהבה. תפילה שנתפלל משה עליו, ומה נתפלל משה עליו, רבי מנא דישאב ור' יהושע דסיכנין בשם ר' לוי, מתחילת הספר ועד כאן כתיב "וערכו בני אהרן", "וזרקו בני אהרן", "ונתנו בני אהרן". אמר משה לפני הקב"ה כו', חלקת כבוד לעצים שבביל בניהן כו', ולא אהרן אין אתה חולק לו כבוד שבביל בניו. אמר לו הקב"ה, חייך שבבילך אני מקרבו, ולא עוד, אלא שאני עושה אותו עיקר ובניו טפלים "צו את אהרן ואת בניו לאמר".

והנה דברי המדרש סתומים, מדוע מתחילה אהרן לא היה מקורב.

ומצינו באוצר המדרשים שנוסף שם: "אמר לו בשבילך אני מוחל לו. ומנין שבגלל משה נמחל לו? שנאמר (דברים ט, כ) "ובאהרן התאנף ה'", וכתוב אחריו "וישמע ה' אלי גם בפעם ההיא" כו'. באהבה של משה כסה הקב"ה על חטא אהרן. לכך בפרשה הראשונה (פרשת ויקרא) הקדים בנים לאב, בעבור משה ובזכותו חזר בפרשה זו (צו) והקדים אב לבנים כו'".

הרי מבואר, שהנידון הוא מחמת חטא העגל, שעל זה נסוב המקרא הנ"ל (דברים ט, כ) בפרשת עקב.

ומוסיף על זה הגר"ש קלוגר:

"והנה כשבא לפייס את אהרן, בא השי"ת לומר לו תירוץ מה שהיה קשה לאהרן, שראה שהוקם המשכן ונמחל עון העגל, כמו שכתב רש"י (שמות לח, כא) "משכן העדות" שעדות הוא שנמחל עון העגל. והיה קשה, דהרי הוא היה רק גורם להעגל, וישראל עבדוהו ממש, ולהם נמחל ולו לא נמחל.

והראה הקב"ה התירוץ, דהנה זה העולה כולה כליל מחטאת, והרי חטאת באה על חטא חמור ועולה על חטא קל רק על עשה, ועולה כולה כליל יותר מחטאת. אך הוא הדבר, מחמת שהוא חטא קל, אין האדם מתחרט כל כך, ובעי כפרה יתירה.

וזה היה תשובה לאהרן, דאדרבה מחמת שנראה לו שהוא חטא קל, גם היה לו התנצלות שהיה אונס, לזה אינו מתחרט כל כך, לכן לא נמחל לו.

וזה שאמר לו לפייסו, מה דלישראל נמחל ולו לא נמחל, ד"זאת תורת העולה היא העולה על מוקדה", כן הוא אך גם הוי כן וא"ש".

דהיינו, שהנה בעצם יש להעיר, מאחר שהחטאת באה לכפר על חטא של עבירת לאו, ואילו העולה באה כדורון (ורק על ביטול עשה), מדוע אם כן העולה קריבה כליל, ואילו החטאת נאכלת לכהנים.

ועל זה תירץ הגר"ש קלוגר יסוד גדול, שעל חטא קל האדם מתחרט פחות מאשר על חטא חמור, ולכן תשובתו קשה טפי.

וכך גם כלפי אהרן, הגם שהוא היה רק גורם, אדרבה, מחמת כן אינו מתחרט כל כך, ולכן הגם שלעם ישראל נמחל עון העגל, לא נמחל עדיין לאהרן הכהן.

ומוסיף הגר"ש קלוגר:

"והנה הקשה המג"א על הטור שכתב לומר פרשת עולה קודם לחטאת, דהרי קי"ל דחטאת קודמת לעולה. ר"ל דודאי צריך לבקש על הקל תחילה כידוע, ולכן מי שיודע שמחוייב חטאת, כיון שעל זה מתחרט יותר מעל חיוב עשה, לכן הוי החטאת קודם לעולה. דאף דבעצם הוא חמור מעשה, מ"מ להשיג מחילה קל יותר להשיג בחטאת מבעולה.

אבל הטור דמיירי שאינו יודע אם חייב חטאת או לא, א"כ אם אינו יודע, גם בזה אינו מתחרט, לכן אזלינן בתר עיקר הדבר, דעשה קל מחטא חמור, ומבקש על עולה תחילה. גם

כיון דאין לך אדם שאינו עובר בעשה, א"כ יותר מתחרט על זה מספק ממה שנתחרט על חמור, ולכן מקדים עולה תחילה".

'חי מרגיש בחסרונו'

הן ונבוא להרחיב קצת, ביסוד הזה שהאדם שחוטא חטא גדול יותר מתחרט יותר, לעומת האדם שחטא בחטא קטן או שספק לו אם הוא חטא, שמתחרט פחות. ונביא לזה כמה מקורות ודוגמאות.

א. הרמ"א (או"ח תרג, א) כותב, שספק עבירה צריך יותר תשובה מעבירה ודאי, כי החוטא בודאי, מתחרט יותר כשיודע שעשה משאינו יודע, ולכן קרבן אשם תלוי הוצרך להיות יותר ביוקר מחטאת.

ומקור הדברים ברבינו יונה (ברכות א, ב בדה"ר): "והטעם בזה, למה החמירו על הספק יותר מן הודאי? אומר מורי הרב, שהוא מפני שעל הודאי משים האדם החטא אל לבו ודואג ומתחרט עליו וחוזר בתשובה שלימה, אבל על הספק עושה סברות ואומר אותה חתיכה שאכלתי אולי היתה מותרת ולא ישית אל לבו לשוב, ולזה החמירו בו יותר".

ב. עוד מצינו ברבינו יונה (שע"ת ג, ה) שכותב לבאר מדוע אמרו (ברכות ד, ב) ש"העובר על דברי חכמים חייב מיתה" יותר מאדם שעובר על מצות עשה ועל מצות לא תעשה. ואלו דבריו:

"ועתה הלא לך לדעת, מפני מה העובר על דברי חכמים חייב מיתה, יותר מן העובר על מצות עשה ועל מצות לא תעשה.

וזה פשר הדבר, כי העובר על דברי חכמים, אשר מלאו לבו לעשות כן, כי תקל מצותם בעיניו, לא מהתגבר יצרו עליו, אבל כי תכהינה עיניו מראות אור דבריהם ולא יהלך לנוגה האמונה, ולא משך בעול גזרתה, ולא יטרח לקיים מאמרם כי לא נכתב בספר התורה, ולא נהג כדרך העובר על דברי התורה אשר נפשו מרה לו ונקוט בפניו, ויירא וייצר לו כי ישיאהו יצרו לחטוא. על כן משפט מות יהיה לאיש כי הפיל דבר אחד מכל דבריהם הטובים כו".

ג. ועד"ז מצינו ברבינו יונה (שם, קמא) שכותב לבאר את מאמר חז"ל (ב"מ נט, א) שאמרו "המלבין פני חבירו ברבים אין לו חלק לעולם הבא". ואלו דבריו:

"ומה שלא אמרו כן על הרוצח שאין לו חלק לעולם הבא, כי המלבין פני חבירו איננו מכיר גודל חטאו, ואין נפשו מרה לו על עונו כמו הרוצח, על כן הוא רחוק מן התשובה".

ו] ועצם הדבר שהאדם מכיר בחטאו וחסרונו, ויודע שאינו מתנהג כשורה, זה עצמו סיבה שהקב"ה יסלח לו.

וכפי שמצינו בחז"ל (מדרש תהלים נא) שאמרו: "מיכן אתה למד שכל מי שיודע שחטא ומתפלל על החטא ומתיירא ממנו ונושא ונותן עם הקב"ה שהקב"ה מוחל לו".

וכותב רבינו יונה (שע"ת ד, טו): "בזמן שאדם עובר עבירה ונושא ונותן בלבו תמיד על ענין חטאתו אשר חטא וחרד ומפחד עליה הקב"ה מוחל לו, ובזמן שמעביר העבירה מנגד עיניו והיא קטנה וקלה לנגד עיניו - דומה למי שנשכו עקרב והוא בז לנשיכה, ודוחק רגלו על הארץ להעביר הארס, ורואיו יאמרו לו הלא ידעת כי תעלה מכף רגלך ועד קדקדך".

וכך מבאר מרן רבי ישראל סלנטר זצ"ל (אור ישראל אגרת ל) מה שאמרו חז"ל (נדה ע, ב): כתוב אחד אומר (יחזקאל יח, לב) "כי לא אחפוץ במות המת", וכתוב אחד אומר (שמואל א ב, כה) "כי חפץ ה' להמיתם"?! ומשני כאן בעושין תשובה כאן בשאין עושין תשובה.

וקשה, שאם הם עושין תשובה פשיטא.

ומבאר הגרי"ס: "אם האדם ע"פ ידיעה השכלית מוכשר לתשובה, אזי הקב"ה מאריך אפו וממתין על תשובתו וחי. אבל אם ע"פ ידיעה שכלית אינו מוכשר לתשובה, אזי ח"ו חפץ להמיתו" (אם לא יהיה להאדם זכות מכריע לחיים).

וממשיך הגרי"ס: "מהו היסוד שיהיה האדם מוכשר לתשובה? הוא ההרגש שיהיה חי מרגיש בחסרונו, ואז התקוה שיתעורר לתשובה. אבל אם אין הרגש, התשובה מאין תולד".

ולכן החוטא חטא חמור, מרגיש טפי בחסרונו ולכן מתעורר טפי לתשובה, מאשר אדם שחטא חטא קל או שספק אם חטא, שלא מרגיש כל כך בחסרונו, ולכן מתעורר פחות בתשובה.

ז] ולכן הגם שבסדר המקראות העולה קודמת לחטאת, מאחר שהיא באה על חטא קל יותר, אבל בפועל בסדר ההקרבה החטאת קודמת לעולה, מאחר שבד"כ האדם מתעורר טפי לתשובה בחטא חמור, ונמצא שבאופן שהוא מביא קרבן חטאת, הוא מוכשר טפי לתשובה.

ובסדר מקרא הפרשיות ג"כ קוראים את פרשת העולה לפני החטאת, כי באופן שהוא קורא על ספק שמא חטא, הרי אינו מרגיש בחסרונו, ואינו מתעורר בתשובה. ולכן אין מעלה בעבירת החטאת, וחוזרים לסדר הרגיל שהעולה קודמת שבאה על חטא קל יותר.

לתגובות: 5322906@gmail.com

להאזנה לשיעורים: 0733-718134

אמונה ובטחון / הרב אברהם דניאל עבשטיין, מח"ס 'מי מנוחות', לייקווד

חיים בלי דאגה!

וְהַנּוֹתֵר מִבֶּשֶׂר הַזֶּבַח בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי בְּאֵשׁ יִשְׂרָף (ז, יז)

אחת מתרי"ג המצוות הוא איסור "נותר". ציונו השי"ת לא להותיר מבשר הקרבנות לאחר זמנם. המותיר, חייב לשרפו באש.

בביאור טעם המצוה, כתב החינוך (מצוה קמ"ג) וז"ל: "יש בדבר רמז אל הבטחון בהשם יתברך ברוך הוא, שלא יהא אדם חונק עצמו במאכלו יותר מדי להצניעו ליום מחר. בראותו כי הא-ל יצוה לכלות בשר קודש משעברה שעתו כליון גמור ולא רצה שיהנה בו בריה אחר כן, לא אדם ולא בהמה", עכ"ל. הרי, שאיסור נותר מלמד לבטוח בה', שלא יאמר האדם "מה אוכל למחר", אלא יבטח בהשי"ת שיפרנסו מידי יום ביומו.

כדאיתא בסוטה (מח, ב): "משחרב בית המקדש פסקו אנשי אמנה. ואמר רבי יצחק: אלו בני אדם שהן מאמינין בהקב"ה, דתניא, רבי אליעזר הגדול אומר: כל מי שיש לו פת בסלו ואומר מה אוכל למחר - אינו אלא מקטני אמנה. והיינו דאמר ר' אלעזר, מאי דכתיב: כי מי בז ליום קטנות? מי גרם לצדיקים שיתבזבוזו שולחנן לעתיד לבא? קטנות שהיה בהן, שלא האמינו בהקב"ה", ע"כ. מבואר שכל יהודי חייב להאמין ולבטוח בהשי"ת שהוא ית' יפרנסו מידי יום ביומו. אפילו אם אין לו מה לאכול למחר, אל ידאג, אלא יבטח בהשי"ת שיפרנסו, שהרי הוא מפרנס כל אחד ואחד, מידי יום ביומו.

לכן ירד מן במדבר כל יום, לקבוע בלבם מדת הבטחון. שמוכרח לבטוח בהשי"ת, שהרי אין לו היום מה לאכול למחר, ופרנסתו באה אך ורק מאת השי"ת, שהוא מקור הפרנסה של כל אחד בכל יום, וכמו שאמרו חז"ל (מכילתא פרשת בשלח): "דבר יום ביומו - ר' אלעזר המודעי אומר: כדי שלא ילקט אדם מהיום למחר כעין מערב שבת לערב שבת, שנאמר: דבר יום ביומו, מי שברא יום ברא פרנסתו", ע"כ. וכמו שהוא ית' מחיה כל אחד ואחד, כך פרנסת כל אחד ואחד תלויה רק בהשי"ת.

מנוחת הנפש

ובאמת זו מהות מדת הבטחון, כמו שכתב החובות הלבבות (שער הבטחון פ"א): "אך מהות הבטחון היא מנוחת נפש הבוטח ושיהיה לבו סמוך על מי שבטח עליו, שיעשה הטוב והנכון לו בענין אשר יבטח עליו כפי יכלתו ודעתו במה שמפיק טובתו. אבל העיקר, אשר בעבורו יהיה הבטחון מן הבוטח, ואם יפקד, לא ימצא הבטחון, הוא שיהיה לבו בטוח במי שיבטח בו, שיקיים מה שאמר ויעשה מה שערב ויחשב עליו הטוב במה שלא התנה לו ולא ערב עשוהו, שיעשהו נדבה וחסד", עכ"ל.

וכעין זה איתא מהגר"א (דברי אליהו, תהלים פ' קלא) ז"ל: "שאלו לרבינו הגר"א, איך הוא מצות הבטחון בקדוש ברוך הוא? ואמר, כבר פירש לנו דוד המלך ע"ה (תהלים קלא, ב): "אם לא שויתי ודוממתי נפשי כגמל עלי אמו כגמל עלי נפשי". פירוש, כמו הגמול היונק משדי אמו, כאשר ינק כדי שבעו אינו דואג אם יהיה לו מה לינוק אחר כמה שעות כשיהיה רעב, כגמול הזה עלי נפשי, שאינני דואג כלל מה יהיה אחרי שעה או ליום מחר. וזהו מה שכתוב (שם כב, ט-יא): "גל אל ה' יפלטו יצילהו כי חפץ בו. כי אתה גחי מבטן מבטיחי על שדי אמי עליך השלכתי מרחם מבטן אמי א-לי אתה". וזהו שצותה התורה (שם קלא, ג): "יחל ישראל אל ה' מעתה ועד עולם", עכ"ל. הדברים מפורשים, דעיקר יסוד הבטחון הוא להרגיש כתינוק ביד אמו שאינו דואג כלל.

השלך על ה' יהבך והוא יכלכלך

ונראה שיש עומק בדבר. בפשוטו מהות הבטחון הוא שסומך ובוטח על מישהו. אולם החובות הלבבות ורבינו הגר"א כתבו שאין זו מהות הבטחון, רק עצם ה"מנוחת הנפש".

ונראה הביאור בזה, אם יבוא אדם לילד קטן הסמוך על שולחן אביו ואמו, וישאלנו, מדוע יש לך מנוחת הנפש ואין לך דאגות, הרי לאביך ואמך אין פרנסה טובה כל כך, ויתכן שלא יהיה להם כסף, ומנין לך שמחר יהיה לך מה לאכול? פשוט שהקטן שאינו יודע כלל מכל הדאגות, מיד יענה: אבי ואמי הביאו לי לחם לאכול ובגד ללבוש כבר כמה שנים, וכך יפרנסוני ויכלכלוני מחר, והם שדאגו לי עד עכשיו, ידאגו ג"כ להזמין לי כל צרכי מחר.

ונמצא דקטן תמיד נמצא ב"מנוחת הנפש", לא רק משום שיודע שיהיה לו מה לאכול, אלא משום שיודע שאביו ואמו דואגים לו. הוא מבין שדאגת פרנסת מחר היא דאגת אביו ואמו עד שלא עולה על דעתו לשאול "מה אוכל למחר".

כן הוא במי שבוטח בה'. הוא יודע שהשי"ת ידאג לפרנסתו ולכל צרכיו כאב ואם שדואגים לבניהם. וכשיודע זאת, אין מקום לשום דאגה בעולם, "אין זו דאגה שלי" - יש מי שדואג לי!

על כל אחד ואחד לבחור ולהחליט אם יהיה כמו "בן" לאבינו שבשמים. אם יבטח בה', יהיה במנוחת הנפש ולא ידאג כלל, השי"ת יספק לו כל צרכיו. אבל חו"ש אם אחד לא יבטח בה', וידאג מה יאכל למחר, חו"ש תהיה זו סיבה שהקב"ה יסיר השגחתו מעליו, כמו שכתב החובות הלבבות (ריש שער הבטחון).

סיפור נפלא:

הגאון רבי משה שמואל שפירא זצ"ל ראש ישיבת באר יעקב, התגורר באופן זמני בדירה שכורה ליד הישיבה כששכנה בשכונת הר נוף בירושלים. ביום מן הימים, הודיע בעל הדירה כי עליהם לפנות את הדירה בתוך שלושה ימים. מה יהיה? לאן נלך? שאלו בני הבית זה את זה. כיצד נוכל למצוא דירה חילופית בפרק זמן קצר ובהול כל כך?

אולם הגרמ"ש נשאר שליו ורגוע. אף לרגע קט לא סר בטחונו בה', ובתוך המבוכה והלחץ, היה הגרמ"ש הראשון שהרגיע את בני ביתו הלחוצים. "אל דאגה", אמר בקולו השליו

והרגוע, "נסתדר בעזרת ה'. וכי יד ה' קצרה מלהושיע? וכי בדירה שכורה זו אנו תלויים? בטחוני כי נמצא דירה אחרת".

אך בני ביתו לא היו בטוחים בכך. הרי תוך שלושה ימים, קשה וכמעט בלתי אפשרי למצוא דירה מתאימה... וגם אם ימצאו דירה מתאימה, עליהם לסדרה ולנקותה ולהכשירה למגורים... כיצד יספיקו הכל בפרק זמן קצר כל כך? אבל חזקו עליהם דברי אביהם, והם פנו לחפש אחר דירה מתאימה.

חלף יום, חלפו יומיים, ודירה לשכירות עדיין לא נמצאה. הדאגה והמתח גאו, אולם רבי משה שמואל נשאר בשלו "וכי בדירה זו או בדירה אחרת תלויים אנו? הן הכל מאתו יתברך, ואם צריכים אנו למצוא דירה ראויה ומתאימה, נמצא אותה תוך יום אחד".

"אין מנוס" אמרו בני הבית זה לזה, "מוכרחים אנו לבקש מבעל הדירה לתת לנו הארכה נוספת להתארגנות. הרי לא יתכן שנפנה את הדירה ונצא לרחוב..." אולם הגרמ"ש עמד בסירובו, "אם בעל הדירה ביקש שנפנה את הדירה, משמע שהוא זקוק לה בדחיפות. אין זה ראוי לבקש ממנו להתחשב בנו", קבע בנחרצות, כשהוא קובע בפעם המי יודע כמה, אמות מידה חדשות ומפליגות של התחשבות בזולת.

השעות הבאות עברו על בני הבית בחיפושים קדחתניים, טלפונים בהולים, וכתותי רגליים בנסיונות של הרגע האחרון למצוא דירה ראויה לשמה עבור משפחתו של ראש הישיבה, אולם לשווא, דירה מתאימה לא נמצאה.

בהגיע היום השלישי, היום בו היו צריכים לפנות את הדירה, אמר רבי משה שמואל: "מהרו הזמינו חברת הובלות שיבואו ויעמיסו את תכולת הדירה... עלינו לצאת מן הדירה, כבקשתו של בעל הבית, ונקווה לטוב".

"למה נזמין חברת הובלות"? הקשו בני הבית, "הרי עוד אין לנו לאן לעבור..." אולם הגרמ"ש לא אמר נואש. "הקב"ה יעזור לנו ונמצא דירה... עד שיגמרו הפועלים לארוז את תכולת הדירה נמצא את אשר אנו מחפשים... תאמרו לפועלים שיתחילו לארוז את תכולת הדירה ונקווה כולנו לטוב".

ואכן נשכרו שירותיה של חברת הובלות, הפועלים הגיעו לדירה והחלו לארוז במיומנות את המטלטלים. כאשר סיימו להעמיס את תכולת הדירה על משאית שחנתה בכניסה לבית, ביקשו את הכתובת החדשה אליה צריכים להגיע. פתאום הגיע צלצול הטלפון המיוחד - דירה מתאימה לצרכי ראש הישיבה ובני ביתו נמצאה, ומשאית ההובלות ועליה כל תכולת הדירה יצאה לדרך... [חובת האדם בעולמו, בטחון, עמ' 33]

עוד סיפור נפלא:

פעם בשעת אחר צהרים מאוחרת, ניגש הגאון רבי משה שמואל שפירא זצ"ל לאחד מבני הישיבה שהיה מבני חוץ לארץ, ואמר: "היום בשעה עשר בלילה חייב אני להחזיר הלוואה של חמשת אלפי דולר. אולי יש בידך להלוות לי סכום זה?"

נענה הבחור ואמר: "אין בידי אלא כמה דולרים ספורים". חייך ראש הישיבה ולא איבד את שלוותו ואת קור רוחו. "זו ההשתדלות שלי", אמר לתלמידו בחיוך. שב מיד למקומו, ובאחת צלל בעומק התלמוד.

החליט התלמיד לעקוב אחר מעשיו של רבו. מוכרח הוא לראות כיצד יפול דבר. שעה חולפת, ועוד שעה, והרב עדיין יושב על מקומו הקבוע, שקוע כל כולו בתלמוד. התלמיד עקב אחריו בהשתאות. הן הזמן אוזל, והסכום עדיין לא גויס... והנה סמוך לשעה עשר בערב, כאשר מחוגי השעון הראו על השעה 9:45 נכנס אל היכל הישיבה אורח - אביו של אחד התלמידים והגיע לבקר את בנו. היה זה אב אמריקאי שבנו למד בישיבת באר יעקב. ראשית, נגש אל מקומו של ראש הישיבה, שעדיין ישב ולמד, נתן לו שלום והרים תרומה לישיבת באר יעקב - היה זה סכום עגול ומדויק: חמשת אלפי דולר. חמש עשרה דקות אחר כך כבר פרע רבי משה שמואל את ההלוואה עד לדולר האחרון! [שם]

לתגובות: adebstein@gmail.com

ביאורים והארות / הרב משה הלוי הורן, מח"ס 'תפארת ציון' בסוג' תקפו כהן, מג"ש בישיבת תפארת ישראל, בני ברק

מקור לחיוב קריאת פרשת פרה

זאת חקת התורה אשר צנה ה' לאמר דבר אל בני ישראל ויקחו אליך פרה אדמה תמימה (יט, ב)

בחי' הגרי"ז העיר דהו"ל למימר להיפך "דבר אל בני ישראל זאת חוקת התורה", [ועי' ברמב"ן שמקרא מסורס הוא וכאילו נכתב "דבר אל בני ישראל זאת חקת התורה".]

וביאר הגרי"ז דבעי שתהא הלקיחה עצמה ע"י בי"ד של ע"א כדאי בתוספתא דסנהדרין פ"ג, ולכן כתי' זאת חקת התורה וכו' דבר אל בני ישראל ויקחו וכו' היינו שגם הקיחה תהא על ידי בני ישראל, ונאמר בזה שגם ענין זה שהוא "ידבר אל ישראל ויקחו אליך וכו'" הוא מחוקת הפרה והיינו ע"י שמשה במקום בי"ד של ע"א קאי, עי' בדבריו.

ולדבריו מדויק מאוד שלכך כתי' "דבר אל בני ישראל ויקחו אליך" שנכתב לשון יחיד, וצ"ב הלא הדיבור היה כאן גם לאהרן וכדכתי' "וידבר ה' אל משה ואל אהרן וכו' וא"כ למה נכתב "דבר" ולא דברו. נוכמו שמצינו בפר' בא (שמות י"ב, א - ג) בפרשת החודש "ויאמר ה' אל משה ואל אהרן וכו' דברו" אל כל עדת בני ישראל, וכן בפר' שמיני (ויקרא י"א, א-ב) "וידבר ה' אל משה ואל אהרן לאמר אלהם דברו אל בני ישראל לאמר וכו'".]

ולד' הגרי"ז א"ש כי איירי על מה דבעי שהלקיחה תהא ע"י משה ולזה אמר "דבר" וכן "אליך" כי על ענין זה משה נצטווה כאן, ועי'.

והנה בשו"ע תרפ"ה ס"ז הביא שי"א שקריאת פרשה זו היא מדאורייתא. ושם בב"י הביא מקורו מהתוס' ברכות דף י"ג ע"א ד"ה בלשון, ועי"ש בביאור הגר"א. וע"ע בתורא"ש ובתוס' ר' יהודה החסיד בברכות שם, ובריטב"א במגילה דף י"ז ע"ב שנקטו שהוא דאורייתא. וכבר תמה המג"א שם "לא ידענא היכא רמיזא" עכ"ל.

ובעבודת ישראל (להגה"ק מקו"ניץ זיע"א) כתב שתיבת "לאמר, מורה כדעת האומרים שפרשת פרה מדאורייתא, ולזה בא הרמז בתורה אשר צוה ה' לאמר, שאפילו בזמן הזה

י' ובברכת פרץ להגה"ק מוטייפלא זיע"א כתב דילפי' מדכתי' בסו"פ מצורע "והזרתם את בני ישראל מטומאתם ולא ימותו בטמאם את משכני אשר בתוכם" והרי שנצטוו להזהיר את בני ישראל מטומאת מת, וס"ל להראשונים הנ"ל שקריאתה מן התורה נכללה במצוה זו של "להזהיר את ישראל מטומאת מת" ע"י שקורין פרשת פרה, ואף שאין ביהמ"ק קיים מ"מ כמו שמצינו בכ"ד דמחמת ש"מהרה יבנה בית המקדש" תקנו כמה תקנות (וכגון תקנת ריב"ז שיום הנף כולו אסור, ר"ה כ"ט ע"ב) כמו"כ הכא מאחר שמהרה יבנה ביהמ"ק יש בה צד דאורייתא, עי' בדבריו. וע"ע בלבוש אורח חיים סימן תרפה: ודין קריאת הפרשה יתבאר בסמוך, ויש אומרים גם כן שהיא דאורייתא מהאי טעמא, ועיי"ש שהטעם הוא משום תפילה שיבנה וכו' וחידוש רב דמה"ט הוי דאורייתא.

שאינ לנו בית לעשות פרה כתיקונה, צריך לקרות הפרשה ונשלמה פרים שפתינו ותהיה אמירת הפרשיות במקום עשיית הפרה. וזהו לאמר, עכ"ד. וכ"כ החת"ס בתורת משה ד"ה אשר, ובשו"ת התעוררות תשובה ח"ג סי' תע"ו, [נועי' בש"ך כאן שג"כ רימז לזה אך כתב שהוא מדרבנן.] ולפי"ד הגרי"ז שכל הנאמר בפסוק זה הוא בכלל "חוקת התורה" ושלכך כתי' בריש הפרשה "זאת חקת התורה וכו'" נמצא שגם ה"לאמר" והיינו לדורות - וכנ"ל מהעבודת ישראל והחת"ס - הוא בכלל חוקת התורה ויש לקרא הפרשה לדורות, ועי'.

*

פרה של משה לעולם עומדת

זאת חקת התורה אשר צוה ה' לאמר דבר אל בני ישראל ויקחו אליך פרה אדמה תמימה (יט, ב)

נתבאר לך עפי"ד הגרי"ז זיע"א שה"דבר אל בני ישראל" היא מגוף "חוקת התורה" והיינו שתיעשה ע"י משה ששקול כנגד ע"א. וי"ל טעם נוסף שחלק מחוקת הפרה שתיעשה ע"י משה בדוקא, וכדלהלן,

דהנה איתא במד"ר (פר' י"ט, ו) ויקחו אליך פרה אדומה א"ר יוסי ברבי חנינא אמר לו הקב"ה למשה לך אני מגלה טעם פרה אבל לאחר חקה, עכ"ל. ועי' בגו"א כאן שפירש בזה מש"כ רש"י וז"ל: ויקחו אליך לעולם היא נקראית על שימך פרה שעשה משה במדבר, עכ"ל. וביאר שלמשה נמסר טעם פרה אדומה ולכן היא נקראית על שמו שעשאה בשלימות.

וראיתי למרנא הגראי"ל זיע"א שלכך פרה אדומה נקראית תמיד על שם משה, מחמת שהוא מסר נפשו בתפילה לפני הקב"ה שיכפר להם על חטא העגל כמש"כ בפר' כי תשא, ופרה אדומה באה לכפר על חטא העגל, ולכך נקראית על שמו, וכמו שמצינו במשכן שנקרא על שם משה לפי שמסר נפשו עליה וכמו שפירש רש"י בפר' נשא (לעיל ז, א).

והנה בפסיקתא כאן ובמד"ר כאן איתא: ויקחו אליך, רמז לו שכל הפרות כלות ופרה של משה לעולם עומדת. ועיי"ש בפ"י מהרו"ז כ' שהמכוון הוא שבכל הפרות היו מערבין מעט מפרתו של משה. וכ"כ בזי"ר על הילקוט (תשנ"ט) וז"ל: ושלו קיימת, פי' שלעולם נוטלין מאפר פרת משה לקדש אחרות, עכ"ל. ה

ה' ובש"ך כאן כ': ואמר אליך, לומר שכל הפרות שעתידין ליעשות כולם צריכין לפרתך, שאפר פרתו של משה היו משליכין על כל פרה ופרה שעשו, שנאמר והיתה לעדת בני ישראל למשמרת, אמר רבי יוסי ב"ר חנינא רמז שכל הפרות כלות ושל משה קיימת, עכ"ל. וכ"ה באד"א כאן כ': ויקחו אליך. ללמד שפרה שעשה משה צריכה שיהיה אפרה בכל הפרות שיעשו לדורות ויהיה מעט אפר מפרה של משה, עכ"ל. וכ"ה בשפתי חכמים אות ב', ובנחלת יעקב להלן פס' ט' עמש"כ רש"י להלן פס' ט': וזה שבהר המשחה כהנים גדולים לפרות אחרות מקדשין הימנו, עכ"ל. ובי' הנחלת יעקב שבכל הפרות לעולם היו לוקחין מעט אפר מפרתו של משה. וע"ע רש"י יומא דף ד' ע"א שכו': ואני שמעתי אפר פרה של משה לא כלה, עכ"ל, וכ"ה ברש"י פסחים דף ע"ח ע"א: שאפר פרה של משה לא כלתה, עכ"ל, עיי"ש. וכן רמז הפייטן בפיוט "אצורה" לפרשת פרה: רמז בוויקחו אליך פרה, היות פרתו של מתמדת, שכל הפרות כלות, ושלך עומדת לעד, עכ"ל.

ויעוי' באוה"ח כאן שכ' שלהכלל לא נמסר הסוד אבל ליחידים נמסר הסוד ממש ממש מדור לדור, ועוד כתב שבכל דור ודור אף שלא יודעים טעם פרה אדומה מ"מ יכוונו בליבם למה שעשה משה, וז"ל: ולצד שיאמרו ישראל הרי העושה מצוה בלא ידיעת טעמה וסודה נחשבת המצוה כגוף בלא נשמה, לזה גמר אומר דבר אל בני ישראל ויקחו אליך פרה וגו', פירוש יקחו למה שאתה יודע ומכוין בדבר להיותך יודע סוד הענין ופלאיו, ובזה תהיה המצוה נעשית שלימה במעשה ובמחשבה הצריכה, וכפי זה ידויק על נכון אומרו ויקחו בתוספת וא"ו בתחילת הציווי להם, שנתכוון לומר שמלבד הלקיחה עצמה שיקחו הפרה, עוד יוסיפו שיכוונו בלקיחתה למה שאלוהיך כאמור. וא"ת תינח אותה פרה של אותו דור, פרה שיעשו בכל דור ודור מה תהא עליה, אפשר שלא מכולן העלים ה' סודה אלא מכללות ישראל, אבל למיוחדים שהם אהרן וכיוצא בו נמסרו סודותיה, והם ימסרו למיוחדים הבאים אחריהם. או אפשר שבכל דור ודור יכוונו למה שידע משה, עכ"ל. וכ"כ הכת"ס כאן וז"ל: לכן אמר ה' ויקחו אליך ודרשת חז"ל [הובא ברש"י] ידוע שתהיה נקראת פרתו של משה, מאחר שלא ידעו כולם סודה רק משה ע"ה, לכן צריכים לעשות הפרה על דעת משה ועל כונתו שנתגלה לו מפי ה'. וז"ש ויקחו אליך, על דעתך, וכן לעולם נקראת פרה של משה, שכל הפרות על דעת משה רבנו ע"ה נעשות, שידע טעמה ונעלמה מעיני כל חי, עכ"ל. וראיתי באיהש"ח כאן שדימה זה לדין "גדול עומד על גביו" שמהני מחשבת הגדול על מעשה הקטן כאשר הקטן עושה על דעתו.

ונמצא שבעצם יש לפרשת פרה אדומה טעם ורק שניתנה רק למשה [או ליחידים שנמסר להם הטעם ממש וכן"ל מהאוה"ח] אבל אצל ישראל הרי היא כחק בלא טעם. נמצא דבעי לעשות הפרה כפרתו של משה, וכן"ל שלכך חשיב ששלך קיימת לעולם, אי משום שהיו מערבין אפר פרתו של משה ואי משום שהיו מכוונין על דעת פרתו של משה. והוא אשר ביאר האוה"ח והכת"ס -וע"ד דברי הגרי"ז- שלכך נכתב "זאת חקת התורה דבר אל בני ישראל ויקחו וכו', לאמר שבכלל חקת הפרה הוא ה"ויקחו אלך" והיינו ש"פרתו של משה קיימת לעולם", כי יש הלכה לערב מאפרו של משה או לכוין על דעת משה, וכן"ל.

*

י [ואגב, לפי"ד יש מכאן מקור למה שנד' בסידורים לומר קודם המצוה כאילו קיימתי המצוה בכל פרטיה וכוונתיה ותרי"ג מצות התלויות בה, וכמו כאן שמכוין בעשיית הפרה למה שעשה משה, וכן מצינו גבי קידושין "כל דמקדש אדעתא דרבנן מקדש".]

בשעה שעלה משה למרום שמע קולו של הקב"ה יושב ועוסק בפרשת פרה אדומה

זאת חקת התורה אשר צוה ה' לאמר דבר אל בני ישראל ויקחו אליך פרה אדמה תמימה
(יט, ב)

בתנחומא חוקת פיס' ח': רבי אחא בשם רבי יוסי בר חנינא אמר בשעה שעלה משה
למרום שמע קולו של הקב"ה יושב ועוסק בפרשת פרה אדומה הלכה בשם אומרה רבי
אלעזר בני אומר עגלה בת שנתה ופרה בת שתים, עיי"ש.

ויל"פ הענין שנתגלה זה "בשעה שעלה משה למרום", דהנה איתא בשבת דף פ"ח ואמר
רבי יהושע בן לוי בשעה שעלה משה למרום אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה רבש"ע מה
לילוד אשה בינינו אמר להן לקבל תורה בא אמרו לפניו חמודה גנוזה שגנוזה לך תשע
מאות ושבעים וארבעה דורות קודם שנברא העולם אתה מבקש ליתנה לבשר ודם וכו'
וכבר ביארו המפרשים (תפארת יעקב בהקדמה לגיטין, ביה"ל פרשת יתרו ועוד) שטענת
המלאכים היתה על מה שהקב"ה מסר לישראל ה"בעלות" על התורה שדיני התורה
מסורים המה לחכמי התורה - ד"לא בשמים היא", והדברים ידועים.

ועפ"ז נראה שהוא הדבר אשר שמע משה "קולו של הקב"ה יושב ועוסק וכו' הלכה בשם
אומרה" לאמר שניתנה התורה באופן זה ש"לא בשמים היא" והקב"ה כביכול אומר "הלכה
בשם אומרה", ומה שנתגלה זה בדיני "פרה אדומה" דוקא, יל"פ עפ"ד הרמב"ן ורבינו בחיי
כאן שפרה אדומה נחקקת ומרומזת כנגד תושבע"פ, [והאריך בזה הבית הלוי פר' בא (ד"ה
ויאמר ה' אל משה), עיי"ש] ולכן דוקא בפרה אדומה שורש תושבע"פ שבכחה ניתן
האפשרות לחדש ולקבוע בתורה הוא שנאמר למשה רבינו ע"ה הענין של "הלכה בשם
אומרה", ועי'.

ונראה עוד שנלמד ענין זה בפרה אדומה דייקא, לאמר שאף בפרה אדומה שהיא כולה
חק והיא למעלה משכל אנושי, דמ"מ נתינת ומסירת התורה לישראל היתה באופן שגם
ה"חוקים" הם בכלל ה"לא בשמים היא" וגם בהם נמסר לישראל הכח לקבוע ההלכות,
ועי'.

*

הקב"ה אומר הלכה בשם אומרה "רבי אלעזר בני אומר"

זאת חקת התורה אשר צוה ה' לאמר דבר אל בני ישראל ויקחו אליך פרה אדמה תמימה
(יט, ב)

בתנחומא חוקת פיס' ח': רבי אחא בשם רבי יוסי בר חנינא אמר בשעה שעלה משה
למרום שמע קולו של הקב"ה יושב ועוסק בפרשת פרה אדומה הלכה בשם אומרה רבי
אלעזר בני אומר עגלה בת שנתה ופרה בת שתים, עיי"ש.

וכן בגיטין דף ו' ע"ב איתא: אשכחיה רבי אביתר לאליהו אמר ליה מאי קא עביד הקדוש ברוך הוא אמר ליה עסיק בפילגש בגבעה ומאי קאמר אמר ליה אביתר בני כך הוא אומר יונתן בני כך הוא אומר, עיי"ש.

מבואר בלשון הגמ' שכאשר הקב"ה אומר דבר בשם הבי"ד של מטה בא הדבר בשם "בני אומר", וכן בב"מ דף נ"ט ע"ב במעשה דתנור עכנאי איתא: אשכחיה רבי נתן לאליהו אמר ליה מאי עביד קודשא בריך הוא בההיא שעתא אמר ליה קא חייך ואמר נצחוני בני נצחוני בני, עיי"ש. וכן בחגיגה דף ט"ו ע"ב איתא כלשון זה שהקב"ה אמר מאיר בני כך הוא אומר, עיי"ש. ויש לעמוד על הלשון בכל הנ"ל שהקב"ה אומר הלכה בשם אדם הרי הוא מכנהו בשם "בני".

ויל"פ דהנה ברוח חיים אבות פ"ב מ"א וז"ל: וידוע שמפאת התורה אנו מכוונים בשם בנים. וה' יתברך שמו מגלה סודו כאב לבנו אהובו. והמצות המה כצווי אדון לעבדו. ולכן אנו מבקשים בתפלה "השיבנו אבינו לתורתך" ובעבודה אנו אומרים לשון מלך "וקרבנו מלכנו לעבודתך", עכ"ל. וכ"ה בסדור הגר"א באבני אליהו על השבינו אבינו וז"ל: השיבנו אבינו לתורתך וקרבינו מלכנו לעבודתך, ואמר אצל תורה אבינו כי העוסק בתורה ובתעלומותיה ומחפש את כל גנוזי מטמונותיה הוא כבן אשר בידו כל מפתחות אביו כמ"ש הזוהר והעובד את ה' או בקרבנות או בתפילה נקרא עבד המלך, עכ"ל.

ומדוקדק היטב הלשון "בני" כי "הית"ש מגלה סודו לבנו אהובו" וכלשון הרו"ח הנ"ל וכן ה"בן אשר בידו כל מפתחות אביו" וכלשון האבני אליהו הנ"ל.

ונפלא עפיי"ז לשון התנחומא כי תשא [ל"ד]: ויאמר ה' אל משה כתב לך את הדברים האלה זשה"כ אכתב לו רובי תורתך כמו זר נחשבו א"ר יהודה בר שלום כשאמר הקב"ה למשה כתב לך בקש משה שתהא המשנה בכתב ולפי שצפה הקב"ה שאומות העולם עתידין לתרגם את התורה ולהיות קוראין בה יונית והם אומרים אנו ישראל ועד עכשיו המאזנים מעויין (ס"א מצויין) אמר להם הקב"ה לעכו"ם אתם אומרים שאתם בני איני יודע אלא מי שמסטורין שלי אצלו הם בני ואיזו היא זו המשנה שנתנה על פה והכל ממך לדרוש, עכ"ל. הרי שהתושבע"פ לא ניתנה ליכתב שלא יבואו לתרגם אותה יונית, ותרגום יונית עומד כנגד ה"מסטורין" דתושבע"פ אשר זה נותן התואר **בנים** לישראל.

בית המשפט / הרב ישי יצחק שרגא, ר"מ בישיבת לב אליהו ומח"ס תורת העובר, ירושלים

חופשת לידה

מעשה בראובן שעבד לפרנסתו, ומטעמים ידועים לא רצה לרשום את תלוש המשכורת על שמו, וביקש מגיסתו שהיתה עקרת בית, לרשום את תלוש המשכורת על שמה, והיא תרויח את דמי הביטוח לאומי, וכך עשו.

אחר כמה שנים ילדה האשה, וכפי המקובל מגיע לה דמי חופשת לידה, שעולה לסך של כשלושה חודשי עבודה. ועתה באו בדו"ד למי מגיע דמי החופשת לידה.

ובהשקפה ראשונה היה נראה שיחלוקו, וראיה לזה מהגמ' בכתובות (צח:), הוסיפו לו אחת יתרה (השולח שלוחו לקנות סחורה והוסיפו לו על המדה), ר' יהודה אומר הכל לשליח. ר' יוסי אומר חולקין, והתניא ר' יוסי אומר הכל לבעל המעות, אמר רמי בר חמא לא קשיא, כאן בדבר שיש לו קצבה (חולקין), כאן בדבר שאין לו קצבה (הכל לבעל המעות).

ופרש"י: שיש לו קצבה, כגון קטנית הנמכר בחנות במדה מלא כלי בפרוטה אם הוסיפו אחת יתירה חולקין דמתנה הוא, יש לומר לשליח ניתנה, ויש לומר לבעל המעות ניתנה. דבר שאין לו קצבה: כגון טלית וחלוק וירק הנמכרים באומד פעמים מוותר למכור בזול ופעמים בצמצום הכל לבעל המעות שאין כאן מתנה אלא מכר. עכ"ל.

ומבואר מדבריו דבדבר שיש לו קצבה חולקין מספק, שאין אנו יודעים אם המתנה ניתנה לשליח או לבעה"ב, ובדבר שיש לו קצבה הכל לבעה"ב, כי י"ל דכל מה שהמוכר הוסיף זה חלק מהמכר. ועי' בט"ז שהעיר דלרש"י צ"ב דהא א"א להוציא ממון מספק. ע"ש.

אמנם הרי"ף כ', דטעמו של ר' יוסי דבדבר שיש לו קצבה חולקין, שהואיל ובאת לשליח הנאה ע"י בעה"ב חולק עמו. וכן פסק השו"ע (סי' קפג ס"ו).

ולכאו' יש ללמוד מד' הרי"ף לנ"ד, דהא חזינן דכיון שבאת הנאה לשליח חולק עימו, וגדר הדברים שהשליח לא היה מרויח לולי בעה"ב וכן להיפך, ומשום כך יחלוקו בריוח. כ"כ בנ"ד בס' שמרו משפט ח"ו (סי' יט).

אכן לכאו' יש לחלק בן נ"ד, לד' הרי"ף שנפסקו להלכה. דבנדון השליח שהרויח, הלא בעה"ב יכל להרויח ג"כ, ויש לומר דמשו"ה מגיע לו, ואף שעיקר הטירחא היתה של השליח, אבל מ"מ גם הבעה"ב אם היה טורח יכל להרויח כמו השליח, אבל בנ"ד שהאשה קיבלה את דמי החופשת לידה, הנה רק היא יכלה להרויח מעות אלו, כיון שרק אשה יכלה להרויח דמי לידה, והאיש שטרח בעבודה מעולם לא יכל להרויח מעות אלו, וא"כ יש לומר שעיקר המעות המה בגלל האשה שעל שמה רשמו את התלוש משכורת.

ועוד יש לחלק, דבנדון הגמ' שהוסיפו לשליח, היה זה הוספה בלתי צפויה, ולכן כ' רש"י די"ל דלשליח ניתנה, וגם להרי"ף שחולקין משום שהואיל ובאת לשליח הנאה ע"י מעות

חופשת לידה

בעה"ב, אבל הרי לא בעה"ב ולא השליח ידעו שצריך להגיע מתנה בלתי צפויה זו, אבל בנ"ד שהדבר ידוע ומפורסם שכל אשה מקבלת דמי חופשת לידה, אפשר שהוא לא מחל, ואפשר להיפך, ואפשר שהסכים לרשום התלוש על דעת זה שהוא יקבל זאת, ואפשר להיפך, ואין הנדון דומה לראיה.

ועי' גם באבני חושן (השמטות ס"ק יא) שכ' בדרך אפשר, די"ל דגם להרי"ף אינם חולקים רק במקום שאם היה בא אחר לקנות אצלו גם היה נותן לו, עי"ש. ולדבריו י"ל דבנ"ד שהאיש לא יכל לקבל לעולם בלא האשה, שבזה יודה הרין"ף שהכל לאשה. וע"ש עוד באבני חושן שסיים וכ', די"ל דגם להרי"ף הטעם שחולקין כיון שיש לנו ספק אם מחמת השליח או מחמת מעות המשלח. ע"ש. ולפ"ז בנ"ד ודאי שהכל לאשה, אלא שאין דבריו מוסכמים.

והנה נסתפקו האחרונים בדין חתיכת נבלה של ראובן שנפלה לתוך ב' חתיכות כשרות של שמעון, דקי"ל (יו"ד סי' קט) דיבש ביבש מין במינו חד בתרי בטיל. אם חייב שמעון להחזיר לראובן אחת משלש חתיכות הללו, שהרי ממונו המה. או דילמא די שישלם לראובן דמי חתיכת נבלה או טריפה ותו לא, והשבח שהשביח הנבילה ושוה כמו כשירה יהיה לשמעון, הואיל והחתיכות שלו הם שהפכוה להיתר, והם השביחו.

והמרחשת ח"ב (חו"מ סי' לה או"ב) הביא ראיה נפלאה לנדון זה, מד' הגמ' בב"מ (ק:): שטף נהר זיתיו ונתנם לתוך שדהו של חברו, זה אומר ארצי גדלה, וזה אמר זיתי גדלו, יחלוקו. ובגמרא (קא.): לא שנו אלא שנעקרו בגושיהן ולאחר שלש, (שנעקרו עם הקרקע שסביבותיהן, שיכולין לחיות על ידו, ופטורין מן הערלה, כדתנן בערלה (פ"א מ"ג) אילן שנעקר והסלע עמו אם יכול לחיות פטור ואם לאו חייב. רש"י). אבל בתוך שלש הכל של בעל הזיתים, דאמר ליה אי את נטעת בתוך שלש מי הוה אכלת, (גושין של בעל הזיתים הוא דקא שרי להו, מש"ה הכל שלו. רש"י). ומבואר, דכיון שהגושין של בעל הזיתים הם שהתירו את הפירות באכילה בתוך שלש, הכל שייך לבעל הזיתים. וה"ה בנ"ד, שהחתיכות הכשרות הם שהתירו באכילה את חתיכת הנבלה שנפלה לתוכן, שהכל של בעל החתיכות.

ולכאו' היה מקום ללמוד מזה לנ"ד, דהנה פשוט לגמ', דאף שבעל הקרקע סייע לזיתים ובלעדיו הזיתים לא היו גודלים, (עי' ברשב"א שכ', דאף שיש לזיתים גושין, מ"מ זה מועיל רק שלא ימותו הזיתים, אבל בלי קרקע אין אפשרות לגדל פירות, אף עם גושין), מ"מ כיון שבפועל לא יכל ליהנות מהם כלל וכלל, שהרי אף אם היה נוטע היה צריך להמתין ג' שנות ערלה, משו"ה הכל של בעל הזיתים. ולכאו' י"ל שה"ה בנ"ד, שכיון שהאיש מעולם לא יכל לקבל דמי לידה, ורק בזכות האשה, שכל המעות של האשה.

אמנם עדיין י"ל שאין ראיה זו מוכרחת, דשאני התם שעיקר טענתו של בעל הזיתים, לפי שהעצים שלו הביאו את הפירות ולכן הזיתים מגיעים לו. משא"כ בנ"ד שאין זה כספו של האיש, ודמי החופשת לידה אינם מכספו וממונו ממש, ורק שהוא גרם ע"י מעשיו שיבואו הדמים לידי האשה. וזכר לדבר ממש"כ השו"ע (סי' קפג ס"ז) וז"ל: שלח שלוחו לקבל מעות מהגוי, וטעה הגוי ונתן לו יותר, הכל לשליח. וביארו האחרונים, דטעם הדבר, דאילו גנב

חופשת לידה

או גזל מה טיבו לשל בעה"ב בזה. ואף שיש לחלק קצת בין ד' השו"ע לנ"ד, מ"מ כיון שאין זה פירוטיו ממש, י"ל שאין זה של האישי.

וראיתי בשו"ת יביע אומר ח"ד (חו"מ סי' ד') שתמה ע"ד המרחשת וז"ל: ונוראות נפלאותי, שהרי בגמרא שם, פריך לעולא, וכו', ולמעשה מסקינן דבתוך שלש יחלוקו. וכן פסק הרמב"ם (בפ"ד מה' שכנים ה"י). והטוש"ע חו"מ (סי' קסח ס"א). ומעתה אין מקום לראיית המרחשת שחשב להביא ראייה שבחתיכת נבלה שנפלה הכל של בעל החתיכות הכשרות, דהא למעשה מסקינן דיחלוקו. ע"ש.

ולולי ד' מרן היביע אומר, הדבר ברור שצדקו ד' המרחשת, דהמעייין בגמ' יראה שמעולם הגמ' לא חזרה בה מהסברא, דכיון שאין בעל השדה יכול ליהנות מהזיתים בשלוש שנים הראשונות שהכל של בעל הזיתים, וכל הטעם דאמרינן בגמ' יחלוקו, משום דבעל השדה יש לו טענת הפסד, שהרי בזמן הזה יכל לזרוע זרעים וקטניות, ורק מטעם זה יחלוקו, שהרי בעל הזיתים הפסידו, ומפורש דבלא"ה הכל של בעל הזיתים, וכד' המרחשת. וד' היבי"א צע"ג. ודו"ק.

ועוד יש לעורר ע"ד היבי"א בתשובה זו, דע"ש שהביא ד' המרחשת שרצה לפשוט ספקם של האחרונים בנדון חתיכת הטריפה שנפלה לכשרות, והעיר מד' הגמ' בכתובות הנ"ל, שבדבר שיש בו קצבה חולקין, ורצה לומר שה"ה בנ"ד, ושוב הוסיף המרחשת וז"ל: וע' בר"ן שם, דלהרי"ף אפי' נתן המוכר לשליח בפירוש כיון שבאה הנאה לידו ע"י הבעה"ב חולק עמו. וא"כ בנ"ד נמי הואיל ושבח חתיכת הנבלה בא ע"י חתיכות הכשרות שעמה, חולקין שניהן בשבח החתיכה. וכהיא דהירוש' תרומות פ"ה ה"ג הנ"ל. עכ"ד המרחשת.

והעיר ע"ז היבי"א וז"ל: ומ"מ לדינא הרי פסק הרמ"א בחו"מ (סי' קפג ס"ו) שאם אמר המוכר בפירוש שנותן לשליח הכל של השליח. וכ' הסמ"ע שם ס"ק כב שכן הוא בתשו' המיוחסות להרמב"ן (סי' ס). ומשום דהתם ה"ט דחולקין כמ"ש רה"ג בס' המקח דמספק"ל שמא הוסיף המוכר ד"ז לשליח, או שלא הוסיף אלא מפני שלקח החפץ ונמצא שהוא לבעה"ב ולפיכך חולקין. וכיו"ב פירש"י בכתובות שם. ולפ"ז כשנותן בפירוש לשליח הכל לשליח. ואף שבעל העיטור כ' דהתם ה"ט לפי שבאת לשליח הנאה ע"י מעותיו של בעה"ב חולק עמו וכו'. ע"ש. וא"כ אין זה ענין לנ"ד. והרי זה כמבואר. עכ"ד.

ולכאור' כל דבריו צע"ג, ובתרתני. ראשית מה שכ' שהרמ"א חולק ע"ד הר"ן, הנה אמת נכון הדבר, אבל כבר כ' הש"ך (ס"ק יב), שכל זה לפרש"י, אבל לדעת הר"ן שכתותו פסק מרן, אפי' אמר הכל לשליח חולקין. וכ"כ ה"ט"ז והנתיבות (חי' ס"ק יג). וכן משמע מביהגר"א (ס"ק כד). וכן"כ בפעמוני זהב (ס"ק ה), והוסיף, שכ"כ בדעת מרן מהר"י עייאש בשו"ת בית יהודה ח"ב (סי' נא), והעיר שהיה לו לרמ"א להוסיף דבריו בשם י"א, כיון שאין כן דעת השו"ע. והלא כל גדולי האחרונים הבינו שהשו"ע ס"ל כהרי"ף, עי' באחרונים הנ"ל, וכ"כ בהדיא הגר"י טייב בערך השלחן (ס"ק ה), ובס' משכנות הרועים (מע' ש אות קיד). וא"כ מהו שהעיר היבי"א מרש"י, וכ' שהלכה כהרמ"א, והלא המרחשת כ' דבריו אליבא דהרי"ף

חופשת לידה

ומרן שכמותו פסקו נושאי כלי השו"ע, ותימה על מרן היב"א אשר בכל בית יוסף נאמן הוא, שכאן בסוגיא זו לא ידע את יוסף.

ויתר על כן יש להעיר, דאפי' יהיבנא ליה להיב"א כל דיליה, ונימא שד' הרמ"א נכונים דאם אמר הכל לשליח, אין לבעה"ב כלום, מה יתן ומה יוסיף, ועדיין ד' המרחשת נכונים דבנ"ד חולקין כיון שבאת הנאה לשליח ע"י בעה"ב, ומה שהביא מהרמ"א אינו רק לאלומי מילתא, וראייתו במקומה עומדת. וד' היב"א צע"ג מאוד.

ונראה להציע מקור נוסף לנדון דידן, דהנה כ' הרמ"א (סי' קפג ס"ז) וז"ל: מי שהיה עושה סחורה עם הגוי, ובא חבירו וסייעו, והטעה הגוי במדה או במשקל או במנין, חולקין הריוח בין שעשה עמו בשכר או בחנם. וביאר דבריו בד"מ (ס"י), דכיון דעסקי תרוייהו בסחורה לכן חולקין, אע"ג דהאחד לבד הטעהו. והובא בסמ"ע (ס"ק כד).

ולכא' יש ללמוד מזה, דהיכא דהאחד עסק לבד בסחורה, שהריוח כולו שלו. ועי' במטה שמעון (הגהב"י אות טו, הובא בהגהות לטור מהדורת ש"ד) שכ', והעיקר דכיון דהיה בעל הסחורה עומד עימו ובא זה וסייעו, והטעה את הגוי, מסתמא לא נתכוין אלא לדעת שניהם, לא כן היכא שהמטעה עשה מאיליו ולא היה שם בעל המעות דהכל לשליח. ע"כ. ולפ"ז יתכן דכיון שכל מטרת רישום התלושים היה להרויח, ורצה להרויח לעצמו, שכל הריוח של האיש.

וע"ע בפעמוני זהב (ס"ק ז') דאחר שכ' שבבית יהודה כ' כד' הרמ"א, הוסיף להביא ד' כמה פוסקים שחולקים ע"ד הרמ"א, ומהם מהר"ח אלגאזי בס' בני חיי (סי' קעח הגה"ט אות א') שסובר שהכל לשליח לבדו ושכ"כ כמה מגדולי הפוסקים. ע"ש. וגם בבאר היטב (סי' קכח ס"ק יז) כ' וז"ל: מבריה נכסי חבירו מהמכס של אנסים, אם אין לו שום שייכות בנכסים אלא מעצמו הבריה הנכסים, אין בעל הסחורה מחויב לתת לו מה שהיה נותן למכס, אבל אם הוא שליח מבעל הסחורה למכרה, יש להסתפק אם הריוח לשליש, וכללא דמלתא המע"ה, מהר"א ששון סי' ר"א. אבל בתשובת דברי ריבות סימן קי"א, ומהרש"ך ח"ב סי' ג' וצ"א, כתבו דזכה השליח בדמי המכס. עכ"ל הבאה"ט. ולכא' כל דבריהם שייכים גם בנ"ד.

ויש לדון בנ"ד מי נקרא המבריה את המכס, האיש או האשה. דמחד י"ל, דהוא עבד והוא הרויח את התלוש, וכל הדמי חופשת לידה המה רק מכח התלוש. אכן מאידך י"ל, דהאשה נקראת שהבריה את המכס, כיון שלפי המקובל, בשביל לתבוע דמי החופשת לידה רק האשה יכולה לתבוע, ובלא תביעתה א"א לה לקבל את המעות.

דעת כהן / הרב שמואל מנחם כהן, ראש ישיבת 'תל

ציון'

בענין כהונה בפרה אדומה

וּנְתַתֶּם אֶתְּהָ אֶל אֲלֻעֶזֶר הַפֶּהוּן וְהוֹצִיא אֶתְהָ אֶל מַחוּץ לְמַחֲנֶה וְשַׁחַט אֶתְהָ לְפָנָיו (פרשת פרה - במדבר יט, ג)

א [במתניתין פרה פ"ד מ"א איתא, ושלא בכהן גדול פסולה ר' יהודה מכשיר, וביאור פלוגתתם איתא בתוספתא [הובאה בר"ש כאן] דת"ק דריש אותה באלעזר ולדורות בכהן גדול, ור' יהודה דריש אותה לאלעזר ולדורות בכהן הדיוט, וכעין זה איתא בספרי כאן (אות קכ"ג) ונתתם אותה אל אלעזר הכהן זו נעשית באלעזר ושאר כל הפרות בכהן גדול דברי ר' מאיר ר' יוסי בר' יהודה ור' שמעון ור' אליעזר בן יעקב אומר זו נעשית באלעזר ושאר כל הפרות בין בכהן גדול ובין בכהן הדיוט. ויש לעיין מהו יסוד הפלוגתא בזה, אמאי דריש מר הכי ומר הכי. ובעצם הדברים יש לעיין נמי אמאי לא היתה הפרה הראשונה כשרה אלא בסגן, ולדעת ר' מאיר יש לעיין אמאי לא הוצרך בה כהן גדול כבשאר פרות, ולדעת אינך תנאי צריך ביאור אמאי לא הוכשר בה כהן הדיוט כבשאר פרות.

והרמב"ם (פרה פ"א הי"א) כתב וז"ל, אף כהן הדיוט כשר לשרפת הפרה שנאמר ונתתם אותה אל אלעזר הכהן ועדיין אהרן היה קיים, ומפי השמועה למדו זו נעשית באלעזר ושאר כל הפרות בין בכהן גדול בין בכהן הדיוט. עכ"ל. ויל"ע אמאי הוצרך לומר דעדיין אהרן היה קיים, והא הך דרשא דלדורות כשרה אף בכהן הדיוט אתי שפיר אף אי לא הוה אהרן קיים באותה שעה, והיינו דאף אי פרה ראשונה היתה נעשית בכהן גדול דוקא, הוה דרשינן דלדורות בכהן הדיוט, ואמאי הוצרך לומר דעדיין אהרן קיים.

ב [שוב מצאתי בחזון איש (פרה ח', ה') שעמד בזה וכתב דיש לומר דפרה הראשונה שנעשית בסגן היתה כשירה דוקא בסגן, ולא בכהן גדול, ואם היתה נעשית בכהן גדול, הוה דרשינן דלדורות דוקא בכהן הדיוט ולא בכהן גדול, ומשום הכי הוצרך הרמב"ם לומר דאהרן הוה קיים, ונעשית בסגן, והדרשא באה לומר דלדורות אין נעשית בסגן אלא בכהן גדול או בכהן הדיוט. וכן מדוייק בלשון הרמב"ם אשר מקורו מהספרי הנ"ל, שכתב דלדורות נעשית בכהן גדול או בכהן הדיוט, ומשמע דאיכא רבותא בהא דנעשית בכהן גדול, והיינו משום דלולא הך דרשא דלדורות או בכהן גדול או בכהן הדיוט, הוה אמרינן דלדורות נמי בסגן דוקא, ולא בכהן גדול ולא בכהן הדיוט. עכת"ד היקרים.

ג [אכן הדברים מחודשים טובא, לומר דאם היתה נעשית בכהן גדול, הוה דרשינן מ"אותה" דלדורות אינה כשרה אלא בכהן הדיוט ולא בכהן גדול, דבפשטות הוה דרשינן דלדורות נעשית אף בכהן הדיוט, ולא בכהן גדול בלבד. וביותר נראה, דלא שייך כלל לומר דפרה נעשית בכהן הדיוט ולא בכהן גדול, דנראה בפשיטות דכהן גדול אית ביה גם קדושת

כהן הדיוט וגם קדושת כהן גדול, ולא פקע ממנו דין כהן הדיוט במאי דנעשה כהן גדול, ומאיזה דין יפסל לעשיית הפרה.

דן ויש לומר בזה, דהנה כתב הרמב"ם שם הי"ב וז"ל, והעושה אותה לובש ארבעה כלים של כהן הדיוט, בין שעשאה כהן הדיוט בין שעשאה כהן גדול. עכ"ל. וזהו ממתניתין דפרה הנ"ל (פ"ד מ"א) ומקור הדברים מהספרי הנ"ל (אות קכ"ג) ומהתוספתא, כמבואר בדברי הכסף משנה שם. וכיון דילפינן מקרא דנעשית בבגדי כהן הדיוט דוקא, היה מקום לפסול כהן גדול לזה, דהא חשיב מחוסר בגדים כשלוש ד' בגדים, וקמ"ל קרא ד"אותה" [והרמב"ם כתב דמפי השמועה למדו כן] דלדורות נעשית או בכהן גדול או בכהן הדיוט, ולא חשיב מחוסר בגדים לענין זה. ועל זה הוצרך הרמב"ם לומר דהיה אהרן קיים בשעה שעשאה אלעזר, דאי היה אלעזר כהן גדול כבר בעת עשייתה, הוה דרשינן דלדורות אין נעשית בכהן גדול, משום דמחוסר בגדים הוא, ודוקא משום דהיה אהרן קיים, ולא היה אלעזר אלא סגן, הוא דדרשינן דלדורות כשרה בכהן גדול.

ה] ובהא מאי דכתב הרמב"ם דנעשית בבגדי כהן הדיוט הקשה המשנה למלך שם דבספרי הא ילפינן לה מגזירה שוה דחוקה חוקה מיום הכיפורים, והתם הא בעינן בגדי לבן, והיינו דגם האבנט אינו מכלאים אלא מבד, ואמאי נעשית הפרה בבגדי כהן הדיוט אשר אבנט דידיהו כלאים הוא. ובאמת דבמתניתין שם לא קתני בגדי כהן הדיוט אלא בגדי לבן, והיה מקום לומר דכוונת הדברים דלובש אבנט בד, אך בדעת הרמב"ם צריך ביאור.

ו] והנראה בזה, דבגדי לבן דיום הכיפורים - אינם אלא בגדי כהן גדול, והכא דכשרה בכהן הדיוט לא שייך כלל למימר דלובש בגדים אלו. וגם יש לומר דהנך בגדים - בגדים המיוחדים לעבודת פנים נינהו ולא לעבודת חוץ כלל, ומשום הכי ליכא למימר דכוונת הגזירה שוה דחוקה חוקה היא דעובד בהנך בגדים, אלא על כרחך דכוונת הדרשא היא רק לומר דכי היכי דבעבודת יום הכיפורים אין עובד בבגדי זהב, הכי נמי בפרה אין עובד בבגדי זהב, וממילא ידעינן דעובד בבגדי כהן הדיוט. וגם יש לומר דגדר הגזירה שוה הוא, דעובד בבגדי לבן, ואנן ידעינן דבגדי לבן דעבודת חוץ אינם בגדי לבן דעבודת פנים, דעבודת פנים באבנט בד, ועבודת חוץ באבנט כלאים.

*

בהא דפרה כל מעשיה בכהן

א] כתב הרמב"ם (פ"ד שם הי"ז) כל מעשה הפרה מתחלה ועד סוף אינו אלא ביום, ובזכרי כהונה וכו'. וצריך ביאור בדבריו, דהוא עצמו פסק בפרק א' מפסולי המוקדשין ה"ב דשחיטת פרה בזר כשרה, וכן מדוקדק בדבריו בהלכות פרה פ"ד ה"ג שכתב וז"ל, פרה שנשחטה שלא לשמה או שקיבל או שהזה שלא לשמה או לשמה ושלא לשמה או שלא לשמה ולשמה או שנעשית שלא בכהן או במחוסר בגדים או שעשאה בבגדי זהב או בבגדי חול פסולה. עכ"ל. ומדנקט גבי פסולא דשלא לשמה - נשחטה, וגבי כהונה ובגדי כהונה - שעשאה, משמע דהך עשאה לאו היינו שחיטה, והשתא קשה אמאי כתב כאן **מעשיה** בזכרי כהונה.

ב] עוד יש לעיין בדעת הרמב"ם שכתב (פ"ה שם ה"א) וז"ל, כל העוסקין בפרה מתחלה ועד סוף מטמאין בגדים כל זמן עשייתן שנאמר בשוחט ומשליך עץ ארו וכבס בגדיו ורחץ בשרו ונאמר בשורף והשורף אותה יכבס בגדיו. עכ"ל. ודבריו תמוהים לכאורה, דלא אשכחן כלל קרא גבי שוחט דטעון כיבוס בגדים, דשלא פעמים כתיב כיבוס בגדים בהך פרשה, פעם אחת גבי השורף, פעם נוספת גבי האוסף, ופעם אחת [הראשונה] כתיב "וכבס בגדיו הכהן" (שם ז') ולכאורה צריך לומר דכוונת הרמב"ם להך קרא, אמנם הדברים קשים טובא, דבהך קרא כהן כתיב, והרמב"ם עצמו פסק דשחיטת פרה כשרה בזר כמו שהבאנו.

ג] והנראה מבואר בדברי הרמב"ם, דמקרא ד"ונתתם אתה אל אלעזר הכהן והוציא אתה אל מחוץ למחנה ושחט אתה לפניו" ילפינן דכל מעשי הפרה צריכים להיעשות על ידי הכהן, ואף דשחיטתה כשרה בזר, היינו דמעשה השחיטה בפועל אין טעון כהן, אך הא מיהא בעינן שתיעשה תחת ידי הכהן ומכחו. ונראה דזהו מאי דכתיב התם "ושחט אותה לפניו" ולדעת שמואל דשחיטתה כשרה בזר, דרשינן דיהא זר שוחט ואלעזר רואה, והיינו משום דבעינן דתיעשה תחתיו, הצריכה התורה נמי שישחטוה לפניו.

ומבואר היטב מה שכתב הרמב"ם דכל מעשיה בזכרי כהונה, והיינו דמשעת הוצאתה צריכה להיעשות מכח זכרי כהונה ותחתיהם, ואף השחיטה צריכה להיעשות לפני כהן.

ד] ויש לומר לפי זה, דזוהי כוונת הרמב"ם דכתיב בקרא דהשוחט טעון כיבוס בגדים, דכוונתו דקרא ד"וכבס בגדיו הכהן" איירי גם גבי שחיטה, ואף דאין טעונה כהן בפועל, טעונים מעשיה להיות נעשים מכח הכהן, והך "הכהן" כוונתו היא לעבודה הנעשית תחת יד הכהן ומכחו.

*

החילוק בין פרה ראשונה לשאר פרות

א] ובהא דמחלקינן בין פרה ראשונה לשאר פרות, ולדעת תנא קמא היינו דפרה ראשונה בסגן ולדורות בכהן גדול, וצריך ביאור בטעמא דמילתא [כמו שעמדנו בתחלת דברינן], ועיין רמב"ן כאן שכתב בטעם הדבר [להך מאן דאמר דלדורות בכהן גדול] וז"ל, והענין לומר כי המצוה הזאת לעומק סודה ראויה להנתן לגדול שבכהונה. ולא נתנה לאהרן, ואולי הוא לגדולתו כי הוא קדוש ה' וחסידו המכפר במקדשו ולא רצה ליתן לו עבודת חוץ, או היה להכתיר אלעזר ולחנכו בחיי אביו במצוה אחת מן המצוות של כהונה גדולה, או היה לעונש העגל כדברי רבי משה הדרשן. עכ"ל. ולפי הטעם הראשון והשלישי יש לבאר סברת החזון איש שהבאנו בתחלת דברינן, דהא דנעשתה הפרה בסגן ולא בכהן גדול היה זה לעיכובא, אך לטעם השני דכדי להכתירו לאלעזר בחיי אביו, אין נראה דהיה זה לעיכובא. אמנם עדיין אין מבואר אמאי לדורות הוה אמינא דתהא פסולה בכהן גדול לולא הילפותא ד"אותה" ולא לדורות.

ב] ומצינו בווהר (חקת דף קפ:) טעם לדבר, דאיתא התם, ונתתם אותה אל אלעזר, מצותה בסגן ואוקמוה, מ"ט ליה ולא לאהרן אלא אהרן שושבינא דמטרוניתא ועוד דאהרן לא אתי

מסטרא דטהור אלא (קעז ב) מסטרא דקדוש ובגין דדא אתייהא לטהרה לא אתייהיב ליה. ויש לעיין לפי זה אמאי לדורות כשרה גם בכהן גדול, ולחד מאן דאמר, דוקא בכהן גדול נעשית.

ג] עוד איתא בזוהר שם, ת"ח כל מאי דאתעביד מהאי פרה בגין לדכאה ולא לקדשא ואף על גב דאתייהיב לסגן הוא לא שחיט ולא שריף בגין דלא ישתכח דינא בסטרוי וכ"ש אהרן דאיהו בדרגא שלים יתיר דלא בעי לאשתכחא תמן ולאזדמנא תמן, ויש לעיין אמאי בשחיטה והשריפה דוקא לא עסק הסגן ושאר עבודותיה עשה הוא. וגם צריך לבאר מאי האי דאהרן לא היה כלל בעשיית הפרה, ואלעזר היה בעשיית הפרה, אך לא היה בשחיטה והשריפה.

ד] והגר"א באדרת אליהו כאן כתב וז"ל, ופשטות הפסוקים משמע כשמואל [דשחיטתה בכהן] ולא כרב, אבל בזוהר מצאתי הכרעה בין שני הדעות, שפרה הראשונה אפילו בזר היה כשר שחיטתה ושריפתה, אבל לדורות פסולין בזר, כמו שמצינו דפרה הראשונה היה קלה קדושתה שהיא כשירה בסגן, אבל לדורות דווקא בכהן גדול, וכמו כן בשני עבודות שחיטה ושריפה, חמור לדורות שפסולים בזר. עכ"ל. והדברים צריכים ביאור דכיון דטעמא דהיה אהרן פסול לפרה הוא משום דאין הדבר תואם לדרגה דכהן גדול, מאי שנא שאר פרות דעשייתן בכהן גדול. וכמו כן צריך ביאור דכיון דשחיטה ושריפה בפרה ראשונה היו בזר משום דכהן מסיטרא דקדושה הוא, אמאי לדורות נעשים בכהן.

ה] ויש לבאר בזה, דעל ידי הפרה הראשונה ירד כח הטהרה לפרה, והיינו דמלבד עצם עשיית הפרה לטהר כעשיית שאר פרות, אית בה נמי הך מילתא, דבה ועל ידה ירד וחל הדין והמציאות דפרה מטהרת טומאת מת, והך מילתא אינה יכולה להיות על ידי הכהן גדול כיון דמסטרא דקדושה הוא ולא מסטרא דטהרה. אך שאר פרות דאינן אלא עשיית הפרה עצמה לחפצא המטהר, אך אין זה הורדת כח הטהרה לעולם, שפיר נעשות על ידי הכהן הגדול.

ו] וכן לענין שחיטתה ושריפתה, דהפרה הראשונה שירד בה כח הטהרה לעולם אין נעשות על ידי כהן, ושאר פרות דאין עשייתן אלא עשייה בפועל, נעשות על ידי הכהן.

ז] ובהא דחלוק דין שחיטה ושריפה משאר מעשי הפרה נראה, דזהו משום דעיקר עשיית הפרה לאפר מטהר נעשה על ידי הנך תרי עשיות, שחיטה ושריפה, דהשחיטה הופכת את הפרה מבעל חי - בעל נפש, לבשר ועור, ומהבשר והעור עבדינן אפר על ידי שריפה. אך שאר העבודות [קבלה והזאת דמה] אינן עשיית הפרה לאפר, אלא כעין עבודות בקדשים, ומשום הכי נעשות בכהן.

דעת כהן / הרב שמואל מנחם כהן, ראש ישיבת 'תל

ציון'

ישיבת הכהנים בפתח אהל מועד

וּמִפְתַּח אֶהֱל מוֹעֵד לֹא תֵצְאוּ שְׁבַעַת יָמִים עַד יוֹם מְלֵאת יָמֵי מְלֵאֵיכֶם כִּי שְׁבַעַת יָמִים יִמְלֵא אֶת יְדֵכֶם. כַּאֲשֶׁר עָשָׂה בַּיּוֹם הַזֶּה צִוָּה ה' לַעֲשׂוֹת לְכַפֵּר עֲלֵיכֶם. וּפְתַח אֶהֱל מוֹעֵד תִּשְׁבוּ יוֹמָם וְלַיְלָה שְׁבַעַת יָמִים וּשְׁמֵרְתֶם אֶת מִשְׁמֶרֶת ה' וְלֹא תִמּוּתוּ כִּי כֵן צִוִּיתִי (ח, לג-לה)

וצריך לדעת מהו טעם הציווי לשבת בפתח אהל מועד, ומדוע היה צריך לומר שוב ופתח אהל מועד תשובו יום ולילה אחרי שאמר להם כבר לא לצאת משם?

גם צריך להבין מה נכנס בין שני הפסוקים המדברים על המצאותם בפתח אהל מועד הפסוק: "כאשר עשה ביום הזה צוה ה' לעשות לכפר עליכם"?

והנה לפי פשוטו של מקרא כוונת הפסוק היא לומר שאת כל הקרבנות שהקריבו ביום הראשון למילואים חייבם להקריב גם בכל שבעת ימי המילואים, וצריך לדעת מדוע כתבה זאת התורה בין שני הפסוקים המדברים בחובתם פתח אהל מועד.

הגמרא דורשת את הפסוק לענין המשנה הראשונה במסכת יומא: "שבעת ימים קודם יום הכפורים מפרישין כהן גדול מביתו ללשכת פרהדרין" (גמרא יומא ב,א), והמשנה במסכת פרה: "שבעת ימים קודם שריפת הפרה היו מפרישין כהן השורף את הפרה מביתו ללשכה שעל פני הבירה צפונה מזרחה" (פרה פ"ב מ"א) והיא אומרת: "מנא הני מילי? אמר רב מניומי בר חלקיה אמר רבי מחסיה בר אידי אמר רבי יוחנן: אמר קרא כאשר עשה ביום הזה צוה ה' לעשות לכפר עליכם. לעשת - אלו מעשי פרה, לכפר - אלו מעשי יום הכפורים" (יומא ב,א), ורש"י כותב שם: "כאשר עשה - במלואים, שצוה אותם לפרוש מביתם שבעה ימים, שנאמר (ויקרא ח) ופתח אהל מועד תשובו יומם ולילה וגו', ובשמיני עבדו, שנאמר (שם /ויקרא ט) ויהי ביום השמיני קרא וגו' וכתוב קרב אל המזבח וגו' כאשר וגו' צוה לעשות לדורות, לפרוש שבעה לפני עבודת יום אחד", מבואר שטעם הישיבה בפתח אהל מועד היה כדי שיהיו ראויים לעשות את מעשי העבודה של היום השמיני, ולפי זה יש לומר שמשום כך כתבה זאת התורה בין שני הפסוקים הנ"ל, כדי שיהיה ברור שזהו ציווי לנהוג את הישיבה בפתח אהל מועד שבעה ימים גם לפני עבודת יום הכיפורים ולפני שחיטת הפרה.

אמנם צריך עיון האם מה שהקפידה התורה כל כך על כך וחייבתם מיתה אם הם יעזבו את פתח אהל מועד זהו משום חובת הפרישה לפני היום השמיני, כי בפשטות היה נראה שאין חיוב מיתה משום דין זה שאינו אלא 'הכשר מצוה', אלא נראה שזוהי דרשה שדרשו חז"ל, אך פשוטו של מקרא הוא חיוב לשבת שם ושוב צריך ביאור מה נכנס פסוק זה של 'כאשר עשה וכו' עליכם' בין שני הפסוקים העוסקים בציווי על הישיבה פתח אהל מועד.

ונראה שזוה בא לומר שחובת הישיבה שם כל השבעה ימים היא משום שיש חיוב לעשות עליהם קרבנות של כפרה בכל הימים הללו, וכל זמן שמכפרים עליהם צריכים הם לשבת שם, כעין מה שאמרו חז"ל "אפשר קרבנו של אדם קרב והוא אינו עומד על גביו" ובמילואים הקפידה התורה על כך יותר מבשאר קרבנות וחייבה מיתה על כך.

הרמב"ן כותב: "ופתח אהל מועד תשבו יומם ולילה שבעת ימים ושמרתם את משמרת ה' ולא תמותו - על דעת הברייתא של תורת כהנים (שמיני מלואים מב) ענין הפסוק הזה שלא יצאו מפתח אהל מועד יומם ולילה בשעת עבודה, כלומר עד שישלימו כל העבודה המוטלת עליהם באותו העת", והוא מוסיף ואומר: "והיא מצוה נוהגת לדורות שלא יניח כהן עבודה ויצא. וחייבין עליה מיתה. והוא שאמר בכהן גדול (להלן כא יב) ומן המקדש לא יצא ולא יחלל, אמרו אימתי אינו יוצא ואינו מחלל, הוי אומר בשעת עבודה", ומבואר בדבריו שהאיסור לעזוב את פתח אהל מועד היה רק בזמן העבודה, וזהו האיסור הכללי על הכהן לעזוב עבודתו ולצאת.

והרש"ר הירש זצ"ל בפירושו על התורה כאן (פסוק לג) הקשה על דבריו שהרי בשבעת ימי המילואים לא עבדו אהרן ובניו אלא משה בלבד, ואם כן מתי היו אסורים להניח עבודתם ולצאת, וכתב שעל מה הפסוק שנאמר ביום השמיני: "ויאמר משה אל אהרן ולא לעזור ולאיתמר בניו ראשיכם אל תפרעו ובגדיכם לא תפרמו ולא תמתו ועל כל העדה יקצף ואחיכם כל בית ישראל יבכו את השרפה אשר שרף ה'": ומפתח אהל מועד לא תצאו פן תמתו כי שמן משחת ה' עליכם" (ויקרא יז), ניתן לומר שזוה איסור לעזוב את העבודה, כי מיום השמיני עבדו בני אהרן, אך אצלנו שמדובר על שבעת ימי המילואים לא ניתן לומר כן לכאורה.

ואכן בכמה ראשונים משמע שהם היו יושבים שם כל שבעת הימים אף שלא בשעת העבודה, התוספות ישנים (ביומא ו, א ד"ה מביתו) ובתוספות רא"ש (שם ד"ה מביתו) דנו האם אהרן היה כל שבעת הימים פתח אהל מועד, או שהיה זמן ובו היה המשכן מפורק ואז הוא לא היה שם, ומפורש שאף שלא בשעת העבודה הם היו צריכים לשבת, וכך משמע מדברי הראב"ע והחזקוני כאן שכתבו שהיה מותר לאהרן לצאת לצרכיו ומשמע שלא לצרכיו אסור לו לצאת אף שלא בשעת עבודה, ולדבריהם צריך לומר שהיתה כאן מצות ישיבה מיוחדת בפתח אהל מועד מדין המילואים, אך בדעת הרמב"ן צריך ביאור.

ויש לומר שהרמב"ן סובר שאף שמה עבד זה נחשב שהם עבדו, כי באמת העבודה מוטלת עליהם אלא שמה עבד בשליחותם משום שלא נסתיימה משיחתם עד היום השמיני, ולכן היה אסור להם לצאת כי כשמה עבד זה נחשב שהם עבדו, ולפי זה נצטרך לומר שהאיסור לא לעזוב את העבודה ולצאת הוא לא רק כשהוא עובד בפועל ומשום שהוא מזניח את העבודה, אלא משום שבעת שהוא עובד הוא צריך להיות "לפני ה'".

¹ והתורת כהנים שהביא הרמב"ן שהאיסור הוא משום העבודה הוא בפרשת שמיני, ויש לדייק שדוקא ביום השמיני שהם עבדו אמר התורה כהנים שזהו טעם האיסור, מכך שהוא אומר זאת רק בפרשת שמיני ולא בפרשת צו.

ויותר נראה שאף שהם לא עבדו בפועל, עצם מציאותם שם היתה כעין עבודה, משום שזו היתה צורת הקיום של המילואים, שנעשו על ידי שהם היו שם ומשה הקריב את קורבנותיהם, ולכן זה היה נחשב שהם בשעת העבודה, אך לפי זה לכאורה לא היה צריך הרמב"ן לומר שהאיסור לעזוב את פתח אהל מועד הוא משום האיסור לעזוב עבודה ולצאת, אלא משום שזוהי צורת קיום המילואים, ולכן צריך לומר כדרך הראשונה הנ"ל.

ויש לומר עוד שאכילת הקדשים נחשבת גם כן לעבודה ועבודה זו היתה מוטלת עליהם שהרי אף השלמים של המילואים היו אסורים לזרים כמו שנאמר בהם "ואכלו אתם אשר כפר בהם למלא את ידם לקדש אתם וזר לא יאכל כי קדש הם" (שמות כט, לג), ונמצאת שאכילתם היתה גמר הכפרה, ולכן כל זמן שלא סיימו את אכילת הקדשים היה אסור להם לעזוב את פתח אהל מועד אשר שם היו צריכים לאוכלם.

וראיתי במשך חכמה כאן שכתב להביא מקור לדברי הרמב"ם שכתב שכהן גדול אינו זו מירושלים (הלכות כלי המקדש פ"ה ה"ז) ממה שאהרן ובניו נתחייבו לשבת פתח אהל מועד כל שבעת ימי המילואים [ועיין שם שהביא מהראשונים שהיה להם דין של כהן גדול לענין זה כל שבעת ימי המילואים], וכתב שהם היו צריכים לשבת שם משום שזהו מקום אכילת קרבנותיהם, ואילו אהרן יכול להיות בכל ירושלים שראויה לאכילת שלמים.

ונראה לבאר חובת הישיבה שם לפי דרכו שהם צריכים להיות "לפני ה'", ו"לפני ה'" היינו במקום הראוי לאכילת השלמים שכתוב בהם "לפני ה'".

¹¹ משום שהם נמשחו בשמן המשחה.

הכי איתמר / הרב איתמר טעפ, מח"ס 'הכי איתמר',

קרית ספר

מניית חיובי כרת בבה"ג ורס"ג

והנפש אשר תאכל בשר מזבח השלמים אשר לד' וטמאתו עליו ונכרתה הנפש ההוא מעמיה. כי כל אכל חלב מן הבהמה אשר יקריב ממנה אשה לד' ונכרתה הנפש האכלת מעמיה. כל נפש אשר תאכל כל דם ונכרתה הנפש ההוא מעמיה (ז כ-כז)

בפרשה זו נמצא כמה חיובי כרת; על אכילת קרבנות בטומאה, אכילת חלב, ואכילת דם. ומצאנו בענין זה דבר פלא בבה"ג וסיעתו וכן ברס"ג, שחזרו ומנו חייבי מיתות בי"ד וכריתות מלבד מה שמנו עצם הלאו, וצ"ב טובא מה יש למנות מצוות שכבר נמנו. והרמב"ם (שורש יד) מוסיף ותמה מאד על מה שמנו חייבי כרת, איך יתכן שחלק מהתרי"ג מצוות מוטלים על הקב"ה.^ט

והרמב"ם מקשה זאת רק על בה"ג ומר חפץ ב"ר יצליח, אבל למעשה כך נהגו גם היראים וכל סיעת הבה"ג והרס"ג וראב"ן (בפיוט א-ל א-לוקים לליל שני דשבועות) למנות שוב החיובי מיתה וכרת, ואף התוס' שדנים כמה פעמים בפיוטי המצוות שבשיטת בה"ג לא פקפקו על דבר זה של מניית החייבי מיתה וכרת. וכן רבינו יונה בשערי תשובה שער ג' מביא מחייבי מיתות של בה"ג. הרי שמאיזה טעם וסברא לא ראו בזה כל הני רבנן חזרת המנין, ולא מניית חיובים לשמים.

והרמב"ן (שורש יד) מתרץ כדוגמא, שחילול שבת שמנה הבה"ג בחייבי סקילה כוונתו לעובר על אבות מלאכה ו"לא תעשה כל מלאכה" שמנה בלאוין כוונתו ללאו דמחמר שאינו מהאבות ואינו חייב סקילה (שבת קנד א-ב). וכן בכל חייבי מיתה וכרת לא חזר על הלאו שבהם.^י

ויש לדייק בדבריו שהחיובי מיתה אינם על בי"ד אלא על החוטא, כמש"כ שסקילה דשבת היא בעושה אחת מל"ט מלאכות, ואם היא חיוב בי"ד בלא"ה יש חילוק בין הלאוין לחיובי מיתה, אלא לאו נראית כוונתו שהיא חיוב החוטא ועכ"ז אין כאן כפילות במנין.^{יא} וכן נראה דמנו הרבה חייבי מיתה ולא הלאו שלהם, דע"כ התכוונו למנות על העובר ולא מצות בי"ד,

^ט והרמב"ם עצמו מנה ד' מיתות בי"ד והמלקות בה' מצוות כלליות על בי"ד, ולא שכל חייב מיתה הוא מצוה בפני"ע, וכמו שכל סוג קרבן הוא מצוה כללית על כל הסיבות שצריך להביאו.

^י והרמב"ן דייק מהרמב"ם (שבת פ"כ ה"א-ב) שסבר שאינו לוקה על לאו זה בלא התראה, וחולק עליו שהוא מחמר ופטרודהו מחטאת ומיתה בי"ד משום דלא עביד מעשה בגופו. ובעצם דברי הרמב"ן יש לדון, אם אין לאו שהוא והחיוב מיתה שלו באותו מעשה ממש בלא שום חילוקי דינים ביניהם, וגם לא התייבשה קושיית הרמב"ם מחיובי כרת מה הסברא למנות מצוות לשמים.

^{יא} וכך גם יש לדון ממש"כ שם "ואמנם דעת הרב (הרמב"ם) שהעונשין המסורים לנו ימנו במצות עשין הוא הטוב והישר, לפי שהוא מצוה עלינו באמת לעשות הדין ההוא במחויבים בו", הרי שהבין בדעת בה"ג וסיעתו שאינם מצוות על בי"ד אלא על החוטא.

דאם לא כן לא מנו עצם הלאוין שעליהם העונש. וכן מדרוב חייבי מיתה נמנו בלאוין ולא בעשין, הרי שאינם על בי"ד אלא על העובר. וכן נראה מהא גופא שהרמב"ם בשורשים שם משיג עליהם שמיתות בי"ד הם עשין ולא לאוין, והיינו עשין על בי"ד לעשות דין בחייבי מיתה ומלקות. הרי שהבין בדעתם שכוונתם למנות הלאוין.

וממילא גם חיובי כרת ומיתה בידי שמים אינם כלפי שמיא אלא כלפי החוטא, אלא שצ"ב מהו הציווי המוטל עליו בזה אחר שכבר נמנה הלאו. ואפשר דכל לאו שיש בו חיוב מיתה היא תוספת שיש לחזור ולמנותה, וכעובר עליו בב' לאוין, שזה לא נמנה לפי שאין בו תוספת, אבל חיוב מיתה שהוא תוספת יש מה לחזור ולמנות, וכשעובר בלאו שיש בו חיוב מיתה עובר בשתיים, בלאו עצמו ובחומר מיתה שבו, ואולי מזה גופא שהתורה חילקה הלאו והעונש לשניים למדו בה"ג ורס"ג למנותם כן גם לאוין וגם עונשין.^{יב}

א"נ אפשר דעתם שמניין הלאו הוא כשאינו עובר עליו, שבכך הוא קיומו דהא זה רצון התורה שלא יעברו עליה, כדאיתא בקידושין (לט:): ישב ולא עבר עבירה כשבא לידו נותנים לו שכר כעושה מצוה. ובמדרש משלי (מהדו' בובר, ל"א כ"ט) דרמ"ח עשין כנגד רמ"ח איברים, וכל אבר ואבר אומר לאדם עשה בי מצוה זו, "ושס"ה מצות לא תעשה כנגד ימות החמה, וכל יום ויום אומר לאדם אבקש ממך שלא תעשה בי עבירה זו", הרי שהמצות לא תעשה חלה כשאינו עובר עליה. אך מניית העונש היא כשח"ו עבר על הלאו, שבזה לא קיים הלאו אלא אדרבה ביטלו, וא"כ מיירי בתרי גווני ותרי גברי ואין כאן כפילות של לאו ועונש, וגם אין כאן מנייה כלפי שמיא אלא כלפי האדם.

והגרי"פ בפתיחה לח"ג (אות טו) ביאר דכוונת הבה"ג במניית הכרת, הוא לחייב בי"ד להלקות החייבי כרת, כאמרם "כל חייבי כריתות שלקו נפטרו מידי כריתתן" (מכות כג.).

^{יב} ואינו סותר אמרם "עונש שמענו אזהרה מנין" דזה הוא משום שאין עונשין אא"כ מזהירין, אבל לעצם הלאו והאיסור לכאורה סגי בכך שמעניש על זה, כ"ש כשהזהיר שי"ל שהעונש נחשב אזהרה חוזרת, אלא שי"ל איפכא דאדרבה כיון שהזהיר אזי העונש אינו לאזהרה. [אם מיתה בידי שמים גם בעי אזהרה, הגרי"פ (פתיחה לעונשין ז) כתב דמר"פ בתרא דמכות משמע שאי"צ, ומהרמב"ם (שורש יד, פיה"מ מכות שם ובר"פ בתרא דזבחים) ויד רמה (סנהדרין פג:)] משמע שצריך, וציון בזה ללח"מ (סנהדרין ריש פי"ח).

השבת של מ"י / הרב יחיאל פישל רוזנר, מח"ס 'מנחת יחיאל' ו'השבת של מ"י'

פניני עיון בפרשת צו

ו, יח: זאת תורת החטאת במקום אשר תשחט העלה תשחט החטאת.

בסוטה [לב, ב] אמרינן שלא חלק הכתוב מקום בין חטאת לעולה כדי שלא לבייש את עוברי עבירה, והיינו דכתיב הכא "במקום אשר תשחט העולה תשחט החטאת", דיסברו הרואים שהוא עולה ולא יבינו שהיא חטאת הבאה על חטא.

במשך חכמה מדקדק דדוקא בחטאת דעל שוגג באה, הקפידה התורה לכתוב תיכף באותו פסוק "במקום אשר תשחט", אבל באשם דבא גם על מזיד, לא הזכיר הכתוב תיכף "במקום אשר ישחט", רק כתב [להלן ז, א] קודם "קודש קדשים הוא", ורק אחר כך [פסוק ב] "במקום אשר ישחטו וכו'".

ויש להעיר שבגמ' שם בסוטה אמרו גבי מי שחטא בעבודת כוכבים "דנכסיף וניזיל כי היכי דנכפר ליה", ופירש"י "הטיל עליו הכתוב שיתבייש שתהא לו כפרה מעונש גדול כזה", והיינו לפי שפשט ידו בעיקר [סנהדרין ג, א]. א"כ אפילו באשם שבא על הזדון הרי אין בו העוון החמור טובא של פשט ידו בעיקר, וא"כ למה לא איכפת שיתבייש אפילו רגע אחד, גם קודם שנאמר במקום אשר ישחטו וכו'. ובפרט לפי מה דאיתא כאן במדרש הגדול ר' לוי בשם רשב"ל "מכאן שאין מפרסמין את החטאים כדי לקרב ליבן לתשובה". א"כ גם מי שחטא במזיד צריך להיות איכפת שלא יתבייש אפילו רגע אחד כדי לקרב לבו לתשובה וצ"ע.

אמנם לפי זה צריך ישוב להערת רבינו המשך חכמה אמאי באשם לא כתיב מיד וזאת תורת האשם במקום אשר ישחטו וגו' כמו גבי חטאת.

ואולי יש לומר דלפי מה שהביא רש"י דרשת חז"ל על הפסוק קודש קדשים הוא, הוא קרב ואין תמורתו קריבה [אלא ירעה עד שתסתאב ויביא מדמו לקייץ המזבח], א"כ היה מוכרח ליכתב פסוק זה קודם במקום אשר ישחטו וכו' כיון דלאחר שחיטה לא רק שהתמורה לא קריבה אלא לא חלה התמורה כלל על אשם שחוט. עיין בכורות [לא, ב] אימתי עושה תמורה מחיים, ולכן כתבו קודם לבמקום אשר ישחטו וגו'.

*

ז, ו: פל זכר בפנהנים יאכלנו במקום קדוש יאכל.

כתיב באשם קדוש מלא וי"ו, ובחטאת כתיב [ו, יט] במקום קדש בחצר אהל מועד, כתיב קדש חסר וי"ו, וכן במנחה [ו, ט] כתיב חסר וי"ו, וצריך טעם.

ואולי י"ל דבתו"כ דרשו גבי חטאת ומנחה "במקום קדוש, יכול במחנה לוייה, ת"ל בחצר אהל מועד, אין לי אלא חצר אהל מועד מנין הלשכות הבנויות בחול ופתוחות לקודש, ת"ל

במקום קדוש תאכל עכ"ל. ולפ"ז י"ל דלכן כתוב קדש חסר וי"ו לרבות הבנויות בחול ופתוחות לקודש דאזלינן בתר הקודש לגבי אכילת קדשים אע"פ שאין חייבין עליו משום טומאה ואינו קודש גמור.

אולם באשם דלא כתיב בחצר אהל מועד כמו בחטאת ומנחה, כתיב קדוש מלא וי"ו דאוכלים קדשים בלשכות הבנויות בקודש ופתוחות לקודש והוי קודש גמור, והדר כתיב "כחטאת כאשם תורה אחת להם" מזה אתה יודע דכמו דבחטאת נתרבה לעיל לשכות הבנויות בחול ופתוחות לקודש הוא הדין באשם דאוכלין.

ולפ"ז יתבאר ג"כ להלן [ני, יג] גבי מנחה הנאכלת ביום השמיני למילואים דכתיב [ני, יג] "ואכלתם אותה במקום קדוש" דכתיב קדוש מלא וי"ו כיון שנצטוו [שם לעיל פסוק ז] "ומפתח אהל מועד לא תצאו" הרי אהל מועד הוא מקום קדוש לגמרי לכן כתיב קדוש מלא.

*

ז, י: לְכָל בְּנֵי אֶהְרֹן תִּהְיֶה אִישׁ פָּאָחִיו.

יעויין בלשון רש"י [זבחים צט, א ד"ה קטן], דקטן אוכל בקדשים דאמרינן במנחות [עג, א] איש כאחיו איש חולק ואין קטן חולק, ומדמעית ליה מחלוקה מכלל דאכיל, ועוד כל זכר כתיב.

וזה לשון הרמב"ם [פ"י ממעשה הקרבנות הי"ז] "אין הקטן חולק אפילו בקדשים קלים, אע"פ שמותר להאכילו קדשי קדשים", ומדוקדק בלשון הרמב"ם שכתב שמותר להאכילו ולא כתב שאוכל, משמע דבאמת מאכילין אותו ואינו אוכל, והיינו דמותר לו לאכול אבל אין מצוה וכפרה באכילתו.

ובדברי שאול [יוסף דעת הלכות שחיטה סימן יז] כתב "והנה לפענ"ד יש ספק אי מליקה אשתי לגבי קטן, דהא באמת הוא רק גזירת הכתוב שלצורך עבודה מצווין לאכול מליקת עוף, אבל זה במי שראוי לעבודה ואכילתו מצוה, אבל קטן שאינו חולק אף בקדשים קלים אפשר שאסור במליקה גם כן" עכ"ל.

[ולכאורה אי אסור במליקה הרמב"ם היה צריך לפרש זאת ומדסתם משמע דמותר. ואולי לכן איצטריך כל זכר שכתוב בפרשת קורח להדיא גבי חטאת נוסף על איש כאחיו לומר דאפילו במליקה שרי].

*

ז, יב: אִם עַל תּוֹדָה יִקְרִיבוּ.

[א] במהר"ם שיק [או"ח סימן פח ד"ה מכתבון] כתב לפענ"ד בודאי קרבן תודה כולו רשות ואינו קרבן חובה שהוא מחוייב להדיא על הד' דברים, דהכי אמרינן בתורת כהנים פרשת צו בפסוק אם על תודה יקריבנו דתודה בא מן המעשר, שכל זמן שלא נדר תודה לא הוי חובה, ודבר שאינו חובה בא מן המעשר, ורק אם נדר תודה בסתם אינו יכול להביא אלא מן החולין. וכן מבואר ברש"י [ביצה דף כ, א], וכן נראה מלשון המקרא דכתיב ואם על תודה יקריבנו, וכל אם ואם הנאמר בתורה הוא רשות רק בג' דברים הוא חוב כמו שהביא

רש"י סוף פרשת יתרו [כ, כב]. וא"כ יפה כתב ההפלא"ה בספרו פנים יפות עה"ת **דלכך לא הזכיר לענין חמץ רק קרבן ראשית** [ויקרא ב, יב] ולא הזכיר החמץ שאצל התורה מפני שהוא נדבה.

[ב] וכ"כ בספר משא בני קהת [גראס] פט"ז ממעשה הקרבנות הי"ז, והוסיף דהא דאיתא בברכות [נד, ב] ד' צריכין להודות, היינו שמחוייב לברך ברכת הגומל, אבל אינו מחוייב להביא קרבן אלא אם רוצה, וצריך לומר הא דכתיב בתהילים [קז, כב] ויזבחו זבחי תודה, היינו שראוי לעשות כן אבל אינו חובה.

אך עיין במנחות [עט, ב] תודת חובה ופירש"י שם כגון דאמר הרי עלי דהוי חובה, אך עיין שם ברש"י כת"י שפירש בלישנא אחרינא תודת חובה כגון מפרש בים וכו' דאמרינן ד' צריכין להודות וכתוב בה יזבחו זבחי תודה בספר תהילים. אך בהגהות שיטמ"ק [אות י] הקשה ולא נהירא דלא אשכחן דלחייב אם לא אמר הרי עלי תודה, ועיין שם בחידושי רבינו גרשום שפירש תודת חובה כגון שהיה מפרש בים ונסתכן ונדר אם ינצל שיביא תודה כדאמרינן ד' צריכין להודות, הרי לך דכולם סבורין דאינו מחוייב להביא קרבן תודה, אלא ראוי להביא כדמשמע הפסוק ויזבחו זבחי תודה, חוץ מרש"י בכת"י בלישנא אחרינא דמשמע דמי שנעשה לו נס מחוייב להביא קרבן תודה, וצ"ע כמו שהקשה השיטמ"ק עכ"ד.

[ג] ובס"ד מצאתי חבר לרש"י כת"י הוא פירוש הרא"ש עמ"ס נדרים [יג, א ד"ה האומר קרבן עולה ומנחה חטאת תודה שלמים] שכתב בזה"ל כל הני בקרבנות חובה איירי. תודה כללא בהדייהו דדמיא לחובה דד' צריכין להודות, וסד"א כיון דזקוק להביאם בעל כרחו לא הוי כדבר הנדור עכ"ל. הרי להדיא דהרא"ש סובר שחייב להביא קרבן תודה.

והראני ידידי הרה"ג ר' אליהו ראם שליט"א דכן משמע גם במשנה ברורה [ריח, לב] שכתב "מי שנעשה לו נס יש לו להפריש לצדקה כפי השגת ידו ויחלק ללומדי תורה, ויאמר הריני נותן זה לצדקה ויהי רצון שיהא נחשב במקום תודה שהייתי חייב בזמן המקדש", הרי דנקט לשון חייב.

אולם לפי זה קשיא טובא אמאי תנן בזבחים נ, א דתודה בא מן המעשר, הא קיי"ל בזבחים צח, א דדבר שבחובה אין בא מן המעשר, ואין לומר דגזירת הכתוב הוא דתודה אע"פ שהיא חובה בא מן החולין, דא"כ לילף מיניה דשאר דברים שבחובה בא מן המעשר, ואמאי ילפת מחטאת דחובה אינו בא מן המעשר וצ"ע. [ובאמת תוס' בזבחים שם ד"ה אם הוכיחו מזה דתודה לא הוי חובה]

[ד] ויש שיטה שלישית שסוברת שלא רק שאינו חייב קרבן אלא גם הודאה אינו מחוייב, דלשון הגמ' ד' צריכין להודות ולא כתוב "חייבין", משמע שאין זה חיוב גמור רק דין לכתחילה [וכדפרש"י ברכות טו, א ד"ה אלא דכל "צריך" לכתחילה משמע]. ובזה מיושבים דברי המג"א ריש סימן ריט דנשים נהגו שלא לברך ברכת הגומל משום שסבירא להו דברכה זו אינה אלא רשות. ותמה הפמ"ג שם דהודאה ודאי בעינן, ומי פטר נשים להודות, ולהנ"ל ניחא, דאין כוונת המג"א שזה רשות גמור רק שאין זה חוב גמור רק מצוה לכתחילה.

*

ז, יג: על חלת לחם חמץ יקריב קרבנו.

עיינ רבינו בחיי דאחז"ל [מנחות עז, ב] כי "משקל עשר של חמץ כמשקל ל' של מצות", וכתב דכן הלשון מוכיח שהזכיר הכתוב ג' המינים של מצות בפסוק אחד, ואח"כ בפסוק אחר על חלות לחם חמץ וכו' [ואם העשר של חמץ היו שווים במשקלם לעשר של מצה היה צריך להזכיר הכל בפסוק אחד].

אמנם בס"ד מצאתי למהר"ל [בדרשת שבת הגדול ענין כב עמ' תה בהוצאת מכון ירושלים] בדרך אחרת, דים, מדבר, חולה, נמסר לחוקי הטבע, שבמדבר אין מה לאכול, והים עלול לשטוף והאדם יש בו חולי על פי טבעו הם פועלים לפי סדר שסידר להם הקב"ה לפעול ואין בהן דבר חטא ורע, ולזה רמז הג' לחמים מצה שגם כן אין בו שייכות ליצר הרע, אבל הרביעי שהוא בית האסורין שכאשר נתון ברשות האדם אז האדם פועל בו כל אשר ירצה, והוא פועל בחירי רצוני בזה אין האדם פועל מצד מה שסידר ה' יתברך אלא מצד בחירתו, אשר הבחירה היא מצד יצר הרע בלבד, ולפיכך מין הרביעי הוא חמץ [כי החמץ מורה על יצר הרע] ולפיכך הוא שקול כנגד ג' הראשונים אשר הם פועלים בטבע, כי לפעמים מחסר לו ואינו נותן לו לאכול ולשתות, לפעמים מכה אותו בידו עד שהוא מת, לפעמים נותן אותו במקום רע שהוא מקבל חולי, וכל זה הוא מצד הבחירה אשר הבחירה היא מצד יצר הרע, ולפיכך מין החמץ שקול כנגד כולם עיין שם.

ויאמר שמואל / הרב שמואל ברוך גנוט, מראשי ישיבת 'משאת המלך' ורא"כ ב'מדרש אליהו', מח"ס 'ויאמר שמואל' ושא"ס, אלעד

'צו' - לשון זירוז לשבועיים שלא יחזרו

מסופר על הגאון רבי שמואל בירנבוים זצוק"ל ראש ישיבת מיר בארה"ב, שהיה בבחורותו בין 400 בחורי גולי שנחאי. בדרך עגנה האוניה באי מופלא, בו ראו פלאי עולם, את כל קו הים, אל מול חוף מפעים ועצי דקלים. רב החובל איפשר לבחורים להסתובב על חופי האי לשלש שעות, כדי לנצל את ההזדמנות לחזות בפלאי טבע שמעטים האנשים שנחשפים אליהם אי פעם בכל ימי חייהם. הבחורים ירדו לאי ונשימתם נעתקה מיופי הבריאה. כשחזרו אל האוניה, ראו שנותר בה בחור אחד על הסיפון וגמרתו בידו, הם שבו בהתפעלות ממה שראו, והוא יושב ולומד בהתלהבות, עם הגמרא בידו. כאילו הוא יושב אי שם בירכתי היכל ישיבת מיר רבתי... תמהו כנגדו, איפה ההיגיון? איפה הכרת הטוב לבורא עולם על כזה עולם יפה? וכי לא תוכל למלאות את מכסת הדפים אח"כ ולנצל הזדמנות נדירה של פעם בחיים?

השיב להם שמואל הנער, הבחור השקדן: "כל דבריכם נכונים וישרים, ישנם הזדמנויות של פעם בחיים שאסור לפספס! אבל גם אני גליתי כאן הזדמנות היסטורית של פעם בחיים. כי זוהי הזדמנות היחידה שלי להוכיח שאני דבק בתורה גם כנגד נופים נדירים ויפהפיים כאלו. הרגעים הללו של עסק התורה, הם הם הזדמנות של הפעם בחיים שלי. רגעים שלא ישובו לעולם".

*

כשגדולינו קבעו את 'בין הזמנים', יש בכך טעם וסיבה חשובה. "מכתבך הגיעני"- כותב רבינו החזון איש זצוק"ל- "דע לך יקירי שאין כאן לא חטא ולא אשמה, רק מחוקי הטבע להתעייף. ואין ראוי לזלזל בחוקי הטבע, כי מה שאנו קוראים "טבע", המכוון בזה רצון היותר מתמיד של המהוה כל ההויות יתברך" - ומה עושים במקרה כזה?, כותב לו החזו"א: "לכן חובתך להפסיק את לימודך לגמרי על משך שתי שבועות, ותרבה בכלכלה ומזון מבריא ולהוסיף על השינה והטיול ועוד מעניני הבטלה..."

מנוחת הנפש חשובה לא פחות ממנוחת הגוף. היא מאפשרת לצורב העוסק בתורה להפריד בין פרשה לפרשה' ולשקוד על תלמודו ביתר רצינות והתמדה.

רבבות לומדי התורה לא יצאו מבית המדרש בכל 'בין הזמנים' של חודש תשרי האחרון. הישיבות הקדושות הקדימו את פתיחת 'זמן חורף', בחנוכה נשארו רבבות בני הישיבות בישיבות הקדושות והמשיכו את לימודם וכל זמן החורף האחרון, שנוסף לו חודש העיבור,

'צו' - לשון זירוז לשבועיים שלא יחזרו

היה אש להבה, כולו שטייגען ושקידת התורה, מתוך מטרה עילאית לשמור ולהגן על כל יושבי ארץ ישראל, להציל ישראל מידי צר ואויב בכח התורה הקדושה, השומרת ומגינה על כלל ישראל. עם ישראל נזקק לזכויות רבות, ולמרות שיושבי העולם שמבחוץ לא מכירים בערך העליון של עסק התורה, השומר עליהם עצמם, אנחנו לומדים, לומדים ולומדים. "אמר הקדוש ברוך הוא לאברהם: אתה עסקת בתורתך, חייך שאני מגן לך. בשם כשאדם אויבו את המגן, אפילו חצים ואבנים נזרקים עליו אינו חושש, כך אני עושה לך, שנאמר: "אנכי מגן לך שכרך הרבה מאד", לא לך לבד, אלא אף לבניך, אם יהיו עסוקים בתורתך, בשם שעסקת אתה". (מדרש תנחומא, לך לך).

נותרו פחות משבועיים לראש חודש ניסן, ועייפות החומר עושה את שלה. כיצד מנצלים את סוף הזמן? כדבעי? כיצד ממשיכים בתנופת הלימוד, בשעה שכלל ישראל זקוק לעוד ועוד זכויות של תורה?

צו את אהרן (ויקרא ו, ב).

אין צו אלא לשון זירוז (רש"י).

מובא בספרים, שכל מצוה מתמשכת ותמידית, האמורה לדורות, צריכה זירוז, לבל תתיישן, תיעשה 'מלומדה', אלא תיעשה מתוך התלהבות והתחדשות. אנו אומרים בתפילה "אשרינו מה טוב חלקנו... ואומרים בכל יום פעמים באהבה שמע ישראל". אשרינו מה טוב חלקנו, שלמרות שאנו אומרים "שמע ישראל פעמיים בכל יום", לכאורה אנו רגילים לומר 'שמע' וההרגל נעשה טבע, בכל זאת אנו אומרים זאת "באהבה", מתוך התלהבות והתחדשות תמידית.

אפשר 'למרוח' שבועיים, אך אפשר להתחדש בשבועיים האחרונים, להפוך אותם לזמן חדש ואיכותי. בישיבות רבות מוקדשים שבועיים אלו לשינון וחזרה על כל האוצרות שלמדנו בכל הזמן, זמן חורף מעובר. בישיבות קטנות רבות לומדים כעת חודשי'ס, חוזרים בחזרה חודשית או דו- חודשית על הגפ"ת, הראשונים והאחרונים שרכשנו בתקופה האחרונה. זה הזמן לקצור ברינה את כל מה שזרענו בעמל וביזע מתשרי ועד אדר ב'. ניפגש בידידים ותיקים, בסוגיות מוכרות ונעימות. כאן נחלקו רש"י ותוספות, פה את השיטה ואת הקושיא של רבי עקיבא איגר, הנה כאן דיברנו על מחלוקת רב הונא ורב הונא בריה דרב יהושע ורב פפא בגדרי 'מיטב', כאן הסברנו את הנושא של 'ישנה לשחיטה מתחילה ועד סוף' וכאן ליבנו כהלכה את הענין של 'בישול אחר בישול'. מצד אחד, קשה עתיקא מחדתא וקל יותר ללמוד נושאים חדשים. אך מצד שני, קל הרבה יותר להקיף סוגיות מוכרות שכבר למדנו, להיזכר בנקודות המרכזיות, לשנן, לסכם, להעלות על הכתב מה שיצא לנו בהרחבה בחודש חשוון, כסלו וטבת, ולכבוש את הסוגיא הבאה.

'סוף- זמן' כולל בתוכו 24 שעות ביום, 1440 דקות ביממה. ישנם מליוני יהודים בארץ ישראל שחלקם לא מבינים את הכח האדיר שיש לנו כדי לשמור ולהגן עליהם, אך הם צריכים את כח השמירה העליון הזה. זו חובתנו כלפי כלל ישראל, זהו החיוב שלנו עצמנו

'צו' - לשון זירוז לשבועיים שלא יחזרו

גם כלפי עצמנו, להתמיד בתורה בכל רגע פנוי, לעשות נחת רוח ליוצרנו ברוך הוא. וכמה אוצרות אנחנו יכולים לרכוש לעצמנו בשבועיים! "וְכָל מֵאֵן דְּזָכָה לְהִלְכָה חַד, יָרִית עֲלֵמָא חַד. כָּל שְׁפָן מֵאֵן דְּזָכָה לְמִסְכָּתָא חַדָּא אוּ לְתַרִין אוּ לְשַׁתִּין" (תיקוני זוהר, הקדמה דף י"ד ע"ב).

*

"בְּאַחַת מֵהַמְלַחְמוֹת הַקְּשׁוֹת שֶׁפָּרְצוּ בְּאַרְץ לְפָנַי כְּאַרְבָּעִים שָׁנָה, יָשְׁבוּ בַּחוּרֵי יִשְׂרָאֵל חֶבְרוֹן בְּהִיכַל הַיְשִׁיבָה וְהִגּוּ בְּתוֹרָה. בְּיִשְׂבֵיבָה הִרְגִישָׁה אֲוִירָה שֶׁל חֲזוּק מִיַּחַדְתָּ, מִתּוֹךְ הַבְּנֵה עֲמָקָה שֶׁעֲלִיָּהֶם לְגִלּוֹת רִגְשֵׁי עֲרָבוֹת הַדְּדִית וְלְהוֹסִיף זְכוּיּוֹת עַל כָּלֵל יִשְׂרָאֵל בְּשַׁעַת מְלַחְמָה. הַשְּׂדוּרִים כָּל שְׁעוֹת הַיָּמָמָה, עָסְקוּ כְּמוֹבֵן בְּהִתְרַחֲשׁוּיּוֹת הַמְּלַחְמָה, הַכְּתָבִים הַצְּבָאִיִּים סָקְרוּ לֹא הֶרֶף אֶת הַמְּצָב הַמְּלַחְמָתִי, דָּנוּ בְּהִתְקַדְמוֹת הַקָּרֵב, וְנִיסּוּ לְעוֹדֵד אֶת הָעַם, לְהַעֲלוֹת אֶת הַמּוֹרָל. אֶחָד מֵהַבְּחוּרִים בְּרִגְעַ שֶׁל חֲלֻשָׁה, סָקְרָנוּתוֹ בְּעֶרְהָ בּוֹ, הוּא הִרְגִישׁ שֶׁהוּא מֵלֵא בְּמִתַּח אֵיךְ מִתְקַדְמֵת הַלּוֹחָמָה. סָגַר אֵיפָה אֶת הַגְּמָרָא וּפָנָה אֶל אַחַת מֵהַחֲנוּיּוֹת הַסְּמוּכוֹת לְהַאֲזִין לְשְׂדוּרִים, לְמַלְאוֹת אֶת יֶצֶר סָקְרָנוּתוֹ. הַמְּשַׁגֵּיחַ הַבְּחִין בּוֹ מִחֲלוֹן חֲדָרוֹ, הוּא הִמְתִּין לוֹ בְּשׁוֹבוֹ, הִנִּיחַ יָד מְלֻטָּפָה עַל כְּתָפוֹ וְלָחַשׁ עַל אָזְנוֹ: "בְּנֵי הַיָּקָר, בּוֹדְאֵי צוֹדֵק אֶתְּהָ שֶׁהֵנָּךְ מִסְתַּקְרָן לְדַעַת הַיָּכֵן עִם יִשְׂרָאֵל אוֹחֹז כְּעַתָּה, מֵהָ הַמְּצָב בְּזִירַת הַקָּרֵב, כְּלָךְ מֵלֵא בְּסָקְרָנוֹת מִי נִצַּל מֵאוֹתָם גִּיפִים שֶׁעָלוּ בְּלִהְבוֹת עֵת שֶׁבְּצַעְוֵנו נְסִיּוֹן פְּרִיצָה לְשִׁטַּח הָאוֹיֵב וְנִכְנָסוּ בְּטַעוֹת לְתוֹךְ קוּ-הָאֵשׁ... מִשְׁתוֹקֵק הֵנָּךְ לְדַעַת הָאֵם וְכִמָּה נוֹתְרוּ מִחִיל הַטְּנָקִים שֶׁזָּהָה עַל יְדֵי הָאוֹיֵב וְחֻטָּף צְרוּר טִילֵי קֶרֶקֶע-קֶרֶקֶע. אֲבָל שׁוֹכַח הֵנָּךְ שֶׁאַתָּה הַמְּצָב בְּזִירַת הַקָּרֵב אֶתְּהָ הוּא זֶה שֶׁקוֹבֵעַ. עַל יְכֻלַּת הַצְּבָא לְעַמֵּד בְּמִתְקַפּוֹת הָעֲזוֹת- אֶתְּהָ הוּא זֶה שֶׁמְחַלֵּיט. בְּתוֹרַתְךָ אֶתְּהָ מְזוֹרִים תַּחֲמֻשֵׁת רוֹחַנִית לְצָבָא, מִעֲפָרוֹ שֶׁל אֲבָרָהֶם אֲבִינוֹ שֶׁהִיָּה זוֹרֵק עַל אוֹיְבָיו עֶפֶר וְנִהַפֵּךְ לְחֻצִים וְרַמְחִים. אֶת הַשְּׂדוּרִים הַשׁוֹנִים הָיוּ צְרִיכִים לְשִׁדָּר מֵהִיכָל הַיְשִׁיבָה, כִּי כָּאֵן וְרַק כָּאֵן נִקְבַע הַתְּקַדְמוֹת הַקָּרֵב, כָּאֵן וְרַק כָּאֵן מִתְקַבְּלוֹת אוֹתָן הַחֲלָטוֹת אֲסֵטְרָטֶגִיּוֹת אֵיךְ לְהַכְרִיעַ אֶת הָאוֹיֵב, בְּלִמּוּד הַתּוֹרָה שֶׁלְךָ אוּ חֲלִילָה בְּסִגְיַת הַגְּמָרָא, נִקְבַּעַת מִדַּת הַהַצְּלָחָה".

"הַבְּחוּר שֶׁמַּע בְּרוֹב קֶשֶׁב אֶת הַמוֹסֵר הַנְּעִים, וּמִיָּד הִסְתַּעַר עַל הַגְּמָרָא בְּרִתְחָא דְּאוֹרִיתָא, וּבְגוֹפוֹ הִתְמַלֵּא זֶרֶם שֶׁל שְׁלִיחוֹת, הוּא הִבִּין הֵיטֵב שֶׁהִסְתַּעְרוּתוֹ עַל הַגְּמָרָא, הִיא בְּעֵצָם הִסְתַּעְרוּת עַל הָאוֹיֵב, וְאֵשׁ הִרְתְּחָא דְּאוֹרִיתָא שָׁלוֹ, הוּא עֲמוּד הָאֵשׁ הַהֵלֶךְ לְפָנַי הַמְּחַנָּה, שְׁסוּלֵל לְכָלֵל יִשְׂרָאֵל אֶת הַדֶּרֶךְ מֵאֲזוֹ, מִיְצִיאַת מְצָרִים וְעַד הַיּוֹם הַזֶּה... (הַגְּרָ"י ווִיִּיס שְׁלִיט"א, מִרְאֵשֵׁי יִשְׂרָאֵל בֵּית מִדְרָשׁ גְּבוּהָ בִירוּשָׁת'וֹ, 'בֵּית וְעַד' גְּלוּיּוֹן 21).

ויברך דוד / הרב דוד אריה הילדסהיים, מח"ס

'ויברך דוד' ומעורכי ספרי הגאון מרוגוטשוב

(לפרשת פרה) ביאור שיטת הר"ח שסכין שנגעה בטמא שבא מטומאת מת נעשית אב הטומאה

וְכָל אֲשֶׁר יִגַע עַל פְּנֵי הַשְּׂדֵה בַחֲלָל חָרֵב אוֹ בַמֵּת (פרשת פרה - במדבר יט, טז)

מפסוק זה ילפינן בכמה דוכתי (שבת קא: פסחים יד: ועוד) ד"חרב הרי הוא כחלל", דהיינו שהחרב היא אב הטומאה כמו המת עצמו, והוא הדין שאר כלי מתכות שאם נגעו במת הרי הן אב הטומאה, ולשיטת כמה ראשונים לאו דוקא כלי מתכות אלא הוא הדין לכל הכלים שנגעו במת. ואמרתי לעמוד על שיטת הר"ח המחודשת בהאי עניינא, שלפי שיטתו ניחא בפשטות הסוגיא בחולין שהראשונים נדחקו בה.

הנה בגמרא (חולין ב:) מבואר דלרבה בר עולא הא דקתני במתניתין (שם ב.) הכל שוחטין "ושחיטתן כשירה" אתא לרבוויי טמא ששחט מוקדשין ואמר ברי לי שלא נגעתי, ומקשינן עלה: "האי טמא דאיטמא במאי, אילימא דאיטמי במת, בחלל חרב אמר רחמנא חרב הרי הוא כחלל, אב הטומאה הוא לטמייה לסכין ואזל סכין וטמיתיה לבשר, אלא דאיטמי בשרץ" כו'.

וכתב רש"י (ג. ד"ה חרב): "והאי חרב הרי הוא כחלל הכא לא איצטריך, דבלאו הכי נמי מצי מטמא בשר, דגברא הוי אב הטומאה וסכין ראשון ובשר שני, אלא רבותא קאמר דאפילו ראשון הוי האי בשר", וכן כתבו הבעה"מ והרמב"ן והרשב"א והמאירי שם. אמנם פירוש זה הוא דוחק גדול כמובן.

ובהא דאמרינן "אלא דאיטמי בשרץ" כתבו הרמב"ן והרשב"א דהוא הדין דהוה מצי למימר דאיטמי בטמא מת דהוה ליה ראשון ואינו מטמא כלים כלל. וגם זהו דוחק, דאמאי שביק לטומאת מת דאיירי בה ונקט דוקא שנטמא בשרץ.

אמנם בחידושי הרמב"ן שם הביא גירסא אחרת בשם הר"ח, ולפי גירסא זו ניחא הכל, דכתב הרמב"ן: "ורבינו חננאל ז"ל כתב הכא דאף על גב דאיטמי בטמא מת נעשה אב הטומאה, ואי אפשר להעמידה". כלומר דהר"ח גרס בגמרא "אילימא דאיטמי בטמא מת", דהיינו שהשוחט הוא ראשון לטומאה, וסבירא ליה לר"ח דבראשון לטומאה נמי אמרינן חרב הרי הוא כחלל.

ולפי זה ניחא הכל, דשפיר הוצרכנו כאן לדין חרב הרי הוא כחלל, דהא מיירי בראשון לטומאה, דאי לאו דינא דחרב הרי הוא כחלל לא היה מטמא את הסכין כלל, וכן לא קשיא כלל הא דנקט שנטמא בשרץ ולא בטמא מת, דהא אם נטמא מטמא מת נמי מטמא ליה לסכין משום חרב הרי הוא כחלל.

ולכאורה קשה על הר"ח דלשון הגמרא שלפנינו משמע להדיא שהאדם עצמו אב הטומאה, דהא אמרינן: "אילימא דאיטמי במת כו' אב הטומאה הוא, לטמייה לסכין ואזל סכין וטמיתיה לבשר", דהיינו שהאדם אב הטומאה והוא יטמא את הסכין והסכין תטמא את הבשר. אמנם המעיין בלשון הר"ח המובא ברמב"ן הנ"ל יראה שכתב דעל ידי הדין דחרב הרי הוא כחלל נעשה הסכין אב הטומאה [אף שהטמא היה רק ראשון לטומאה], ומבואר להדיא דפירש דמה שכתוב בגמרא כאן "אב הטומאה" קאי על הסכין ולא על האדם.

ואמנם בלשון הגמרא שלפנינו אי אפשר להלום פירוש זה, אך באמת לר"ח היתה גירסא אחרת קצת. דהנה בפ"י הר"ח פסחים י"ד ע"ב הביא את דברי הגמרא בחולין הנ"ל, והנוסח שם הוא: "אב הטומאה [הוא] טמייה לסכין תיזל סכין תטמא לבשר", ונראה שהמילה "הוא" המוסגרת היא הוספת המדפיסים, אך באמת גירסת הר"ח היא: "אב הטומאה טמייה לסכין", כלומר שהשוחט טימא את הסכין בטומאת אב הטומאה.

ובערוך ערך חל (י"ד) כתב ככל דברי הר"ח בפסחים שם, ושם הנוסח הוא: "ואב הטומאה הוא דטמייה לסכין", ונוסח זה גם כן מתפרש שפיר כפירוש הנ"ל, דטימא את הסכין בטומאת אב הטומאה.

ולפי זה למדנו מדברי הר"ח הללו חידוש גדול מאוד, דסבירא ליה **דכלי מתכות שנטמאו מאדם שנטמא מטמא מת נעשין אב הטומאה**, דהא לפי גירסתו השוחט הוא ראשון לטומאה והסכין שנגעה בו נעשית אב הטומאה. והוא חידוש נפלא שהנטמא יהיה טמא יותר מהדבר שטימא אותו, שהרי האדם שטימא את הסכין היה רק ראשון לטומאה, והסכין שנטמאה ממנו נעשית אב הטומאה.

והנה רש"י שם ושאר הראשונים סבירא להו דבראשון לטומאה כלל לא אמרינן דחרב הרי הוא כחלל, אלא החרב לא נטמאת כלל, דראשון לא מטמא כלים. ושיטת הרע"ב (פסחים פ"א מ"ו ועדויות פ"ב מ"א) היא דבראשון נמי אמרינן דמטמא כלים להיות כמוהו, וביאר בקובץ שיעורים דסבירא ליה דהא דראשון לא מטמא כלים היינו לא שאין לו כח לטמא כלים אלא שהכלים לא נעשין שני לטומאה, אך כאן שהכלים נעשין ראשון לטומאה שפיר מקבלים טומאה גם מראשון [ובמדרש אגדה (פ' חוקת סי' ט"ז) כתב דגם הנוגע בשני ושלישי נעשה כמותם מדין חרב הרי הוא כחלל, והוא חידוש גדול], ורבים טעו וכתבו דהר"ח הנ"ל סבירא ליה כשיטת הרע"ב, אך אין זה מדוייק, כי בדברי הר"ח מבואר חידוש גדול הרבה יותר, דחרב הנוגע בראשון נעשה אב הטומאה.

אמנם לכאורה שיטת הר"ח תמוהה מאוד, דמהיכי תיתי שהכלי יהיה טמא יותר מהאדם המטמאו, הרי כל הטומאה באה אליו רק ממי שטימא אותו, ואם כן מהיכן באה אליו טומאה גדולה יותר.

והנה כלי מתכות שנגעו בטמא מת גם כן נעשין אב הטומאה כמוהו, ובפשטות היינו משום שכלי מתכות שנוגעין באב הטומאה דמת מקבלים את טומאתו ונעשין כמוהו, אך

לפי זה לכאורה אי אפשר לומר דזהו בכלל הדרשה דחרב הרי הוא כחלל, דהא הכלים נעשין כמו הטמא מת ולא כמו המת עצמו, ואין זה "כחלל", אלא כ"טמא חלל". ולשיטת הראשונים צריך לומר דאה"נ דין זה אינו ממש הדין דחרב הרי הוא כחלל, אלא ילפינן ליה בבנין אב, דכמו שכלי הנוגע במת הרי הוא כמוהו, כך כלי הנוגע בטמא מת הרי הוא כמוהו, דכל טומאה הבאה מחמת מת עושה את החרב כמותה ממש.

אמנם נראה דהר"ח פירש דעל כל טומאה הבאה מחמת המת נאמר הדין ד"חרב הרי הוא כחלל", דהיינו שכל טומאה הבאה מחמת מת [גם ראשון לטומאה], אם נגעה בה החרב נעשית החרב על ידי זה "כחלל" ממש, דהיינו שהחרב נעשית כמו המת בעצמו ונטמאת בטומאה חמורה כמוהו.

[וצ"ע לשיטת הר"ח אם נגע כלי מתכת באוכל שהוא שני לטומאה מחמת מת, אם גם אז יהיה הכלי אב הטומאה כחלל (דומיא דשיטת המדרש אגדה הנ"ל דסבירא ליה דהכלי יהיה שני), ולכאורה נראה דאה"נ].

ולפי דברינו נמצא, שלשיטת הר"ח כלי מתכות שנגעו במי שנטמא מטמא מת נעשו אבי אבות הטומאה כמו המת עצמו, ולכאורה יש לתמוה על זה, שהרי בגמרא שם כתוב שהסכין נעשית רק "אב הטומאה" ולא "אבי אבות הטומאה". אכן לא קשיא מידי, כי בלשון המשנה והגמרא גם המת נקרא "אב הטומאה", כדתנן בריש כלים שהמת הוא אחד מאבות הטומאות, וכן כתב הרמב"ם בהקדמה לסדר טהרות שהמת הוא אב הטומאה, והכינוי "אבי אבות הטומאה" לא נזכר במשנה ובגמרא בשום מקום, אלא רק בדברי הראשונים.

אמנם העירני הרה"ג ר' אלעזר שפר נ"י שלכאורה שיטה זו נסתרת ממשנה ערוכה באהלות פ"א מ"ג: "כלים נוגעין במת ואדם בכלים וכלים באדם טמאין טומאת שבעה, הרביעי בין אדם בין כלים טמא טומאת ערב", הרי להדיא שהנוגע בכלי שנגע בטמא מת [ונעשה כמוהו מדין חרב הרי הוא כחלל] לא נטמא טומאת שבעה, והיא תמיהה עצומה לכאורה.

ואולי יתכן לומר דהר"ח מחלק בזה בין כלי מתכת לשאר כלים, דבכלי מתכת אמרינן דאם נגע בטמא מת נעשה כמו החלל ממש, דהיינו כמו המת עצמו, אך בשאר כלים אם נגע בטמא מת נעשה רק כמו טמא מת ולא יותר, והמשנה שם לא מיירי בכלי מתכות אלא בשאר כלים. וצ"ע האם נכון לומר כן, וה' יאיר עיני.

ויצבור יוסף / הרב יוסף צברי, רב ומו"צ בעיר אלעד, ומח"ס 'ויען יוסף', 'שלחן מלכים' וש"ס

דרכי העבודה הנרמזים בפסוק 'צו את אהרן'

צו את אהרן ואת בניו לאמר זאת תורת העולה הוא העלה על מוקדה על המזבח כל הלילה עד הבקר ואש המזבח תוקד בו. ולבש הפהן מדו בד ומכנסי בד ולבש על בשרו והרים את הדשן אשר תאכל האש את העלה על המזבח ושמו אצל המזבח (ויקרא ו, ב-ג)

נראה לפרש פסוקים אלו הראשונים בפרשתינו דרך רמז ומוסר, שבא ללמדינו את דרכי עבודת ה'. וזהו אומר:

"צו את אהרן ואת בניו לאמר" - אהרן זהן התלמיד חכם, על דרך מה שנאמר: "כי שפתי כהן ישמרו דעת ותורה יבקשו מפיהו", הנדרש בגמרא (מו"ק י"ז ע"א, ועוד) על התלמיד חכם. ולכן כעת יתבאו הדרכים שיש לתלמידי החכמים ללכת בהם, כדי לעלות במסילה העולה בית אל. וזהו:

"זאת תורת העולה, היא העולה" - מקרבן העולה אנו למדים, כי בכל דבר שבקדושה צריך התאמצות ומסירות נפש, ולא לעשות בכל דבר חשבונות של "כדאיות" האם ענין זה "כדאי לי" או "שווה לי", אלא יש לעשות תמיד את מצוות ה' ללא שיקולים וחשבונות. וכמו שהעולה היתה נקרבת כולה כליל למזבח, ולא נשאר ממנה לכהנים דבר, כך יעבוד הצדיק את ה' בשלימות ובתמימות, ללא "חשבונות רבים".

"העולה על מוקדה על המזבח" - עוד חייב הצדיק לדעת, לוותר על רצונותיו האישיים ותאוותיו, ולהתאמץ בכך ביותר לעקוד את יצרו.

ורבינו בחיי בספרו כד הקמח (ערך כיפורים א'), דן על יונה שהיה באניה בעת שזעף עליו הים, ששם נאמר שהאנשים באניה: "ויזבחו זבח לה" (יונה, א', ט"ז), דלכאורה איך ניתן לזבוח זבח באניה הנמצאת בים? ומכאן העלה שזביחתם היתה הכנעת ליבם לה'. וז"ל: "ויזבחו זבח לה". אין הכוונה שהקריבו קרבנות כי לא היה מזדמן להם להקריב כי בים היו, אבל הכוונה בזבח הזה שבירת היצר והכנעת הלב שהוא עיקר התשובה" עכ"ל.

"כל הלילה" - רמז כאן כי חיובא רמיא על הת"ח לנצל את זמנו ואף את לילותיו שיהיו כולם קודש לה', וכדברי הרמב"ם (פ"ג מהל' ת"ת הי"ג): "אף על פי שמצוה ללמוד ביום ובלילה אין אדם למד רוב חכמתו אלא בלילה, לפיכך מי שרצה לזכות בכתר התורה יזהר בכל לילותיו ולא יאבד אפילו אחד מהן בשינה ואכילה ושתייה ושיחה וכיוצא בהן אלא בתלמוד תורה ודברי חכמה" עכ"ל.

"ער הבוקר" - רמז כאן על ענין האמונה בה', שהוא ענין עיקרי ויסודי ביהדות, לדעת להאמין בה' ולקבל את כל מה שעובר עליו באהבה. שכן כל הקשיים והצרות באים מחמת שהנהגת ה' נסתרת מן האדם והוא אינו מבין את דרכיו, וזהו: "ערב" מלשון דבר המעורב

ואינו ברור. אמנם זמן ה"בוקר" הוא הזמן שבו מבין האדם בבהירות את כל מה שעבר עליו. ופעמים רק אחר שנים רבות מבין האדם למפרע כיצד היתה הנהגת הקב"ה עמו לטובה, גם כאשר לא הבין כן מתחילה. ולכן בכל דבר על הצדיק לדעת ולהאמין ב"עד הבוקר", דהיינו לקבל את כל העובר עליו באהבה, עד שיגיע זמן ה"בוקר" שבו יראה הוא בבהירות כי כל מה שעבר עליו הכל היה חסדים וטובות מאת ה', שרק לאחר זמן ניתן להבינם.

"ואש המזבח תוקד בו" - כאן ביאר, כי העובד את ה' באמת, צריך להגיע לדרגה שיכאב לו אישית מצב שבו עוברים על רצון ה', ותמיד אשו הקדושה של הקב"ה תבער בו לעשות את רצון ה', ולברוח ממקומות ומצבים בהם עושים היפך רצון ה'.

וראה במסילת ישרים שמנה מידה זו כחלק ממידת החסידות, וז"ל (פרק י"ט): "וזה פשוט כי מי שאוהב את חבירו אי אפשר לו לסבול שיראה מכים את חבירו או מחרפים אותו ובודאי שיצא לעזרתו - גם מי שאוהב שמו יתברך לא יוכל לסבול ולראות שיחללו אותו ח"ו ושיעברו על מצותיו, והוא מה שאמר שלמה (משלי כ"ה): עוזבי תורה יהללו רשע ושומרי תורה יתגרו בם, כי אותם שמהללים רשע ברשעתו ולא יוכיחו על פניו מומו, הנה הם עוזבי התורה ומניחים אותה שתתחלל ח"ו, אך שומריה המתחזקים להחזיקה ודאי שיתגרו בם לא יוכלו להתאפק ולהחריש" עכ"ל.

"ולבש הכהן מדו בד" - הוסיף כאן לבאר דבר עיקרי ויסודי בעבודת ה', והוא, כי אע"פ שיש לאדם רצונות גדולים וכיסופין לעבודת ה' ולעלות במדרגות גבוהות ורמות, חייב הוא בראש ובראשונה להכיר את עצמו ואת כוחותיו הגשמיים והרוחניים, ורק על פיהם לעבוד את ה', ולא לנסות לקפוץ וללכת בדרכים שאינם מותאמים לכוחותיו ודרגותיו, כי ידוע הוא שמי שמנסה לעלות במדרגות שאינם שייכות אליו, סופו שיפול מכל המדרגות שהיו בו והשיג. וזהו שאמר: "ולבש הכהן", הוא התלמיד חכם, "מדו בד", שילבש בגדים רק כפי מידתו, וכמו כן שיתאים את עבודת ה' שלו רק לפי מידתו ודרגתו הנוכחית כאמור.

"ומכנסי בד ילבש על בשרו" - בתורה הקד' מבואר, שהמכנסיים שלבש הכהן היו כדי לשמור על צניעותו כדי שלא יתגלה בשרו מלמטה, וזהו שאמרו: "ועשה להם מכנסי בד - לכסות בשר ערוה, ממתנים ועד ירכיים יהיו".

ומכאן יש ללמוד יסוד גדול בעבודת ה' והוא, כי אף שהתעלה האדם וזכה למדרגות רבות וגבוהות, לא יחזיק בכך טובה לעצמו ויתגאה, אלא יתנהג במידת הענוה והצניעות כאילו לא השיג שום מדרגה, ואת אותה מידת צניעות "ילבש על בשרו" ותהא היא עמו תמיד בכל עת, וזהו הנלמד מענין המכנסיים המורים על מידת הצניעות שיקנה האדם.

"והרים את הדשן אשר תאכל האש" - כאן הוסיף הכתוב ללמדינו, כי בנוסף על כל מעלותיו, עוד יוסיף האדם לקדש את אכילתו, ויכוין שכל מה שהוא אוכל לא יהא לתאוה בלבד, אלא כולו קודש לעבודת ה', ואז תהא אכילתו כהקרבה על גבי המזבח.

וכמו שאמרו חז"ל (כתובות ק"ה ע"ב): "כל המביא דורון לתלמיד חכם - כאילו מקריב בכורים", וכן אמרו (יומא ע"ח ע"א): אמר רבי ברכיה: הרוצה לנסך יין על גבי המזבח - ימלא גרונו של תלמידי חכמים יין ע"כ.

וזהו: "והרים את הדשן אשר תאכל", שצריך צדיק לעשות הרמה והתרוממות למה שאוכל, וזה ע"י שיכוין לאכול בקדושה, ואז כל מאכלו הופך לקודש. וזהו: "את העולה על המזבח", את מה שעולה ומתרומם, ומגיע "אל המזבח", לגרונו של התלמיד חכם הנחשב מזבח, וע"י שיכוין לאכול בקדושה המאכל אכן יתרומם ויתקיים בו: "ושמו אצל המזבח" שיהפך כולו לקודש ויעמוד במקום הקודש.

חזרת הש"ץ / הרב אברהם שץ, ראש כולל טהרות 'תפארת שלמה' בשכונת רמת שלמה, ירושלים עיה"ק

מדוע ארבע הפרשיות הן מקשה אחת הרי כל אחת יש לה טעם בפני עצמה

בפשטות היה נראה דד' פרשיות אינן שייכות אחת לשניה וכל אחת יש לה טעם משלה ובמקרה יצאו כולן בחודש אחד שפרשת שקלים זהו כדתנן בפרק א' משנה א' בשקלים באחד באדר משמיעין על השקלים ופי' הרע"ב לפי שבאחד בניסן צריך להביא קרבנות צבור מתרומה חדשה, דכתיב וכו' הילכך מקדימין שלשים יום דהיינו מאחד באדר להכריז שיביאו שקליהם. ופרשת זכור לפי שהוא לפני פורים ופרשת פרה שיטהרו לפני הקרבת הפסח ופרשת החודש לפי שהוא ראש חודש ניסן שהוא החודש הראשון שעליו נאמר החודש הזה לכם.

אמנם כשמעיינים בחז"ל מוכח שחז"ל ראו את הד' פרשיות כמקשה אחת אף שיש שבתות הפסקה בתוכן אך קראו לזה "מפסיקין" שזה הפסקה באמצע הפרשיות. וכן מוכח שהגמ' במגילה דף ו' ע"ב מביאה מחלוקת תנאים בד' פרשיות שנקראו באדר ראשון אם יצאו. ואף שהרי פרשת שקלים דינו מחמת דהוי שלשים יום קודם שמתחילים מהתרומה החדשה וא"כ באדר ראשון הוי יותר משלשים יום צריך לומר דזהו טעם תקנת הקריאה אך הגדר של התקנה הוא שבת שחל ר"ח אדר לחול בתוכה וכיון דאדר ראשון הוא ג"כ אדר מקיימים בו התקנה. אמנם לפ"ז פרשת החודש גם היה צריך להיות שבת שחל ר"ח ניסן לחול בתוכה ומה שייך לקוראה באדר ראשון וכן פרשת פרה היא הכנה לקרבן פסח ומה השייכות לאדר ראשון ומוכח דכל אלו הד' פרשיות הן תקנה אחת לקוראן כאחת בחודש אדר ולכן גם באדר ראשון אפשר לקוראן. (ושבת שחל להיות ר"ח אדר בתוכה בכלל, וכן שבת ר"ח ניסן כיון שהוא המשך מיד לאחר פרשת פרה הוי בכלל).

ומוכח מזה דחז"ל תיקנו את הארבע פרשיות כאחד כמהלך אחד אף דלכל אחד יש טעם בפני עצמו מ"מ הוי מהלך אחד של עבודה של החודש לפני השנה החדשה החודש הראשון וצריך לבאר מהו.

ובספר פרי צדיק פרשת פרה הביא מה דאיתא בירושלמי (מגילה פרק ג' הלכה ה') על הא דתנן אין מפסיקין בין פרה להחודש, אמר רבי לוי סימניהון דאילין פרשתא בין הכוסות הללו אם רצה לשתות ישתה, בין השלישי לרביעי לא ישתה. וכתב הפרי צדיק וז"ל: ובודאי אין דברי הירושלמי נאמרים רק לסימן בעלמא רק מפני שבעצם המה שורש אחד ענין קריאת הארבע פרשיות עם הארבעה כוסות שהם כנגד ארבע לשונות של גאולה שנאמר במצרים והוצאתי והצלתי וגאלתי ולקחתי (בראשית רבה פ"ח, ה'). והנה והוצאתי והצלתי

וגאלתי כולם משמעותם היציאה מרע והם מרמזים על טהרת הנפש משלוש קליפות הטומאה. הקנאה והתאוה והכבוד שמוציאין את האדם מן העולם. והם שלוש מיני טומאת הנפש צרוע זוב וטמא לנפש. וע"ש שהאריך לבאר בדברים עמוקים.

ונראה לבאר בפשיטות דפרשת שקלים שהוא כנגד חמדת הממון זהו כנגד קנאה כי חמדת הממון שרשו קנאה וזכור הוא כנגד תאוה שעמלק היו זורקים מילתם כלפי מעלה והזכירה היא לעקור את קליפת עמלק שבלב שהיא התאוה כידוע. ופרה היא כנגד כבוד שהיא חוקה וענינה ביטול הדעת "אמרתי אחכמה והיא רחוקה ממני שמבינים שאנחנו לא יודעים כלום. והקשר לצרעת, זיבה, וטומאה לנפש, משום שצרעת באה על צרות העין ולה"ר שגם הוא שרשו קנאה וזיבה באה על התאוות ומיתה היא כנגד כבוד, וכמו דהנשמה מיקרי כבוד.

ובבעל הטורים פרשת נשא פרק ה' פסוק ו' כתב: כי יעשו מכל חטאת האדם. סמך חטאת האדם לשילוח טמאים, שעל ידי חטאת האדם שחטא אדם הראשון שאכל מן העץ, והנחש הטעה את האשה, והיא הוציאה שם רע על אדם, לקו שלשתן. הנחש בצרעת (ב"ר כ ד), והאשה בזיבה (עירובין ק ב). והאדם במיתה. וכסדר קללתן מונה אותם כאן, צרוע דהיינו הנחש, זוב דהיינו האשה, וטמא לנפש דהיינו האדם שנענש במות תמות. מזכר ועד נקבה תשלחו. כשם שנתגרשו אדם וחוה ונחש מגן עדן.

ומבואר בדבריו כהנ"ל שהרי חטא אדם הראשון הוא שורש כל החטאים והרי הנחש חטא בקנאה שנתקנא באדם ולכן נענש בצרעת והאשה חטאה בתאוה "כי תאוה הוא לעיניים" ולכן נענשה בזיבה והאדם חטא בכבוד שרצה להיות כאלוקים יודע טוב ורע ונענש במיתה. וסיים בפרי צדיק הנ"ל דבקריאת אלו הג' פרשיות בזה נשלם ונכלל כל שלוש טהרות הנפש שלפניה ונעשים בזה מוכנים מיד להשראת הקדושה בנפש בפרשת החודש שכנגד כוס רביעית ולשון ולקחתי שהוא הדברי תורה והקדושה ללב ישראל ללב חכם לימינו וכמו שאמרו (ירושלמי שקלים פרק ג' הלכה ג') טהרה מביאה לידי קדושה דכתיב (ויקרא ט"ז, י"ט) וטהרו וקדשו. וזה שאמרו הסימן בין שלישי לרביעי לא ישתה שאין מפסיקין בין פרה להחודש דפרה נגד וגאלתי שהוא גמר הגאולה מן הרע כנ"ל. והחודש נגד ולקחתי שהוא הדברי תורה והקדושה והם רצופים וטהרו וקדשו:

ונראה לבאר בזה דכמו דאין מפסיקין בין גאולה לתפילה כיון דהגאולה היתה ע"מ שנעבוד אותו והתפילה היא עבודה "איזוהי עבודה שבלב זוהי תפילה" ואם נעשה הפסק בין הגאולה לעבודה כבר נתמלא דברים אחרים כי הגאולה נתנה כח לקבל העבודה ולכן מיד כשפורשים מקנאה תאוה וכבוד שהם הקיום החומרי בעוה"ז שאלמלא קנאת איש מרעהו לא היו עושים כלום ואלמלא תאוות אין קיום לעולם וכן אלמלא כבוד רק שצריך לכוין הכל להקב"ה ולכן מיד צריך להתחדש בהחודש שע"מ כן פדאך ולכן אסור להפסיק מהפרישה עד ההתחדשות.

ובשפת אמת [תרמ"א] פ' פרה בשם מו"ז ז"ל הקדמת פרה לחודש שע"י הביטול כאפר יכולין למצוא ההתחדשות ודפח"ח. וכו' וע"ז נתקן מקודם שקלים זכור פרה עפ"י הפסוק אל יתהלל חכם בחכמתו גבור בגבורתו עשיר בעשרו כי אם בזאת יתהלל השכל וידוע

אותי. פי' בזאת שמבטל חכמתו וגבורתו ועושרו. כי בודאי הדברים הניתנים משמים טובים ומסייעין לאדם רק הפעולה נגמר ע"י הביטול אליו ית'. ושקלים, הוא ביטול העשירות. וזכור, הגבורה הכובש יצרו מלחמת עמלק, ובכח ביטול הכח אל אבינו שבשמים כמ"ש ירים משה ידו מסתכלין כלפי מעלה כו' עי"ז מתברכין. ופרה, ביטול החכמה והשכל להשפיל עצמו כאזוב ותולעת אח"כ באין לההתחדשות הנ"ל:

ונראה מבואר בדבריו כנ"ל דכתב דשקלים הוא כנגד העושר ובעושר איזהו עשיר השמח בחלקו שאינו מקנא באחרים, וזכור כנגד גבורה ואיזהו גבור הכובש את יצרו שמתגבר על התאוה, ופרה היא כנגד חכמה ואיזהו חכם הלמד מכל אדם שזה כנגד כבוד, ועל זה נאמר כי אם בזאת שמבטל את הכל מיד השכל וידוע אותי שאסור להפסיק.

למדנו מכל הנ"ל דארבע פרשיות אלו הן עבודה אחת מהקל אל הכבד לפרוש מהטומאה הרוחנית כדי לקבל את ההתחדשות של "החודש הזה לכם" "השכל וידוע אותי" שנזכה להפנים את עבודת אלו הדי' פרשיות וכך נזכה להחדש הזה לכם חודש הגאולה שנזכה לגאולה השלמה במהרה.

כיום יאיר / הרב נח גדליה קזצ'קוב

דמא בן נתינה - האיש המעשה והשכר

מעשה ידוע ומפורסם הוא סיפורו של דמא בן נתינה, נכרי שהגיע לדרגה גבוהה בכיבוד אב, וזכה לשכר רב. מעשה זה מופיע בשינויים בגמרא (קידושין לא, א; ע"ז כג, ב) ובירושלמי (פאה פ"א ה"א). במאמר שלפנינו נעבור על הסיפור כולו שלב אחרי שלב, כולל השינויים שבין מקורותיו, ונפצח את סודותיו ומסקנותיו, בהלכה אגדה דרוש ומוסר.

מה אירע ומתי לאבן הישפה

עובד כוכבים אחד היה באשקלון, לדעת הירושלמי הוא היה ראש הפטרבולי [מועצת העיר] של אשקלון. חכמי ישראל באו אליו לצורך רכישת אבנים לאפוד לדעת הבבלי, או אבן ישפה של שבט בנימין מתוך אבני החושן שאבדה להם לדעת הירושלמי. ראשית נברר מתי חי דמא בן נתינה, האם בתקופת הבית הראשון או בתקופת הבית השני. תוספות (סוכה מט. ובעוד מקומות) הכריחו שהמעשה היה בתקופת בית שני, כי תשע פרות אדומות היו לעם ישראל מעולם, אחת עשה משה והיא הספיקה עד סוף ימי הבית הראשון, השנייה עשה עזרא ואחריו היו עוד שבע פרות נוספות, ואם רכשו חכמים אצל דמא פרה אדומה יש לומר שהוא חי בזמן הבית השני. מכך מוכיחים תוספות, שגם תולעת השמיר הייתה מצויה בזמן בית שני ועל ידה יכלו לחרוט את שמו של בנימין [או שאר השבטים לדעת הבבלי] על גבי האבן החדשה. לעומת זאת, השפת אמת (זבחים נד, ב) טוען, שאין כל הכרח לומר שחי בזמן בית שני וכתוצאה מכך להכריח את מציאות השמיר באותה התקופה, כי יתכן ואירע המעשה בסוף ימי הבית הראשון, הפרה נרכשה אבל לא הספיקו להשתמש בה עד שחרב הבית, ועזרא כבר רכש פרה אחרת, כשאותה פרה שנרכשה מדמא לא באה לידי שימוש.

נידון זה יוכל לבוא לידי הארה, על ידי נידון אחר במעשהו של דמא. לפי הירושלמי המדובר היה על אבן ישפה אבנו של בנימין. מדוע מצאו חז"ל לנכון לספר לנו איזו אבן אבדה והיו צריכים לרכשה, והאם יש סיבה מדוע דוק אבן זו הייתה האבן המדוברת. בספר מים יחזקאל (לר"י קצנלנבוגן פרשת תצוה), מציג מהלך מבריק. מן התורה על אבני החושן להכיל את שמות שבטי ישראל, הואיל והייתה קבלה ביד חכמים שבכל אבן אמורות להיות שש אותיות ושמות השבטים אינם מספיקים לכך, הוסיפו על שמות השבטים את המילים - אברהם יצחק יעקב שבטי ישורון, כך הספיקו האותיות לחלוקה של שש אותיות לשנים עשר אבנים. לגבי השמות שחייבים לחרוט על גבי אבני החושן קיים הכלל של עשה דוחה לא תעשה, ולכן על אף שנאמר בתורה 'לא תניף עליה ברזל', העשה לחרוט על האבנים את שמות השבטים דוחה לא תעשה זה, לכן אין צורך בתולעת השמיר כדי שנוכל לקיים חריטה זו, רק לגבי התוספות שאינן מפורשות בתורה שהתווספו על האבנים לצורך השלמת שש אותיות לאבן, אין עשה הדוחה את הלא תעשה ולכן אנו זקוקים לתולעת השמיר כדי לחרטן. כעת, אם נבדוק היטב נשים לב שבכל אבן חסרות

אותיות בשם השבט המצריכות השלמה לשש אותיות, מלבד השם 'בנימין' המכיל לבדו שש אותיות, ולכן לא הוצרכו עבור כתיבתו לתולעת השמיר כלל!

הסבר אחר, מדוע חשוב לנו לדעת שאותה האבן הייתה אבן ישפה אבנו של שבט בנימין, מבאר בספר ברכות בחשבון לבעל מרכבת המשנה. הגמרא (ע"ז כג, ב) מביאה את מעשהו של דמא בן נתינה, בהקשר לדיון האם אפשר לרכוש את אבני השוהם ואבני המילואים מגוי. ייחודיותן של האבני המילואים, אומר ר' שלמה מחעלמא, מתבטאת בכך שהם ממלאים את דבריהם, כלומר את מענה האורים ותומים המאירים בתשובתם על ידי אותיותיהם המצטרפים בידי הקורא לתשובה מובנת. אם תתבונן תראה, כי בכל אחת מאחת עשרה האבנים הראשונות, יש כמה אותיות או אות אחת שלא מופיעה באבנים הקודמות לה, ונצרכת לצורך תשובה מסויימת שתשתמש באות זו למענה. מלבד אותיות 'בנימין' שעל אבן הישפה שכולם מופיעות באבנים הקודמות להן וממילא מעולם לא באו לידי שימוש כמענה באורים ותומים. אם כן יתכן בהחלט שרק מפני שהייתה אבן זו אבן ישפה, יכלו החכמים לקנות אותה מגוי, כי לו הייתה זו אבן אחרת היה אסור לקנותה מגוי. יצויין שתירוץ נפלא זה מתאים רק לשיטת הירושלמי שהמעשה היה באבן הישפה לבדה, בעוד שבבבלי נאמר שבאו החכמים לרכוש ממנו כמה אבנים לאפוד.

טעמים אחרים נאמרו מדוע אירע מעשה זה על ידי אבן הישפה. במשך חכמה (שמות כח ט) ביאר, שמשום שבנימין היה היחיד שלא השתתף במכירת יוסף ולא ציער את אביו, לכן על ידו התגלגל מעשה זה של דוגמא למעלת כיבוד אב. על דרך זו אך להיפך, פירש ר"מ שפירא מלובלין, שמשום שציער בנימין את אמו בלידתה עד שקראה לו 'בן אוני' -בן צערין], לכן היה תיקונו בכך שעל ידי האבן שלו התרומם קרן מצוות כיבוד אב ואם בעולם. פירוש אחר ומקורי, הביא בספר פרדס יוסף (פרשת תצוה) בשם ספר אחד, שדין כתיבת שמות השבטים על אבני החושן היה לו דין 'כתיבה כסדרן' כתפילין ומזוזות, לכן, אם אבדה אבן אחרת מאותם האבנים, היה הדבר פוסל את ה'כסדרן' שבכל האבנים שמאבן זו והלאה, והיו צריכים להחליף את כולן, מכך שחפשו החכמים רק את אבן הישפה, מוכח שרק היא זו שאבדה ולכן כל האבנים שעד איליה כשרות הן ולא נפסלו כי נפגמה סדירותן.

כיצד כיבד דמא את אביו

נשוב לדמא המקבל את הבקשה מהחכמים הממתינים בדלתו ופונה להביא להם את מבוקשם. להוותו הוא מגלה שאין לו גישה אל האבן, המחסום המדוייק נתון גם הוא להבדלים שבין הבבלי לירושלמי, בבבלי מופיע שהייתה האבן מראשותיו של אביו שנם את שנתו, בירושלמי נאמר שהמפתח לתיבה היה בידו של אביו הישן, או שהתיבה שבתוכה האבן הייתה תחת מרגלותיו של אביו בתנומתו. דמא חרד לכבודו של אביו שלא להקיצו ולצערו והוא סירב להביא לחכמים את האבן. מה אירע לאחר מכן, נתון אף הוא להבדלים בין הבבלי לירושלמי, בבבלי משמע שהחכמים הלכו לדרכם ודמא לכאורה הפסיד את הכסף הרב שהיה אמור לקבל על האבן ההיא, עד שקבל מן השמים את שכרו כנגד שווייה. בירושלמי נאמר שהחלה התמקחות בין החכמים שסברו שהוא מעוניין במחיר גבוה יותר לבין דמא, עד שלבינתיים התעורר האב הקשיש מתנומתו, אך דמא לא הסכים

למכור את האבן יותר מהמחיר שנקב בתחילה, אך הוא אכן מכר אותה לחכמים מלבד השכר שקבל מן השמים בנפרד.

המהר"ל (ח"א קידושין שם) תמה, כיצד לא מצאו חכמים אף אדם מישראל שישמש כסמל ודוגמא לכיבוד אב, ונאלצו לחפש לשם כך גוי אשקלוני מאומות העולם. הוא מניח יסוד חשוב, שלצורך הבנתו אספר מה ששמעתי פעם מאחד ממרצי עולם התשובה. באחד מהסמינרים בהם השתתף הפתיע אותו אדם מהקהל בשאלה, מדוע החרדים אינם מגדלים בעלי חיים ומעניקים להם חום ואהבה? המרצה השיב כדלהלן, לכל אדם יש בלבו מאגר אנרגיה של אהבה ונתינה אותו עליו לחלק לכל מי שצריך, מאגר זה אינו בלתי מוגבל, הוא בעל גבולות ברורים כמו כל דבר בבריאה. לאדם חרדי, יש אב ואם, עשרה ילדים, ועשרות אחים ואחיות, שכנים ידידים מבית הכנסת והשכונה וכל עם ישראל שעליהם הוא מצווה במצות 'ואהבת לרעך כמוך', ומעל כל אלו הקדוש ברוך הוא שעליו הוא מצווה 'ואהבת את ה' אלהיך בכל לבבך', לאחר כל אהבות אלו הוא רוצה להעניק טיפול מסור ואהבה גם לבעלי חיים משוטטים ועזובים, אבל מה לעשות, המאגר נגמר, הוא נוצל כולו לשימוש האנושי. לאדם חילוני אין מעגל כה רחב של מחוייבי אהבה, גם אין לו אלוקים, לכן נשאר לו עודף רב במאגר כדי להעניקו לבעלי החיים. על דרך זו אומר המהר"ל, לגוי אין הרבה את מי לאהוב, גם אין לו אלוקים, לכן כל האהבה שלו מתנקזת לאהבה השכלית וההגיונית של בן לאביו. יהודי לעולם לא יצליח לאהוב כך את אביו, כי האנרגיה שלו מתחלקת לעוד חייבי כבוד בעולם.

אמנם, אם נעיין באירוע, נתמה גם על דמא וגם על החכמים. על דמא נתמה, הרי ידוע ידע דמא, שבעת שיקום אביו וישמע שהוא הפסיד סכום עתק כדי לא להעיר אותו, יחרה אפו על אוולתו של בנו, שאיננו מבין שכל אדם שמח בכך שהעירו אותו לחצי דקה כדי להרויח הון רב. ובאמת לשיטת הירושלמי, יתכן שבאמת התכוין דמא למרוח את הזמן עם החכמים בדיון עקר, שמטרתו להמתין עד שאביו יתעורר, וכך גם לא לצערו בהקצה מוקדמת וגם להרוויח את הכסף, אבל לשיטת הבבלי, ברגע שראה דמא את החכמים פונים ללכת, אין ספק שאביו היה מרוצה אם הוא היה מעיר אותו. ובאמת מכח שאלה זו קבע הגר"מ פיינשטיין (יו"ד ח"ה כו) שאביו של דמא לא היה שפוי בדעתו, ולכן לא היה לו ערך לכסף, ונאלץ דמא ללכת לפי שגיונותיו. הדבר מסתדר עם מימרא סמוכה בגמרא המספרת על אמו של דמא שהייתה מטורפת בדעתה והשליכה את ארנקו לים ולא הכלימה, כפי הנראה סבלו שני בני הזוג הוריו של דמא מאותה התסמונת והשידוך ביניהם היה כפתור ופרח, שניהם לא ראו ערך בכסף לעומת הנאותיהם הרגעיות, וזו הייתה העבודה של דמא להסתדר עם שגעון זה.

מנגד, בספר חסידים (סי' שלז) הוכיח ממעשה זה, שלצורך רווח של הבן אסור בשום אופן להעיר את אביו, רק לצורך רווח של האב. אמנם בערוך השולחן הגביל את הדבר בכל מקום לפי מה שהוא, ומשמעות הדברים שבעת שיודע הבן שהאב יצטער יותר בידיעה מהפסדו מאשר מצער היקיצה יש להעירו. אמנם בפני יהושע (קידושין שם) ובדרך שיחה (עמ' רצ) אמרו, שאין כל הוכחה שאכן פעולתו של דמא היא הנכונה מצד ההלכה, רק רצו

חז"ל לומר שקבל שכר על רצונו וכוונתו הטובה, על אף שאין ללמוד ממעשהו שזה מה שצריך לעשות. ויתכן לומר, ע"פ מה שאמרו שבן נח נהרג על פחות משווה פרוטה, כי אין אצל אומות העולם את המושג מחילה על נזק או צער לשני אפילו בכל שהוא, שיהיה בזה הבדל בין יהודי לגוי, יהודי יש בתוכו את המחילה בעצם, כך שהצער הנגרם לו על נזק שקרה מחמתו שווה לצער גופו, ולכן במקרה כזה אצל יהודי, יש להעיר את האב שלא יכאב לבו בהפסדו של בנו. אבל אצל גוי, גם אם מבחינה שכלית הוא יבין שהמצב מצדיק את ההקצה, בלבו לא קיים המושג מחילה, והוא לא ימחל על צערו למי שהקיץ אותו, ולכן דמא כגוי עשה את המוטל עליו אבל אין בכך ללמד גם לגבי יהודי שעליו לעשות כן.

אמנם גם על חכמי ישראל לפי שיטת הבבלי יש לעיין. מדוע לא המתינו החכמים עד שיתעורר האב כדי שיוכלו לקנות את האבן והלכו לדרכם. הרי כמה זמן ישן האב, עוד שעה עוד שעתיים, והם טרחו ובאו מירושלים לאשקלון מהלך כמה ימים לצורך רכישה זו, האם לא עדיף לשבת בבית המדרש הסמוך ולחכות עד שיתעורר? בספר תהלות חיים (לר"ח מאוסטרלנקה, תהילים מב) מניח יסוד מרכזי בסיפור זה, לפיו האב בכוונה תחילה ישן כשהאבן מראשותיו או למרגלותיו, הוא היה מצד אחד שונא ישראל ואנטישמי, ומצד שני הכיר את רגישותו של בנו לכבודו. הוא שמע על החיפושים שעורכים חכמי ישראל אודות האבן הנדירה וידע שהיא נמצאת ברשותו של בנו וכנראה הם יבואו אליו לרכשה ממנו. לכן שמר האב את האבן סמוך אליו כדי למנוע מבנו למכרה. הבן שעמד מול מציאות זו ידע שעליו לומר לחכמים שאין להם מה להמתין, הם יכולים ללכת לדרכם, כי גם כשאביו יתעורר המצב לא אמור להשתנות, הוא הטיל וטו על מכירת האבן והשינה לא היא המונע הבלעדי מן המכירה. בספר אחר ראיתי, שחכמי ישראל התפעלו מאוד מהקרבתו של דמא, ואמרו לעצמם שאין ראוי שבאבנים שנאמר עליהם שהם זכרון לבני ישראל, יונצח לעולם בבית המקדש מעשה נאצל של גוי, שמא יהווה הדבר קטרוג על ישראל שלא יהיו זהירים במצוות כמותו, לכן הם מצידם החליטו לוותר ולא לרכוש אצלו את האבן אלא לחפשה במקום אחר.

המצוה ושכרה

חז"ל מספרים את המשכו של הסיפור. גם כאן נחלקו הבבלי והירושלמי, בבבלי נאמר שלשנה אחרת נולדה בעדרו פרה אדומה ומכרה דמא לחכמים בהון רב, בירושלמי נאמר שבאותו הלילה נולדה אותה פרה בעדרו, ובמדרש (דב"ר א, טו) נאמרה לשון פשרה, לפיה בשנה ההיא נולדה הפרה בעדרו של דמא. הגר"ח"ק (משנת הכיבוד עמ' תעא) מיישב את הסתירה, שהמעשה אירע בערב ראש השנה, והפרה האדומה נולדה בליל ראש השנה, כך שזה גם היה כבר בשנה אחרת וגם בלילה ההוא. ויש נפ"מ מעשית להלכה בין גרסאות המעשה, ע"פ המסופר, שהמהרש"ם נשאל על ידי קהילה ששלחו אדם תמורת תשלום לבקש ברכה מצדיק להנצל מגזירה רעה, והתברר שעוד לפני שעשה את שליחותו החלה ישועתם להתגלגל מן השמים. המהרש"ם פסק שעליהם לשלם לשליח את דמי שליחותו, והביא ראיה מכך שארון ברית ה' היה בביתו של עובד אדום הגיתי שלושה חדשים, ובאותם חדשים ילדו כל בנותיו וכלותיו זכרים מברכת הארון, ואם היה הדבר באותם

שלושה חדשים מחייב הדבר שהם כבר התעברו בעובריהן עוד לפני שהגיע הארון לביתם, ועם כל זאת מתייחסת הלידה שלהן לברכת הארון. ולכאורה אם הירושלמי הוא כפשוטו שכבר באותו הלילה נולדה לדמא הפרה האדומה, יש בכך ראייה לשאלתו של המהרש"ם יתרה מהראיה של בית עובד אדום, אא"כ נאמר שהנס בהאדמת פרה ברחם אמה הוא פחות מאשר הנס שבהתעברות משפחה שלמה בזכרים.

לפי דברי הגר"ח"ק יהיה סיוע עצום לדבריו של החידושי הרי"ם (שיח שרפי קודש) על מהות שכרו של דמא. החידושי הרי"ם מסביר את הטעם מדוע נתן ה' את שכרו של דמא בלידת פרה אדומה, כי מעשהו של דמא גרם לקטרוג גדול בשמים כנגד עם ישראל שאינם משקיעים עבור מצוות הון כה רב, לכן מיד הביא ה' לפתחו של דמא פרה אדומה שהוא עצמו אמר להם בפיו [לגרסת הירושלמי], יודע אני שאתם תתנו לי כל הון שבעולם בעבורה, ועם כל זאת אינני מבקש אלא מה שהפסדתי, כך שהוא גם יצהיר שישראל נותנים על מצוה יותר ממנו, וגם יכנה את ההון שהקריב בשם הפסד ולא בשם רווח, ובוז יוכיח שישראל בדרגה גבוהה ממנו, שנותנים כסף רב ממנו על מצוה ואף רואים בזה רווח ולא הפסד. ולפי דברי הגר"ח"ק, יתכן ובכוונה עשה הקב"ה ששכרו של דמא ישולם לו מיידית בליל ר"ה, כי ידע הקב"ה שיש במעשהו של דמא קטרוג מסויים על ישראל, ורצה שעוד לפני הדין בראש השנה בבוקר, כבר יוכיחו ישראל את מסירותם למצוות יותר מאומות העולם, ומעשה זה יזכה אותם בדין!

אם נמשיך במהלך זה בצירוף יסודו של בעל התהלות חיים הנ"ל, יתכן שבאמת מעולם לא נהג כך אביו של דמא ללכת לישון מעל האבן היקרה, אלא היו כאן שתי כוונות מנוגדות, חכמי ישראל רצו להוסיף לזכויותיהם של ישראל לפני יום הדין גם את הזכות ההיא של הוזלת ממון רב לצורך מצוה ברכישת האבן לחושן, ואותו האב האנטישמי ידע שבעוד כמה שעות יעמדו ישראל לדין על מעשיהם מול אומות העולם ביום ראש השנה, ורצה גם הוא בדווקא למנוע מהם את אותה הזכות של הוזלת ממון רב עבור אבן מאבני החושן, לכן הוא החליט ללכת לישון יותר מוקדם מבעוד יום על האבן, ולקום לאחר שיתקדש היום וכבר לא יוכלו החכמים לרכוש את האבן ביום טוב משום איסור משא ומתן ומוקצה ויפסידו זכות זו. רמז הקב"ה לאותו אב שלא עלה הדבר בידו כי יודע הוא שכפל כפליים ישלמו ישראל לאחר החג, גם על האבן וגם על הפרה שנולדה הערב!

סברות נוספות נאמרו על ידי חכמי ישראל, מדוע נתן ה' את שכרו של דמא בפרה אדומה. הנצי"ב (הסכמה לספר אהבת חסד), מבאר שבוז ניכר החילוק בין צורת קיום מצות כיבוד אב של אומות העולם שהיא קיום מצוה שכלית, לבין צורת קיום מצוה זו בידי ישראל, שהיא עבורם כחוק וציווי אלוקי שהוא הגורם לקיומה בדיוק כמו פרה אדומה, והוא מביא דוגמא לכך ממי שאמו יהודיה ואביו גוי, שעליו לכבד את אמו יותר מאביו, כשמבחינה שכלית אין לכך כל מבוא והבנה. רבי צבי מזידטשויב אף הוסיף ואמר, שלהשקפת ישראל אין מצות כיבוד הורים מצוה שכלית כלל כמו אצל אומות העולם, כי נמנו וגמרו שנח לו לאדם שלא נברא, ואם כן אין תועלת אמיתית לאדם מכך שהוריו הביאוהו לעולם, וכל

מה שהיהודי מכבד את הוריו הוא בעיקר משום ציווי ה' ורצונו כפרה אדומה, שהיא מטהרת טמאים ומטמאת טהורים.

השרידי אש, מנמק את לידתה של הפרה האדומה, בכך שהטעם שנאמר למצוה זו ברש"י בשם רבי משה הדרשן, הוא היסוד למצות כיבוד הורים, כי אמרו חכמים שהפרה מכפרת על חטא העגל, שתבא האם ותקנח צואת בנה. מצות כיבוד הורים השכלית מבוססת על ההדדיות שההורים מסורים לבניהם בקטנותם ודבר זה מחייב את הבנים להוריהם בבגרותם. לכן המסירות של האם לקנח צואת בנה הבאה לידי ביטוי בטעם הפרה האדומה, היא הגורמת לדמא בן נתינה לכבד את אביו, לכן היא זו שתבא בשכרו.

לדעת בעל ספר ללוי אמר (קידושין שם) הסיבה לכך הייתה סיבה הלכתית. כל הבוקרים באותה התקופה היו נכרים, והיה חשש לרכוש אצלם פרה אדומה מחשש הרבעה, שמא רבעו את בהמותיהם (ראה ע"ז שם). רק בעת שראו את הכבוד שרוכש דמא לזרע אביו עד שהוא מוכן להפסיד בעבור כבוד זה הון רב, ידעו להוכיח מכך שאין לחשוך אותו שרבע את בהמתו וניתן לרכוש ממנו פרה אדומה.

מי הדעת - תלמוד תורה בפרשת השבוע / הרב יוסף קסלר, מח"ס 'משנת ברכה', מודיעין עילית

סיום מסכת

וַיִּסְמְכוּ אֶהָרֶן וּבְנָיו אֶת יְדֵיהֶם (ח, כב)

מקור בפרשתנו לסיום מסכת

במדרש לקח טוב (פסיקתא זוטרתא) איתא דעשאווהו יום טוב כיון שהשלימו המצוה. ומכאן אף למשלים מסכתא, וכן היה עושה כהן גדול כשהשלים עבודת יום הכיפורים. מבואר בפסיקתא זוטרתא שמכאן המקור לסיום מסכת לעשותו יום טוב.

הבית יוסף הביא המקור משלמה המלך

והנה בטור (או"ח תרס"ט) כתב ונוהגים באשכנז שהמסיים והמתחיל נודרין נדרים [ביום שמחת תורה] וקוראים לכל מרעיהם ועשין משתה ושמחה ויום טוב לסיומה של תורה, וכתב שם הבית יוסף וזה לשונו כן כתוב בהגהות אשרי בפ' לולב וערבה דעת אור זרוע (הל' סוכה סו"ס שכ'), ומצאתי עיקרו של המנהג במדרש בתחלת שיר השירים (שהש"ר א' ט') ויבוא ירושלים ויעמוד לפני ארון ברית ה' וגו' ויעש משתה לכל עבדיו (מלכים א' ג' ט"ו) אמר רבי יצחק מכאן שעושין סעודה לגמרה של תורה עכ"ל הב"י, ועיין עוד ברמב"ן עה"ת (שמות כ"ד י"א).

ומבואר שלמדו ענין סיום מסכת מהמעשה דשלמה המלך שכשהקב"ה מילא בקשתו ומיד הכיר בחכמת העופות וראה שקיבל את החכמה עשה שמחה ומשתה על כך.

וקשה דלכאורה אצל שלמה המלך עדיין לא למד את כל החכמה שקיבל אלא שזכה לקנין החכמה אך היה לו עדיין ללמוד על פי חכמתו, ומדוע זהו הזמן לשמחה שלומדים ממנה ענין השמחה של סיום והרי עדיין אין כאן סיום.

השמחה היא על קנין האדם

אלא יש ללמוד מכך שהשמחה בסיום מסכת היא על קנין האדם שזוכה להתרומם על ידי המסכת שהשלים וקנאה קנין בנפשו ועל ידה נתרומם ולכן הוא הענין שלמדנו אצל שלמה המלך שעשה משתה על קנין החכמה שזכה בה, ועל פי קנין החכמה שקיבל נתרומם ויוכל ללמוד ולהחכים בכל התורה וזו השעה לשמחה.

היש"ש כתב מקור מהשלמת עצים למערכה בט"ו באב

והנה הים של שלמה (ב"ק פ"ז ל"ז ובסוף המסכת) כתב שסיום מסכת הוא סעודת מצוה והוכיח מדאמרינן בתענית (ל:): לא היו ימים טובים לישראל כיום הכיפורים וכחמשה עשר באב, ומסקינן בגמרא באחד הטעמים על השמחה בט"ו באב - רבה ורב יוסף דאמרי תרוויהו יום שפוסקים בו מלכרות עצים למערכה וכו' ופירושו לפי שפסקו אותו היום להשלים

מצוה גדולה, היו שמחים ונחשב להם ליום טוב, וא"כ השלמת הספר אין לך מצוה גדולה מזו, ובפרט היכא שדעתו להתחיל אח"כ ספר אחר עכ"ד.

הרי שהיש"ש למד המקור לסיום מסכת מהא דבט"ו באב עשאוהו יו"ט כיון שהשלימו לכרות עצי המערכה, וכ"ה בנמוק"י בב"ב (קכא:): וכדברי הרשב"ם שם וז"ל ואותו יום שפסקו היו שמחים לפי שבאותו יום היו משלימים מצוה גדולה כזאת עכ"ל.

וצ"ב מה שממשיך היש"ש "ובפרט היכא שדעתו להתחיל אח"כ ספר אחר" שהרי לכאור' ענין ההתחלה הוא ענין אחר מענין הסיום ומה זה שייך לשמחת הגמר, דמבואר שאם עכשיו מתחיל הרי זה סיבה ביותר שיהא נחשב סעודת מצוה.

ולהמתבאר שיסוד הענין שבסיום מסכת עושים אותו יום טוב הוא מחמת הקנין שבגברא שהאדם נתרומם ע"י הסיום מסכת א"כ מובן שפיר דאם ע"י הסיום הוא מתחיל מסכת חדשה הרי בזה נתברר יותר הענין לשמחה שיש בקנין האדם ורוממותו שזכה על ידי הסיום מסכת שעכשיו הוא עולה ומתעלה בקנין מסכת חדשה ביתר שאת וזהו סיבה ביתר שאת לשמחה הגדולה שבסיום.

[והנה ברבנו גרשום בב"ב שם כתב לפרש מה שעשו שמחה על שפסקו עצי המערכה וז"ל ולפי שעה שהיו עסוקים לכרות עצי המערכה היו מתבטלין בתלמוד תורה, אבל אותו יום פסקו ועשאוהו יום טוב שמיכן ואילך היו עוסקין בתורה עכ"ל ולפי דבריו יוצא שכל השמחה היתה דוקא על מה שמכאן ואילך היו עוסקים בתורה].

ובאמת יש להתבונן במקור ממה שפסקו מלכרות עצי המערכה, דלכאור' הוא רק הכשר מצוה ואין כאן גוף המצוה שהמצוה היא ההקרבת הקרבנות ע"ג המזרח ואין הכריתת עצים אלא הכשר המצוה ומה שייך לחוג את סיום המצוה בזה.

אלא דנתבאר דיסוד השמחה הוא על התרוממות האדם במה שקומת האדם מתרוממת בשלימות המצוה או בגמר המסכת ומכאן הוא עולה לקנינים חדשים בנפשו ועל כך היא השמחה, ולכן יש מקום לשמחה אף אם השלמת המצוה הוא רק בהכשר מצוה אך האדם בעצמו זכה לקנין בנפשו ונתרומם ועל כך עשאוהו יום טוב.

ובזה יתבאר גם מה דאיתא במשנה שם שבנות ישראל היו יוצאות וחולות בכרמים ביוהכ"פ ובט"ו באב, והנה לטעמים הקודמים מבאר שם המהרש"א מה השייכות לנישואין דדוקא בט"ו באב היו יוצאים עיי"ש בדבריו, אך צ"ב לטעם זה דהשלמת עצי המערכה צ"ב מהו השייכות של נישואין לשמחת עצי המערכה.

אך להתבאר שהשמחה היא על שלימות והתרוממות בקומת בנין האדם שיש על ידי השלמת המצוה והמשך לקנין חדש מובן דזהו השעה לשמחת הנישואין שהוא קנין שלימות באדם ובדוקא נקבע יום זה לנישואין.

מעדני מלך / הרב מרדכי מלכא, הרב הראשי לעיר אלעד, נשיא וראש מוסדות "אור המלך", מחבר ספרי שו"ת דרך המלך, אמרי מרדכי ועוד

למה להודות? שיעור יסודי לחיים

ויקרא פרק ז (יא) וְזֹאת תֹּזְכֶרֶת זִבְחַת הַשְּׁלָמִים אֲשֶׁר יִקְרִיב לִיקוֹק: (יב) אִם עַל תּוֹדָה יִקְרִיבוּ וְהִקְרִיב עַל זִבְחַת הַתּוֹדָה חֲלוֹת מִצּוֹת בְּלוּלַת בֶּשֶׂמֶן וּרְקִיקֵי מִצּוֹת מְשָׁחִים בֶּשֶׂמֶן וְסֹלֶת מִרְבֶּכֶת חֲלֹת בְּלוּלַת בֶּשֶׂמֶן: (יג) עַל חֲלֹת לֶחֶם חֲמֵץ יִקְרִיב קֶרֶבְנוֹ עַל זִבְחַת שְׁלָמִיו: (יד) וְהִקְרִיב מִמֶּנּוּ אֶחָד מִכָּל קֶרֶבֶן תְּרוּמָה לִיקוֹק לִפְהֵן הַזֶּרֶק אֵת דָּם הַשְּׁלָמִים לוֹ יִהְיֶה: (טו) וּבֶשֶׂר זִבְחַת תּוֹדָת שְׁלָמִיו בְּיוֹם קֶרֶבְנוֹ יֹאכַל לֹא יִנִּיחַ מִמֶּנּוּ עַד בֹּקֶר:

ופרש"י ויקרא פרק ז פסוק יב אם על תודה יקריבנו אם על דבר הודאה על נס שנעשה לו, כגון יורדי הים, והולכי מדברות, וחושי בית האסורים, וחולה שנתרפא, שהם צריכין להודות שכתוב בהן (תהלים קז כא - כב) יודו לה' חסדו ונפלאותיו לבני אדם ויזבחו זבחי תודה. אם על אחת מאלה נדר שלמים הללו, שלמי תודה הן, וטעונות לחם האמור בענין, ואינן נאכלין אלא ליום ולילה, כמו שמפורש כאן והקריב על זבח התודה ארבעה מיני לחם חלות, ורקיקין, ורבוכה, שלשה מיני מצה, וכתוב (פסוק יג) על חלת לחם חמץ וגו', וכל מין ומין עשר חלות, כך מפורש במנחות (עז א). ושעורן חמש סאין ירושלמיות שהן שש מדבריות, עשרים עשרון עכ"ל. משקל הלחמים צריך להיות שמונים ושלשה ק"ג לגר"ח נאה או מאה ארבעים ושלוש ק"ג לחזו"א.

שאלות:

שואל הנצי"ב שני שאלות: א) לא מצינו בשום קורבן שצריך כל כך הרבה לחמים לצרף לקרבן ומדוע בתודה התורה מחייבת כל כך הרבה לחמים? ב) ועוד שבכל קורבנות שלמים נאכלים לשני ימים ולילה אחד ואילו בקורבן תודה נאכל ליום ולילה עד חצות חצי מזמן השלמים זאת אומרת אם הקריב בצהריים יש לו שנים עשר שעות לסיים הכל, מדוע, הרי אדרבא כיון שיש הרבה לחם מן הראוי לתת יותר זמן?

אחד הדברים שאין להם תשומת לב:

נקדים לומר אחד הדברים אשר בני אדם אינם נותנים דעתם למה להודות, בהיות ותמיד נתונים ושקועים בתוך המצוקה או הבעיה או החיסרון שמתמודדים לפטור את הבעיה או להשלים את החסר כגון שיש איזה בעיה רפואית ח"ו במשפחה או בעיה כלכלית ומרוב שקועים בבעיה נמצאים תמיד במצוקה ועצבות ומי מדבר על שמחה ולא חיוך על השפתיים ושוכחים להודות בכל יום שהתעורר וזוקף קומתו והולך על רגליו ולובש בגדיו ועיניו נפתחו ורואה שהלב פועם והכבד מתפקד והכליות זורמות ושאר כל איבריו תקינים

למה להודות? שיעור יסודי לחיים

ומתפקדים, וגם זכה להתחתן וגם זכה לילדים ויש לו פרנסה להתקיים ועוד טובות שהשם גמל עליו מאחר ויש לצערנו רבים שחסרים את אותם דברים יש מאושפזים שמתמודדים עם כל נשימה שנושמים או מחוברים למערכת הנשמה ויש שפתאום יש לו כאבי גב שאינו יכול לזקוף את קומתו ויש שיש להם בעיות בעינים או ברגלים ויש בעיות בראיה ויש סובלים מהלב או הכבד או הכליות וכדומא אין ספור בעיות, ולאף מאחד אין ערבות וביטוח על גוף שיתפקד תקין, ולזאת איך אפשר לא להודות על כל החסדים האלה וכאשר יש יותר מזה עשרת מונים ולצערנו בגלל שיש לאדם איזו בעיה כבר לא את כל הטוב שאופף אותו ונשקע בצערו עד שהיום לצערנו רבים אוהבים שירי דיכאון ובכי כיון שזה מתאים להם למצב שבו נתונים, ולזאת תורתנו באה ללמד אותנו לדעת לומר תודה ולפרסם ברבים להחדיר בלב רבים את ההנהגה לומר תודה בכל עת ובכל מצב כמו שאמר דוד המלך בתהלים פרק צב פסוק ב טוֹב לַהֲדוֹת לַיְקוֹק וְלִזְמֹר לְשִׁמְךָ עֲלֵינוּ: לְהַגִּיד בַּבֶּקֶר חַסְדֶּךָ וְאֶמְוֹנֶתְךָ בְּלֵילוֹת: ועוד בפרק קט (ל) אֲדָה יְקוֹק מְאֹד בְּפִי וּבְתוֹךְ רַבִּים אֶהְלֵלְנִי: וכן בפרק קיח פסוק א הוֹדוּ לַיְקוֹק כִּי־טוֹב כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ: ובפרט שאין רע יורד מהשמים כאשר נבאר.

כמה ערכה של כל נשימה:

נפתח בסיפור מחזק מאוד. סיפר זאב בן יוסף לאחר שהוטב מצבו בהיותו בן תשעים ושלוש בבית חולים באיטליה והוגש לו חשבון לתשלום עבור הפעלת מכשיר הנשמה במשך יום שלם, הוא פרץ בבכי. הרופא ביקש שלא יבכה מעל החשבון כדי שלא ירטיב אותו. אבל מה שהוא אמר כתגובה גרם לכל הרופאים לפרוץ בבכי. וכך אמר: "אינני בוכה בגלל הכסף שעליי לשלם. אני יכול להוציא את הסכום הזה. אני בוכה כי נשמתי מאוירו של האלוקים במשך תשעים ושלוש שנה ומעולם לא שילמתי דבר בשל כך. אבל עבור שימוש במכשיר הנשמה יום אחד עלי לשלם חמש אלף יורו. הבנתי עכשיו הבנתי עד כמה אני חייב תודה לאלוקים על נשימה. ועד עכשיו מעולם לא הודיתי לו על זה."

לדעת בחשיבות ההודאה כל הקרבנות בטלין וקרבן תודה אינו בטל:

ובזה נבוא לביאור רש"י, הנה בחלק הראשון של קרבן תודה ביאר רש"י שצריך האדם להודות על כל נס שנעשה לאדם, ולהכיר בחסדי השם יתברך ומתוך כך ילמד להודות על כל הטובות שהשם עושה איתו בכל יום. ולמדנו עד כמה חשוב ללמוד להודות אמרו חז"ל במדרש ויקרא רבה (וילנא) פרשת צו ז: וכן ויקרא רבה (וילנא) פרשת אמור יב. וכן במדרש תנחומא (ורשא) פרשת אמור (יד). רבי פנחס ורבי לוי ורבי יוחנן בשם ר' מנחם דגליא, לעתיד לבא כל הקרבנות בטלין וקרבן תודה אינו בטל, כל התפלות בטלות ההודאה אינה בטלה וכו'. ועיקר המטרה כמו שכתב הרמב"ן בסוף פרשת בא וז"ל ומן הנסים הגדולים המפורסמים אדם מודה בנסים הנסתרים שהם יסוד התורה כלה, שאין לאדם חלק בתורת משה רבינו עד שנאמין בכל דברינו ומקרינו שכלם נסים אין בהם טבע ומנהגו של עולם, בין ברבים בין ביחיד, אלא אם יעשה המצות יצליחנו שכרו, ואם יעבור עליהם יכריתנו ענשו עכ"ל, ובאמת כאשר יתחזק האדם באמונה וביטחון בהי"ת ישכיל ויבין שכל חייו נתונים בהשגחה פרטית ועושה הקב"ה איתו נסים ונפלאות בכל רגע כאשר אומר האדם

למה להודות? שיעור יסודי לחיים

בתפילתו יום יום בברכת מודים "ועל נסיך שבכל יום עמנו ועל נפלאותיך שבכל עת ערב ובקר וצהרים" אלא שהנס נסתר בתוך הטבע לצורך הבחירה של האדם, וכמו שאמרו חז"ל על הפסוק בפרשה "אש תמיד תוקד על המזבח", למרות שאש יורדת מן השמים צריך אש טבעית, המטרה כדי להסתיר את הנס באש הטבעית, כיון שאילו היה המצב שבכל צעד ושעל האדם היה רואה נס בגלוי ועל כל מעשה רע נענש מיד לא היתה בחירה לאדם ולא יקבל שכרו, אך חובת האדם להכיר טובה לבוראו על כל החסדים שעושה עימו בכל יום ולא יבין שהכל מובן מאליו ואין על מה להודות, אלא חז"ל מגדירים הדבר עד כדי כך כל הנשמה תהלל שעל כל נשימה ונשימה צריך להודות להשם ולא להבין שלנשום זה דבר המובן מאליו, כי כאשר האדם ילך לבתי חולים ויראה כמה מתמודדים עם כל נשימה ידע להעריך את מערכת נשימתו התקינה, וכמו כן כל חלקי גופו ואבריו אשר מתפקדים באופן תקין עד כמה צריך האדם להעריך ולהודות ללא גבול, וכאשר אנו אומרים **בנשמת כל חי ואילו פינו מלא שירה כים ולשוננו רינה כהמון גליו, ושפתותינו שבח כמרחבי רקיע, וידנו פרושות כנשרי שמים, ורגלנו קלות כאילות, אין אנחנו מספיקים להודות לך השם אלוקינו ולברך את שמך מלכנו על אחד מאלף אלפי אלפים ורוב רבי רבבות פעמים הטובות נסים ונפלאות שעשית עימנו ועם אבותינו, ולצערנו בתקופה זו אשר הצרות גוברות וכל יום גזרות קשות חדשות אשר נפטרים אנשים תינוקות וצעירים מדברים פשוטים אחד נחנק ואחד לא קם ואחד משפעת או מריאות או נופלים וכדומא הרי שלקום בסדר אינו דבר שמובן מאליו, וכבר לימדנו יעקב אבינו שאמר קטונתי מכל החסדים ומכל האמת כי במקלי עברתי את הירדן הזה ועתה הייתי לשני מחנות, ואם תתן לי לחם לאכול ובגד ללבוש וכו' שחובת האדם לדעת להעריך כל הנעשה סביבו שאין הדבר פשוט ומובן מאליו, צא וראה כמה לא זכו לאשה ואם כבר זכו כמה לא זכו לפרי בטן ואם זכו לפרי בטן כמה ממורמרים מיוצאי חלציהם שעדיף שלא נבראו, ואם הכל בסדר כמה אינם בקו הבריאות ובכל יום מתמודדים עם הקיום, וק"ו אם זוכה לפרנסה אשר רבים רעבים לפת לחם ובגד ללבוש, כי אין החיים דבר שמובן מאליו, ורק כאשר האדם יביא קרבן תודה על הנסים הגלויים ויודה לקב"ה קבל עם ועדה יוכל לחנך ולהרגיל את עצמו וגם לגרום לאחרים לומר בכל יום מילה אחת תודה לבורא עולם על כל הנסים הנסתרים שבכל רגע ורגע שהכל מתפקד כרגיל ויעבוד את השם בלב שלם ובשמחה, ולכך קרבן תודה ותפילת הודאה אינה בטילה לעולם.**

חולה שניצל מכריתת רגל:

כתב בהקדמה לספר דרכי דוד [ח"ג] מעשה שהיה בירושלים תלמיד חכם אחד חלה ועמדו לכרות את רגלו כדי להציל את חייו, לאחר שהחלים וחזר לביתו ללא שהוצרכו לכרות את רגלו עשה היהודי הנ"ל סעודת הודיה, והזמין את ידידיו ובתוכם גדולי ירושלים לסעודה זו, תוך כדי הסעודה נתכבדו אנשים שונים לדרוש מעניני ההודאה להקב"ה, וכולם ציינו את הנס הגדול שקרה כאן בהצלת רגלו של החולה. כשביקשו מהגאון ר' מרדכי דוד לזין וצ"ל לדבר קם ואמר, עד שאתם מדברים ומודים על הצלתה של הרגל החולה, רוצה אני להזכירכם על ששוכחים אתם להודות להקב"ה על הרגל השניה שלא חלתה, מדוע

למה להודות? שיעור יסודי לחיים

צריכים להזכר ולהודות להקב"ה רק כשהרגל חולה, הרי יש להודות על שאר האברים בריאים ועל כך צריכים לערוך סעודת הודיה לבורא, וזאת לימד לתלמידיו מידי יום ביומו "על ניסיך שבכל יום עמנו" על זאת צריכים להודות יום יום ולא רק כשנחלצים מצרה עי"ש.

מגילת אסתר אינה בטלה:

זאת ועוד גם הרע שהאדם רואה ונשקע בבעיה חייב להאמין ולבטוח שהכל לטובה, ולכן כתב הרמב"ם (ה' מגילה פ"ב הי"ח) כתב וז"ל, כל ספרי הנביאים וכל הכתובים עתידין ליבטל לימות המשיח, חוץ ממגילת אסתר, והרי היא קיימת כחמשה חומשי תורה וכהלכות של תורה שבעל פה שאינן בטלין לעולם עכ"ל. והוא מהירושלמי מגילה (פ"א ה"ה), וכמש"כ בהגהות מיימוניות שם. וטעם הדבר כיון שכל יסוד מגילת אסתר ללמדנו עד כמה הנס מוסתר בטבע וכל מה שנעשה עם האדם עליו להודות ולהלל את השם יתברך שבסוף גם הרע הוא לטובה והיא כחלק בלתי נפרד מקרבן תודה שאינו בטל.

המקריב תודה מכבד הי"ת פעמיים

אחר הדברים האלה יובן היטב מה שמבואר במד"ר על הפסוק בתהילים (פרק נ) "זובח תודה יכבדני" אר"ה בשם ר"א מדוע כתוב בשני נוני"ן ולא בנו"ן אחד יכבדני? אלא ללמדנו שהזובח תודה עושה להי"ת כבוד אחר כבוד. והקשה הכתב סופר מה ביאור הענין שעושה כבוד כפול להי"ת כאשר מקריב קרבן תודה? ובכתב סופר כתב לתרץ אחרת שכאשר אדם מביא קרבן תודה צריך להודות על שני מצבים שעברו עליו א' זמן הצרה ב' זמן הישועה בהיות וגם זמן הצרה היא טובת האדם אם לזככו או לעוררו בתשובה וכדומה ומעולם אין הרעה רעה אך להבנת האדם נראית רעה ברם האמת שהיא טובת האדם והיא סיבת הישועה. וכמאמר דוד המלך אשר אמר אודך ה' כי עניתני ודרשו אל תקרי ענתני אלא עיניתני מלשון עינוי כיון ש"ותהי לי לישועה" ולכן חז"ל אמרו כשם שאדם מברך על הטובה כך יברך על הרעה, וממילא נמצא מודה על זמן הצרה וכן על זמן הישועה נמצאו פעמיים כבוד להי"ת.

מעשה עם הרב אלישיב זצ"ל על חשיבות ההודאה.

בפטירת הרה"ג אלישיב זצ"ל לא נאמרו הספדים ורק חתנו הרה"ג זילברשטיין שליט"א הספיד ושם סיפר שלאחר שאושפז הרב כמה פעמים והיה ממושך וטיפל בו אחד הרופאים מחו"ל אשר הובא במיוחד עבורו, והנה ביום אחד ביקש הרב מבני משפחתו שילמדו אותו איך אומרים תודה רבה באנגלית, שאלו אותו מדוע נצרך לכך, והשיב בכדי להודות לרופא שבא במיוחד מחו"ל ואינו מבין עברית, אמרו לו מה הבעיה אנחנו נודה בשמך ואינו צריך להתאמץ ללמוד באנגלית, והשיב הרב בשאלה מדוע כל חזרת הש"ץ אומר הש"ץ לבדו את הברכות ויוציא ידי חובה מדין שומע כעונה ואילו במודים תיקנו חז"ל שכל הציבור מחוייב לומר מודים דרבנן ולא הסתפקו בשומע כעונה? אולם חז"ל מלמדים אותנו שתודה צריך האדם בעצמו לומר ולא על ידי שליח כי זה הביטוי האמיתי של התודה.

למה להודות? שיעור יסודי לחיים

מעשה כיצד אין בעל הנס מכיר בניסו.

וראיתי בספר מעשיות הרב שך זצ"ל על פ' השבוע אשר מסופר בשם רבה של רחובות הרה"ג שמחה הכהן קוק שליט"א שפעם בא אברך צעיר לרב ש"ך ובישרו שתיכף אחרי החתונה אשתו היתה בהריון ונולד לו בת והשאלה האם במצב כזה צריך לעשות קידושא רבא בביהכ"נ השיבו הרב ש"ך מה יהיה אם רק אחרי שמנה שנים היתה נולדת הבת וכי היתה בא לשאול אם צריך קידושא רבא בודאי שלא היתה שאלה, א"כ עכשיו ק"ו הרי הקב"ה חסך לך שמנה שנים של סבל ונתן לך בת בודאי חייב בקידושא רבא.

מעשה כיצד מהצרה צומחת הישועה

וכמעשה (הובא בעיתון משפחה פ' ויקרא ויינשטוק עונג שבת) שהיה עם אדם אחד אשר התגורר בירושלים והיה עובד בתל אביב כרואה חשבון דרכו בקודש היתה להתעורר מוקדם להתפלל לאכול מעט והיה נוסע באוטובוס מוקדם בכדי להגיע בזמן, והנה פעם אחת ישן מאוד מאוחר מפני הטרדות והתעורר באיחור והפסיד התפילה והאוטובוס, ולזאת לא נותרה לפניו ברירה אלא לרוץ תיכף לאוטובוס הבא עם התפילין בכדי להגיע בהקדם, בהיות ונקבעה פגישה חשובה עם הבוס על הבוקר, ורץ כל עוד נפשו בו להגיע לתחנה וב"ה הגיע אחרי שכבר האוטובוס סגר דלתותיו אך בהיות ומכירו הנהג פתח לו, התיישב בספסל ליד סטודנט חילוני, בדרך התלבט מה עם התפילה והרי תיכף שיגיע יצטרך להיפגש ומי יודע מה יהיה, לכן החליט להתפלל בדרך חיש מהר הוציא הטלית והתפילין הניחם והתפלל, בגמר התפילה הסטודנט פנה אליו ואמרו לו שמו גדי מאיר והוא לומד באוניברסיטה ומעולם לא ראה מה הם התפילין ורוצה הסבר, כמוכן שהיה אדיב והסביר לו מעלתן וחיובן על כל יהודי, וביקשו אם אפשר להניחם, שמח לזכות נשמה יהודית ולכן עזר לו להניחן ונתן לו סידור להתפלל, ובנתיים מתוך העייפות נרדם בנסיעה ואילו הסטודנט האריך בתפילתו, ולבסוף הרואה חשבון מוצא עצמו שהנהג מעורר אותו מה לך נרדם כבר כולם ירדו הצטער כיון שהיה צריך לרדת קודם וכבר מאוחר, אך פתאום התעשת היכן הסטודנט והתפילין שלו חיפש ולא מצא והנהג לא ראה דבר, כך שנעלמו התפילין. והיה מאד טרוד כל אותו יום עבור התפילין מאחר והיו יקרות לו מאוד שהן היו של הסבא ונכתבו על ידי סופר מיוחד ואביו הזהירו לשמרם מכל דבר וכעת נעלמו לו ועוד בעקבות מעשה של זיכוי חילוני במצווה, גמר בליבו לאחר העבודה ילך לאוניברסיטה לחפשו לפי השם שנתן לו אך לא מצא דבר, וכך לאחר חיפושים ובירורים כל אשר לאל ידו לעשות ולא מצא התייאש והזמין לו תפילין מהודרות והדבר נשכח. אותו סטודנט אשר גנב התפילין למעשה חמד לצון והיה הדבר סמוך לפורים והחליט לעשות הצגה להתחפש לבעל תשובה על ידי שיתעטף ויניח תפילין, וכך היה ובאמת היה הדבר לששון ושמחה, אחד הסטודנטים אשר אביו היה אוסף יודאיקה חמד התפילין לאוסף אביו וידע כי לאותו סטודנט אין מה לעשות בהם שכנעו למוסרם לו, ואמנם סיפר לו כי את התפילין גנב והיה רוצה להחזירן אך אינו יודע למי לכן מסכים לתתן לו. ואביו שמח על המזכרת, ולאחר פטירת אביו עבר כל הונו ורכושו לבנו יחידו, כמוכן שחפצי יודאיקה רבים היו שם וקטלג

למה להודות? שיעור יסודי לחיים

וסידר הכל ואף התפילין שמר. והנה כעבור עשרים שנה רח"ל אותו רואה חשבון מירושלים חלה וגילו לו גידול בראש סמוך למוח ומצבו קשה ונוקק לניתוח ראש, כמובן הומלץ אך ורק בחו"ל אצל איזה רופא בעל שם עולמי בנתוחי מוח, אך לרש אין כל והדבר עולה סכום עתק התגייסו כולם לגייס כסף ולאחר מאמצים הצליחו לאסוף רק כעשרים אחוז, בכל מקרה אשתו החליטה בכל מחיר חייבים לנסוע לחו"ל, והנה כאשר הגיעו ופנו לאותו פרופסור השיבו להם שאינו מקבל חולים חדשים רק בעוד חודשיים שיגמור עם החולים הקודמים, מאחר והוא עמוס מאד אינו מוכן אפילו לביקור, ניסו להפעיל לחצים מהארץ והכל לא הועיל, האשה אשר כבר עקבה היטב אחר סדרי הפרופסור החליטה לעשות צעד נועז כי יקרים לה חיי בעלה, מנהגו של הפרופסור מפני העומס של הניתוחים בכל יום יורד בשעה מסוימת לשתות כוס קפה ועוגה ולאחר מכן יורד לקומת קרקע שם מכוניתו נוסע להתאורר מעט וחוזר, והיא החליטה עם בעלה לרדת לחניה ולהמתין לו לתופסו ישירות ולדבר אל ליבו, וכך היה שכאשר ירד הפתיעו אותו והתחננה לפניו אך אמר לה שכבר השיב שאינו יכול אפילו לביקור כי יש עומס וגם בעלה הצטרף לשכנוע. ופתאום הפרופסור שאל אותו האם אתה מכיר אותי השיבו שאינו מכירו כלל, סיפר לו הפרופסור אתה זוכר לפני עשרים שנה נסעת באוטובוס לתל אביב וישב על ידך סטודנט וגנב התפילין, הגיב נכון אמר לו הפרופסור זה אני אמנם השם שלי כאן הוחלף, אך מאותו זמן ליבו נוקפו על התפילין שלקח ולא ידע איך להשיבן, והנה אמר הפרופסור דבר ראשון בעקבות המעשה שעשה תוך זמן קצר אעשה לך הניתוח, זאת ועוד שאגבה ממך רק כעשרים אחוז תשלום עבור ההוצאות, ובנוגע לתפילין אני אברר, ובאמת תוך יומיים קיבלו לניתוח ובדיעבד התברר שמצבו היה ממש קריטי ואם היה מחכה לתור לא היה שורד וברוך השם הכל עבר בהצלחה וחזרו לארץ. כעבור זמן מה הפרופסור הגיע לארץ וכבר דיבר עם חבירו על התפילין להחזירן לבעליהם וכן היה. מעשה זה מלמדנו ברור שבעת הצרה הדבר היה קשה להבנה כיצד על ידי קיום מצוה באה עליו כזו צרה, אך אחרי עשרים שנה מתברר כיצד הקב"ה הכין תרופה למכה העתידה לבא. ומאותה צרה ובזכותה הוא ניצל ובודאי אם היה יודע מראש היה שמח שזה יקרה לו וזוהי כוונת דוד המלך "אודך כי ענתני ותהי לי לישועה".

עיקר ההודאה ברבים

ועל החלק השני שכתב רש"י ריבוי הלחמים מתרץ הנצי"ב: שיעקר יסוד התודה הוא פרסום הנס וההשגחה הפרטית שהקב"ה עשה איתו בכדי לחזק האמונה בכלל, וזו מעלת הודאתו בציבור. אי לזאת כיון שהקב"ה רוצה שהאדם יאלץ לשתף אחרים להודות בציבור קבל עם ועדה, לכן הצריכה התורה ארבעים לחמים במשקל שמונים ושלוש קילו או מאה ארבעים ושלוש קילו לחזו"א בכדי שיהיה חייב לשתף איתו רבים כי אסור להשאיר מהקרבת אחרים חצות הלילה כדי שיצטרך להודות קבל עם ועדה ויעשה פרסום הנס וישפיע על רבים ללמוד להודות.

למה להודות? שיעור יסודי לחיים

מעשה עם אברך שחלה בכליותיו והבריא כיצד בירך:

בערך בשנת תש"ן סיפר לי שכני בהתגוררי בבני ברק הר' אברהם להב הי"ו על חברו הטוב אשר למד איתו בישיבת עטרת ישראל ולא עלינו חלה בכליותיו עד אשר נאלץ לעשות דיאליזה בכדי להתקיים ולא נותר אפשרות אחרת לטפל בו אלא א"כ יתרמו לו כליה ותושתל בקרבו ויתרפא ויוכל לתפקד הגוף בעצמו, ואכן דבר כזה להשיג תורה כליה אינו דבר קל אולם אחיו הצעיר החליט שקשה לראות את סבל אחיו והוא מוכן לתרום עבורו כליה, אולם בהיותו נשוי חדש לאחר כל ההתייעצות הוא יהיה מוכן לתרום לאחר שיוולדו ילדים שח"ו שמא יגרם איזה נזק, ואכן המתינו בסבלנות וכך עברו להן מתחילת מחלתו כשלוש עשרה שנה אשר לא יכל גופו להפריש נוזלים והיה נאלץ לטיפול דיאליזה, אולם לאחר מכן תרם אחיו את הכליה והושתלה בהצלחה וסוף סוף לאחר שלוש עשרה שנה הצליח בפעם הראשונה להפריש שתן בעצמו, וסיפר לי ידידי השכן שהיה נוכח באותו מעמד ולאחר שיצא מבית הכסא וזכה לברך פעם ראשונה ברכת אשר יצר לאחר שלוש עשרה שנה, הברכה היית בקולי קולות ובשמחה ובכוונה שכל המחלקה הזדעזעה לקול ברכתו דבר שלא יוכל לשכוח.

מוסר השכל:

הראת לדעת שאין האור ניכר אלא מתוך החושך לצערנו בכל יום הגוף מתפקד והכל בסדר והאדם לא יודע להודות על כל הטוב שמקבל מאחר ונשקעים בבעיה שנמצא בה ולכך נמצא בעצבות ודיכאון ומאפיל על ערך ההודאה שצריך להודות להשי"ת בכל יום על רוב חסדיו, ובפרט שגם הרע שמרגיש אינו רואה את הסוף שתכליתו רק טוב, ולזאת חובתו של האדם ללמוד ולהתרגל בכל יום להודות מחדש שעוד יום כל הגוף מתפקד כרגיל בלי שינוי ולהתחיל את היום במודה אני ולברך ולהודות בכל ברכות השחר על כל אבריו שמתפקדים בשלימות ולשמוח במה שיש לו, ולבטוח בשם יתברך שהכל לטובה ולעבוד את השם בשמחה, וכך גם כלפי בן אדם לחברו כמה הדבר משפיע לטובה, מאחר ויש לזה עוצמה כשאדם מביע את התודה וההערכה ובפרט בפני אחרים מאחר והדבר גורם לעוז ותעצומות הנפש ומוסיף מוטיבציה להמשיך ביתר שאת ועוז, ואין ספק שהרגל בדבר הזה מרומם ומנציח את השלום בית ואת האושר בחיים, כאשר הבעל יודע לשבח את אשתו על מעשיה או האשה את בעלה על עזרתו הדבר רק מדרבן ומחזק את ההורמניה של החיים המשותפים, וכן הוא הדבר לכל מחנך להצליח להפיח רוח בתלמידיו לעלות ולהתאמץ להצליח, וכן לכל מעסיק כאשר ידע לפרגן ולשבח בפני אחרים את הצלחתו ומעשיו הטובים התוצאה ראשית שנותן ומפיח רוח וכוח להמשיך במעשיו הטובים, ושנית שאחרים לומדים מכך לחכות את מעשיו ונמצא משתכר בכפלי כפליים על אותו שבח והודאה. ובכך גם תפילתו ועבודתו תראה אחרת מתוך שמחה ויתחיל בהודאה על כל מה שיש ויבקש על החסר כמו שדוד המלך אמר השם שפתי תפתח ופי יגיד תהלתך ובפסוק זה מתחילים את התפילה שקודם יפתח את פיו בשבח לבורא עולם.

החותם בברכת שבת שלום ומבורך וחג כשר ושמח, הצב"י מרדכי מלכא עיה"ק אלעד

משאת משה / הרב מנחם ישראל חזן, מודיעין עילית

אש תמיד

אֵשׁ תָּמִיד תּוֹקֵד עַל הַמִּזְבֵּחַ לֹא תִכָּבֵה (ו, ו)

אדם מביא בהמה לקרבן.

- הוא מקריב - את ה'בהמה' שבו. את עצמו.

הוא נוטל את גופו, את מאוייו, את רצונותיו - ו'מעלה' אותם על גבי המזבח. מקריב אותם לה'.

ואם כן, לכאורה - הקרבן הוא העיקר. הוא המטרה.

- ואילו האש - אינה אלא בגדר 'אמצעי'.

היא זו שיש בכוחה - לשרוף. לכלות.

- להקריב.

ועל האש הזו, יש 'דין' של 'תמיד'. וגם לאו - של 'לא תכבה'.

ולכאורה, אם היא אכן רק אמצעי - מדוע היא צריכה להיות 'תמיד'.

מה יש באש עצמה, שכל כל חשוב שהיא תהיה בכל עת על המזבח. למה שלא נדליק אותה כשצריך, ונכבה אותה - כשהקרבן כבר הוקרב.

- כנראה, שיש ענין באש עצמה. שהיא לא רק 'אמצעי'.

ויתכן אפילו, שהקרבן - הוא ה'אמצעי'. הוא זה שביכלתו להבעיר את האש הזו. 'להזין' אותה.

*

הדרך והמפה

אנחנו כאן - ב'דרך'.

והמטרה - שכר העולם הבא.

יש מצוות, ותכליתן היא - שכר עצום, בלתי ניתן לתיאור, בגן עדן.

- והיכן נמצא ה' בתמונה הזו?

- ה' הוא זה שהכין את האפשרות הזו. את הדרך הזו, את המטרה הזו.

והוא רוצה - שנקבל את השכר הגדול הזה, שהוא הכין לנו.

ולכן הוא ציווה עלינו - שנעשה את המצוות. את המעשים שבכוחם לייצר עבורנו את השכר הזה.

וכל התורה כולה, לפי זה, היא ההוראות - ל'דרך' הזו. להיכן הולכים. איך הולכים.
- התורה, היא ה'מפה' שלנו. לכאורה.
והנה, זה עתה חגגנו את 'פורים'.
ובפורים, קיבלנו את התורה מאהבה. בפעם הראשונה.
קודם לכן, קיבלנו רק - מיראה. לא היתה לנו ברירה. 'כפה עליהם הר כגיגית'.
ולכאורה - מה התחלנו 'לאהוב' כאן? האם את ה'דרך' הזו, שמובילה אותנו אל המטרה
- גן עדן?
הלא זו התורה שלנו. הדרך, להגיע אל - 'גן עדן'.
אז אפשר, שהדרך הזו החלה להיות - אהובה עלינו.
פתאום הבנו, שהכל זה לטובתנו. נס הפורים גילה לנו את זה.
וכך ה'מפה' הזו נהייתה חביבה עלינו מאוד. היא מובילה אותנו אל המקום הכי טוב שיש.
- זה הפך להיות 'כדאי' לנו.
וכך זה גם - אהוב עלינו.
- היתכן?
האם קודם פורים לא ידענו שיש 'שכר'?
מה התחדש לנו, שהכל נהיה 'אהוב' כל כך?

*

כלי ראוי

אמרנו - דרך. מפה. שכר גן עדן.
כך זה נראה, במבט הראשון. ברובד הראשון.
רבותינו מלמדים אותנו, שלא זו הדרך. וגם לא זו העיר.
- יש דרך כזו, וגם מטרה כזו. ומי שיצמד בדרך הזו אל המטרה - קדוש ייאמר לו. והוא
אכן יקבל את שכרו.
אבל לא זו המטרה האמיתית שלו יתברך.
ה' חפץ - בדירה, כאן. בתחתונים (תנחומא נשא, כד).
והיכן הדירה הזו נמצאת?
- בנו. בכל יהודי ויהודי.
ה' רוצה - את ה'עולם הזה'. את המציאות שלנו כאן. לא 'גן עדן' עליון, אלא עולם הזה
תחתון (עי' ביאורה"ג לשיה"ש א, ג).
והוא רוצה לשכון - בנו.

והמצוות שלנו, הן אלו שיוצרות את המציאות הזו. הן 'מתדלקות' אותה. הן יוצרות את ה'ושכנתי בתוכם'. בתוכם. ממש.

וכך אנחנו - כולנו - בגדר של 'כלי'.

- כלי, שיכול 'להכיל' את השכינה הקדושה. את שמו הגדול יתברך. 'דירה', או 'כלי', לכאורה היינו הך. מישהו 'דר' בי, אני 'מכיל' אותו. אם אני מקיים את מצוותיו - אז בניתי לו את הדירה הזו. יש לו מקום כאן. ואם חלילה לא, אז בית המקדש - נחרב. אין לו מקום כאן יותר.

- וזה עצוב מאוד. כבר אלפי שנים אנחנו מתאבלים על כך.

ואם אני אהיה רק ב'דרך', ואשתמש ב'מפה' כדי להגיע ל'גן עדן', אז כל זה לא משנה. על כל מה שאעשה - אקבל שכר. בכל מצב שהוא.

אבל אם אני גם 'קצת מתחשב' בו יתברך, אז זה עצוב מאוד. וכשאני כן מצליח לבנות לו בית - אז זו שמחה גדולה מאוד. זכיתי להיות 'כלי' ראוי!

- וה' יתברך - מצא לו 'מקום'.

המטרה שלו יתברך, הושגה - ב'קטן'. במציאות שלי עצמי.

- ומה עם ה'אהבה' של פורים? מה התחדש שם?

לכאורה - עדין אין לנו תשובה ברורה.

כי גם אם המטרה היא ה'דירה' שלו, אז הפורים - לכאורה - לא חידש לנו מאומה. זה כבר היה ידוע לנו בהר סיני.

*

מפה או דירה

'קרבן'.

בשפה שלנו, קרבן - זה לתת מעצמך. מהחיים שלך.

האדם מוכן להקריב משהו ממנו עבור אידיאל כלשהו. עבור אדם כלשהו.

ויתכן, שהאדם חטא. והוא רוצה - לחזור בתשובה.

אז הוא מביא קרבן. והוא יודע: כל מה שנעשה בקרבן - היה צריך להיעשות בו עצמו.

ואף כאן:

אם הוא ב'דרך', וה'מפה' היא נר לרגליו - להביאו לחיי העולם הבא, אז תפקידו של הקרבן הוא - להחזיר אותו אל הדרך הזו.

כי באופן הרגיל והטבעי, אז האדם - מידי פעם - 'סוטה' מן הדרך שלו. שטף החיים, והגירויים הגדולים שמסביב, והיצרים המקננים בו, 'מושכים' אותו לכאן ולשם.

והקרבת מגדיר לו - אתה לא במקום הנכון. היית אמור לקבל עונש, והוא היה נראה בדיוק כמו מה שנעשה לקרבן הזה שהבאת.

וכך הוא 'חוזר' בתשובה. למקום הנכון. לדרך הנכונה.

- כך זה לפי הדרך של ה'מפה' וה'שכר'.

ואם מה שהאדם מחפש זה להיות 'דירה', אז זה הרבה יותר ברור.

- כי אם הוא לא נתן לה' לשכון בתוכו; אם הוא לא עשה את עצמו 'כלי' ראוי - או שהוא החריב את הכלי שהוא כבר בנה, אז צריך לבנות את הכלי מחדש.

והקרבת - נותן את ה'אדם' מחדש. מקדיש אותו למטרתו.

הוא 'מקריב' מעצמו, יותר נכון - את כל ה'עצמו' שלו, ועושה את עצמו מחדש - 'כלי'.

וההגדרה של 'קרבן', מובנת הרבה יותר לפי זה. אני 'מקריב' את עצמי, 'מרוקן' את כל השטויות שה'כלי' שלי החל להכיל, ומקריב את חלבי ודמי - את כל כולי - למטרה הנעלה הזו, 'דירה' - לה' יתברך.

*

תן לי לחיות

הוא אברך מן השורה.

והוא נוהג לפי ה'כללים'. ה'שמירת סדרים' שלו - תמיד מלאה.

כעת הוא נתקל במישהו, שהחליט לדרבן אותו להיות טוב יותר. לנצל יותר את זמנו הפנוי. והוא עונה לו. נטה און לתשובתו:

- 'תן לי לחיות!'

אני לומד שלש סדרים; משתדל להתפלל בכונה; מקיים את המצוות כפי כוחי. תעזוב אותי לנפשי. תן לי קצת לחיות.

- 'לחיות!'

מישהו מכיר את הביטוי הזה?

- מישהו לא מכיר?...

יש לי זמן - 'לעצמי'. או שאני מבזבז אותו בידועין, או שאני עושה משהו, שהוא בעצם - כלום. סוג של 'מבזבז'.

קשה לדבר על 'למעשה', כי כל מקרה לגופו. וכל אדם לפי כוחו ותכונותיו. הנפש שלנו צריכה לפעמים 'אתנחתא'.

הבעיה היא, שאנחנו קוראים לזה 'חיים'.

קיבלנו את התורה - בתור איזה 'הר כגיגית' ענק, ש'יושב' לנו על הראש. ועל הלב. ועל המעשים. אני חייב, ואין לי ברירה. יש גם שכר גדול מאוד בסוף, ואני לא רוצה להפסיד אותו.

וכך אני מנסה 'להשליט' את השכל - על הגוף. על הנפש הבהמית.

ואם נשאל את הנפש הזו:

- מה דעתך על השכל הטוב הזה, שמלמד אותך להועיל?

אז התשובה תהיה -

- זה 'הר כגיגית'.

כך מדברת הנפש הבהמית שלנו. קשה לה לקבל את תכתיבי השכל.

הוא מאלף אותה בינה: צריך לשמור. צריך להימנע. אל תשלחי את העיניים שלך לכל עבר. צריך גם לעשות ולפעול.

והיא - 'אני לא רוצה!'

אז הוא ממשיך לאלף. וללמד. ולכפות.

הוא ממשיך - לנסות 'לרכב' על הסוס הזה. לרסן אותו. 'לדרבן' אותו. ואגב, 'דורבן' זה משהו ש'דוקר' את הבהמה בצידיה, ומכריח אותה ללכת קדימה.

- וזה באמת - דוקר.

לפעמים זה מצליח, ולפעמים לא. ואנחנו תמיד מקווים שזה יצליח יותר.

ויש את הרגעים הללו, בהם אני 'מתפרק'.

- וזהו פירוק 'מבוקר'. בהכשר מעולה. למהדרין מן המהדרין.

ובאותו הרגע, התחושה היא - 'תן לי קצת שקט'. הנפש הנ"ל זקוקה לזה. קצת 'שחרור' מעולו של השכל הרוכב עליה. המנהל אותה בקשיחות.

- והנפש הזו, קוראת ל'שחרור' הזה - 'חיים'.

*

תינוק הבורח

אנחנו מקריבים קרבנות.

- כל הזמן.

הנפש רוצה משהו, ואני 'מרסן' אותה. עוצר אותה.

הנפש לא רוצה משהו - ואני מדרבן אותה. אני 'דוקר' אותה בצדדים, כדי שהיא תתקדם למקום הרצוי.

והמטרה:

להינצל מהגהינום, זה החלק של ה'ריסון'; ולקבל את שכר גן עדן, זה החלק של ה'דרבון'.

ויתכן גם, שאני מבין - שאני אמור להיות ה'כלי' של מלך מלכי המלכים. זה ש'מכיל' אותו, ומוציא את כל מה שהוא רוצה - אל הפועל.

- ואם לא ארסן את עצמי, לא אזכה להיות כלי חלילה!

ואם לא אדרבן את הנפש שלי לצעוד קדימה, לעשות את המעשים הנכונים, אלו שעל ידיהם אוכל 'להכיל' את שמו הגדול יתברך - אז זה ממש 'כלי אין חפץ בו'.
'כלי' - כן; אבל אין 'חפץ' בו. אין לו מטרה. הוא לא 'מכיל' מאומה, אין לו את היכולת להכיל.

- את כל זה - השכל מנסה לאלף את הנפש. הוא מסביר לה, ומכריח אותה לעשות - ולא לעשות - כדי שאזכה להיות 'כלי' ראוי. להכיל. לקבל. להוציא אל הפועל.
שוב. לפעמים זה מצליח, ולפעמים לא. מקווים שזה יצליח יותר.
הנפש הבהמית - רוצה לברוח מהעול. כמו כל 'ילד' ראוי לשמו ולגילו.
- והנפש הזו, היא תמיד - ילד. ילד, שאפשר - וגם צריך - 'לנהל' אותו; אבל הוא נשאר ילד. 'תינוק הבורח'.

אז מה עושים? איך נתמודד עם הבעיות הללו?

- האם זו באמת הדרך היחידה? לרסן, ולהילחם, ו'לתפוס' כשהיא מנסה 'לברוח', ו'לשחרר' אותה מידי פעם - בצורה 'מבוקרת'?

*

לצום בלי 'תשובה'

נשוב לפורים.

חייב איניש לבסומי, עד דלא ידע.

- דלא ידע!

עד המצב - שהוא אינו יודע כלום. כלום ממש.

הוא אפילו לא יודע לזהות מיהו מרדכי, ומיהו המן. מי ברוך - ומי ארור. כולם אותו הדבר בעיניו.

- 'כל הנותן עיניו בכוסו - כל העולם כולו דומה עליו כמישור' (יומא עה.).

הכל 'ישר'. הכל אותו הדבר ממש.

זה דומה למה שהם חשבו אז. בימי הגלות הראשונה. הם השתחוו לצלם. אכלו מסעודתו של אותו רשע.

- הם טענו (סנהדרין קה). - 'עבד שמכרו רבו, ואשה שגרשה בעלה, כלום יש לזה על זה כלום?'

אז הכל - 'מישור'. אין סיבה להמשיך לעמול קשה. אנחנו כבר לא 'אשה'. אנחנו לא הכלי שלו יתברך. זהו.

ואז הגיעה הגזירה. המן. אחשוורוש. להשמיד להרוג ולאבד.

ואסתר המלכה, ציוותה על מרדכי - לצום. שלשה ימים.

- ממתי צמים שלשה ימים לילה ויום?

וממתי מענים את התינוקות (עי' מדרש רבה אסתר ח, ז)?

הצום הזה, לא היה גדר של 'תשובה'.

- אז מה הוא כן היה?

*

יהודי חי

העולם שלנו, מתנהל - בהסתר.

כשאתה נכנס אל תוך בית, אתה רואה אותו - מתנהל.

כולם לבושים יפה. או קצת פחות יפה. הילדים משחקים. אוכלים. ישנים. הולכים וחוזרים.

מכונת הכביסה עובדת. המייבש עמל לסיים את המלאכה. התנור אופה את מעשי ידי ה'רבנית'. כך גם הסירים שעל הגז.

- התנהלות טבעית של בית.

יש עוד חלק ב'בית'.

- ה'תוכן' הפנימי של הבית. המשמעות. ההליכה לקראת המטרה.

הניהול השוטף - הוא דבר אחד. והוא חשוב מאוד, כי בלעדיו לא יוכל להיות כאן כלום.

אבל העיקר, זו המשמעות. מה שהבית הזה כולו בא לבטא. להביא לעולם. המטרה שהוא מוביל לקראתה.

ובדרך כלל, הניהול השוטף - מוטל על כתפי ה'רבנית'. היא זו שיש לה כישרון מיוחד 'להקיף' את כל צרכי הבית, ולנהל את הכל. היא גם 'מרגישה' את הבית. 'חיה' אותו.

והאיש - שוב, באופן הרגיל - הוא זה ש'מוביל'. שמתווה את הדרך. את המטרה. את היעד.

ושיתוף הפעולה ביניהם, כשכל אחד מהם מתחשב בשני, וגם נותן לו את המקום שלו - יוצר את המציאות הנפלאה הזו, של 'בית יהודי'.

ואם זר יכנס אל הבית, הוא יראה - את הניהול השוטף. זה מה שיבלוט לעיניו. המטרה, היעד, אינם 'גלויים' כמו הניהול.

כך גם בעולם שלנו. בפרט בעולם של גלות.

מה שרואים - זה ניהול שוטף. חלקה של ה'אשה'. השכינה הקדושה.

אבל התוכן, הפנימיות, המשמעות - זה נסתר. כעת, 'אין האיש בביתו'. הוא לא מתווה דרך. הוא לא מוביל לקראת.

- בגלוי.

בהסתר - הוא עושה את הכל; אבל בגלוי, שזו המטרה של מלכות ה' - שהכל יהיה בגלוי ממש - זה לא קיים בגלות.

[עי' היטב בשעה"כ על פורים, מש"כ על היסוד המתגלה, ועל ההבדל בין נוק' לדוכרא בענין זה.]

מה שיש כאן בגלוי, זו מידת ה'יסוד' - של ה'מלכות'. של השכינה הקדושה. ההובלה - שלה בלבד. בחינת 'אשה', ניהול שוטף. זה הכל.

היסוד, הוא זה שמוביל קדימה. מעביר הלאה, אל ה'הוצאה לפועל'. וההובלה של אשה - זה בתורת 'לית לה מגרמה'. אין לה מעצמה משהו 'להוביל', חוץ מהניהול עצמו.

ובפורים, התגלה כאן משהו עליון מאוד.

יש מערכת של 'שכר ועונש'. היכן שהמצוות שלנו מגיעות ופועלות. היא לא היתה 'פעילה' בשעה זו. בבחינת 'אלוקיהם של אלו ישן הוא' (עי' אסת"ר ז, יב).

התגלה כאן משהו הרבה יותר גבוה. משהו - שהוא ה'עצם'. המציאות עצמה ממש. ה'יש' הראשון.

ומה התגלה שם?

- עצם היהודי. עצם ה'ישראל', שנקראו - 'ראשית'.

וזו בחינת 'איש'. בחינה של הובלה לקראת (בחינת ה'ארוך', שיש בו ראש תוך וסוף. עי' שעה"כ שם).

וזה יצא ממש לגלוי.

- התגלה - שאנחנו עצמנו, בבחינת 'עצם' המציאות. אנחנו לא רק 'כלי', ולא רק 'מכילים' את המציאות העליונה.

אנחנו - המציאות עצמה ממש.

לא רק המצוות שלנו, וגם לא רק התורה שלנו.

- החיים שלנו.

שם ה' יתברך שוכן.

- ואין לו מקום אחר!!

זה מה שזעקה אסתר אל המלך:

- נמכרנו להשמיד ולהרוג - ואין הצר שווה בנוק המלך!

זה לא שווה למלך! לך יתברך! לא יהיה לך אותנו!

זה גם היה הצום הזה. הוא ביטא - אם יהיה כליון חלילה, אז אנחנו לא נהיה כאן! לא המבוגרים, לא הילדים, אף אחד לא יהיה!

ואז - 'מה תעשה לשמך הגדול'?? [עי' יהושע ז, ט.]

ודוקא הילדים הקטנים, אלו שעדין לא עושים מאומה, אלו שאין להם דעת כלל - הם אלו שמבטאים את המציאות הזו.

- אתה - ה' יתברך - זקוק, כביכול, ליהודים חיים. לעצם החיים שלהם. אפילו בלי שום 'תוספת'.

אפילו - שהיהודי החי הזה לא יודע מי זה המן, ומי זה מרדכי. לא יודע מי ארור ומי ברוך. שהכל 'דומה עליו כמישור', המצוות והעברות.

הוא 'חי'?

- מצוין. את זה ה' רוצה.

*

לחיות

ואז, ישראל 'קיבלו את התורה מאהבה'.

- אין אהבה גדולה מזו.

אהבה - שהיא הכי 'אינה תלויה בדבר'. בשום דבר ממש. אפילו לא במצוות שלנו.

ה' - הוא עצם החיים שלנו.

- כן. אפילו של הנפש הבהמית.

שאנחנו לא צריכים 'לאסף' את הנפש הזו!

שאפשר להגיע למצב של - 'כי הוא חי' (דברים ל, כ).

שאני לא צריך - 'לחיות קצת'. להשתחרר. להתפרק.

- שהוא יתברך - מחיה אותי ממש. את הנפש שלי. היא יכולה להרגיש אותו יתברך -

כ'חיים'.

המציאות הזו, התגלתה. היא קיימת.

- אבל היא לא פעילה, כל עוד לא 'נפעיל' אותה.

מה שאנחנו צריכים - זה להתחבר אליה.

והחיבור, הוא תמיד - ב'דעת'.

עלינו ללמוד היטב את הסוגיא הזו. להבין אותה. להפנים אותה. ואז להגיע למצב הנפלא

הזה, שהתורה מבטיחה לנו:

- כי הוא חי'!

להרגיש, שהוא יתברך - ה'חיים' שלי. שאני לא רוצה חיים אחרים. שהנפש שלי

'מסכימה' לגמרי עם ה' יתברך, ולא צריך 'לאסף' אותה בכח.

זה הקרבן האמיתי.

כשאני מבין - שה' יתברך לא רק שוכן ב'דעת' שלי, ולא רק בתורה ובמצוות שלי; הוא נמצא ב'חיים' שלי ממש. בגוף שלי. בנפש הבהמית.

- את הבהמה הזו, אני 'מקרב' אליו יתברך. והיא - 'מתקרבת'. באהבה. בדבקות. 'לדבקה בו'.

והעיקר - זו האש הזו.

האש. ה'בעירה' אליו יתברך. הדבקות בו. הרצון בו. הוא יתברך - השוכן ב'חיים' שלי - מעורר את הרצון הזה, את האש הזו, את הדבקות הזו.

כשאני 'מקריב' - אז גם הוא מתקרב.

האש הזו, היא משני הצדדים (עי' זוה"ק רע"מ לד ע"א). זו תשוקה שלנו אליו; תשוקה שלו כביכול - אלינו.

והיא גם ה'דבק'. המחבר. המאחד.

זו המטרה העליונה. המטרה - שהתגלגלה בפורים.

וכך - הכל עתיד להתבטל; חוץ - מפורים.

- זו המציאות עצמה ממש.

ויהי רצון שנזכה - לחוש את זה, בתוככי ה'חיים' שלנו; וגם להקריב ולהקדיש אליו יתברך - את עצם ה'חיים' שלנו.

- הוא זה ש'ירים' את החיים שלנו אליו. עלינו רק לאפשר לו את זה.

לתגובות: 0533127133m@gmail.com

מתורתו של הצפנת פענח / הרב אברהם ישעיהו הכהן בירנהק, מו"ל 'צפנת פענח החדשות', מודיעין עילית

אם מנחת חינוך מעכבת

זֶה קִרְבֵּן אֶהְרֹן וּבָנָיו אֲשֶׁר יִקְרִיבוּ לֵה' בְּיוֹם הַמִּשָּׁח אֹתוֹ עֲשִׂיתָ הָאֵפָה סֶלֶת מִנְחָה תָּמִיד
מִחֻצִּיתָהּ בַּבֶּקֶר וּמִחֻצִּיתָהּ בְּעָרֶב (ו, יג)

תורת כהנים פ"ג ה"ג. אחד כהן גדול ואחד כהן הדיוט שעבדו עד שלא הביא עשירית
האיפה משלו עבודתם פסולה.

הרמב"ם ז"ל בהלכות כלי המקדש (פ"ה הט"ז) פסק דמנחת חינוך אינה מעכבת ועבודתו
כשרה. והמשנה למלך הראה מקורו מירושלמי שקלים (פ"ז ה"ג). אולם הגר"א ז"ל גרס
עבודתו פסולה. והנה רבינו הרוגוצ'ובער זצ"ל (ועוד) הראה דבתוספתא שקלים (פ"ז ה"ג)
וחגיגה (פ"ב ה"ד) וסנהדרין (פ"ז ה"א) ובתו"כ הגירסא כשרה. ואף דביומא דף ה' ע"ב
ובירושלמי יומא (פ"א ה"א) מבואר דמעכבת, אין זו קושיה דשם מיירי בחינוך דמילואים,
אבל בחינוך לדורות אינה מעכבת.

אולם מה שציין רבינו לתורת כהנים ד'כשרה' צ"ע דהלא בתו"כ כאן לפנינו הגירסא
'פסולה', וכהגר"א ז"ל. וכן הראו לפסיקתא זוטרתא שגרס כן.

אלא דראיתי להגהות מהרי"ד ז"ל על התו"כ שראה בגליון סמ"ג מהדורת וונציא ש"ז
עשה קפ"ז שהובא שם התורת כהנים בגירסה 'כשרה'. ובציוני מהר"נ (ספר הליקוטים על
הרמב"ם) הביא מהיפה תאר על מדרש רבא כאן שגם מלשונו נראה שכן היתה הגירסא
בתו"כ שלפניו. עוד הראו שכ"ה בגירסת תו"כ כת"י רומי וביראים (תמ"ז).

ובגוף הענין הנה המל"מ הוכיח כהרמב"ם מהא דבעי ביומא דף י"ב ע"א אם אירע פסול
בכהן גדול ביום הכפורים לאחר תמיד של שחר במה מחנכין את הבא תחתיו. ואם מנחת
חינוך מעכבא הא מתחנך ע"י מנחה זו. ע"כ דאינה מעכבת ואינה דוחה יוה"כ"ג.

אמנם רבינו נקט דרך היכא דאין צריך כהן גדול דוקא אז בעינן חינוך לכה"ג אבל אם
צריך רק כה"ג אי"צ לו חינוך. ונדחית ראיית המל"מ"י.

עוד כתב רבינו דמנחת חינוך שייכא למשיחה ומעכבת רק בזמן שיש שמן המשחה, וצ"ב.

²¹ וראה או"ש וחזון יחזקאל מש"כ בזה.

²² ביאור עורכי התשובה (שו"ת צ"פ נ"י סי' צ"ו). אך צ"ב הסברא בזה דאדרבה יש סברא לומר להיפך דאם צריך דוקא
כה"ג מעכבת מנחת חינוך ואם סגי בכהן הדיוט אז אין מנחת חינוך דכה"ג מעכבת.

עוד כתב רבינו דעל פי דבריו יתיישבו דברי רש"י, דהנה רש"י מנחות דף נ"א ע"ב כתב, דכשכהן הדיוט נתחנך לעבודה באותו יום היה מקריב עשרון ל"א ביום המלואים היה כך אבל לדורות לא נוהג ולא מפי המורה.

ותמהו ע"ד (המל"מ והרש"ש) דהלא בדף ע"ח ע"א מבואר דמנחת חינוך נהגא לדורות דכהן המתקרב לעבודה צריך שתי עשרונות וכו'.

ותירץ רבינו דכונת רש"י דבאותה שעה היה מעכב אבל לדורות היה לכתחילה ובדיעבד כשרה. [מקורות: צ"פ מתנו"ע עמו' 77 114 שו"ת צ"פ מהדורת נ"י סי' צ"ו וגליון ירושלמי שקלים]

*

לתגובות ומסירה או הודעה על חומרים כתבים אגרות תולדות מסמכים ותמונות הקשורים לרבינו יוסף ראזין - הרוגוצ'ובער זצ"ל: tp089744873@gmail.com

נגוהות בפרשה / הרב ישראל מאיר אסטריק, מח"ס יאמר ישראל (רחובות)

בין מלך לכהן גדול

סתירה האם כהן גדול חשוב ממלך או להיפך

מסופר בפרשה נתפרשו כמה מדיני הקרבנות, וביניהם קרבן החטאת (ו יח - כג). ובפרשת ויקרא נתבאר שישנם ארבעה סוגי חטאות: א. יחיד החוטא מביא כשבה או שעירה ודמן ניתן על המזבח החיצון. ב. ציבור שחוטאים מביאים פר ודמו ניתן בקודש על הפרוכת ועל המזבח הפנימי, לפי שכשציבור חוטאים הפגם הוא עמוק ושורשי יותר, ולכן צריך כפרה במקום קדוש יותר. ג. מלך שחוטא מביא שעיר זכר שקרב כחטאת יחיד. ד. כהן גדול שחוטא מביא פר ודמו ניתן בקודש על הפרוכת ועל המזבח הפנימי.

ומכך שקרבן המלך מקביל לקרבן יחיד, ואילו קרבן הכהן הגדול מקביל לקרבן ציבור, משמע שחטא הכהן הגדול הוא עמוק ושורשי יותר ולכן נצרך לכפרה במקום קדוש יותר. ומבואר שהכהן הגדול, מעלתו גבוהה יותר מאשר המלך. אך יש להעיר שבמקומות רבים מצינו שמעלת המלך גדולה משל הכהן גדול ונביא כמה מהם. לעניין כריעה בברכות שמונה עשרה, מבואר בגמ' (ברכות לד א) שהמלך צריך לכרוע בברכות יותר מאשר הכהן הגדול, וכתב רש"י (ד"ה כהן) "כל מה שהוא גדול ביותר, צריך להכניע ולהשפיל עצמו". ובשעת סכנה כשאפשר להציל או את המלך או את הכהן גדול, המלך קודם (הוריות יג א). ובגמ' (תענית כו ב) מבואר שבט"ו באב ויום הכיפורים החשובים שואלים בגדים מהפחותים מהם ונאמר שם שבת מלך שואלת מבת כהן גדול, הרי שהמלך גדול בחשיבותו מהכהן גדול.

ואצל מלך שמביא קרבן חטאת נאמר (ד כב) "אֲשֶׁר נָשִׂיא יִחָטָא", וביאר רש"י (על פי התו"כ והוריות י ב) ששינה הכתוב מלשונו ולא אמר 'אם' או 'כי' אלא 'אשר', לרמז אשרי הדור שהנשיא שלו נותן לב להביא קרבן על שגגתו. ויש להבין מדוע אצל כהן גדול שחטא לא נאמר גם לשון 'אשר' לרמז על מעלתו שלמרות גדלותו הוא מודה על חטאו.

יסוד - הנהגה גשמית והנהגה רוחנית

והביאור הוא, שלעם ישראל יש שתי הנהגות - הנהגה גשמית והנהגה רוחנית - תפקידו של המלך הוא לדאוג לכל ענייני הגשמיות של עם ישראל, וכמבואר ברמב"ם (מלכים ד י) "אין ממליכין מלך תחלה אלא לעשות משפט ומלחמות", ואף שוודאי תכליתו של המלך להביא את עם ישראל למעלתו הרוחנית, אך תפקידו הוא להיות אחראי על ענייני החומר כמלחמות וכלכלה כדי לתת את הכלים לעם ישראל שיוכלו להתעלות בדרך העולה בית א-ל.

לעומת זאת, תפקידו של הכהן גדול לדאוג לענייני הרוחניות שבעם ישראל. שהרי, כשמתבוננים רואים שמלבד יום הכיפורים בו מחוייב הכהן גדול לעבוד בבית המקדש, הרי

בין מלך לכהן גדול

שבשאר השנה אין לו שום תפקיד מיוחד [מלבד הקרבת מנחת חביתין בכל יום], וכתב רש"י (ד ג) שבשאר השנה, תפקידו של המלך היה להתפלל על עם ישראל. ובכך מתבארים דברי הגמרא (מכות יא א) שכאשר יש חלילה רוצח בעם ישראל, יש תביעה על הכהן הגדול מדוע לא התפלל למנוע זאת. ולכאורה, מדוע רק הכהן גדול אשם בזה ולא כל גדולי העם שצריכים להתפלל שלא ייכשלו ישראל ברציחה, אלא, שהכהן הגדול עיקר תפקידו היה לשמש כמנהיג הרוחני ולהתפלל שלא ייכשלו ישראל, ומשחטאו, הוא נושא באחריות. ויש לידע, שהבדל חיצוני גדול יש בין הנהגה גשמית להנהגה רוחנית. המנהיג הגשמי כמלך, מוכרח כחלק מתפקידו להשתרר על העם ולנהוג גינוני מלכות, שבלא זה אין קיום לשלטון המלך. לעומת זאת, הנהגה רוחנית אינה נדרשת לגינוני כבוד, וכפי שניתן להיווכח מהנהגתם של גדולי ישראל בכל הדורות, שנהגו בצניעות ובענווה. ועומק החילוק, שבהנהגה גשמית כל מה שנותן את הכח לשלטון - הוא העם, ולכן בלי שהעם יכבד את המנהיג, תתבטל הנהגתו. אולם המנהיג הרוחני הוא גדול מצד עצמו ואינו תלוי בכבוד שאחרים נוהגים בו.

ישוב הסתירה על פי היסוד הנ"ל

ואחר הקדמה זו, מבואר היטב מדוע החטא של הכהן גדול שורשי יותר מאשר חטא של מלך, שבעוד חטא של מלך אינו סותר את עצם הנהגתו, הרי שהכהן הגדול, שכל מעייניו ברוחניות, אינו אמור לחטוא כל עיקר (כמבואר בזה"ק ויקרא כג א), וחטא שלו סותר את עצם תפקידו ופוגם במקום גבוה יותר. ולכן אצל מלך נאמר בחטאתו לשון 'אשר' שיש מעלה שמלך למרות שמעייניו בעניינים גשמיים ותפקידו כרוך בשררה וכבוד, בכל זאת מכיר בחטאיו ומביא קרבן. לעומת זאת, הכהן הגדול שאינו אמור לחטוא כלל, אין זו מעלה במה שממבחין בחטאו.

ולכן, הגם שלעניין חטא רוחני, מעלת הכהן גדול גבוהה משל המלך, אולם בכל הנוגע לענייני כבוד, יש לנהוג במלך כבוד גדול יותר מאשר כהן גדול, כגון להצילו, וכן לגבי השאלת בגדים שכל אחת הייתה שואלת מהפחותה לה בת מלך גדולה מבת כהן גדול. וכן לגבי כריעה בתפילת שמונה עשרה, כיוון שהמלך נמצא בתפקיד הדורש כבוד, ומועד הוא ליפול במידת הגאווה, זקוק הוא לכרוע ולהיכנע לפני ה' יותר מאשר כהן גדול. אך לעולם מדרגתו הרוחנית של הכהן גדול גבוהה יותר מאשר המלך. (מיוסד על 'מעין גנים')

נחלי מים - נושאים בפרשת השבוע / הרב דב יעקב

ברטמן, טורונטו

הטובה והחשובה שבמדות האדם היא היותו גומל טובה

אם על תודה יקריבנו וְהַקְרִיב עַל זֶבַח הַתּוֹדָה חֲלוֹת מִצּוֹת בְּלוֹלַת בֶּשֶׂמֶן וּרְקִיקֵי מִצּוֹת מְשָׁחִים בֶּשֶׂמֶן וְסֹלֶת מְרֻבֶּכֶת חֲלֵת בְּלוֹלַת בֶּשֶׂמֶן. עַל חֲלֵת לֶחֶם חֶמֶץ יִקְרִיב קֶרְבָּנוּ עַל זֶבַח תּוֹדַת שְׁלָמֵינוּ וְגו'. וּבִשָּׂר זֶבַח תּוֹדַת שְׁלָמֵינוּ בְּיוֹם קֶרְבָּנוּ יֵאָכֵל לֹא יִנְיַח מִמֶּנּוּ עַד בֶּקֶר (ז, יב-טו)

חז"ל האריכו בחשיבות קרבן תודה, ובמדרש רבה (ויקרא ט, ז) אמרו, "לעתיד לבא כל הקרבנות בטלין וקרבן תודה אינו בטל, כל התפלות בטלות ההודאה אינה בטלה". ואף להלכה נפסק בשולחן ערוך (או"ח נא, ט), "מזמור לתודה יש לאומרה בנגינה שכל השירות עתידות ליבטל חוץ ממזמור לתודה".

השפת אמת (ריש פרשת ויגש) מביא בשם זקנו בעל חידושי הרי"ם שבני ישראל נקראים 'יהודים', על שם שמודים להשי"ת על כל דבר קטן וגדול, שיודעים שהכל ממנו יתברך. והנה, בתרגום יונתן בן עוזיאל בפרשת ויחי (בראשית מט, ח) על הפסוק "יהודה אתה יודוך אחיך" כתוב: "יהודה אנת אודיתא על עובדא דתמר בגין פן לך יהודין אחר ויתקרין יהודאין על שמך". דהיינו, שבני ישראל נקראים יהודים על שם מה שיהודה הודה במעשה דתמר. הרי לפנינו שתי דעות, שונות לכאורה, בענין השם "יהודים", האם הוא על שם שבני ישראל מודים לקב"ה על טובותיו, או על שם הודאת יהודה במעשה תמר.

אלא שבמדרש רבה (בראשית עא, ה) נראה כי חברו בין שני מושגי הודאה אלו, וכך אמרו שם: "לאה תפסה פלך הודיה ועמדו הימנה בעלי הודיה, יהודה - ויכר יהודה ויאמר צדקה ממני, דוד אמר הודו לה' כי טוב, דניאל אמר לך אלהא אבהתי מהודא ומשבח אנה". ובספר אור גדליהו להגאון רבי גדלי' שארר העיר מה ענין הודאת יהודה להודאת לאה, שלאה שבחה את השי"ת, וכן דוד ודניאל שבחו את ה', אבל הודאת יהודה אינה ענין לשבח, אלא שהודה במעשה שעניינו כמו "הודאת בעל דין", ומה עניינו להודאת לאה.

ונביא בענין זה את דברי הגאון הרב יצחק הוטנר זצ"ל (פחד יצחק - חנוכה מאמר ב פרק ב):

"בבנין המלים של לשון הקודש נודמנו לפונדק אחד שני מושגים: הבעת החזקת טובה (דאנקען) והסכמה לדעת צד השני (נעכגעבען). לשני המושגים הללו יש בלשון הקודש ביטוי משותף: הודאה. הודאת בעל דין - פירושה הסכמה לדבריו של הצד השני; הודאה על העבר - פירושה הבעת החזקת טובה על מעשה חסד. הסברת השיתוף הזה היא, כי בתכונת נפשו של אדם, טמונה היא השאיפה להיות סמוכה על שלחן עצמו מבלי להזקק לעזרתו של הזולת. ובשעה שאדם מביע את הכרת טובתו לחברו ונותן לו תודה, באותה שעה יש כאן הודאת בעל דין כי בפעם הזאת אמנם לא עלתה בידו והי' עליו להשתמש

בטובתו של חבירו. באופן שהשורש הנפשי העמוק של כל הבעת תודה הוא מעשה הודאה, ועל אחת כמה וכמה שכך הוא הענין בבין אדם למקום. עיר פרא אדם יולד, ובטבע הפרא של כל אדם גנוזה היא ההנחה של כחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה, ובשעה שאדם מקריב את תודתו למקום, הרי זו הודאה כי לית לי מגרמי כלום.

וזהו איפה הביאור בדברי המדרש אשר שיתף את הודאתה של לאה עם הודאתו של יהודה לפונדק אחד, כי אכן שורש אחד להם. ובכך ניתן גם למוג את דברי התרגום יונתן עם דברי בעל החידושי הרי"מ, כי לשני מושגי ההודאה ישנו שורש עמוק אחד וכנ"ל.

בענין החשיבות של הכרת הטוב, מצינו דברים נפלאים בפירוש האברבנאל בפרשת תצוה על קרבן התמיד, שאחר שצוה הכתוב במעשה המזבח ובדיני הכהנים המקריבים עליו ובקדושת המזבח, אמר (שמות כט, לח-לט): "וְזֶה אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה עַל הַמִּזְבֵּחַ כְּבָשִׂים בְּנֵי שָׁנָה שְׁנַיִם לַיּוֹם תָּמִיד: אֶת הַכֶּבֶשׂ הָאֶחָד תַּעֲשֶׂה בַבֶּקֶר וְאֶת הַכֶּבֶשׂ הַשֵּׁנִי תַעֲשֶׂה בֵּין הָעֶרְפָּיִם:" להורות שהתכלית הנכסף במעשה המזבח ובעבודת הכהנים אינו לכפרת העוונות, כי מוטב שלא יחטא האדם ולא יצטרך להקריב קרבן לכפר על חטאו. אלא תכלית המזבח היא להקריב בו התמידין בבקר ובערב, שהם לא היו לכפרת עוונות כי אם תודה לה' יתברך על כל הטובה שהיטיב לעמו. וזהו אומרו "וזה אשר תעשה על המזבח וגו'".

וכאן מגיע האברבנאל לחשיבות מידת הכרת הטוב: "שהטובה והחשובה שבמדות האדם היא היותו גומל טובה לאשר הטיב לו, והרעה שבמדותיו היא היותו כפוי טובה".

לאור האמור ניתן להבין את גודל ערכה של קרבן תודה ושל אמירת 'מזמור לתודה', ומדוע לעתיד לבוא קרבן תודה לא יתבטל, וזהו לפי שמידת הכרת הטוב ערכה לא תסולא, ומושרשת היא עמוק במהותו של עם ישראל, שהרי נקראים אנו 'יהודים'.

והנה, בספר חתם סופר על התורה שואל מדוע לא הזכירה התורה את קרבן התודה בפרשת ויקרא, היכן שכתובים כל קרבנות בני ישראל, ולא הזכירו כי אם בפרשת צו, בתוך פרשת קרבנות הכהנים. ומבאר החתם סופר שהמון העם אינם מקריבים קרבן תודה, אלא אחר שנעשה להם נס שניצלו מצרה, כגון חולי או יסורים או שהלכו במדבר ולא נפגעו, מה שאין כן הצדיקים, כגון כהני ה', מקריבים תודה בכל יום ויום, על הנסים הנסתרים ועל החסד התמידי של הקב"ה עמנו. וכלשון התפילה, 'ועל נסיך שבכל יום עמנו ועל נפלאותיך וטובותיך שבכל עת'. וזה הוא הקרבן תודה שעליו מדברת התורה בפרשת צו, קרבן שהכהנים מקריבים בכל יום ויום, גם כאשר לא נצלו מצרה ניכרת לעין.

הגאון רבי עקיבא איגר (דרשות - דרוש א) כותב שמלבד החיוב שיש על האדם להכיר בטובתו של ה' יתברך ולהללו ולשבחו על זה, יש בזה עוד תועלת, שאם אנחנו מכירים בטובות ה' יתברך ומודים ומברכים אותו, זה גורם שה' יוסיף להיטיב עמנו, אבל אם אנחנו חלילה כפויי טובה, זה גורם שה' ימנע את הטוב מאתנו ולא יוסיף להראות את נפלאותיו וישועתו.

"וזהו פירוש הכתוב (תהלים נ, כג) "זובח תודה יכבדני ושם דרך אראנו בישע אלקים", ירצה, "זובח תודה" - שמשלם תודות לי להכיר טובתי אליו, בזה "יכבדנני", וגם על ידי זה

”ושם דרך” שמשים שביל ודרך שאחזור עוד “ואראנו בישע אלקים”. כי באם לא היה נותן תודה ושבח על הנסים שנעשו לו, לא היה מראה לו ה' עוד ישועתו, אבל על ידי שזוהח תודה לה', גורם ועושה דרך שיראנו ה' עוד בישועתו”.

נחשבה / הרב יחיאל הלוי נוביק, ראש כולל דעת

יוסף - אשדוד, עורך ספרי מרן הגר"ש רוזובסקי

זצ"ל

**תכלית הידיעה שנדע שלא נדע - וזו חכמתו של הבן החכם
- ומכאן זוכים להריגת המן, וקבלת התורה מאהבה בימי
מרדכי ואסתר - וחוזרין לחוג חג המצות בדיעות**

כבר עמדו מדוע קורין פרשת פרה בדווקא סמוך לפסח. דבשלמא פרשת שקלים ופרשת
זכור יש דרכים להבין בפשטות, אמנם פרשת פרה לכאורה צריך להבין, מה שייכות יש לה
לחדש ניסן שאנו קרבים אליו מידי יום.

ויש לומר בזה בדרך חדשה בס"ד. שיש כאן ענין מיוחד שפרשה זו היא ההקדמה
המתאימה לחג הפסח כאשר יבואר.

ומתחילה נאמר, שצריך להבין במה שהוסיפו חכמינו ז"ל קריאת הדי' פרשיות הללו,
בחדש אדר הסמוך לניסן, ועי' בסוגיא דסוף מסכת מגילה.

ויתכן, שכאשר נוסף לכלל ישראל חג הפורים, והימים האלה נזכרים ונעשים בכל דור
ודור - אחרי הנסים שאירעו ושהיו בימי מרדכי ואסתר בשושן הבירה - וימי הפורים הפכו
למעין הקדמה לחג הפסח, - יש להבין שהצורך לזו ההקדמה - נתחדש רק לאחר שעמלק
ימח שמו קירר האמבטי דחג הפסח, ששיאו היה בקריעת ים סוף, ששמעו עמים וירגזו וחיל
אחזם ליושבי פלשת, ולפתע פתאום ויבא עמלק רשע ולא ירא אלקים וילחם עם ישראל,
וגרם לאותו דור ולהבאים אחריו, קרירות וחוסר יראת שמים רחמ"ל, ורק בגלל קירור זה
נצטוינו לדורות לזכור אשר עשה לנו עמלק בדרך, כדי שנכיר שכל הקרירות שלנו הוא מכח
השפעתו הרעה של עמלק, ואילו הנצחון של יהושע על ידי ידיו של משה, היה בצירוף
ההכרה העמוקה, שבזמן שהיו ישראל מסתכלין כלפי מעלה ומשעבדים את ליבם לאביהם
שבשמים היו מתגברים, והידיעה הזו היא שעמדה לאבותינו ולנו - שהקדוש ברוך הוא
הצילנו מידם.

ויש לומר דמהאי טעמא היה נחוץ לכלל ישראל ההקדמה דחגיגת ימי הפורים קודם חג
הפסח, ומשום שרק על ידי השתקת קיטרוגו וקירורו של עמלק, נוכל לקבל ההשפעה
הרוחנית דחג הפסח בשלימות.

וגם ענין זה יש לבאר בפשיטות, איך ימי הפורים משתיקים קטרוגו וקרירותו של עמלק.
כי כל טענת עמלק בישא היתה שאין הנסים כי אם בדרך מקרה, ולא בכוננת מכויין, עפרא

לפומיה. אולם נס המגילה מוכיח בעליל שאפילו המקרים בעצמם מכוונים מאת הבורא יתברך, והם כולם ממפלאות תמים דעים, גדול העצה ורב העליליה.

וכתוספת לכך הוצרכה תוספת השפעה דארבע פרשיות, ובתוכם פרשת פרה המלמדתינו שגם כאשר אנחנו לא נדע למה נעשה, מכל מקום עלינו לשאול מה נעשה, ומה העדות **והחוקים**, דייקא, כדי לקיים את מצוות השם יתברך שמו, ככתבם וכלשונם. וזו הדרך וההנהגה דהבן החכם ששואל כענין לאביו המשיבו כהלכה. וממילא פשוט דפרשת פרה היא ההקדמה המתאימה ביותר לימי הפסח הבאים עלינו לטובה.

ויש בזה עומק נוסף והוא, דהנה אמרו בשבת דפ"ח ע"א, ויתיצבו בתחתית ההר אמר רב אבדימי בר חמא בר חסא מלמד שכפה הקדוש ברוך הוא עליהם את ההר כגיגית ואמר להם אם אתם מקבלים התורה מוטב ואם לאו שם תהא קבורתכם אמר רב אחא בר יעקב מכאן מודעא רבה לאורייתא אמר רבא אף על פי כן הדור קבלוה בימי אחשורוש דכתיב קימו וקבלו היהודים קיימו מה שקיבלו כבר.

ומשמע לכאורה מזה, דהקיימו וקבלו היה בו משום תיקון על מה שהוצרכו כפיית ההר כגיגית, והיינו שבזה שקיימו וקבלו, היה בזה משום אמירת נעשה ונשמע מחדש על כל דברי התורה, ובלא שום מודעה כלל. (והמבין יבין דנעשה ונשמע הוא קבלת החוקים שאין אנו מבינים טעמים).

ואם כן יש לומר דכל הצורך בכפיה הוא בגלל הקרירות דעמלק, וכאשר נמחה זכרו, חזרנו לקבלת התורה מאהבה, כי מים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה ונהרות לא ישטפוה, כי רשפיה רשפי אש שלהבת קה, ואם יתן איש את כל הון ביתו באהבה בוז יבוזו לו. (האמנם דגם דהכפיה שבשעתה, לא היתה כי אם גילוי הרצון הפנימי של עם סגולה, על דרך שכתב הרמב"ם בפ"ב דגירושין).

ועל כן הקדים הקדוש ברוך הוא שקלי בני ישראל לשקלי המן הרשע, כי הוא מטבע של אש, שלהבת קה, והוא מחמם האמבטי שנתקררה. ועל כן קדמה ואזלא בתקנת חכמינו, פרשת **שקלים** לפרשת **זכור** דמחיית עמלק, שעל ידי זה גופא זכינו למחות שמו, ומכח זה הגיעו לפרשת **פרה**, דאין התורה מתקיימת אלא במי שממית עצמו עליה, וגזירה גזרתי וחוקה חקקתי ואין אתה רשאי להרהר אחריה, ומכאן נפקא לן פרשת **החדש**, עטרת תפארת לעמוסי בטן, שהם עתידים להתחדש כמותה ולפאר ליוצרים על שם כבוד מלכותו. והחדש הזה לכם, אחר החדש אשר נהפך להם לששון ולשמחה, דשש אנכי על אמרתך כמוצא שלל רב. וידוע שאין האוהב מבקש לדעת טעמים מאהובו, דהאהבה מקלקלת השורה והחומה, ואיזהו גיבור הכובש חומות יצרו דהמלך זקן וכסיל שבנה מצודים וחרמים.

ונבין בזה, אשר לא לחנם היתה ההריגה והתליה דהמן הרשע, (דו**יאמר המלך** - מלכו של עולם - **תלוהו עליו**), וביטול מחשבתו הרעה אשר חשב על היהודים, בחג הפסח עצמו,

והיינו הפסח המחודש דצומו עלי ואל תאכלו ואל תשתו שלשת ימים לילה ויום, שעל ידי הנס הגדול והנורא, דתלוהו עליו - עם נברא יהלל קה.

וכאשר נתבונן בנסים דיציאת מצרים, מתוך ההכרה דאהבת הנס דפורים, נזכה במהרה דידן, שכימי צאתינו מארץ מצרים יראינו נפלאות, ובא לציון גואל ולשבי פשע ביעקב, במהרה בימינו אמן ואמן.

*

סגולת הפסוק 'אש תמיד לבטל מחשבת און או הבל - אש התורה

כתב בספר של"ה הקדוש שער האותיות אות ל' לב טוב וזה לשונו, ומצאתי כתב יד של האלקי מהר"מ קורדוירא ז"ל שכתב וזה לשונו, למדני זקן אחד לבטל המחשבה, יאמר פסוק זה הרבה פעמים, אֲשֶׁ תְּמִיד תּוֹקֵד עַל הַמְּזִבָּח לֹא תִכָּפֶה. (ויקרא ו, ו). ובעיני פשוט שזה הזקן היה אליהו הנביא, ולרוב ענוותנותו של הרב לא רצה לגלות. על כן יהא נזהר בזה במי שנפל בלבו מחשבת און או מחשבת הבל שיאמר הפסוק הנ"ל הרבה פעמים. ונראה בעיני שיאמר גם כן הפסוק, סֵעֲפִים שְׁנֵאתִי וְתוֹרְתְךָ אֶהְבֵּתִי. (תהלים קיט, קיג), ויאמר אותו בהתעוררות גדול ויהיה גבור כארי.

ענין אמירת הפסוק - אֲשֶׁ תְּמִיד תּוֹקֵד עַל הַמְּזִבָּח לֹא תִכָּפֶה, הרבה פעמים כדי לבטל המחשבה, - בודאי יש בו הרבה רמזים וסודות, אבל ישנו הסבר פשוט לכאורה גם כן. שבפסוק זה התורה לימדתנו לא רק דין במזבח העולה, שישנה מצות עשה אחת ושני מצוות לא תעשה, שמחייבות שאמנם האש שעל המזבח לא תכבה, כי אם שפסוק זה הוא גם כן משל לכל עבודת האדם, שאש התורה לא תכבה אצלו לרגע, וכאשר משנן לעצמו פסוק זה פעמים רבות, הלא באמת לא יכבה בלילה נרו, ובאהבת התורה ישגה תמיד, וזהו כידוע העצה היותר טובה לבטל כל מחשבות שאינן טובות.

וכך הוא לשון הרמב"ם ביד החזקה פרק כ"ב מאיסו"ב הכ"א, וכך ינהוג להתרחק מן השחוק ומן השכרות וכו' גדולה מכל זאת אמרו יפנה עצמו ומחשבתו לדברי תורה וירחיב דעתו בחכמה שאין מחשבת וכו' מתגברת אלא בלב פנוי מן החכמה ובחכמה הוא אומר וכו' באהבתה תשגה תמיד וכו'. ובאמת אף שדברי הרמב"ם המה קילורין לעינים, אבל הלב מרגיש שיש כאן עוד עומק, והוא שבמקום קדושה אין מבוא וכניסה לטומאה ח"ו, ולכן גם אין מחשבת און מתגברת אלא בלב פנוי מן החכמה. ועוד יש לפרש שהתורה היא אמת ובמקום אמת אין לשקר מבוא, וכל יצר מחשבות האון שקר והבל המה ואין מועיל, כידוע. ודו"ק היטב.

והנה השל"ה הוסיף על דבריו של הרמ"ק - בשמו של אליהו הנביא זכור לטוב - וכתב, ונראה בעיני שיאמר גם כן הפסוק, סֵעֲפִים שְׁנֵאתִי וְתוֹרְתְךָ אֶהְבֵּתִי. והוא ממש מתאים עם דברי הרמב"ם הללו. והנה השל"ה הוסיף שיאמר אותו בהתעוררות גדול, וזהו ממש דרך

חכמי המוסר ובראשם אור ישראל הגרי"ס זצוק"ל, לשנן פסוק אחד או מאמר חז"ל אחד בשפתים דולקות, כדי שיחדרו הדברים אל לבו.

והנה בדברי השל"ה יש דגש של ותורתך אהבתי, ויסוד הדברים הוא, שעל ידי אהבת התורה אין האדם פורש מן התורה במחשבתו, וכאשר זוכה לתורה הוא זוכה לאור בנשמתו, על דרך, ליהודים היתה אורה - זו תורה, וכתוב ותורה אור, ופירש הרמח"ל בדרך עץ חיים, שהתורה היא מציאות רוחנית תאיר בנשמתו כאשר תאיר השמש באחד הבתים. אמנם צריך שני דברים, גם סעפים שנאתי, וגם תורתך אהבתי, כי טובתן של רשעים רעה היא אצל הצדיקים, וכמה צרות ורעות אפפוננו רחמ"ל על ידי שנהנו מסעודתו של אותו רשע, על כן על כל דברי האגרת הזאת...

והנה כמה דברים נפלאים נתגלו לנו בזה על ידי אליהו הנביא זכור לטוב, שגילה להרמ"ק שהסתיר שמו בענותנותו, עד שבא השל"ה וחזר ויסדו. וגילה את ההסתרה, (וכלל גדול לימדונו רבותינו, שלעולם הנגלה והנסתר מתאימים זה לזה, דו"ק ותשכח). וליהודים היתה אורה זו תורה - כן תהיה לנו אמן.

פרחים לתורה - כיצד מחנכין / הרב ישראל חיים בלומנטל, מג"ש בכולל תורת מרדכי

יחס נכון לבן הטועה | הפרה רוצה להניק

ויקחו אליך פרה אדמה תמימה (פרשת פרה - במדבר יט, ב)

כותב רש"י: תבא האם ותקנח צואת בנה [תבא הפרה ותכפר על חטא העגל].

*

איתא בגמרא: צוה רבי עקיבא את רבי שמעון בן יוחי כשהיה חבוש בבית האסורין, אמר לו: רבי, למדני תורה. אמר: איני מלמדך. אמר לו: אם אין אתה מלמדני אני אומר ליוחי אבא ומוסרך למלכות. אמר לו: בני, יותר ממה שהעגל רוצה לינק פרה רוצה להניק (פסחים קיב א)

קשה, מדוע דימו קשר בין תלמיד לרבו, דווקא לפרה ועגל, ולא נקטו משל מתאים יותר - לאמא ובן.

וביאר הגאון רבי מרדכי דרוק זצ"ל שלאמא יש חשבונות, כגון כשנצרכת לצאת לדבר מה, היא תדאג להניק מוקדם יותר כדי לא לשבש תוכניותיה. אך לפרה אין חשבונות. כל אימת שהעגל רוצה לינק הפרה מיד תניקהו, זהו רבי אמיתי שנותן מה שצריך לתת ללא הבדלי זמן וסוג!

(הגאון רבי יהודה אריה טרגר זצ"ל ראש ישיבת עץ חיים שאמר משמו של הגר"מ דרוק זצ"ל)

*

יש שפרשו: פרה יודעת שאפילו שהיא מלאה חלב, בכל זאת היא מתאימה את עצמה לכלי קיבול הקטן של עגל ולא מעמיסה עליו עד כדי חניקה.

כך הרב צריך לתת לתלמיד לפי הכלי קיבול שלו ולא להעמיס אותו עד כדי חניקה ח"ו... הוסיף הגרמ"א פינקוס בנו של הגאון רבי שמשון פינקוס זצ"ל:

אל תאמר בלבבך - אם כלי הקיבול של התלמיד הוא קטן, אביא לו מלמד שיש לו רק מעט מה ללמד...

אלא תביא פרה גדולה!!! אך פרה שיודעת כמה ואיך לתת.

אבל התלמיד יקבל דרכה מושגים לאילו ממדים שואפים להגיע.

אבוי אם נביא מלמדים שהם מלאים בעצמם רק בכלי קיבול של עגל...

*

מענין לענין באותו ענין - כתיב 'ואשא אתכם על כנפי נשרים ואביא אתכם אלי' (שמות יט יד). וכ' רש"י: 'כנשר הנושא גוזליו על כנפיו, שכל שאר העופות נותנים את בניהם בין רגליהם לפי שמתיראין מעוף אחר שפורח על גביהם, אבל הנשר הזה אינו מתיירא אלא מן האדם שמא יזרוק בו חץ, לפי שאין עוף פורח על גביו, לכך נותנו על כנפיו, אומר מוטב יכנס החץ בי ולא בבני, אף אני עשיתי כן, ויסע מלאך האלוקים וגו' ויבא בין מחנה מצרים וגו', והיו המצריים זורקים חצים ואבני בליסטראות והענן מקבלם, עכ"ל.

הקשה הג"ר שמואל בירנבוים זצ"ל (ר"י מיר ברוקלין, בס' כתרה של תורה), אם הנשר שהוא רק בעל חי בעלמא אומר כן, כל שכן הקב"ה עם בניו - כלל ישראל, ומהו הרבותא שאהבת הקב"ה כאהבת הנשר.

ואמר שטמונה כאן הארה נפלאה: הנה בני אדם אוהבים את בניהם וגם בע"ח אוהבים את צאצאיהם, אמנם חילוק גדול יש ביניהם, בע"ח אוהבים את צאצאיהם מצד הטבע וה'אינסטינקט' ולא מצד השכל. אולם אצל בני אדם, יסוד האהבה הוא שכלי ג"כ ואינו רק אינסטינקט. והלכה למעשה יוצא נ"מ מזה - אם ייעשה הבן רשע ופושע גמור, אצל בני אדם שהאהבה בנויה גם על השכל - יתכן שתתמעט האהבה הרבה כיון שהבן מקולקל לגמרי, אך אצל בע"ח שהאהבה כולה 'אינסטינקט' אין שום חילוק במצב הבן ותמיד האבות אוהבים את צאצאיהם באהבה גמורה.

וזהו דקאמר הקרא שהקב"ה מתנהג כנשר, שאהבתו אינה בנויה על חשבונות, ושום חשבון לא יבטל גודל אהבתו לישראל, ולכן אף אם יחטאו ישראל חטאים גדולים לא תפחת אהבתו ית' מהם, וכאהבת הנשר לצאצאיו, ולא כאהבת בני אדם לבניהם...

(מתוך דברים של טעם)

שבת שלום ומבורך!

לתגובות: blu.israel@gmail.com

שבט מישראל / הרב ישראל פרידמן, רב קהילת טשארטקוב, מח"ס 'שבט מישראל', מאנשעסטער

האם הכהנים היו מביישים מי שהביא חטאת

כתיב בפר' ויקרא (ד, כד) בפרשת קרבן חטאת "ושחט אותו במקום אשר ישחט את העולה לפני ה' חטאת הוא" וכן בפר' צו (ו, יח) הכפיל התורה "זאת תורת החטאת במקום אשר תשחט העולה תשחט החטאת לפני ה'".

ובגמ' סוטה (לב:): "אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחאי מפני מה תיקנו תפלה בלחש שלא לבייש את עוברי עבירה שהרי לא חלק הכתוב מקום בין חטאת לעולה" וכתב רש"י (שם) "לא קבע לשחיטת חטאת מקום בפני עצמו **שלא יבינו שהיא חטאת ומתבייש**". וכן הוא במדרש רבה (ויקרא פר' לב ו) "אמר ריש לקיש, במקום אשר תשחט את העולה תשחט החטאת **כל כך למה כדי שלא יתפרסמו החוטאים**".

ואע"פ שגם העולה באה על החטא אבל אינו דומה לחטאת וכדאיתא ברבינו בחיי (שם ו, יח) שעולה באה על הרהור ולכן "לא ירגישו בני אדם בזה שמביא קרבנו אם חטא בהרהור או במעשה", וכן הוא בספר תולדות יצחק (ויקרא ו יח) מרבנו יצחק קארו (דוד מרן המחבר ז"ל) וז"ל "העולה שחיטתה בצפון וכן החטאת וזה לפי שלא יכלם החוטא במעשה, ולא ידעי בני אדם אם חטא בהרהור או במעשה, שאם ישחט החטאת במקום זולת העולה, ידעו כל הרואים שחטא במעשה, והתורה חסה על כבודן של בני אדם אף על החוטאים".

ונס מיוחד עשה הקב"ה בבית המקדש דאע"פ שהיו עומדים צפופים, אבל כאשר אמרו וידוי משתחוים רווחים (אבות פר' ה) ובמושב זקנים (פר' צו, ו, יח) כתב בשם רב האי גאון טעם לנס זו "שהיה ריוח בין איש לחבירו ד' אמות כדי שלא ישמע כל אחד וידוי של חבירו ויתבזה עליו מפני שהתורה הקפידה לכסות על החטא".

תמיהה על דברי הס"ק מרוזין

ומכאן צע"ג על מה שהובא בספר בכרם בית ישראל (והועתק בעירין קדישין ח"ב עמ' תרכא) מכתבי הרה"ח הותיק ר' אלתר אייזן ז"ל (שהיה מחסידי אדמוה"ז מסאדיגורא) בשם הס"ק מרוזין זי"ע בזה"ל: "כאשר באו ישראל לארץ הקדושה והיה להם ביהמ"ק וכל איש שעבר ח"ו איזה עבירה היה מביא קרבן ואפילו היה עשיר או מיוחס היה מוכרח לילך בעצמו להר הבית ולילך בעצמו לכמה ממונים ולקחת בעצמו את הקרבן לבית המקדש.

וכאשר בא עם הקרבן לבהמ"ק ושם היו כמה אלפים מבני ישראל ומסתמא היו בניהם כמה אנשים שהיו מכירים אותו ואמרו גם כן הראיתם את האיש הזה מי יודע מה עשה על שהוצרך להביא קרבן, וכל זה לא היה די לפניו עד שבא להכהן המקריב קרבנו והכהן הניף את הקרבן וקרא בקול גדול פלוני בן פלוני הביא קרבן כזה על אשר עבר עבירה פלונית והיה קולו נשמע למרחוק ומה מאוד נתבייש אותו האיש וכמה דמים נשפכו לו".

ואמר בלבו, מה אעשה לעבור עבירה ולא להביא קרבן לא טוב יהיה לי בעוה"ב, ולהביא קרבן לא טוב לי בעוה"ז, מוטב שלא לחטוא ויהיה טוב לי בעוה"ז ובעוה"ב".

והנה לשון זה צע"ג דאיך יתכן שהכהן יקרא בקול גדול שפלוגי עבר עבירה פלוגית ומלבין ברבים פני המביא קרבן, והוא היפך דברי הגמרא והמדרש הנ"ל, וקשה להאמין שדבר זה יצא מפי הס"ק מרוזין. ובהשקפה ראשונה היה נראה לומר שהכותב הנ"ל לא דק כראוי וכתב רק על פי שמועה ולא העתיק לשונו הק' של הס"ק מרוזין כדבעי. (אמנם גם זה קשה לומר כן, דהא ר' אלתר אייזן הנ"ל היה ממעתיקי השמועה ודייקן, והיה מהכותבי תורת הרה"ק ר' ישראל מסא"ג שממנו נדפס הספר אור ישראל), אבל דא עקא דמצינו כיוצא בו בעוד ספרים, ומזה נראה שאין הדברים טעות סופר אלא כך היה מסורת בידי הצדיקים שכך היה מעשה הקרבת קרבן חטאת.

והא לך לשון הרה"ק ממונקאטש בספרו שער יששכר (חודש תשרי מאמר שובה ישראל אות כ) וז"ל "שמעתי מאאזמו"ר הגה"ק זי"ע בשם רבינו הגה"ק המפורסם מצאנו זי"ע בעל דברי חיים, כי מקובל בידם אשר בהקרבת קרבן בבוא הבעל חוטא והביא הקרבן לפני הכהן ושאל אותו הכהן על מה חטא זה, וסיפר לו האיש בעצבון רוחו במה נכשל, וצעק הכהן אוי ואבוי איך בא לידך כזה חטא לפני השי"ת מלא כל הארץ כבודו וכיוצא דברי מוסר באימה וביראה, ורמז הכהן ללוויים העומדים על דוכנם והתחילו לנגן בכלי שיר ניגון התעוררות של בכי והתחילו הבעלים לסמוך על הקרבן להתוודאות חטאתי עבירה פלוגית וחזרתי בתשובה וזה כפרתי, ועל ידי גודל התעוררות בכה במר נפש בוידוי וחרטה, וכאשר ראה הכהן לב הבעלים כי כמעט יצתה נפשו בדברו מרוב המרירות, אז רמז ללוויים והתחילו שוב לנגן בכלי שירם ניגון של שמחה כדי שתשוב רוחו אליו ושחטו הקרבן מיד ועל כן נתכפר לו שפיר". (וראה עוד בספר קול מבושר מהרה"ק מפרשיסחא ריש פר' צו דגם מי שהביא קרבן עולה היו הכהנים מוכיחים אותו ואומרים לו "למה לך להביא קרבן עולה, טוב יותר אם תלמוד תורה ולא תבוא לידי קרבן" עיי"ש).

בע"ז צריך להתבייש

וכדי לברר מקחו של צדיק, אולי יש מקום ליישב דברים כהוייתן, בהקדם המשך דברי הגמרא סוטה הנ"ל שהקשו דמה מועיל לשחוט החטאת במקום העולה הא אכתי יכולים להבחין אם הקרבן חטאת או עולה מזריקת הדם, שדם חטאת ניתן למעלה ודם עולה למטה, ומתרץ הגמרא "התם כהן הוא דידע" דרק הכהן המקריב יודע ולא שאר כל העם ולא יתבייש מהרבים. ומקשה הגמרא עוד שיכולים להבחין מסוג הבהמה אם מביאים חטאת או עולה, משום שלחטאת מביאים בהמה נקבה ועולה מביאים זכר, ומתרץ הגמרא "התם מיכסיא באליה" וא"א להבחין אם הבהמה היא זכר או נקבה. ושואל עוד הגמרא "תינח כבשה (שיש לה אליה) שעירה (שאינן לה אליה) מאי איכא למימר? התם איהו דקא מיכסיף נפשיה דאיבעי ליה לאיתויי כבשה וקא מייתי שעירה". ושואלת עוד הגמרא "חטאת דעבודת כוכבים דלא סגי דלאו שעירה מאי איכא למימר, התם ניכסיף וניזיל כי היכי דנכפר ליה".

האופן המעולה של הבאת חטאת

הרי שממסקנת הגמרא יוצא שמי שמביא שעירה לחטאת שאז ניכר לכל שהיא חטאת ולא עולה איהו דקא מכסיף נפשיה ואין אנו אחראים על בושתו. והנה כאשר נעיין בפרשת ויקרא בפרשת קרבן חטאת, כתיב (שם ד, כז-כט) "ואם נפש אחת תחטא בשגגה וכו' והביא קרבנו שעירת עזים תמימה נקיבה על חטאתו וכו' ושחט את החטאת במקום העולה" ורק אח"כ (שם פסוק לב) מזכירה התורה "ואם כבש יביא קרבנו לחטאת נקבה תמימה יביאנה" הרי שהתורה הקדימה שעירה לכשב, וכתב הנצי"ב בספרו העמק דבר בביאור הענין "הקדים הכתוב שעירה קודם לכשבה ולא כעולה ושלמים, לפי סוגית הגמ' סוטה דף ל"ב דבשעירה ניכר יותר שהוא חטאת ומיכסף נפשיה וא"כ ניחא, דלכתחלה יעשה באופן דליכסף נפשיה כי היכי דלהוי לכפרה".

והיוצא מדבריו דאע"פ שהתורה חסה על החוטאים שלא לביישם, עכ"ז לכתחלה יביא קרבן שעירה אע"פ שעל ידי זה יתגלה לכל שחטא ומביא חטאת על שגגתו, משום שעל ידי שהוא מתבייש להוי ליה כפרה.

ובדרך זה ישב הגר"ז סרוצקין בספרו אזנים לתורה הערה עצומה, והיינו דבחטאת שעירה אומר הפסוק (שם לא) "והקטיר הכהן המזבחה לריח ניחוח לה' וכיפר עליו הכהן ונסלח לו" משא"כ בחטאת כבש לא מוזכר כלל שיש ריח ניחוח ורק כתיב (שם לה) "והקטיר הכהן אתם המזבחה על אשי ה' וכפר עליו הכהן על חטאתו אשר חטא ונסלח לו", והלא טעמא בעי למה יש ריח ניחוח רק בשעירה ולא בכבש, הלא הרשות נתונה להקריב או שעירה או כבש.

וכתב הגר"ז סרוצקין דמאחר שהמביא שעירה מראה שרוצה לבייש את עצמו כדי שיהא כפרתו שלימה, לעומת המביא כבש שרוצה לכסות על חטאתו ואינו מוכן להתבייש, לכן רק בשעירה הוי הקרבן לריח ניחוח מה שאינו כן בכבש.

וכבר קדמו בכעין זה בספר מרפא לשון (ריש עמוד העבודה עמ' קלו) מהגה"ק ר' רפאל הכהן מהאמבורג זצ"ל שמצטט גמ' סוטה הנ"ל וכותב על זה "היוצא מזה בשאר עבירות נתנה תורה ברירה להחוטא אם ירצה יביא כבשה ואז לא יתבייש כאמור ואם ירצה מביא שעירה אם רוצה להתבייש. והנה מאמרם ידוע שאמרו (ברכות יב:) 'כל העובר עבירה ומתבייש בה מוחלין לו על כל עונותיו', ולפי זה אתי שפיר מה שלא כתוב בתורה גבי שעירה 'וכפר הכהן על חטאתו אשר חטא ונסלח לו' להורות לנו הכוונה כי אם מביא שעירה הקב"ה מוחל לו על כל עונותיו כאמור כיון שנתבייש בה על ידי הבאתו שעירה כנ"ל, אבל בכבשה שפיר כתב וכפר הכהן על חטאתו כלומר שהשם ב"ה מכפר על אותו עון וכאמור.

ועל פי זה יש לומר שאפשר שרמזו ז"ל באמרם (תענית כז:) 'אמר אברהם לפני הקב"ה שמא ח"ו ישראל חוטאים לפניך ואתה עושה להם כדור המבול וכדור הפלגה וכו' אמר לו לאו וכו' כבר תקנתי להם סדר קרבנות כל זמן שקוראין בהן מעלה אני עליהם כאלו מקריבין לפני קרבן ומוחל אני על כל עונותיהם'. כאילו מקריבין לפני 'קרבן' דייקא בלשון יחיד ואני

מוחל להם על כל עונותיהם, להורות כונה הנ"ל שיש קרבן והוא שעירת יחיד שהראה הקב"ה לאברהם אבינו ע"ה שמכפר על כל עונותיו של אדם וכנ"ל עכ"ל המרפא לשון.

(ויש לציין לדברי הבית הלוי (פר' וירא פר' יח, כ) "איתא בסוטה (ז:): חציף עלי מאן דמפרש חטאיה. ופירש"י דמראה דאינו נכלם בדבר. והטעם דהרי עי"ז שנתפרסם מעשיו הרעים נעשה החטא קל בעיני אחרים ולומדים ממעשיו. ומ"מ י"ל דזהו רק קודם שמגיע לו העונש ומש"ה כשמפרסם החטא ולא הגיע לו העונש נעשה החטא קל. אבל מי שכבר הגיע לו העונש אז אדרבה יותר טוב לו שיפרסם חטאו להגיד לבריות כי הכל בא עליו במשפט וביושר, והלא אז לא יקל החטא בעיני השומעים רק אדרבה עוד יתוסף להם יראה מלעשות כמעשיו וכמאה"כ (תהלים ט) 'נודע ה' משפט עשה', דכשעושה משפט מתפרסם ידיעת ה' והכל מתייראין ממנו, וירויח זה החוטא שיוקל עונשו הרבה שיתוקן חטאו במה שגורם יראה לאחרים" עכ"ל עיי"ש עוד.

אמנם יש להעיר על דבריו מדברי רבינו בחיי עה"פ לא תלין נבלתו כי קללת אלקים תלוי" שכתב על דרך הפשוט זלולו של הקב"ה אם ישהה שם, לפי שלא היה נתלה אלא מגדף ועובד ע"א ואם ישהנו שם יאמרו הכל מפני מה זה תלוי מפני שבירך את השם או מפני שעבד עבודה זרה בכך וכך עבודה, והסיפור בעניני עבודה זרה הכל זלול בכבודו של מקום ואם כן מילת קללת כוללת שתי לשונות קללה וקלות" ויש לחלק וק"ל).

חטא בשוגג מותר לגלות חטאו

והנה בגמ' חולין (מא:) מובא מימרא דר' יוחנן דמי שהיה חייב חטאת ושחט בהמת חולין בחוץ ואמר בדרך צחוק שזו היא לשם חטאת שחיתתו פסולה כדי שלא יחשבו הרואים שזו היא קרבן חטאת ומותר לשחוט חטאת בחוץ. והקשה רש"י דאם כן אפילו אינו מחוייב חטאת גם כן תפסל שחיתתו מחשש הרואים שיאמרו ששחט חטאת בחוץ ותירץ רש"י (ד"ה לא שנו) "דאי איתא דחטא בשוגג קלא אית ליה דמי שבא לידו דבר עבירה בשוגג אינו מחפה עליו כדי שיתבייש ויכפר לו".

והקשה עליו המגן אברהם (או"ח סי' תר"ז סק"ב) "והא בקרא כתיב (תהלים לב, א) אשרי נשוי פשע כסוי חטאה, וחטא היינו שוגג, ועוד קשה בסוטה (לב ב) אמרינן שלא חילק הכתוב מקום בין חטאת לעולה שלא לביישו"?

ותירץ החתם סופר (חי' שם) וז"ל "ולפע"ד י"ל דבריש פרק כלל גדול פליגי ר' יוחנן ור"ל, ולר' יוחנן כיון ששגג בכרת אע"פ שהזיד בלאו חייב חטאת, נמצא לר' יוחנן יש לפרש נשוי פשע כסוי חטאה היינו שהזיד בלאו, לא יגלה המזיד שבשוגג הוא, אבל השוגג מגלה כי היכי דליהוי כפרה ובלבד שלא יחצוף לאמר הזדתי בלאו אבל לעולם יפרסם ששגג ואתי שפיר פרש"י דהכא אליבא דר' יוחנן דהוא מרא דשמעתין".

ולפי דבריו נמצא דזה שנאמר "במקום אשר תשחט העולה תשחט החטאת" מיירי בעבירה שיש בה צד מזיד, אבל בעבירה שהיא כולה שוגג מותר לו לגלות חטאו. ואכן בספר הערות (סוטה לב:) מהגרי"ש אלישיב זצ"ל איתא דאף שאמרו חז"ל (סוטה ז:): חציף מאן דמפרסם חטאיה ואם כן צריך להיות אסור להביא שעירה, אפשר דחציף הוא דוקא בחטא במזיד

דנראה שלא איכפת לו והוי חילול ה'. וע"ע בזה בספר חי' מהרי"ו (ס' תר"ז) להגר"י ודיקערער הי"ד.

התבואות שור בספרו בכור שור (חולין שם) גם עמד על הסתירה בין רש"י לגמ' סוטה וכתב לתרץ "י"ל דודאי ראוי לאדם לפרסם כמ"ש רש"י כאן רק דלא רמינן עלה בעל כרחו שמחויב לפרסם, ולהכי אי לא תקנו תפלה בלחש רק כל היכי דבעי הוה מצלי בין בקול רם בין בלחש אם כן מי שהיה מתפלל בלחש היה מתבייש בהכרח דמסתמא דראוי להתפלל קצת בקול כדי לעורר הכוונה, וכדחזו ליה שקולו לא ישמע ידוע דפורט חטאו, להכי תקנו שהכל יאמרו בלחש שלא לבייש ודוק".

והנה מכל הנ"ל שמענו רק שמותר וראוי לבעל הקרבן לפרסם שהוא מביא קרבן חטאת ואינו צריך לחשוש שהוא נכלל במה שאמרו "חציף עלי מאן דמפרש חטאיה", אבל עדיין לא שמענו מזה דמותר לאחרים לעשות כן, ואיך שייך לומר שהכהנים "היו צועקים עליו דברי מוסר באימה וביראה" "והיה קולו נשמע למרחוק, ומה מאוד נתבייש אותו האיש וכמה דמים נשפכו לו".

לפעמים ראוי לבייש החוטא

אמנם מצינו כיוצא בו בהל' קריאת התורה, דאיתא בספר חסידים (סי' תשסח) וז"ל "יזהר החזן שלא יקרא מי שסומא בעינו האחת בפרשת 'עורת או שבור', או מי שבראשו נתק לקרותו בפרשת נתקים 'והתגלח ואת הנתק' וגו' מפני שמביישו. ולא יתכן שחזן יקרא בפרשת עריות אדם שחשוד עליהם. ועל כל דבר שאדם חשוד לא יתכן שיקרא אותו החזן, שאי אפשר שראובן יעמוד ויאמר ארור שוכב עם אשת אביו אם חטא ש"מ שלא חטא. ועוד שלא ילבין פניו".

אולם הכנסת הגדולה (או"ח סי' רפב הגה"ט) העתיק דברי הספר חסידים, והוסיף עליו הגה חשובה, "אמר המאסף נ"ל דהיינו דוקא כשהוא רק חשוד ואין הדבר ברור, אבל אם הדבר ברור אדרבה ראוי לקראו כדי שיתבייש ויפרוש מהם, וכן שידע ענשם ויפרוש מהם. ומיהו דוקא כשהוא עדיין רועה זונות אבל אם פירש ועשה תשובה אין ראוי לקרותו" ע"כ. ודברי הכנסת הגדולה הובאו להלכה באליה רבה ובפרי מגדים (ס' רפ"ב) ובספר לדוד אמת (סי' ה אות נ) להחיד"א ובכף החיים (שם סק"ט) ובעוד ספרים. והנה מבואר מדברי הכנסת הגדולה שמותר לבייש בעל עבירה כדי שיפרוש מהעבירה.

לחשוש להלבנת פנים

אולם השערי אפרים (שם סי' א סל"ד) כאשר העתיק דברי הכנסת הגדולה הוסיף עוד כמה מילים וז"ל "החשוד על עריות בפי העולם ואינו ברור אין לקרותו לפרשת עריות, אבל אם ידוע שבא על הערוה ועדיין לא חזר בתשובה, אם אין לחוש לתקלה או לקטטה יכולים לקרותו שאם יתבייש אפשר יעשה תשובה על ידי זה".

והנה גם אחר זה עדיין לא נחה דעתו של השערי אפרים בהלכה זאת והוסיף שם בהג' (בפתחי שערים) "ונראה דוקא שעושה משום כן שיעשה זה תשובה על ידי זה הא לאו הכי

אסור שהרי אמרינן בב"מ (נט.). 'אמר להם דוד הבא על אשת איש וכו' אבל המלבין וכו' והיינו משום שלא היה כוונתם לעוררו בתשובה רק לביישו. וצ"ע אם יש לעשות כן אפי' אם כוונתם לעוררו בתשובה אם ידוע שיש הלבנת פנים גדול, וספק אם יבא לידי תשובה ע"י התעוררות זו". ע"כ.

הרי שתמה השערי אפרים ביסוד הכנסת הגדולה, דמהיכי תיתי שמותר לעבור על האיסור החמור של הלבנת פנים ברבים כדי שיחזור בתשובה, ועוד הוסיף שלא כך הוא הדרך לקרב אדם לתורה ולמצות ודברי חכמים בנחת הם נשמעים ולא על ידי הלבנת פנים. והנה י"ל דגם לשיטת השערי אפרים שאין לבייש אדם כדי שיחזור בתשובה, אולי שאני הדבר במציאות שלנו, מאחר שאיירינן שהיה לבעל הקרבן ברירה להביא כשבה לקרבנו ואז לא יתגלה לרבים שהוא מביא חטאת, ועכ"ז הוא בחר בדוקא להביא שעירה שאינו רוצה לחפה על עצמו ורוצה הוא להתבייש בדוקא כדי שהבושה יכפר לו (וכדברי המרפא לשון והעמק דבר), אפשר שבמצב כזה כו"ע יודו שמותר להכריז ברבים שהוא מביא קרבן חטאת כדי שיזכה לתשובה שלימה דהלא זהו כל מגמתו שיתבייש מהרואים. ואם כן כאשר ראו הכהנים שהלה מביא לעיני כל שעירה לחטאת, הבינו שרוצה להתבייש כדי שיהא כפרתו שלימה ולכן הכריזו את זה משא"כ אם הביא כשבה ידעו שאינו מוכן לסבול הבושה ושתיקה יפה לו.

ועוד יש לציין לדברי החנוכת התורה (ריש שמיני) שהוסיף דבר חדש בדברי הגמ' סוטה הנ"ל, והיינו דאיתא בגמרא שם "חטאת דעבודת כוכבים דלא סגי דלאו שעירה מאי איכא למימר, התם ניכסוף וניזיל כי היכי דנכפר ליה" שיש לבעל הקרבן להביא שעירה אע"פ שיש לו בושה מזה שניכר לכל שמביא חטאת, ובא החנוכת התורה והוסיף עוד כמה מילים "חייב להודיע לרבים שחטא וליכסוף כי כיסופא הוא כפרתו", וזהו מה שנאמר באהרן הכהן "קח לך עגל להודיע לו שמכפר לו הקב"ה על ידי עגל זה על מעשה העגל שעשה" (רש"י ויקרא ט, א) "וכך אמר הקב"ה שיודיע עונו לרבים, כי זה הוא כפרתו שידעו כנזכר לעיל ובזה אכפר לך. וזהו שכתב רש"י שהקדוש ברוך הוא מכפר לך על ידי עגל זה דהיינו מחמת שהוא בגלוי וידוע לכל" עכ"ל החנוכת התורה.

ויוצא מדבריו חידוש גדול, דמפשטות לשון הגמ' סוטה מבואר דבשאר חטאות מותר לאדם לכסות פשעיו שלא ידעו אנשים שנכשל בעבירה, משא"כ בחטא ע"ז אסור לאדם לכסות חטאו, אבל לא אמרו שצריך הוא להכריז ולהודיע שחטא רק דאסור לכסות הדבר. ומדברי החנוכת התורה מבואר שלא יצא ידי חובתו רק בזה שאינו מכסה חטאו אלא ש"חייב להודיע לרבים שחטא וליכסוף כי כיסופא הוא כפרתו" כלומר שצריך לפרסם את הדבר כדי שיתבייש וזהו כפרתו וכלשון רש"י (סוטה שם) "הטיל עליו הכתוב שיתבייש שתהא לו כפרה מעונש גדול כזה".

והנה אם כי חיוב זה נוהג רק במי שחטא בע"ז ולא בשאר חטאות, אמנם כפי מה שהבאנו למעלה, לכתחלה ראוי לכל בעל קרבן חטאת שיביא שעירה כדי שיתבייש שיראו כולם שמביא חטאת והיינו שיסבול אותו בושה כמו מי שנכשל בחטא ע"ז, דהא מאחר שכולם

וראים שמביא שעירה יחשוב שנכשל בחטא ע"ז דהא לשם כך מביא שעירה ולא כבשה. ובזה נתיישב דברי זקני הק' מרוזין זי"ע והרה"ק מצאנו זי"ע, שאכן כן מצינו ענין זה שהיו מודיעים לרבים מי שחטא בע"ז וה"ה לכל מי שהביא שעירה לחטאת.

ובזמן המדבר, מי שהיה חוטא היה צריך להתבייש ברבים להרחיק נדוד עד שמצא המן שלו וכדאיתא במדרש (הובא ברבנו בחיי שמות טז, ד) "צדיקים היה יורד על פתח ביתם, בינונים היו יוצאים ולוקטין, רשעים, שטו העם ולקטו וכן אמר דוד ע"ה (תהלים עח, כז) וימטר עליהם כעפר שאר וגו' אלו צדיקים, ויפל בקרב מחנהו אלו בינונים, סביב למשכנותיו אלו רשעים". ובמרכבת המשנה (על המכילתא בשלח ג, סק' ג) הקשה דעל ידי כך נתפרסם לעין כל מי הוא רשע והלא מגמ' סוטה הנ"ל ילפינן שהקב"ה מקפיד שלא לבייש עוברי עבירה, וכתב שאפשר רק לאותם שהיו משוקעים בפסלו של מיכה הוצרכו ללכת למרחקים, ועל עובדי ע"ז אמרו "ליכסוף וליזל".

ויסוד זה שבושת בעל הקרבן היה חלק מכפרתו הובא בעוד כמה ספרים, וכך איתא בספר גנזי חיים (ס' תר"ז) מהגאון ר' שלמה רייזנער ראב"ד פעלשטין שגם עמד על קושית המגן אברהם הנ"ל על רש"י מגמ' סוטה הנ"ל וכתב לתרץ "ואולי שאני בין חטא אחר לחטא שמביא עליו קרבן וכן ראיתי באיזה ספרים דזה היה תיקון הקרבן שהודיע לכהן מה חטא ודו"ק". (וע' בספר כתבי ר"י שו"ב ערך הרה"ק מאפטא מה שסיפר הרב מאפטא שזכר מגלגולו הקודם שהיה כהן בזמן המקדש וסיפר שהביא איש אחד קרבן חטאת ורק על ידי בושתו היה לו כפרה עיי"ש).

והנה אם כי מדברי הגמרא סוטה הנ"ל מבואר שרק הכהנים שהקריבו הקרבן ידעו שהיא קרבן חטאת ולא אנשים אחרים, אבל מדברי הרה"ק מצאנו הנ"ל יוצא שגם כל הלויים המשוררים ידעו בדבר, וכן איתא בספר מאור ושמש (פר' שמיני ד"ה ויקריבו) וז"ל "ומצינו בחיבורי קודש כי כהני ה' בבא אדם לפניהם לכפר על נפשו ראו ראשונה להכניע לב החוטא עדי ישוב בכל לב טרם יקריבו הקרבן, ורמזו ללויים המדברים בשיר לעורר בקול נעים עדי נשבר לב החוטא בקרבו אז נרצה לו לכפר עליו."

וממשיך שם המאור ושמש (ד"ה וישא אהרן) "בעת שהיה בית המקדש קיים והמזבח על מכונו והיה הכהן עובד עבודה ומכפר בעד עמו היה נופלים עליו המחשבות האנשים אשר היה מקריב קרבנותיהם לכן היו הלויים יודעים וגם הכהנים על ידי זה מחשבות אנשים ההם אם כבר הרהרו בתשובה שלימה אם לאו, ואם עדיין לא נגמרו להלהיב הלבבות בתשובה שלימה בהתלהבות כראוי אזי היה הכהן מרמז לבן לוי איזה רמז והתחילו לנגן בהתעוררות יותר ובנעימה יתירה הצריכה להתעוררות זו כדי לעורר האיש שהוא הביא הקרבן לתשובה שלימה, וכן איתא בספר ברית מנוחה (הדרך השנייה) עיי"ש "עכ"ל המאור ושמש.

והמאור ושמש כפל הדברים בפר' קרח (ד"ה ועבד) וז"ל "והנה איתא בספר ברית מנוחה (מרבי אברהם ב"ר יצחק מגראנאטה ונדפס בשנת ת"ח) שבשעה שהיו מביאים קרבן לבית המקדש היה מסתכל הכהן העובד בבעל הקרבן והבין מחשבתו, ואם הבין שאינו עושה תשובה כראוי עדיין אזי רמז הכהן העובד ללויים שיזמרו ניגון לעורר בעל הקרבן שיהרהר

בתשובה ואזי הלויים בשירים ובזמרים הביאו לבעל הקרבן שיהרהר בתשובה. ועל ידי זה היה נמחל לבעל הקרבן ונעשה נושא שנוטלין ומבטלין המחשבות של העבירות, וזה 'ועבד הלוי הוא את עבודת אהל מועד והם ישאו עונם', שעל ידי עבודתם ישאו עונם שיהא נושא עון כנ"ל". (וע' במאמר הבאה בדברי גמ' מפורשת בערכין (יא): שאין אומרים שירה אלא על חובת ציבור ולא על קרבן יחיד עיי"ש).

בזמה"ז אין לפרסם חטאיו

ולסיומא דמילתא יש לציין דאע"פ שבזמן המקדש היה ראוי ומשובח למי שהביא חטאת שיפרסם הדבר כדי שיתבייש ויתכפר, אבל אין הדבר כן בזמנינו וכדאיתא בשו"ת פנים מאירות (ח"ב סימן קעח) שנשאל בדבר מי שרוצה לחזור בתשובה ולהתוודות על כל חטאותיו ברבים כדי שיתבייש, אם מותר לעשות כן או לא, וכתב הפנים מאירות שאסור לעשות כן וז"ל הפנים מאירות "דווקא לענין קרבן הוא גזירת הכתוב, אבל בזמן שאין קרבן אין מוטל עליו לבייש את עצמו, ואדרבה יש לומר דאסור לו לפרסם. אפילו קודם מותו לא יפריט חטאיו לרבים, אלא יתוודה בינו לבין קונו, אם לא שאינו יודע לעשות תשובת המשקל על חטא, רשאי לשאול לחכם מה תשובה על חטא כזה. ודומה קצת מה שאמרו כהן הוא דידע, כיון דאין רבים יודעים מזה לא הוי מפרסם חטאיה, וחדשים מקרוב באו ואומרים שצריך אדם דווקא לפרסם חטאו, ונשתקעו הדברים ולא נאמרו ומדברי חיצונים דבר זה", עכ"ל בקצור. (וע"ע בשער הציון ס' תר"ז סק"ג).

והנה היוצא מזה דהגם שבזה"ז אסור לאדם לספר עבירותיו לחבירו כדי שיתבייש ויתכפר, אמנם ענין הבושה היא חלק חשוב מהתשובה וזהו גופא הנחת רוח וריח ניחוח לה', וזהו שאמרו חז"ל (ברכות יב:): "כל העובר עבירה ומתבייש בה מוחלין לו על כל עונותיו" ולכן צריך האדם לראות שלכל הפחות יהא מתבייש בינו לבין עצמו וכמו שאומרים "א-לי בושתי להרים פני אליך" וזהו עבודת השופר "בחצוצרות וקול שופר הריעו" ר"ת בושתי שצריכים להתבייש בתוך פנימיות לבו.

ובפלא יועץ (ערך תשובה) כתב "אמרו כל העובר עבירה ומתבייש מוחלין לו על כל עונותיו, ויאמין האדם באמונה שלימה שכל מה שיתבייש בעוה"ז אינו אחד מני אלף אלפי אלפים מהבושה וכלימה שיבוש ויכלם לעוה"ב בפני ב"ד של מעלה רובי רבבות מחנות קדושים אוי לה לאותה בושה אוי לה לאותה כלימה ומוטב לו לאדם שיכלם בעוה"ז ונסלח לו ואל יכלם לעוה"ב".

שלהבת התורה / הרב שלמה משי זהב, מח"ס מחשבת שלמה, מחיית עמלק

ריחא מילתא

והקריב על זבח התודה חלות מצות בלולת בשמן וגו'. על חלת לחם חמץ יקריב קרבנו (ז,
יב-יג)

איך אפו במקדש חלות חמץ תודה ביחד עם מצות תודה.

הגאונים נתקשו היאך הותר לאפות שלשים לחמי מצות שבתודה יחד עם עשרה לחמי חמץ שבתודה, והרי ריח המצה בולע מריח החמץ, וא"כ נמצא דהמצות בלעו מריח החמץ, וריחא מילתא היא כמו שאמרו (ע"ז ס"ו ע"ב) דפת חמה על חבית של יין נסך הרי הפת בולעת מריח החבית ואסורה, ולא מצינו שהיו אופין את לחמי המצה ולחמי החמץ בב' תנורים, וכן משמע בגמ' (מנחות צ"ד ע"א) שאפו את התודה בתנור אחד, דדרשו מה שנאמר (ויקרא כד, ו) לגבי לחם הפנים 'ושמת אותם שתיים' שהיו אופים שני לחמים יחד, ומ'אותם' דרשו מיעוט שבשתי הלחם אין הדין כן, אלא אופים כל לחם בנפרד, ומשמע ממה שלא דרשו מיעוט זה לגבי לחמי תודה, שלחמי תודה נאפים יחד.

בפת ריחא לאו מילתא.

המרדכי (חולין סי' תרס"ו, ובפסחים פ"ב סי' תק"ע) כתב וז"ל, השיב רבינו תם לבני מינטפש על חמץ ומצה שנאפו יחד בתנור אחד, והשיב כמה ריחות מצינו בתלמוד, ריח נבילה ריח כמון של תרומה, וריח יין בפת, אבל ריח פת איסור בפת היתר לא מצינו, וכמה פעמים שאנו אופין חלה עם הפת בפחות מכ"ד ואין מקפידין בכך, ועוד הביא ראבי"ה ראייה להיתר, דהלא לחמי תודה ארבעה מינין וכו' והיו נותנים לכהן אחד מכל מין ומין וכו', והראבי"ה (פסחים סי' תקז, הו"ד במרדכי פסחים פ"ב רמז תקע) כתב דמוכח מחלות לחמי תודה שנאפו ביחד חמץ ומצה דאין דין ריחא דאיסורא בפת.

ביאור דברי הראבי"ה ביאר הש"ך (יו"ד סי' ק"ח סק"א), שאין ריחא אלא כאשר אחד המאכלים שמן [שאם האיסור שמן הוא מוליך הריח אל המאכל השני, ואפילו ההיתר הוא השמן הרי הוא מפטם את האיסור ושוב הוא מקבל את ריחו], ולא כששניהם כחושים, כגון פת היתר ופת איסור שנאפו כאחד, וכאשר כתב הרשב"א (תוה"ב ב"ד ש"א), ונחלקו הפוסקים אם היתר זה הוא גם לענין לכתחילה.

עי' רשב"א (תוה"ב ב"ד ש"א) הביא ראייה לדבר דבשניהם כחושים לא חיישינן לריחא דאיסורא, ממה שבפסחים (ע"ו ע"ב) דברו רב ולוי על בשר נבילה ובשר שחוטה שאחד מהם שמן דווקא, ולא כששניהם כחושים, רבינו תם (חולין כ"ט ע"ב ד"ה שאני) הוכיח זאת ממה שנוהגים לאפות את החלה שהופרשה עם שאר עיסת בעל הבית, ואין העיסה נאסרתו.

איסור ריחא האם איסורו מדאורייתא או רק מדרבנן.

דנו באחרונים למ"ד ריחא מילתא, מהו גדר איסורו האם איסורו הוא מדאורייתא, או שאינו אסור מדאורייתא אלא רק מדרבנן.

בהלכות גדולות (הלכות דם סי' סה ד"ה והיכא) כתב שההלכה כלוי דס"ל (פסחים ע"ו ע"ב) ריחא לאו מילתא, וביאר שהרי הפסוק מסייע לשיטת לוי, שהמקור לדין טעם כעיקר [דהיינו שהטעם של האיסור אוסר תערובתו כעיקר האיסור] ממה שנאמר בתורה (במדבר ו, ג) לגבי נזיר וכל משרת ענבים לא ישתה, וחז"ל (פסחים מ"ד ע"ב) דרשו מכך שפת ששרתה ביין וקיבלה טעם מהיין היא אסורה מדין טעם כעיקר, ומשמע שהאיסור הוא רק באופן זה ששרה את הפת עם היין וקיבלה טעם של היין, ולא כשהפת קיבלה רק ריח של היין.

החתם סופר (ע"ז ס"ו ע"ב ד"ה והנה בהלכות) כתב שאין נראה שכוונת ההלכות גדולות להכריע את מחלוקת רב ולוי בראיה זו, אלא ביאר את כוונת ההלכות גדולות בשני דרכים: דרך הראשונה: שכוונתו שמוכרח שריחא אינו אסור מדאורייתא כיון שמ'משרת' משמע שרק טעם אסור ולא ריח, וא"כ צריך לומר שאפילו רב שסובר שריחא מילתא זה רק מדרבנן, ומחלוקת זו האם ריחא מילתא אינה בדאורייתא אלא בדרבנן, ולכן ראוי לפסוק כלוי שריחא לאו מילתא, כיון שספק דרבנן לקולא, ולפי"ז יוצא שאף לסוברים שריחא מילתא, אין בזה איסור מן התורה אלא רק מדרבנן.

דרך השנייה: שמחלוקת רב ולוי האם ריחא מילתא תלויה במקור דין טעם כעיקר, שכאמור לעיל בפסחים דרשו דין טעם כעיקר ממשרת, אכן יש מן התנאים שדרשו דין טעם כעיקר מגיעולי מדין, והיינו שהתורה ציותה להגעיל את כלי מדין מפני שהיה בלוע בהם איסור מבישולי הנכרים, ולפי שיטה זו יש מקום לומר שאף בריחא יש איסור תורה, שכפי שהתורה אסרה את הטעם הוא הדין יש לאסור את הריח, וכן יש שלמדו דין טעם כעיקר מבשר בחלב שנאסרים מחמת שבולעים טעם זה מזה, ואף לפי שיטה זו יש לומר שגם ריחא הוא בכלל האיסור של טעם כעיקר.

ולפי"ז יש לומר שכוונת ההלכות גדולות לבאר שמחלוקת רב ולוי האם ריחא מילתא תלויה בנידון זה מה המקור לדין טעם כעיקר, שלוי סובר שריחא לאו מילתא מפני שסובר שהמקור לדין טעם כעיקר ממשרת, וא"כ התורה אסרה רק טעם גמור, ולא ריחא, אך רב דרש דין טעם כעיקר מגיעולי מדין, או מבשר בחלב, ולכן סובר שאף בריחא יש איסור, וההלכות גדולות כתב שכיון שהעיקר הוא שדין טעם כעיקר נלמד ממשרת, א"כ יש לפסוק כתב שכיון שהעיקר הוא שדין טעם כעיקר נלמד ממשרת, א"כ יש לפסוק מדאורייתא, עכ"ד החתם סופר.

החלקת יואב (יו"ד סי' יד) הוכיח שריחא דרבנן, שהרי אין אומרים בריחא חנ"ן, והראיה שבמכוסה הבשר בבצק אין ריחא (רמ"א יו"ד סי' קח ס"א), ולמה אין אומרים שהבצק עצמו יהיה חנ"ן ויאסור, ומוכח שהוא דרבנן, ובדרבנן אין אומרים חנ"ן, ודחה, שיש לומר שכל דין חנ"ן הוא אגב בשר בחלב, וריח בשר בחלב או חלב בבשר ודאי שאינו איסור בשר בחלב

דאורייתא, ולכן לא גזרו בזה דין חנ"ן, ועוד הוכיח שריחא דרבנן מהמבואר בתשובות מיימוניות (קדושה סי' ה) שבריחא אין דין מריקה ושטיפה האמור בתורה אודות כלים שבלעו מקדשים, אף אם ריחא מילתא, והיינו משום שריחא הוא דרבנן בלבד.

והנה אי נימא דאיסור ריחא הוא רק מדרבנן מיושב קושיית הגאונים איך אפו לחמי תודה חמץ ומצה ביחד הרי בלעו המצה טעם החמץ, ואי נימא דכל האיסור ריחא הוא רק מדרבנן, יש לומר דבמקדש אין איסור דרבנן ע"ד דאין שבות במקדש.

וראה זה מצאתי בשדי חמד (כללים מערכת ר' כלל ה) שכתב להוכיח מהראבי"ה שאיסור ריחא הוא מדאורייתא, שאם נאמר שאין איסורו מדאורייתא אלא רק מדרבנן, א"כ אין להוכיח כלל ממה שבתורה משמע שלחמי תודה נאפים כאחד, שהרי מדין תורה ריחא לאו מילתא, ולכן אין חשש לאפותם יחד, ובהכרח שסובר שדין ריחא הוא מדאורייתא.

לא אפו חלות חמץ ומצה ביחד.

הפרי חדש (או"ח סי' תס"א סק"ה) כתב ליישב קושיית הראבי"ה, דאימא שאחר שאפו כל חלות של מצה היו אופין העשר של חמץ או אפי' תימא שהיו אופין העשר חלות של חמץ ראשונים, היו מסיקין התנור ואח"כ היו אופין החלות של מצה, ולעולם בתנור אחד היו נאפים.

בתנור גדול מותר לאפות ביחד חלות חמץ ומצה.

ועוד כתב ליישב קושיית מהראבי"ה, דאפי' תימא דבמקדש היו נאפות כולם ביחד, הנה ע"כ הרי הי' התנור גדול שהי' מחזיק כ' עשרונים והתוס' בפ' כיצד צולין ושאר המפרשים כתבו דכל שהתנור גדול^{טו} שמחזיק י"ב עשרונים לית ביה דין ריחא כמבואר בב"י (יו"ד סי' ק"ח), ובמקדש היה תנור גדול.

^{טו} תוספות (ע"ז ד"ה רבא) כתבו שכל הנידון של ריחא מילתא בתנור הוא רק בתנורים שהיו בומן חז"ל, שהיו קטנים, ואילו בתנורים של זמננו [דהיינו זמנם של בעלי התוספות], שהם גדולים, אין לחוש לריחא, ועל כן אין לחוש אם אפו פשטידא של בשר עם טריט"א של גבינה ביחד, או שאפו פשטידא של בשר בתנור של גוי עם פשטידא של נבילה, ובלבד שלא יגעו זה בזה, שאם נגעה שמנונית איסור בהיתר או תחת ההיתר, נאסר.

ובתוספות (פסחים ע"ז ע"ב ד"ה אסרה) כתבו כעין זה בשם רבינו תם, שבתנורים גדולים שלנו מותר לצלות לחם עם פשטידא יחד, שכיון שהתבשילים מכוסים היטב הרי זה כבישול בשתי קדרות, וכתבו עוד שאפילו פלדונ"ש אין חשש בה, משום שיש אויר מרובה בתנור וההבל מתפשט.

וכן כתב בעל המאור (שם) שיש מחכמי הדור שכתבו שרק בתנור צר וקטן יש לאסור, בדומה לפת חמה על פי חבית יין של תרומה שהוא מקום צר וקטן, אבל בפורני גדולה שיש בה אויר רב, אין להחמיר בה כל כך, והראב"ד (שם ד"ה ויש) כתב שהוא זה שהתיר זאת בחיבור שכתב לפני רבינו משולם.

^{טו} שיעור תנור גדול שכתבו התוספות ושאר ראשונים שאין בו ריחא, כתב הסמ"ק (סוסי" ריג) בשם רבותיו שהוא תנור המכיל י"ב עשרונים, והובא בטור (יו"ד סי' צז) ושו"ע (יו"ד סי' צז ס"ג וסי' קח ס"א). ובשו"ת כח שור (סי' ב) האריך לבאר את מקור שיעור י"ב עשרונים, על פי שחישוב שם שתנור של מקדש היה מכיל י"ב עשרונים, ואפו בו חלות ורקיקים שהיו שונים בשיעור השמן שבהם, ואף שהיה אסור לרבות שמנה או להוסיף עליו, ומוכח שגודל זה הוא כבר תנור גדול שאין בו ריחא.

[אמנם כתב הבית יוסף (יו"ד סי' צז) שלשון הרשב"א (תוה"ב ב"ד ש"א) והבעל המאור (שם) הוא 'במקום רחב' או 'בפורני רחבה', ומשמע שאין צריך שיהיה גדול כל כך, ומאידך גיסא במרדכי (חולין סי' תרסו) הביא מדברי רבינו תם שריחא פת בפת אינו אוסר, שהרי אפו בבית המקדש חלות תודה חמץ ומצה יחד ולא נאסרו, והנה חלות חמץ ומצה היו עשרים עשרונים, ומוכח שגם בגודל זה עדיין תנור קטן הוא, ושיעור אחר כתב המאירי (חולין צ"ז ע"א ד"ה ואף

בתנור שאינו סתום מותר לאפות ביחד חלות חמץ ומצה.

ויש לתרץ עוד קושיית הראבי"ה, דומה לתירוץ הפרי חדש, כתב הרמ"א (יו"ד סי' קח ס"א) שיש אומרים שאין להתיר ריחא אפילו בדיעבד אם התנור הוא סתום לגמרי, ובמקום הפסד [מרובה (ש"ך שם סק"ח)] יש להקל.

וכן כתב הרמ"א (שם ס"ב) לגבי שתי קדירות שכתבו הפוסקים שאין בהם דין ריחא, שיש שאמרו שבתנור סתום אין להקל בזה, ועל כן אין להקל אלא במקום הפסד מרובה, וביאר הגר"א (ביאור הגר"א ס"ק י כד ל) שדעה זו סוברת שאף לוי מודה בפת חמה וחבית פתוחה שריחא מילתא כיון שהפת נגד הפתח שרק דרך שם הריח יכול לצאת, ותנור הסתום לגמרי דומה לדין זה, כיון שאין מקום לריח לצאת.

מבואר ברמ"א (שם) שאם אפו או צלו איסור והיתר תחת כיסוי אחד, נאסר גם בדיעבד, ואמנם דין זה מבואר בתוספות (ע"ז ס"ו ע"ב ד"ה רבא) למ"ד ריחא מילתא, אבל הרמ"א הביאו להלכה גם לדין שאנו פוסקים ריחא לאו מילתא, וביאר בחכמת אדם (כלל סב ס"ו) שטעם דין זה הוא שאין מקום לריח לצאת ומפטם זה את זה.

לפי"ז יש ליישב דבמקדש התנור לא היה סתום לגמרי, והיה מקום לריח לצאת ושפיר אפשר לאפות חלות חמץ ביחד עם חלות מצה.

*

לע"נ אבי ר' משה בן הר"ר מנחם מנדל ז"ל : לע"נ ר' אברהם בן הר"ר בן ציון ז"ל

לע"נ מנחם מנדל בן הר"ר חיים דוד ז"ל : לע"נ שרה זיסל בת הר"ר יוסף ז"ל

תאיר נרי / הרב חיים מאיר נריה

חידת 'כל חלב' - למה פרשה זו סתומה

וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר כָּל חֶלֶב שׁוֹר וְכֶשֶׂב וְעֵז לֹא תֹאכְלוּ (ז),
כג-כד)

א. הרלב"ג בפרשת ואתחנן כתב שבכל מקום שבא הפסק פרשה בתורה, פתוחה או סתומה, מגלה לנו הפסק הפרשה שבמקום זה נגמר הענין הקודם. [וכשהפסק הוא בפרשה פתוחה יש גילוי שיש כאן סיום מסויים של הענין הקודם, וכשהפסק הוא בפרשה סתומה "הוא מורכב מן ההגמר וההקשר עם מה שאחריו"].

אמנם, שמעתי מבעלי מקרא, שיש יוצא מן הכלל לדבר זה, והוא במקום שבו נאמר "וידבר (או: ויאמר) ה' אל משה לאמר", שלפניו בא הפסק פרשה, ואף באמצע ענין ממש. והדוגמאות לכלל זה רבות מאד, ואציין שתי דוגמאות בולטות במיוחד, שבהן בא הפסק לפני דיבור ה' באמצע ענין, אף באמצע פסוק:

א. במדבר פכ"ו פ"א: וַיְהִי אַחֲרֵי הַמַּגֵּפָה (פ) וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה וְאֶל אֶלְעָזָר בֶּן אֶהֱרֹן הַכֹּהֵן לֵאמֹר.

ב. דברים פ"ב פט"ז, יז: וַיְהִי כִּאֲשֶׁר תָּמוּ כָּל אַנְשֵׁי הַמִּלְחָמָה לְמוֹת מִקְרַב הָעָם. (ס) [יז] וַיְדַבֵּר ה' אֵלַי לֵאמֹר.

וכלל זה חוזר ונשנה בכשבעים מקומות בתורה. אבל פרשתנו יצאה מן הכלל, ולפני הפסוק "וידבר ה' אל משה לאמר" בפרשת איסור אכילת חלב, אין הפסק פרשה. וצריך ביאור במה נשתנה דיבור ה' בפרשת 'כל חלב' מבכל מקום, שלא בא לפניו הפסק פרשה.

ועוד צ"ע, שלכאורה בפרשה זו, אף לולי כלל זה, היה מן הראוי שיהיה הפסק פרשה, כיון שהפסוקים הקודמים לפסוק זה עוסקים באיסור אכילת קדשים בטומאה, ובפסוק זה מתחיל ענין חדש, איסור אכילת חלב.

ב. ובאמת הגירסא שלפנינו אינה מוסכמת כלל. וישנם ספרי תורה רבים שבהם יש הפסק פרשה לפני פרשתנו.

ומוצא הדברים מההגהות מיימוניות (הלכות תפילין ומזוזה וספר תורה פרק ח), שדן בלשון הרמב"ם שבפרשת צו יש הפסק פרשה ב"וידבר דדבר אל בני ישראל". וז"ל ההגהות מיימוניות:

"ב' יש מהן. כלומר, יש פעמיים בפרשה "דבר אל בני ישראל". [ובדקתי ודרשתי בכל הספרים הטובים אשר מצאתי ומצאתי שתייהם פתוחות, וסבורני שטעות סופר יש כאן, ואף על פי שהחשבון מכוון מכל צד [שע"פ חשבון מנין הפרשיות שמנה הרמב"ם נראה שבפרשה אחת אין הפסק פרשה], שמא גם הוא נכתב לפי הטעות. וכן מצאתי שוב בתיקון

ספר תורה אשר עשה הה"ר יוסף נקדן המומחה והעתיקו מן המיימוני ז"ל: דבר כל חלב פ' דבר המקריב פ' ובסכום החשבון סוף החומש הוסיף פ' אחת". ומבואר שהסתפק לאיזה פסוק התכוון הרמב"ם. ונטה לומר שנשמטה ברמב"ם שורה (מחמת "טעות הדומות"), ויש לגרוס בדבריו פעמיים "וידבר דדבר אל בני ישראל".

ולפני הכס"מ (שם) הייתה גירסא זו (שהביא ההגהות מיימוניות מרבי יוסף הנקדן), וכתב שטעות היא. וז"ל:

"בספר ויקרא. כתוב בספרי רבינו וידבר דזה קרבן. וידבר דדבר אל אהרן. וזאת תורת האשם. וזאת תורת זבח (וידבר דדבר אל בני ישראל) וידבר אל בני ישראל המקריב. וידבר דקח את אהרן כולן פתוחות והן שבע. והחמישית היא וידבר דכל חלב וכן נמצא בקצת ספרי רבינו בפירוש, וכן נמצא בהגהות מיימוניות, וטעות הוא כי וידבר דכל חלב אינו פרשה. לכך צריך להעביר הקולמוס על וידבר דדבר אל בני ישראל. וכן להעביר הקולמוס על והן שבע ולכתוב במקומו והן שש. וכן מצאתי בספר רבינו מוגה".

וכן כתב הש"ך (יורה דעה סימן רעה) שאף שבהרבה ס"ת יש הפסק פרשה לפני "וידבר ה' דכל חלב" אין לגרוס כן, אלא כגירסת הרמב"ם כפי שהוא לפנינו.

ואנו בני אשכנז, נוהגים ככס"מ וכש"ך¹⁷. ולפי מנהגנו צ"ע הקושיות דלעיל, מדוע אין בפסוקים אלה הפסק פרשה.

ג. ומצאתי שהרה"ג ר' מאיר מאזוז שליט"א (במוצ"ש פרשת צו תשע"ז) עמד בענין זה, והביא ידיעות על המסורה בזה. וכתב שם שיתכן אין הכלל שיש פרשה לפני דיבור ה' כלל בכל מקום, כיון שמצינו בפרשת שמות במכת צפרדע "ויאמר ה' אל משה אמור אל אהרן", ואין שם הפסק פרשה (וציין שיתכן יש לחלק בין "אמור" ל"לאמר").

וביאר שם את מנהגנו שלא לעשות פרשה בין ציווי איסור החלב לשאר הפרשה, כיון שכל עיקר כתיבת איסור החלב בתוך ענייני הקדשים הוא משום ששווה להם בכך שגם הוא איסור אכילה בכרת, וכביכול נכתב אגב אורחא, שחוץ מאיסור אכילת קדשים בטומאה שהוא בכרת, יש גם איסור אכילה נוסף שהוא בכרת, והוא איסור חלב, וכן איסור אכילת דם שנאמר בפרשה זו, ומשום כך אין כאן מקום להפסק פרשה, כיון שאין כאן ענין חדש.

ולענ"ד אין הדברים נראים, לפרש שנאמר כמה פסוקים בתורה באופן של 'אגב אורחא'. ואף אם היינו אומרים כן, לא היה בדברים יישוב להעדר הפרשה, כיון שלפני דיבור ה' בא הפסק אף באמצע ענין, ואף באמצע פסוק, כמו שהבאתי לעיל. ואעדיף לעמוד בצ"ע.

ד. ובאמת בעיון בראשונים מפרשי התורה, הרמב"ן והאבן עזרא, נראה לכאורה שאינם סוברים כלל ועיקר כלל זה. ונראה כן בדבריהם על הפסוקים (שמות פ"ו, פכ"ח, כט'): וַיְהִי

¹⁷ ובני תימן פירשו את לשון הרמב"ם, שהיא מתייחסת ל"דבר אל בני ישראל המקריב". ואכמ"ל בדעתם.

**בְּיוֹם דְּבַר ה' אֶל מֹשֶׁה בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם. (ס) וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר אֲנִי ה' דְּבַר אֶל פְּרַעֲה
מֶלֶךְ מִצְרַיִם אֵת כָּל אֲשֶׁר אֲנִי דֹבֵר אֵלֶיךָ.**

וכתב האבן עזרא (שם) בפירושו הארוך:

"ויהי - יש לתמוה על המסדר הפרשיות למה [לא] דיבק זה הפסוק עם הבאים אחריו, והוא סמוך אליהם, ואם לא ידענו בו טעם, כי כן ביום דבר ד' אל משה בארץ מצרים, וזה שדבר לו אני ד' דבר אל פרעה.

וכמוהו ויהי כאשר תמו כל אנשי המלחמה למות מקרב העם (דברים ב, טז) דיבק בפרשה הסמוכה אליו. **אולי בעל הפסקות ידע לו טעם למה עשה כן, כי דעתו רחבה מדעתנו.**"

והרמב"ן (שם) כתב:

"ויהי ביום דבר ה' אל משה בארץ מצרים - יתכן לפרש שהכתוב מוסב למעלה"י, אמר ויהי זה שהיו הם המדברים אל פרעה מלך מצרים, בעת אשר דבר ה' אל משה בארץ מצרים, כי בעבור שאמר הוא אהרן ומשה אשר אמר ה' להם הוציאו את בני ישראל מארץ מצרים היה נראה שהדבור לשניהם בשוה, ועתה פירש שהיה הדבור למשה והמצוה לשניהם שיוציאום. **וזה טעם הפסק הפרשה.**"

ונראה בעליל בדבריהם שלא סברו שיש כלל שלפני כל דיבור ה' "לאמר" יש הפסק פרשה. וצריך עיון בכל זה.

לתגובות: c053312259@gmail.com

^{י"ח} וכדברי הרמב"ן נראה במנהגנו להפסיק בעליית שלישי אחרי הפסוק "ויהי ביום דבר ד' וכו'", וכנראה מסדר העליות סבר שיש כאן הפסק ענין (ודלא כאבן עזרא, ודלא כרש"י שכתב כאבן עזרא שפסוק זה מחובר לאחריו).

תבונות שורש - הארות בפרשה על פי שורשי התיבות / הרב אשר זאב שרייבר, מח"ס תבונות כפיו, תבונות מועד

קומץ המנחה - סודה ואזכרתה

מנוחת המנחה לעומת סערת הזבחים | הקשר ל'זמן המנחה' ול'תשורת מנחה' | הקמצנות של הקומץ | מנוחת הכתר טירדת הדעת וטהרת אוזב | התכלית של 'עד דלא ידע' | מנוחה שלמה שאתה רוצה בה...

וְהָרִים מִמֶּנּוּ בְּקִמְצוֹ מִסֹּלֶת הַמִּנְחָה וּמִשְׁמֶנֶה וְאֵת כָּל הַלֶּבֶנָה אֲשֶׁר עַל הַמִּנְחָה וְהִקְטִיר הַמִּזְבֵּחַ רִיחַ נִיחֹחַ אֲזַכְּרָתָהּ לָהּ' (ו, ח)

במאמר הקודם לפרשת ויקרא דברנו גם על הענין של 'ניחוח', כתבנו שלפי הרד"ק זהו ענין של מנוחה, השייך לשורש 'נוח', ולא כהרמב"ן הסובר שזה שייך לשורש 'נחה' הכולל את הענין של משהו הנח על משהו אחר, כמו 'ולא מצאה היונה מנוח' שהכונה שלא מצאה היכן להניח את הרגל.

וכתבנו שהרד"ק מסתפק אם הענין של 'מנחה' שייך לשורש 'מנח' או לשורש 'נחה', ונראה מדבריו שנוטה להכריע שהוא שייך לשורש 'מנח'.

וצריך להבין מהו הענין של 'מנחה', למה קוראים למתנה 'מנחה', כמו 'מנחה היא שלוחה לאדוני לעשו', ולמה קרבנות הנעשים מקמח-סולת קרויים 'מנחה', ולמה אין הענין הזה מתקשר לא עם מנוחה [שורש 'נוח'], ולא עם 'הנחה' [שורש 'נחה'].

והיות שאנו כבר עוסקים בענין קרבן מנחה מן הראוי לברר גם את ענין ה'קומץ', ולמה הוא קרוי 'אזכרה'.

'מנח' - זמן המנחה

השורש 'מנח' כולל גם את ענין הזמן של שעות אחר הצהרים המכונים 'מנחה', וככתוב 'יהי בעלות המנחה', וזהו הזמן שבו אנו מתפללים 'תפלת מנחה'.

והנה יש קשר בין שורשי 'נוח' לשורש 'נחה', כי שניהם עוסקים בהרגעה מטירדה, אלא שיש טירדה נפשית פנימית - שכאשר היא נרגעת זהו מצב של 'מנוחה', שהסיבה המטרידה מתבטלת או שמפסיקים להרהר בה, וממילא הגוף מרגיש 'מנוחה', אין משהו המטריד אותו -

ולעומת זאת יש גם טירדה חיצונית גופנית [-פיזית], כמו שאדם עסוק בהליכה למחוז חפצו, והיינו שאין לפניו מצב או מקום המיישב אותו ברוגע, וכאשר מגיע למקום המרצה אותו ומפסיק את תנועתו, זהו מקום שהוא נח בו, אינו בתנועה של הליכה וחיפוש, אלא במצב של 'נחה' שהגוף נח ונשען על המקום המניח אותו.

ונמצא שהטירדה והתנועה הם מצב הנלחם עם המצב של הרגעה וישיבה, לא שייך מציאות שאדם גם טרוד וגם רגוע, או שהוא גם הולך והרגל מיושבת ללא תנועה.

וכאן מגיע החידוש של שורש 'מנח', שהוא הענין המבטל את תחושת הטירדה או את צער התנועה, מביא מצב שאדם מרגיש מנוחה גם כאשר הוא טרוד ונע ונד...

כי הנה כל הדאגות והטירדות של האדם עם כל התנועות שלו - הכל מגיע מכח המחשבה, שמעיין להחליט מהו הטוב בעבורו, והיכן כדאי לו לשהות, ולהיכן מועיל לו להגיע, וממילא עולה בלבו כמה הצעות, וצריך לוותר על אחד ולאמץ את השני, והלב חושש אולי אני טועה ומפסיד, וכך נעשה טרוד ונע ונד הן מצד הגוף החיצוני והן מצד הנפש הפנימית.

אבל יש מצב של 'תינוק' - כגמול עלי אמו, אין לו יכולת מחשבה, וממילא אין לו דאגות, ואין לו תנועות של השתדלות, מצוי כל הזמן ב'מנוחה', וכנראה הכח של 'מנחה' הוא הכח לבטל את המחשבות מעיקרם, וכך לקבל את המרגוע.

והנה היום מתחיל מה'בוקר', ו'בקר' הוא מלשון ביקורת, שאדם מביט על מצבו וחוקר כיצד יוכל להיטיב ולקדם את מצבו, מה גורם לו להפסדים ומה מועיל לו להתקדמות, והביקורת הזו סגולתה לעורר את הדאגה והתנועה, גורמת למצב של 'יצא אדם לפעלו ולעבודתו עדי ערב', והנה המצב של 'ערב' הוא מצב שרצון המנוחה 'מתערב' בתוך רצון הפעולה, וכך לאט לאט האדם נרגע מתנועת העבודה שלו, עד שמוצא את עצמו מפסיק את העבודה.

אבל לפני כן מגיע זמן שאין לאדם כבר כח לחשוב את המחשבות שהפעילו אותו, אמנם אינו מפסיק את פעולתו ולא נושם נשימות של הרגעה ורווחה, אלא נגרר ונמשך אחר מה שקבעו לו המחשבות של הבוקר, הרי זה כמו שיש בעולם 'כח התמדה' שאדם זורק אבן, האבן אינה נופלת מיד מחמת כח המשיכה, אלא ממשיכה את תנועת הזריקה, והתנועה הזו הולכת ונחלשת עד שכח המשיכה הארצי מתגבר עליה, והאבן נופלת למטה, כך גם האדם נזרק למצב מסוים של הפעלה, וכל זמן שהמחשבה המפעילה עדיין בתוקף, האדם הינו כמחובר למנוע המפעיל, וכאשר המחשבות מפסיקות הרי זה כמנוע שהפסיק לדחוף, ורק כח ההתמדה ממשיך, אולם התנועה הזו הולכת ונחלשת, הפעולות נעשים רפויים עד שהערב משתלט והכל נעצר.

זהו גם המראה של השמש, בבוקר יש תנועה של 'צאת השמש בגבורתו', 'כחתן יוצא מחופתו', השמש יוצאת בעוז להאיר לארץ, האור מתחזק והולך, השמש עולה גבוה יותר ויותר, כמו אבן הנזרקת בהדף רב, אך כאשר מגיע אחר הצהריים והשמש מתחילה לרדת, זהו מצב שהדחף המפעיל התבטל, מעתה התנועה שלה רק מכח ההתמדה, ולכן מתחילה ליפול ולרדת כלפי מטה...

וזהו הזמן של 'מנחה', כי אמנם יש עדיין תנועה, אין כאן מנוחה והנחה, אבל בעומק יש כאן מנוחה, כי כבר אין מחשבות מטרידות, אין ביקורת, אין תחושה של דאגה, גם התנועות אינם נלחמות עם רצון ההרפיה, אלא הם כנעשות מאליהם, בכח ההתמדה.

מנחה היא שלוחה

וכעת נוכל להבין את הענין של 'מנחה' שהיא 'מתנה', כי זאת היא מתנה הניתנת כאשר יש שני צדדים שנראה שהם יריבים, וממילא כל צד מתוח מהצד השני, חושב מחשבות כיצד להתגבר ולהכניע, וממילא נעשה מצב של 'חוסר מנוחה', הן מצד הדאגות והן מצד הפעולות, ואז, כאשר צד אחד מחליט להודיע לצד האחר שתדע שאין לי כלום נגדך, ואדרבא, אני כנוע תחתך, אין לי שום ענין להתנצח אתך ולגזול משהו ממך וכו', אני בסך הכל חי לעצמי, מתמודד עם החיים הפרטיים שלי, אין לי עסק והתערבות בענינים של אחרים, ובודאי לא במלחמות -

כדי להודיע את ההודעה הזו שולח הוא 'מנחה', מתנה המראה על 'שלום', וכאשר המתנה הזו מתקבלת, זהו סימן שהצד השני מאמין להצהרה וההזדהות הזו, וממילא נוצר מצב של 'מנוחה', כי אף שבאמת שני הצדדים שונים ויש הרבה סיבות שיהיו מריבות ביניהם, בכל זאת עושים כעת 'הפסקת אש', מפסיקים את המחשבות המתגברות, שכל אחד יחזור לענינים שלו.

זה מה שעשה יעקב כאשר שלח מנחה לעשו, וכאשר שלח מנחה ליוסף, רצה להרגיע את המתח של המלחמה על ירושת שני עולמות שהיתה בינו לעשו, ורצה להרגיע את המתח בין השבטים ליוסף הטוען 'מרגלים אתם'.

'קרבן מנחה'

וכעת נוכל לשוב לענין של 'קרבן מנחה' - 'תורת המנחה'.

הקרבנות הרגילים הם קרבנות של 'שפיכת דם', זביחה זריקה, פעולות כאלו מורים על 'סערת רגשות', אדם לא רגוע, רוצה להביע חרטה עמוקה, או מסירות ואהבה עזה, זהו מצב של טירדה, מחשבות המקריב עסוקות בקבלות טובות על העתיד, חושב כיצד יעבוד את ה' בצורה יותר מעולה, וכיצד יהא יותר זהיר לא להיכשל בחטא, יתכן גם שמרגיש דחוי מה', וההקרבה שלו נעשית בצורה של מישהו הנדחק בכוח להתייצב לפני ה', יש כאן מחשבות מטרידות ופעולות מטרידות...

אולם 'קרבן מנחה' הינו משהו הפוך, פשוט, יהודי מתייצב לפני ה', ואומר, אין לי כלום כנגדך, אני בשלום אתך, לפעמים נראה שיש איזה ויכוח בינינו, וזה לא נכון, זה מה שאני רוצה להראות ולהוכיח.

והנה התורה אומרת שיש סוגי קרבנות המזיקים להביא עמהם 'מנחה', כנראה, רוצה התורה להורות שאמנם המסירות המבוטאת בקרבנות רצויה לפני ה', אבל צריך להיזהר שהם לא יתגברו יותר מדאי, ועד כדי שיהודי יוסיף ויוסיף עוד ועוד בעבודתו, ותמיד יהא מעוצבן שעדיין אינו יוצא ידי חובתו, וה' לא מרוצה ממנו... צריך להרגיע את המחשבות הללו, לעצור אותם, לא לחיות במתח, בחשדנות שאני חושש שאתה חושד בי שאיני נאמן לך וכו'.

ה'קומץ' וה'אזכרה'

והנה המנחות הללו המתלווים לקרבן 'כולם כליל' כמו 'מנחת כהן', אבל כאשר יהודי מתנדב מנחה בפני עצמו - מקריבים רק את ה'קומץ'.

יש בעולם תנועה של 'התרחבות', אדם מתחיל לאכול, חושב לאכול שני פרוסות, אבל למעשה אוכל שלשה פרוסות וכו'. מתחיל לשוחח עם ידיד לחמש דקות, ולמעשה מתמשך יותר.

ויש גם תנועה הפוכה של הסתגרות, שלמעשה אוכל או עושה פחות ממה שחשב בתחילה.

ויש תנועה של 'קמצנות' שבה אין שינוי ממה שחשב בתחילה, מה שחשב זה מה שנעשה! וככתוב 'ותעש הארץ בשבע שני השבע לקמצים', והיינו, שהיה מתוכנן כמה אוכלים בשני השבע, וכמה מטמינים, וזה מה שאכן נעשה, לא התרחבו לאכול יותר מחמת שלפניהם 'שנת שובע'.

זהו גם הענין של הניקוד 'קמץ' שהפה נפתח בהתרחבות רגילה, לא במתיחה מתרחבת, ולא במתיחה מתכווצת.

ובתורת הקבלה ידוע ש'קמץ' הוא כנגד ספירת ה'כתר', ולפי המבואר אפשר להבין את הענין בזה, כי ידוע שה'כתר' הוא תמיד ה'מלכות' של העולם הקודם לו, והיינו שאדם מתכנן תכנית מסוימת ומגיעה להחלטה, ההחלטה הזו היא ה'מלכות' של המחשבה, וכעת זקוק להתחיל את החלק המעשי, וזה מעבר לעולם אחר של פעולות, ויתכן שתוך כדי הפעולות יגרר למצבים של יותר פתיחות או להיפך, אבל במצב של ה'כתר' הרצון הוא ליישם בדיוק את מה שהוחלט במצב של המחשבה.

וכמו כן ידוע ששיעור הקומץ הוא לקחת מהמנחה את מה שנכנס בתוך שלשה אצבעות 'אצבע אמה קמיצה' כשהם נסגרים על כף היד, ללא לתפוס גם באצבע הזרת, ונמצא שיש אפשרות להתרחב ולקחת יותר, ויש גם אפשרות למעט ולתפוס רק בשני אצבעות, ורואים שוב שהענין של 'קומץ' הוא כאשר אפשר גם להתרחב, ולא מתרחבים.

אלא שצריך להבין למה אכן רוצה התורה בקרבן מנחה את התנועה הזו של 'קומץ', ולהבנת הדברים נעבור קודם לבירור הענין של 'אזכרה', וכבר כתבנו על זה בעבר (ויקרא תשפ"ג) וביארנו שכאשר אדם מביא קרבן עם שפיכת דם, זה קרבן רועש, האדם כמתייצב בכח ומראה נוכחות לפני ה', מה שאין כן במנחה, אין האדם מופיע ברעש, הענין שלו הוא רק 'להזכיר' את עצמו, להראות שהוא שייך לה', שלא יחשבו שהוא חי לעצמו וזהו.

ולכן, אם יגישו מהמנחה יד מלאה ביותר, יהא זה כמישהו הרוצה להביע שהוא מאד קרוב ושייך, שופע ונותן הרבה, ואם יביא מעט מאד, יראה כמישהו שרוצה להראות שייכות, אך גם רוצה לחשוך, אבל כאשר מזכיר עצמו בקומץ, רואים שכל הענין שלו הוא האזכרה, ואת זה עושה בשלמות.

המנחה והטהרה

והנה במחזורים של יום כיפור כתוב לפני 'תפלת מנחה' שיש להתאמץ בתפלה זו כי 'אליהו לא נענה אלא בזמן המנחה', אך לעומת זאת ידוע מהמקובלים שהזמן של מנחה הוא זמן של התגברות הדינים, לא זמן של עת רצון נורק בשבת מתהפך להיות 'רעוא דרעוין'], וכיצד מתיישבים הדברים?

אך לפי המבואר אפשר לומר שכאשר יש מצב של התגברות הדינים והיינו שאדם מרגיש מאד נתבע ומחוייב, ואינו יודע במה יתרצה וכו', דוקא אז צריך 'מנוחה', לדעת שהמתח הזה לא מועיל כלום, צריך להרפות אותו, להפסיק את המחשבות, להתייצב לפני ה' ב'תפלת מנחה', תפלה המביעה שאני שייך אליך וקרוב אליך, אין חלילה התנגדות בינינו, כמו שהיה בזמן אליהו הנביא שכלל ישראל הכריזו באותה שעה 'ה' הוא האלקים, ה' הוא האלקים' - הפסיקו את המצב המתנגד של 'פוסחים על שני הסעיפים', ודוקא הפשטות הזו היא המסוגלת לרצות יהודי לפני קונו, להזכירו לטובה לפני ה'.

*

והנה עומדים אנו השבוע בפרשת פרה, טהרת פרה, ולפני כן עסקנו ב'זכור את אשר עשה לך עמלק', וב'זכרים ונעשים', מזכירים את מעשה עמלק, ואף עוסקים ב'עשיה' של ימי הפורים, שבהם 'עושים' את ה'זנוח מאיביהם', מתנהגים כאילו זכינו להילחם ולהכרית את עמלק, ולכאורה אם יש לנו ענין להזכיר את השנאה לעמלק ואת המצוה למחותו, כיצד אנו יכולים מיד לקום ולהכריז על 'מנוחה'? אך התשובה היא שאמנם יש לנו מצוה להכרית את עמלק, וצריך להשתדל בכך, אבל אין בידינו להשלים את הענין הזה, סוף סוף ה' ימחה את שמו של עמלק מדור דור, ולכן לא צריך להטריד את המחשבה בכך, מיד אחר הזכרה צריך לשוב למנוחה, לדעת ש'לא עליך המלאכה לגמור', למרות ש'אין אתה בן חורין להבטל ממנו', ואדרבא עצם ההתרברבות לחשוב שאני יכול ומסוגל לבטל את כל הרע ועמלק, זה עצמו הוא חלק מהקליפה של עמלק, רצונו להכשיל את אדם שיגש לעבודה שלמעלה מיכולתו כדי שלבסוף ימצא את עצמו ב'רפיון' ולא יעשה כלום, גם את מה שכן ביכולתו...

אך היות וחוששים אולי 'עמלק' הצליח להכניס אותנו לדמיונות שלו, לכן צריך את טהרת פרה, עץ ארז ואזוב, שהמתגאה כארז ישפיל עצמו כאזוב...

ולסיכום למדנו שהן אמנם עבודת ה' מתפתחת עם מחשבות ותכניות, המעוררים ומפעילים תנועות של מסירות והקרבה, מלחמה והתנצחויות - בכל זאת בתוך כל זה יש נקודה של 'מנוחה', שבהם מתקשרים עם ה' בפשטות ונאמנות, ללא מחשבות מטרידות ומותחות, וצריך להכיר את הנקודה הזו, כי ללא זאת יתכן שההתחזקות בעבודה היא אשר תביא חלילה את 'רפיון הידים', ולהלן ב'דברי שיר' יתבאר יותר כיצד תופסים את הנקודה הזו וכיצד מתקשרים עמה.

*

'דְּבָרֵי שִׁיר' על 'תומר דבורה' (ח)

(לרפואת הרב צבי בן שרה פעסיל שליט"א)

תומר דבורה פרק ה -

כיצד ירגיל האדם עצמו במדת החסד, עיקר כניסת האדם אל סוד החסד הוא לאהוב את ה' תכלית אהבה, שלא יניח עבודתו לשום סיבה, מפני שאין דבר נאהב אצלו כלל לערך אהבתו יתברך. ולזה יתקן תחילה צרכי עבודתו, ואחר כך המותר יהיה לשאר הצרכים.

ותהיה האהבה הזאת תקועה בלבו בין יקבל טובות מאת הקדוש ברוך הוא, ובין יקבל יסורין ותוכחות - יחשבם לאהבה לו, כדכתיב 'נאמנים פצעי אוהב', וכדכתיב 'ובכל מאורך' ופירשו בכל מדה ומדה וכו' [שהוא מודד לך הוי מודה לו מאד מאד], כדי לכלול כל המדות בחסד, ונמצא סוד הנהגתו מהמלכות, ועם היות שהיא פועלת דין היא קשורה בחסד...

הדברים הנזכרים בקטע זה בעיקרם מובנים המה, ומה שיש לעיין בו הוא במה שכותב בסופו 'ונמצא סוד הנהגתו מהמלכות ועם היות שהיא פועלת דין היא קשורה בחסד', לא ברור למה מה הקשר ל'מלכות', ולמה ההנהגה הזו היא 'סוד', ולמה ענין הדין שייך למלכות, וכיצד היא קשורה בחסד.

ויש עוד לעיין בעצם הדברים שרבנו מגדיר את ה'חסד' על ידי רגש של אהבה, ועל ידי עסק במצוות מסוימים [כמבואר בהמשך דבריו], ואינו מזכיר ש'חסד' הוא תנועה של התרחבות, של ריבוי, של פעולות שהם 'לפנים משורת הדין', ומה פשר הדבר?

גם עצם פתיחת הפרק הזה יש בו מקום עיון, כי הנה בפרק הקודם עסק רבנו ב'כיצד ירגיל האדם עצמו במדת הבינה', וכאן ממשיך ב'מדת החסד', ולכאורה עקף את 'מדת הדעת', והן אמנם ידוע שיש עשרה ספירות ולפעמים מונים את ה'כתר' ולא את ה'דעת' ולפעמים מונים את הדעת ולא את הכתר, ובספר זה הרי רבנו מאריך מאד בענין של 'מדת הכתר' וממילא אינו מתעסק עם ה'דעת', אולם צריך להבין שהרי סוף סוף יש מדה של 'דעת' ולא הודיענו רבנו כיצד מתרגלים בה.

ומבואר לנו מזה שהרוצה להתדמות לקונו, אינו משתמש ב'דעת' אלא ב'כתר'!

וההסבר הוא כמו שכתבנו לעיל [במאמר על הפרשה] שכל 'כתר' ענינו לבצע את ההחלטה-ה'מלכות' שהיתה בעולם המחשבה שקדם למצב הפעולה עצמה, והיינו שכאשר יהודי מקשיב ל'כתר' שהוא ראשית הרצון שלו, מבין הוא שעליו לעשות את מה שקבעו לו במקום שלמעלה מהרצון שלו, זה בדיוק מה שעליו לעשות, לא להוסיף ולא לגרוע, העשיר לא ירבה והדל לא ימעט -

וכל הענין של ה'דעת' הוא ההיפך מזה, כי ב'דעת' האדם חושב במה כדאי לי להתרחב ובמה כדאי לי למעט, מקשיב למה שרוחש בלבו, ולא חושב מה הציווי הקובע לי, וזהו השורש של 'עץ הדעת טוב ורע' שהיה אסור לאכול ממנו, כי בו האדם מחליט בעצמו מה טוב ומה רע, והאכילה מהעץ הזה מביאה את המות, כי האדם עוזב את ענין חייו האמתיים,

מפסיד את מה שהיה מוכן לו, וגם אינו מצליח להשיג את מה שבחר לעצמו... [ומיושבת השאלה השלישית].

ולכן מובן שגם תנועת החסידות וההתרחבות במצוות ועבודת ה', אין זה משהו האמור להגיע מתוך ה'דעת', אלא זה מגיע מתוך 'אהבה', שכאשר יהודי מסכים בשלמות עם העבודה שה' קבע לו, ממילא שמח בעבודתו, מרגיש את הזכות, ולבו מתמלא באהבה לה' אשר בחר בו לעבודתו וכו', זה כבר גורם ממילא שהאדם מתרחב בעבודתו, זוהי התרחבות הנעשית כאילו מאליה, לא מתוך החלטה של ה'דעת' שהתרחבות הזו תתן לי גדלות או תועלת מסוימת... [ומיושבת השאלה השנייה].

וכעת נבין גם כן הכונה ב'סוד הנהגתו מהמלכות', כי הראשית של כל העבודה מגיעה מה'מלכות' של העולם שלפני ה'כתר', מהמקום שבו קבע לו ה' מה תהא עבודתו, וזהו 'סוד' כי טבע האדם נגרר אחר הדעת, כל מחשבותיו מגיעים מתוך חישובים של דעת של 'מה משתלם לי וכו'', והמקשיב ל'סוד ה' ליראיו' מבקש לשמוע מה ה' קבע לי, כלפי מה אני מרגיש רצון טבעי פשוט ללא כל המחשבות והתכניות האישיים שלי...

וממשיך רבנו ואומר ש'עם היות שהיא פועלת דין היא קשורה בחסד', כי בדרגה של המלכות כאשר נקבעה התכנית של כל אחד ואחד, ההחלטה הזו הוחלטה בכח של דין, כמו מלך אשר במשפט יעמיד ארץ, הפשטות היתה להודיע לכל אחד שהנה כך וכך נגזר עליך לעשות בין אם תרצה ובין אם לא, וכאשר אדם פועל מתוך כפיה כזו, קשה להתפעל מתוך אהבה, ולכן סידר ה' שכל 'מלכות' כאשר מפעילה את האדם הריהי מתגלה מתוך 'כתר', מתוך רצון החפץ לתקן עולם, להמשיך לעולם את פעולות ה', וכאשר הרצון הזה מתלבש במדת החסד, מרגיש יהודי אהבה למילוי תפקידו, מרגיש את הזכות והמעלה, מבין שכל ציורי רווחים אחרים הם הבל והפסד ומוות - ביום אכלך ממנו מות תמות, יודע גם שכל הענין של הנחש ועמלק הוא להמשיך אותו כלפי התרגשויות הדעת שסופם רפיון ונחלשות... [ומיושבות השאלות הראשונות].

*

גם המן הרשע מזרע עמלק רמוז בתורה ב'המן העץ' שהוא עץ הדעת, הענין שלו היה לדחוף את ה'דעת' המסתירה את סוד הכתר, אולם אסתר קיימה 'ותלבש אסתר מלכות', הקשיבה ל'כתר מלכות שנתן המלך בראשה', ובזה הכניעה את המן, האמת הזו מבטלת את כל השקר של הדעת...

וכאשר בפורים זוכים ל'עד דלא ידע' הרי זה נעשה מתוך מצב שמבטלים את כל היציבות והתכניות של העולם, אנשים לבושים בבגדים אחרים, לא מתייצבים כמו התכניות שלהם, אין שליטה עצמית, אין תכניות, הכל נהפך לליצנות, מה כן מחפשים ומבקשים, את הכתר, להרגיש בתוך המצב הנקי הזה, את הנקודה העמוקה הרוגשת בלב, הנקודה של 'לעשות רצונך אלקי חפצתי', מה ה' מתכנן לי, להיכן ה' מסבב אותי, במה הייתי עובד ה' ללא כל חישובי הדעת והרעש ההמוני...

אך המציאות היא שעמלק עדיין לא נמחק לגמרי, גם כאשר תופסים את הנקודה הנקיה הזו, מיד מסתפחים אליה כל מיני חישובים של הדעת, ואין ברירה, צריכים אנו לטהרת פרה, מתי שתופסים שהתחלתי להתרברב כמו ארו, מיד צריך להשפיל עצמו כאזוב ותולעת, כך אפשר להרגיש את טיפות המים חיים, את הטיפות של 'עץ החיים'.

הלכות שבת למעשה

הלכות שבת למעשה / הרב יהודה אייזנשטיין, מרבני ישיבת מיר, ירושלים

תשובה מעשית בענין 'שהיה' בכירה 'גרופה וקטומה' וש'אינה גרופה וקטומה'

שאלה: אדם הגיע למקום אירוח ואין שם 'פלטה' או 'בלעך', האם יכול להניח את המאכלים על גבי האש?

תשובה: מים חמים וכדומה שמבושלים כל צרכם - מותר לכתחילה להניחו מבעוד יום גם על גבי אש גלויה.

שאר מאכלים - אם מניחם על גבי דבר שמוגדר 'גרופה' או 'קטומה', מותר להניח עליו מבעוד יום את כל סוגי המאכלים.

אם הכירה אינה מוגדרת גרופה וקטומה - מים חמים וכדומה [שמוגדרים 'מצטמק ורע לו'] כאמור מותר. שאר מאכלים - אם לא יגיע המאכל לרמת בישול של חצי מזמן בישולו עד השקיעה [ובדיעבד שליש בישול] אסור. ואם הגיע לרמה זו - לדעת החזון איש מותר, ולדעת המשנה ברורה לכתחילה אין לעשות כן.

ובעז"ה בגליון הבא נבאר, מה מוגדר כ'גרופה' ו'קטומה'.

הניח את הסיר או המאכל באופן האסור - חייב לסלקו.

*

מאחר שסוגיא זו קצת מורכבת, נציע כאן את שורשי הסוגיא בקצרה:

[א] **הצעת הסוגיא** - במשנה בשבת (לו, ב) שנינו: "כירה שהסיקה בגפת ובעצים, אסור ליתן עליה קדירה, עד שיגרוף או עד שיתן את האפר".

ונחלקו שם בגמרא חנניה וחכמים, האם האיסור קאי על "שהיה" - דהיינו להניח סיר מלפני שבת על כירה, מחשש שמא יחתה בגחלים ויעבור על איסור 'מבעיר'. או דקאי רק על "חזרה" - דהיינו להחזיר סיר שנלקח מכירה שהיתה גרופה וקטומה ולהחזירה לאש, אבל כלפי "שהיה" מותר להשהות גם אם הכירה אינה גרופה וקטומה.

הטעם מדוע 'חזרה' חמורה טפי מ'שהיה' - המשנה ברורה^ט כותב שהאיסור ב'חזרה' הוא משום "מיחזי כמבשל", לעומת 'שהיה' שהרי זה באופן שמניחה לפני שבת, ולכן לא שייך בזה "מיחזי כמבשל", והאיסור רק מצד חשש חיתוי.

^ט משנ"ב (רנג, לו). ומקורו בריטב"א (שבת לו, ב ד"ה גמרא; לו, א ד"ה ת"ש דאמר וד"ה ת"ש דתניא; לו, ב ד"ה כללא) והרשב"א (לח, ב ד"ה מכלל; מ, ב) והר"ן (יט, א בדה"ר). ומה שצ"ע בזה השעה"צ לדברי רש"י, כונתו לרש"י במשנה (לו, ב ד"ה לא מחזירין), אך עפ"ד המהר"ם שם, יתכן שדברי רש"י קאו רק אליבא דב"ש. ובתוס' (לח, ב ד"ה פינה)

אך השעה צ"כ מביא מה שכותב ר"ת בספר הישר, שטעם האיסור של "חזרה" הוא, משום שכשנוטלה מן האש פעמים שמצטננת קצת, וחוששים שמא יחתה בחזרתו.

והנה לפי הצד שאיסור "חזרה" הוא משום "מיחזי כמבשל", יש להבין מה מועיל אם הכירה גרופה וקטומה. וצ"ל שאז הכירה פחות חמה, ואין הדרך כל כך לבשל בה, ולכן אי"ז מיחזי כמבשל כל כך כ"א.

[ב] להלכה - לגבי פסק ההלכה ב'שהיה' על גבי כירה שאינה גרופה וקטומה, נחלקו הראשונים האם קי"ל כחכמים או כחנניה, והשו"ע כ"כ מביא את ב' השיטות. והרמ"א כותב שנהגו להקל כחנניה.

ובביאור הלכה כ"כ מביא את דברי הרא"ש שמנמק בזה, דמכיון ש"ישראל אדוקין במצות עונג שבת ולא ישמעו להחמיר, הנח להם כמנהג שנהגו ע"פ הפוסקים כחנניא". ודקדק שמשמעות דבריו היא, שרק בגלל זה לא רצה למחות, אבל באמת חשש לשיטת חכמים. וכן דקדק ממה שהעתיק השו"ע את הדעה הראשונה בסתמא, ואילו את הדעה השניה (חנניה) כתב רק בשם "ויש אומרים", ומשמע ג"כ שדעתו נוטה להחמיר, אלא שאין בנו כח למחות במקילין, שכבר נהגו העם כה"י"א וכמו שכתב הרמ"א. אך כותב שלכתחילה בודאי טוב ליזהר בזה.

אולם החזון אישי כותב, שאין כונת הרא"ש מצד ש"מוטב שיהיו שוגגין", אלא שבעצם מאחר שהמחמירים היו גדולי עולם, היה ראוי להחמיר שלא להיכנס למחלוקת, אבל מפני שזה יגרום ביטול עונג יו"ט לא ישמעו להחמיר, כיון שמעיקר הדין אפשר להקל, לכן הנח להם שיסמכו על רבותיהם המקילים, ואפשר שאין להחמיר אחרי שהגאונים לא החמירו לעצמן.

העולה - נמצא מחלוקת בין המשנ"ב לחזו"א, האם מותר לכתחילה להניח מאכלים מלפני השבת על גבי כירה שאינה מוגדרת גרופה וקטומה. לדעת המשנ"ב - לכתחילה אין לעשות כן, ולדעת החזו"א - הדבר מותר לכתחילה.

מבואר, שגם איסור חזרה הוא מצד חשש חיתוי וכמו שהובא בסמוך בשם ר"ת ושיטה להר"ן נ"יעו"ש בתורא"ש ובר"ן שבאמת תי' הקושיא באופ"א].

^כ שעה"צ (רנג, לז) בשם ספר הישר (סי' רלז). והנה י"מ שעיקר החשש הוא דוקא בעת החזרה גופא, ולכאורה זהו כונת המשנ"ב (שם, לה) שהטעם שמחמירים בדיעבד בחזרה טפי משהיה משום ד"קעביד מעשה". אך בחזו"א (לז, כא ד"ה ונראה) לא משמע כן. וכבר נחלקו בזה הראשונים, דהנה בשיטה להר"ן (לו, ב ד"ה איבעיא) מפורש שהחשש הוא דוקא בעת החזרה, לעומת ר"ת בספר הישר שבא לבאר שם גם לאסור חזרה בער"ש, וא"כ ודאי החשש לא רק בעת החזרה. ודו"ק בדברי המשנ"ב (שם, ה-י) והביה"ל (ס"ה ד"ה להחם) שדן לחלק בחיוב לסלק בין חזרה לשהיה, וראה בדברי החזו"א (שם; שם, כו ד"ה ונראה) מש"כ בזה.

^{כא} ודוגמא לזה מה שמצינו שבתוך הכירה חמור טפי, והטעם מבאר המשנ"ב (רנג, נח) בשם הראשונים, דכיון שהוא מעמיד לתוכה כדרך שמבשלין בה תדיר, הרי זה נראה כמבשל.

^{כב} שו"ע ורמ"א (רנג, א).

^{כג} ביה"ל (שם ד"ה ונהגו) בשם הרא"ש (שבת ג, א).

^{כד} חזו"א (לז, ג).

מחלוקת זו נוגעת למעשה, גם לאלו שמחמירים ש'בלעך' או 'פלטה' לא נחשב כגרופה וקטומה^{כה}, שהנה לגבי 'שהיה' יש לנו את שיטת חנניה לסמוך עליו [וכאמור החזו"א מצדד כך], אך לגבי 'חזרה' אין היתר אא"כ ננקוט שהדבר מוגדר כ"גרופה וקטומה"].

[ג] גם לחנניה מותר רק אם נתבשל כבר כ'מאכל בן דרוסאי' - הגמ' בשבת (שם) מביאה את דינו של חנניה שאמר: "כל שהוא כמאכל בן דרוסאי^{כז}, מותר לשהותו על גבי כירה אע"פ שאינו גרוף ואינו קטום".

הרי מבואר, שגם חנניה לא מתיר להשהות על כירה שאינה גרופה וקטומה, רק אם המאכל כבר מבושל ברמה של 'מאכל בן דרוסאי', אבל קודם לכן אסור לכו"ע להשהות ע"ג כירה שאינה גרופה וקטומה^{כח}, והטעם^{כח} כי אז חוששים טפי לחיתוי.

מהו הרמה של 'מאכל בן דרוסאי' - הפוסקים נחלקו האם השיעור של 'מאכל בן דרוסאי' הוא 'חצי בישול' או 'שליש בישול'. ובמקום הדחק יש להקל לסמוך שדי ברמה של 'שליש בישול'^{כט}.

והחשבון הוא לפי ערך זמן הבישול, למשל תבשיל שזמן בישולו עורך שעתיים, אז חצי בישול זה שעה, ושליש בישול זה ארבעים דקות^ל.

ולגבי 'מים חמים' - השיעור הוא כאשר הגיעו המים לרמת חום של 'יד סולדת בו'^{לא}.

הזמן שצריך שיהיה כמאכל בן דרוסאי - הזמן שצריך שהמאכל יהיה כבר ברמה של 'מאכל בן דרוסאי', הוא בשקיעת החמה^{לב}. ובדיעבד יש להתיר אם התבשיל הגיע לרמת בן דרוסאי רק בזמן צאת הכוכבים^{לג}.

[ד] מבושל כל צרכו ומצטמק ורע לו (כגון מים חמים) - דבר שהוא מבושל כל צרכו והוא מוגדר 'מצטמק ורע לו' (כגון מים חמים וכדומה^{לד}), לא חוששים בזה לחיתוי, ולכן לכו"ע מותר להשהותו מלפני השבת גם אם הכירה אינה גרופה וקטומה^{לה}.

^{כה} יבואר בעז"ה בגליונות הבאים.

^{כו} 'בן דרוסאי' - לסטים היה ואוכל כל דבר המבושל קצת" (רש"י ע"ז לח, א).

^{כז} אם הכירה גרופה וקטומה מותר להשהות גם מאכל שאינו ברמה של מאכל בן דרוסאי, ואין חוששים לרע"א המובא בביה"ל (ד"ה אל"א). כ"כ בספר הלכות שבת בשבת (פ"ה הע' 5). וממילא נמצא, שכל שהכירה גרופה וקטומה מותר להניח על גבה את כל המאכלים.

^{כח} משנ"ב (רנג, כא).

^{כט} משנ"ב (רנג, לח).

^ל כ"כ החזו"א (לו, ו): שבישול הוא צורה בהאוכל, ולא שייך בה חצאים במדה, ולכן צריך לשער בזמן הבישול. ^{לא} האג"מ (או"ח ד, עד-כד) כותב, שאם נמדוד את השיעור של 'שליש' ו'חצי' לפי מידת החום, הרי שליש החימום במים, הוא כמעט צונן ממש, וגם חצי חמום הוא רק חם קצת, ואילו מאכל בן דרוסאי הוא מבושל עד לכדי שי"א שכבר אין בו איסור בישול. ולכן הוא כותב ששיעור מאב"ד במים הוא כשזה הגיע לרמה של 'יד סולדת בו', ולמ"ד חצי בישול צריך מעט יותר מכדי 'יד סולדת'. וראה גם בחזו"א (לו, ו).

^{לב} משנ"ב (רנג, עא) שזה תלוי בשקיעה, ולא מועיל גם אם קיבל שבת קודם לכן. ואם כל הצבור קיבל שבת, יעו"ש במשנ"ב מש"כ בזה.

^{לג} חזו"א (לו, כז ד"ה דינים).

^{לד} ראה בביה"ל (ד"ה והוא).

^{לה} שו"ע (רנג, א).

ולכן הלכה למעשה, מותר להשהות מלפני השבת, מים חמים וכדומה שהתבשלו כל צרכן, גם על אש גלויה.

לגבי מים שהיו רותחים והתקררו, ראה מש"כ בהערה לז.

[ה] **עבר ושיהיה** - הניח את הסיר לפני שבת ע"ג האש, ולא יספיק המאכל להגיע עד שקיעת החמה לרמה של 'מאכל בן דרוסאי', צריך לסלקו מהאש^{לז}.

עבר ושיהיה ולא סילק, האם מותר לאכול בשבת - אם המאכל הוסיף להתבשל, אסור לאכול עד מוצאי שבת [ואם זה היה במזיד יש להמתין "בכדי שיעשו"לח]. אם זה מצטמק ורע לו - מותר. ואם זה מצטמק ויפה לו - בשוגג מותר, ובמזיד אסור.

מאכלים שהם עבור סעודת היום - בדיעבד לא נאסר וכדלהלן (אות ו).

[ו] **קידרא חייתא** - בגמרא בשבת^{לט} אמרו: "והשתא דאמר מר גזירה שמא יחתה בגחלים האי קדרה חייתא שרי לאנוחה ערב שבת עם חשיכה בתנורא. מאי טעמא? כיון דלא חזי לאורתא אסוחי מסח דעתיה מיניה ולא אתי לחתויי גחלים".

ויסוד ההיתר מבאר רש"י שם, שאם מניח סיר שיש בו משהו חי^מ, הרי ודאי אין דעתו לאוכלו בלילה אלא למחרת ביום, ולכן אין לו צורך לחתות, כי גם בלא חיתוי זה יהיה מוכן עד למחר.

ואכן, סוגי מאכלים שלא יהיו מוכנים גם למחר, ממילא חוזר החשש חיתוי, ואין את ההיתר של "חייתא".

^{לז} ב'חוט שני' (פכ"ו אות ב) ציין את דברי החזו"א (לו, כז ד"ה רנ"ז) שמבואר בדבריו, שגם בדבר לח שאנו נוקטים שיש ביכולת אחר בישול, מותר אפילו אם נצטנן, ולא חיישינן מצד זה לחיתוי, וזה דלא כפמ"ג (א"א רנג, מא). [וכמובן הנידון הזה הוא רק כאשר אין הכירה גו"ק, כי אם הכירה גו"ק הרי מותר להשהות עליה כל תבשיל שהוא וכמש"כ בהערה לעיל].

^{לב} משנ"ב (רנג, ה-י). וגם אם הניחו בהיתר או הניחו קוף וכדומה, מחוייב לסלקו, וכפי שכותב החזו"א (לו, כא): "דאין האיסור הנתינה, אלא מציאות מצב זה אסרו חכמים ששרשו שמא יחתה, והכל בכלל הגזירה אם יעמיד בעצמו או ע"י נכרי, ואפילו העמיד נכרי או קוף חייב להסיר, וכמו קדירה בשיל ולא בשיל העומדת מע"ש משקידש היום חייב להסירה וכמש"כ במ"ב סק"י".

ויש לזה מקור מסוגית הגמ' בשבת (לח, א) שאמרו ש'מבשל' יותר חמור מ'שהיה', כי "מבשל קא עביד מעשה אבל האי לא קא עביד מעשה". וצ"ב שהרי גם ב'שהיה' הרי הוא הניחה קודם שבת. וראה ברש"ש שם, שנדחק שהכונה רק אם הניחה על דעת לסלקו ושוב שכח לסלקו, אך אם באמת הניח את הקדירה ע"ג הכירה כדי שתשהה כך בשבת, באמת זה נחשב עביד מעשה, ויהיה אסור כמו במבשל. אך לו"ד נראה פשוט, שבכל גוני זה נחשב "לא עשה מעשה", כי אין איסור כלל בהנחה מבעו"י, וכל החיוב הוא "לסלק".

^{לח} אם זה היה בשוגג, ראה במשנ"ב (רנג, לב).

^{לט} שבת (יח, ב).

^מ כן מבואר בסוגית הגמ' שם, שדי במשהו חי.

הגבלות בהיתר הזה:

א. חי לגמרי - ההיתר הוא דוקא בדבר שהוא חי לגמרי, אבל אם זה התחיל קצת להתבשל^{מא}, לא קיים ההיתר הזה.

וממילא, ההיתר הזה קיים רק אם מניחו סמוך לשקיעה ממש^{מב}, אבל אם מניחו מבעוד יום אסור, שהרי זה מתבשל קצת מלפני השבת. ולכן נמצא, שההיתר הזה לא שכיח כל כך, וראה מש"כ בהערה.

ב. ההיתר רק בבשר - המשנה ברורה^{מג} כותב: שההיתר קיים דוקא בבשר חי שלא יכול להתבשל לצורך סעודת הלילה, אבל ירקות ושאר דברים שהם קלי הבישול, לא מועיל מה שהוא חי, שהרי זה יכול להיות מוכן לסעודת הלילה, וממילא שוב יש חשש חיתוי.

בזמנינו - ומסתבר שהדבר תלוי במציאות, ולכן בזמנינו, מי שמניח קדירה ע"ג הגז, אז גם בבשר לא יהיה את ההיתר של "חייטא", שהרי גם הבשר יכול להתבשל לצורך הלילה^{מד}.

ג. תבשילים שמיועדים לצורך סעודת היום - יש שיטה בפוסקים, ש"חייטא" זה לאו דוקא, ולשיטתם כל תבשיל שבדעתו לאוכלו מחר, אין חשש של חיתוי, ומותר להשהותו בכל גוני גם בכירה שאינה גו"ק.

וכותב הביאור הלכה^{מה}, שמדינא אין לסמוך על שיטה זו, כי יש לחלק שדוקא ב"חייטא" שאי אפשר לאכלו התירו, אבל בזה שאפשר לאכלו, אנו חוששים שמא ימלך לאכלו בלילה ויחתה לצורך כך. אך בדיעבד יש לסמוך על זה, רק שלא יהא רגיל לעשות כן.

וממילא נפק"מ למעשה, במי שטעה והשהה תבשיל שלא כדין, שאם הוא תבשיל שמיועד לצורך סעודת היום, בדיעבד לא נאסור.

*

על כל שאלה למעשה יש להיוועץ במורה הוראה! | לתגובות והוספות:
5322906@gmail.com | להאזנה לשיעורים: 0733718134 (שלוחה 4)

^{מא} המשנ"ב (רנג, יא) כותב, שאם התבשיל לא התחיל קצת להתבשל, גם אם התבשיל התחמם זה עדיין מוגדר "חייטא". ומבאר החזו"א (לו, כב ד"ה סימן) שכל שלא הגיע לחום ש'היד סולדת בו' זה לא נחשב תחילת בישול. ולכן אם מניח קדירה מבעוד יום ויודע שעד השקיעה לא יגיע התבשיל לחום שהיס"ב, הרי זה בכלל ההיתר של "חייטא".
^{מב} משנ"ב (רנג, י) ושעה"צ (אות יג). וכותב בשביתת השבת (דיני שהיה ס"ק טו), שהדבר תלוי ב'שקיעה' גם אם מקבל שבת לפני כן. ולכן כותב שאנו שמקבלים שבת מוקדם, כמעט לא שייך ההיתר של "חייטא", שהרי מניחים את הקדירות הרבה זמן לפני השקיעה, א"כ הוא סוג תבשיל שברור שלא יתחיל להתבשל קודם השקיעה.
^{מג} משנ"ב (רנג, ט).

^{מד} וע"ע בביה"ל (ד"ה מסיח) שדן, שגם אם התנור חומו רב ויכול להתבשל באיזו שעות במשך הלילה, אעפ"כ אם אין הדרך של בני אדם להמתין בסעודתם כל כך, בודאי אסוחי מסח דעתיה מיניה ולא אתי לחתויי. וכותב החזו"א (לו, כב ד"ה בבה"ל) שמשמע מדבריו, שאם דעתו לאכול בלילה אסור [ויעו"ש שכתב לחלוק עלה]. ומעתה יש ללמוד מינה, שבזמנינו סעודות הלילה מתארכות כמה וכמה שעות אחרי השקיעה, שעכ"פ לדעת הביה"ל אין את ההיתר של "חייטא" (ארח"ש פ"ב סכ"ג). ועוד כותב בשבות יצחק (יא, א) בשם הפוסקים, שאפילו אם מניח ע"ג להבה קטנה, באופן שלא תוכל הקדירה להתבשל ללילה, ג"כ אסור, כיון שאם יגדיל את האש תוכל להתבשל לצורך הלילה, ממילא אסור שמא יחתה (דהיינו שיגביר את הלהבה).
^{מה} ד"ה להשהותו.

חינוך

חינוך בפרשה / הרב יחיאל מיכל מונדרוביץ, מפקח בתלמודי תורה ומרצה חינוכי

פְּרָה-דוֹקָס

השלט בחנות מכריז "אתמול ומחר יש לחם טרי, היום לא". מה זה אומר 'היום לא'? הרי היום הוא מחר של אתמול ואתמול של מחר...? ומה עם אדם שמכריז "מה שאני אומר עכשיו - שקר" - האם הוא דובר אמת או שהוא משקר?

לדיבורים או מעשים שסובלים מניגוד פנימי, ובלשון הגמרא 'סתירה מיניה וביה', קוראים פְּרָדוֹקְס, שמשמעו ביוונית עתיקה 'ליד ההבנה', אך 'לא מובן'. לדוגמא "כדי לקיים 'עשה לך רב' נשאל 'דעת תורה' במי לבחור...". בשבת שעברה נשאלתי: 'איך נמחה זכר עמלק - כאשר התורה מצווה זְכוֹר - לא תִשְׁכַּח...?'. 'חוקי פרה אדומה' הם שיא הפרדוקס!

'פרשת שקלים' היתה 'חגיגה' לדייקנים בעלי דעה מְבִינִית. כך נאמר ב'יוצר' (פיוט) לשבת-שקלים: אִזְ רְאִיתָ וְסִפַּרְתָּ. וְהִכַּנְתָּ וְחִקְרְתָּ וּמְדַדְתָּ וְכִלְתָּ וְשִׁקְלְתָּ... כָּל מִנְיָן וּמִפְקָד וְחֶשְׁבוֹן וּמִסְפָּרָיו. כָּל מִשְׁקָל וּפְלֶס וְכִיס וְגִזְרָיו. כָּל פֶּיל לַח וְיֵבֶשׁ וּמְשׁוּרָיו. כָּל קו וְקָצֵב וּמְדָד וְשַׁעֲרָיו - הֵיךְ לְדַקְדֵּק חֶשְׁבוֹן לְכָל דָּבָר... לעומתה, ב'פרשת פרה' מתמודדים עם סתירות פנימיות, פרדוקסים, המגבילות את הבנת באדם. ב'יוצר' לשבת-פרה נאמר: אִין לְשׁוּחַח עוֹצֵם נִפְלְאוֹתֶיךָ... אִין לְפַעֲנַח עוֹמֵק פְּלְאוֹתֶיךָ... אִין לְחַקֹּר סוּד חִידוֹתֶיךָ... הַמְפּוֹרְשׁוֹת סְתוּמוֹת. הַגְּלוּיּוֹת עֲלוּמוֹת. הַמְבֹאֲרוֹת חֲתוּמוֹת. הַמְשַׁנְנוֹת עֲצוּמוֹת. הַחֲקוּקוֹת רְשׁוּמוֹת. הַחֲסֵרוֹת מִתְרֹות. הַאֲסוּרוֹת מְתֹרוֹת. הַשְּׁחֹרוֹת צְחוּרוֹת. הַחֲשׁוּפוֹת אֲטוּרוֹת. הַפְּרוּטוֹת אֲצוּרוֹת. הַכְּלוּלוֹת עֲצוּרוֹת. הַקְּלוּלוֹת חֲמוּרוֹת... בְּכֵן - אִין לְהַבִּין סוּד תּוֹרַתְךָ. וְלֹא זְקוּק אִמְרַתְךָ. וְלֹא צְרוּף גִּזְרוֹתֶיךָ...

בהיותנו בעלי עיון ומחשבה, אציין 'חקירה' הלכתית שהעלה הג"ר יוסף באב"ד, ה'מנחת חינוך', בהל' קידוש החודש: שני עדים באו והעידו שראו את הלבנה בחידושה, ובי"ד קידשו ר"ח ניסן. באים שני נערי 'בר מצוה' שנולדו בר"ח ניסן לפני י"ג שנים, ומעידים שעדים הללו עבריינים ופסולים לעדות. אם נקבל עדות הראשונים - הרי היום ר"ח והנערים כשרים להעיד - ולבטל עדות החודש. והיות ולא נתחדש החודש, טרם נתגדלו הנערים ואינם יכולים לפסול הראשונים, ממילא - כן נקבל את עדות החודש. וחוזר חלילה... רק 'דעת תורה' תדע איך יוצאים מ'גלגל החוזר' זה.

החיים שלנו מלאים בסתירות פנימיות. להלן 'פרדוקסים' יומיומיים בשדה החינוך, להורים ולמחנכים:

- ✓ חשוב לי לעודד את בני לחשיבה ולחקר, אך יש חשש שהחשיבה והסקרנות תִּגְרָרְנָה לדברים לא רצויים...
- ✓ יש מלמד שמצטיין בכושר הוראה, אך מידותיו רעות. אמנם יש לו 'משמעת' אך זו באה מתוך 'רודנות'...

- ✓ חשוב לי לקרב תלמיד 'בעייתי' ע"י הֶעֱצַמְתוֹ, אך בכך רואים יתר ילדי הכיתה כי למעשה 'החוטא נשכר'...
- ✓ זוג 'בלתי מאוזן' בא לרשום בנם לת"ת. האב אברך בן תורה יר"ש, ואילו האם התרחקה מדרכי הצניעות...
- ✓ האם להעדיף 'הספק', לימוד מהיר ושטחי, או להשקיע ב'הבנה' האיטית. האם לדלג על רש"י של דקדוק?...?
- ✓ אתן לתלמיד ציון ירוד. האם זה משקף את הצורך שלו להשקיע עוד, או שמא הצורך שלי להשקיע עוד?...

הרשימה מתארכת כהנה וכהנה. מחנך רציני ניצב מדי פעם בפני מצבים פרדוקסאליים. כמו: חשוב שתלמידים יגיעו בזמן לשיעור גמרא. משום כך נקבע בת"ת כי תלמיד המאחר ביותר מ10 דקות ממתין בחוץ עד סוף השיעור. מצד אחד - בהמשך ילמד להגיע בזמן, אך מאידך - כעת מפסיד שיעור גמרא שלם. בעצם, כך בכל ענישה, רווח מול תועלת...

פיענוח 'סוד פרה' היא הידיעה כי הקב"ה, מקור החכמה, מסר את מפתחות הדעת בידי **בעלי תורה**. אין אדם יכול לסמוך על עצמו לפתור תהיות וספיקות, כפי שהתבטאו חז"ל 'אין חבוש מתיר עצמו מבית האסורים'. ולמה לא? כי הוא 'נגוע'. נגיעות אישיות מטות אותנו הנה והנה, ואיננו רואים את האמת. אך בנטילת עצת חכם - רואים הצלחה.

חינוך ילדים דומה להליך **בניית גשר**. מכשירים ילד ל'הליכה' ארוכת שנים, לְחֻצוֹת עליות ומורדות, לחלוף כראוי מעל עֵתוֹת משבר. על גשר להיות יציב - וגמיש, איתן - ובעל תנועה. גשר לא 'יחזיק' ללא אפשרות לנוע ברוח וְלִכְף תחת כובד המשא. מהנדסים יודעים לתכנן **איזון מדויק** בין איתנות לבין גמישות. **כך בדיוק בחינוך!** יציבות היא יסוד מרכזי, אך לא מוחלט. **חובה להתגמש**, אך ריבוי הגמישות מסוכנת... המהנדסים האיזון הם 'חכמי הדור' ובהם ניוועץ!

פרדוקס פרה אדומה מסמלת את עבודת המחנך: ילדים שואלים - הרי הפרה מטהרת טמאים, ומטמאה את העוסקים בה. ובכן, תמיד יהיו טמאים, ומה התועלת בפרה? התשובה: היא מטהרת 'טומאה חמורה', טומאת מת, טומאת 'שבעה', אך העוסקים בה הטמאים רק ב'טומאה קלה', טומאה 'עד הערב'. זו **מידת המחנך!** כדי לרומם תלמיד הוא מוריד עצמו, יש והוא מתבזה כדי לכבד, מתבטל בשביל ללמד... 'אשריכם ישראל' - 'ואסף איש טהור'!

בהצלחה בעבודת הקודש! יחיאל מיכל מונדרוביץ

123ymm@gmail.com

חידות

פתשגן הכתב - חידה בפרשת השבוע / מבית 'לא

יסור שבט מיהודה'

חידה בפרשת השבוע!

להזמנת ברכות מחורזות ניתן לפנות דרך מערכת אספקלריא (לבקש עריכת 'פתשגן הכתב')

רק לשבע הוא זכה

עם אחד* ולא ארבע

ימים של ברכה ושמחה

ובבגד לבן הוא בא

*

פתרון חידת 'פתשגן הכתב'

הפתרון: משה רבינו בימי המילואים

רש"י [ויקרא ח, כח] משה רבינו שימש במשך כל ימי המילואים בחלוק לבן (ולא בארבעה בגדים).

בחת"ס כתב שלבש גם מכנסיים ומצנפת.

חידודי אספקלריא / חידון אל"ף בי"ת בפרשת

השבוע!

חידודים בפרשת צו - השאלות

- 1 במה חוגר משה את בני הארון?
- 2 במה רחצו את בני הארון?
- 3 כמה כהנים לא מקבלים את עור הפר? (בגימטריא)
- 4 איזה דם מותר באכילה?
- 5 באיזה שמן משוח המשכן?
- 6 באיזו מילה מתחילה הפרשה?
- 7 אין צו אלה
- 1 במה חוגר משה את בני הארון?
- 2 במה רחצו את בני הארון?
- 3 כמה כהנים לא מקבלים את עור הפר? (בגימטריא)
- 4 איזה דם מותר באכילה?
- 5 באיזה שמן משוח המשכן?
- 6 באיזו מילה מתחילה הפרשה לשון-?
- 8 באיזה מזבח מדליקים את "אש התמיד"
- 9 לאיזה מקום שופכים את הדשן?
- 10 איזה צד שוק מביאים תרומה לכהן?
- 11 למי מביאים את שוק הימין?
- 12 באיזה צבע חלוק שמש משה בימי שבעת המילואים?
- 13 בני הארון מקריבים את המנחה לפני ד' - איזה צד זה?
- 14 איזה חלב אסור לאכול חוץ מטרפה?
- 15 מה נמצאות המצות מתי שקידשו את הארון ובניו?
- 16 באיזה סוג קרבן מצווה ד' את מה שיקטירו בתחילת הפרשה?
- 17 על מה סמחו הארון ובניו כדי להתודת?
- 18 מה שם משה להארון "על המצנפת אל מול פניו"?
- 19 "ויחבוש" לשון-?

20 לאחר שמקטירים מה עולה לדי'?

21 כמה פעמים משה מזה משמן המשחה?

22 במה חוגר משה את בני הארון?

חידודים בפרשת צו - התשובות

- 1 אבנט
- 2 במים
- 3 ג
- 4 דגים וחגבים
- 5 המשחה
- 6 וידבר
- 7 זרוז
- 8 חיצון
- 9 טהור
- 10 ימין
- 11 כהן
- 12 לבן
- 13 מערב
- 14 נבלה
- 15 סל
- 16 עולה
- 17 פר
- 18 ציץ
- 19 קשירה
- 20 ריח ניחוח
- 21 שבע
- 22 תכלת

אספקלריא לדף היומי

אספקלריא לדף היומי - הארות במסכת הנלמדת

הרב יוסף דוב הערצאג, ארה"ב

דף כט. שומר אבידה. ומבואר שלכו"ע יש לו דין שומר ולא נחלקו אלא איזה סוג שומר וברש"י לקמן איתא שילפנין מואספתו אל תוך ביתך ומדברי הר"מ משמע שזהו מצד ראה היאך תשיבנו לו שמוטל עליו שיגיע לידו ולא יפשע בשמירתו [ולפ"ז צ"ב למה לא יהא חייב לשלם אם נאבד בפשיעה] ואפשר לפרש גם מצד הדין שראה מים ושוטפים שמחויב להציל ממון חבירו שלא ילך לאיבוד ועי' בשעורי הגר"ש.

רב יוסף אמר כש"ש. ועי' בב"ק שני טעמים בזה ובשעורי אבי עזרי כתב שצריכים לשני טעמים שאפילו אם נימא שמקבל שכר אבל אם השומר לא קיבל עליו להיות שומר אינו נעשית שומר ומש"ה הוצרך הגמ' שרחמנא שעבדיה בע"כ והשכר הוא פרוטה דרב יוסף ולפ"ז היה אפשר לומר שרבה חולק רק על שעבדיה בע"כ [שהתורה לא חייבו אותו אלא להיות כש"ח] ולא על פרוטה דרב יוסף אבל מדברי התוס' מוכח שחולק על פרוטה דרב יוסף וצ"ב.

דף כט: קורא בהן. והיינו שיש חיוב על שומר אבידה לשמור על החפץ שלא יתקלקל וצ"ב אם הוא חייב מצד פרשת שומרים וכמבואר לקמן שזהו דין בכל שומר או שזהו חיוב מצד השבת אבידה וגם בזה אפשר לפרש בשני אופנים אם זהו פרט בראה היאך תשיבנו לו או שלא גרע מראה מים שבאים ושוטפים שילפנין שיש חיוב להציל ממון חבירו מהפסד ועי' במחנ"א שנסתפק לענין החיוב בשומרים אם זהו מצד שומר וכמבואר בלשון התוס' לקמן או כמ"ש הר"מ שזהו מצד השבת אבידה כמו מים שבאים ונ"מ אם קרא בהן ונתקלקל אם יהא חייב לשלם.

דף ל. ולא אתי עשה. ועי' בנמק"י שהקשה דהא לא הוי בעדניה ואפילו אם עומד ליד הפתח אבל המ"ע אינו מקיים אלא רק לאחר שהשיב ליד בעלים וכתב לתרץ שכמו במילה שהגם שלא קיים המצוה עד לאחר הפריעה היה שייך עדל"ת כמו כן כאן הכל הוא חלק מן מצות השבה הגם שקיום המצוה לא יהא לו אלא בסוף ולשי' הר"ן גם הכניסה לבית הקברות נחשב לחלק מן כבר מן קיום מצוה ועיי"ש שדחה שאינו דומה למילה שכאן כל המצוה הוא רק השבה ליד הבעלים וכל השאר הוי רק הכשר מצוה.

לא דחינן איסורא מקמי ממונא. ועי' ברמב"ן שלמד שכוונת הגמ' להיסוד שמבואר בכתובות שעשה שאפשר ליעקר [כמו באונס אם אמרה לא בעינא] אין לו כח לדחות ל"ת וכמו כן כאן אם האובד ימחול ויותר ליכא חיוב השבה ואדרבה מחויב לוותר כדי שלא יעבור וביותר דהא צריך לבזבז כל ממונו כדי שלא יעבור על ל"ת שבתורה וא"כ לא שייך לומר שיעבור על לאו משום הצלת ממון [ועי' בשו"ת חת"ס או"ח לענין אם חייב בהשבת אבידה במצא כיס של מעות בשבת אם אמרינן שלא דחינן איסורא מקמי ממונא ועי' בביאור הלכה סי' רסו].

דף ל: לא נצרכה אלא לזקן ואינו לפי כבודו. והיינו באופן שלא היה מת מצוה והא שחייב לענין קבורה מובן לפי דברי הביאור הלכה בסי' רנ' שהיכא שמוכח שהוא עושה מצוה ליכא הפטור של זקן ואינו לפי כבודו וצ"ל שזה ילפנין מכאן אבל עצם דבריו צ"ב דהא מבואר בתוס' וכן בסוגין שם בברכות שהדין של זקן ואינו לפי כבודו הוי דוקא לענין ממון אבל כלפיה שאר מצות ליכא הפטור וא"כ פשוט שלענין קבורה חייב ואולי לכל מצות של בין אדם לחבירו וצ"ב.

החזירה וברחה. וילפנין מהשב שחייב ובפשטות איירי שהחזיר למקום משומר בלי דעת בעלים וזהו החידוש שלא נפטר מהחיוב הקודם עד שיבוא ליד הבעלים וכאן שלא הגיע ליד הבעלים לא נפקע חיובו וכן הוא בשו"ת נאות יעקב סי' יט' ובזה מובן שנקט השב ולא לא תוכל להתעלם מכיון שאין זה אבידה חדשה אלא חיובו הוא חיוב השבה מקודם, ונ"מ לזקן ואינו לפי כבודו והכישו פעם הראשון שיהא חייב עכשיו אפילו מאה פעמים.

רש"י ד"ה זה. ללמוד להם אומנות ועי' ברש"י בב"ק שכתב שקאי על ת"ת ועי' בנחלת ישראל שביאר שחיייהם ודאי קאי על תורה שהם חיינו והבית חיייהם היינו הבית שמחזיק התורה והיינו אומנות שאם אין קמח.

דף לא. ראה מים ששוטפים ובאים. ומבואר בסוגין שאם לא הוי קרקע ידענין מסברא שחייב שכמו שאם רואה חפץ שנאבד צריך לחזור כדי שלא יהא אבוד ק"ו אם יכול לעשות שלא יהא אבוד ודאי חייב ורק בקרקע ס"ד שאין לו שם אבוד מכיון שכל היכא שאיתא ברשות הבעלים איתא [עי' באבן האזל] ומש"ה צריכים קרא לרבות שחייב וצ"ב אם יש לו כל דיני אבידה ואם מהני יאוש בכה"ג ועי' במשנת ר' אהרן מ"ש בזה.

כיון דצריכי לארעא. א"כ עכשיו יש לו דין קרקע והחידוש של הברייתא היה שכיון שלאחר שטיפה לא יהא קרקע א"כ נחשב לאבידת מטלטלים עי' בריטב"א ובאבן האזל שם.

השב אפילו ק' פעמים משמע. והיינו שהחיוב הוא שיגיע לידו וכמו כן בשלוח הקן החיוב הוא שיהא משולחת באופן שלא יהא משולחת וחוזרת ועי' בחי' חת"ס חולין דף פז. וכמו כן לענין הוכחה החיוב של הוכחה הוא להעמידו על דרך הישר וכל זמן שלא העמידו עוד עדיין לא יצא ידי חובתו ועי' בנמק"י סוף פ"ו יבמות דמשמע מדבריו שהגם שיש כלל שלא לומר דבר שאינו נשמע זהו דוקא אם יודע בודאי שלא יקבל אבל אם יודע שלאחר מאה פעמים יקבל אז חייב להוכיחו.

דף לב. או שאמר לו אל תחזיר. והתוס' בקידושין דף לב. כתבו היינו שאמר לו שיכבדו וממילא לא יהא יכול להחזיר אבל אם סתם אמר לו שלא יחזיר אז פשוט שא"צ לשמוע ומשמע שלומדים שליכא מצות כיבוד אלא אם גופו נהנה מזה אבל ברשב"א ביבמות מבואר שודאי צריך לשמוע לו אבל לענין עדל"ת פשוט שלא שייך דחיה ע"ז והאחרונים לומדים עפ"י דברי המקנה שודאי צריך לשמוע לו מצד מורא אבל לא מצד כיבוד ולענין עדל"ת בעינן שיקיים מצוה בקום ועשה ולא שלא יעבור בשו"ת ועי' בביאור הגר"א ביו"ד רמא'.

פרק וטען. ועי' בשו"ע חו"מ סי' ערב' שמבואר שהמצוה של פריקה הוא לפרוק ולחזור ולטעון [ובפרט למ"ש רש"י בחומש שעזב תעזב היינו שיעזור לון ועי' בחת"ס וממילא מובן שהחיוב אפילו ד' וה' פעמים שהמצוה אינו מעשה הפריקה אלא שיעזור באופן שיהא יכול להמשיך הלאה וממילא כל זמן שלא הקים אותו בכה"ג לא קיים המצוה וכעין שכתבנו לעיל לענין השבת אבידה וכן מבואר לקמן בסוגין שצריך למדוד עמו עד פרסה והיינו מצד שזהו עיקר החיוב שיקים בעמידתו.

דף לב: צער בעל חיים דאורייתא. ורש"י בשבת קכח: מבואר שהמקור הוא מפריקה והיינו לכאורה לשי' כשי' הר"ן שהטעם שפריקה בחנם למ"ד צער בעל חיים דאורייתא היינו מהך טעמא גופיה ועי' בחת"ס גופיה שהקשה מסוגין דהא מבואר שאפילו אם לא היה כתוב רק טעינה היינו עושים הק"ו מצד צער בע"ח ועיי"ש שכתב שהמקור הוא מצד ורחמיו על כל מעשיו ובשטמ"ק כתב שהמקור הוא מלא תחסום שור בדישו, ועי' בנמק"י שהקשה שא"כ מאי שייך הפטור של זקן ואינו לפי כבודו בבע"ח והרמב"ן כתב לתרץ שכבוד התורה דוחה איסור של צעב"ח והיינו שהוא בגדר כמ"ש התוס' בפסחים נט. שאם יש עדיפות לחד עשה אז לא אמרינן מאי אולמיה והנמק"י כתב שבע"ח עומד לשמש אדם אז בודאי שאין לו להתבזות בעד בע"ח ובאמת לשי' התוס' שהוי גלוי דבממון כבוד הבריות דוחה וא"כ אין זה דוקא ממון אלא כל בין אדם לחבירו וכ"ש לענין בע"ח וממילא לק"מ, ועי' בתוס' הרא"ש דהא שמדרבנן אסור צער בעל חיים היינו רק לצער בידיים אבל ליכא חיוב לפרוק מצד צער בעלי חיים.

דף לג. אבדת אביו ואבדת רבו של רבו קודמת. וזהו מצד דין קדימה וכמבואר בסוף הורית כל מעלת דיני קדימה כמו תדיר ומקודש וכל הנך שאיתא שם במשנה ועי' ברש"ש שזהו דוקא אם יכול לעשות שניהם ורק השאלה למי להקדים אבל אם אינו יכול רק אחד מהם אז ודאי שאביו קודם ובפשטות שבעצם כיבוד אב חמור יותר דהא חייב סקילה ומיתה על חבלתו או מקלל.

מביאו לחיי עוה"ב. ומשמע שאין זה מדין כיבוד רבו או כיבוד ת"ח שעדיף מכיבוד אב ועי' ברמ"א יו"ד רמב' שכתב שלפ"ז הדין הוא דוקא אם לומד בחנם אבל אם האב משלם להרב אז נחשב שהאב הביאו והאב קודם.

ואם אביו חכם. ומשמע שאפילו אינו רבו ובמאירי כתב שכיון שהוא חכם ודאי שלמד ממנו [ואפילו אם אינו חכם כהרב] וא"כ גם אביו הביאו לחיי עוה"ב אבל הראשונים היה להם הגרסא אם שקול ולדבריהם משמע שהטעם הוא מצד כבוד רבו שעדיף ומש"ה אם שקול אז כבר אביו קודם, ועי' ברא"ש שלענין פדיון שבויים לכו"ע סגי בזה שהוא חכם וע"ע בבית יוסף סי' רמב'.

נושאים משאוי. ומשמע שיש חיוב פריקה גם באדם ואולי אין זה מצד מצות פריקה אלא מצד כיבוד אביו ורבו, והנה כאן נשמט הדין של אם אביו חכם וצ"ב ועי' בראשון לציון יו"ד רמב' שהאריך בזה ועוד הקשה דבמשנה סוף כריתות מבואר שכיבוד אב או רבו רבו קודם מצד שאתה ואביך חייבין בכבוד רבו וא"כ למה הוצרך המשנה כאן להטעם של מביאו

לחיי עוה"ב וכן הקשה בערוך לנר שם ואולי להחזיר אבידה לאביו אין זה ענין של כיבוד ודנים שם רק מצד חיוב של השבת אבידה ורק למי יש קדימה אבל בנושאים משאוי ודאי שנחשב לכיבוד במה שפורק המשא ממנו והוי הנאת הגוף וא"כ אפילו אם האב יהא חכם עדיין יש הרבה פעמים שרבו יהא קודם באופן שרבו הוא ת"ח מופלג שאז יש הסברא של אתה ואביך חייבין בכבוד רבך וצ"ב בזה.

דף לג: ואפילו לר"מ. ופרש"י דאמר בקידושין הרי את מקודשת ע"מ שאתגייר, וצ"ב לפ"ז המשך הגמ' ה"מ כגון פירות דקל דעבידי דאתי דהא בקידושין לא הוי עבידי דאתי ועי' בתוס' בב"ב דף עט: כמה מהלכים בזה.

דף לד: שאל מן האשה ושילם לבעלה מאי. ופרש"י דאיירי בפרה של נכסי מלוג שהקין שלה והפירות לבעל, והספק הוא אם הבעל נחשב הבעלים לענין הקנאת הכפל מכיון דהקין לאו דבעל הוא או דהוי כמו אפוטרופס הוי כבעלים וממילא יכול להקנות הכפל, והגם שבודאי היה יכול להשאיל דזהו בכלל זכות של פירות דשייך לבעל, אבל על תשלומי כפל מסתפק הגמ', ומבואר לכאן ששעצם הכפל שייך לבעל הקין ואינו נחשב כפירות שגדלו מקרקע דשייך להבעל [ועי' בכתובות עט.]. מכיון שהם תשלומין על הקין וממלאים מקומו של הקין, ומש"ה מסתפק הגמ' מכיון דאינו בעלים על הקין אינו יכול להקנות הכפל להשומר וע"ע בתוד"ה שאל ובתוס' הרא"ש.

דף לה: מכדי שוכר במאי קני להאי פרה. ומבואר שטעמא דרבנן שהשוכר קני ליה לאותו זמן דשכירות ליומיה ממכר הוא, ומש"ה יכול למסור אותו כח שיש לו לשואל [ולפ"ז מחלוקתם הוא דוקא בשוכר ושואל ולא בש"ח שמסר לש"ש] ורק דהגמ' מקשה דלא הקנה לו רק בתנאי שאם לסוף יהא אונס וישבע לו אז הוי שלו אבל אם אינו נשבע אז לא הקנה לו ומש"ה צריך שישלם, וממילא יכול לומר דאינו רוצה לקבל השבועה וממילא נחשב שהשואל הוא ששאל מהבעלים ולא מהשוכר, והגמ' מתרץ דמשעת מיתה הוא דקני, ועי' בריטב"א דלאו דוקא מיתה אלא כוונת הגמ' דמשעת משיכה קונה ונעשית שלו אם לבסוף יהא אונס ואינו תלוי בשבועה, ובתוס' הרא"ש כתב שבזה גופיה חולקים רבנן ור' יוסי [ועי' לקמן צו: אם נחשב בבעלים תלוי במ"ח ר"י ורבנן אם השואל נעשה שואל מהבעלים הראשונים או מהשוכר] ויל"ע מהא דלקמן לו: דלחד מ"ד ר' יוסי חולק גם על משנה ראשונה דשילם וע"ע בקה"י, וע"ע בריטב"א המיוחס אם שייך כאן דינא דשעבודא דר' נתן שיתחייב השואל מיד להבעלים דהא השוכר אינו חייב באונס.

דף לו. ואם איתא לימא ליה אין רצוני שיהא פקדוני ביד אחר. והנה מדברי תוד"ה רב מבואר דלכו"ע אסור לו לכתחלה למסור לאחר ולא נחלקו אלא אם נתחייב בתשלומין [וצ"ב בגדר הדבר דאם אסור למה לא יהא נחשב כפושע] ורש"י פירש דכיון שאין רצונו שיהא ביד אחר ממילא נחשב כפושע והגמ' מקשה שיהא חייב מצד תחלתו בפשיעה וסופו באונס, והגמ' מתרץ דנתן לו רשות להשאיל, ומקשה ע"ז דא"כ לבעלים בעי לשלומי, ופרש"י דהם השאילוה לו, והיינו שהגמ' הבין שהוא בתורת שליחות של הבעלים והרש"ש הקשה דהא קנוי להשוכר כל זמן של השכירות, והגמ' מתרץ דאמר לו לדעתך והיינו שאין זה בתורת שליחות ורק גילה דעתו שאין לו קפידא, והנה לקמן מבואר דלמ"ד דלית ליה

טעם דאין רצוני רק את מהימנת לי בשבועה לא קשה בכלל הקושיא, ויל"ע דאם יש סברא דאת מהימנת לי א"כ לכאו' כהיום יש כבר קפידא דאין רצונו שימסור לאחר וא"כ למה אין זה נחשב כפשיעה, וצ"ל שאין לו קפידא דימסור לאחר רק מכיון שאינו מאמין יהא חייב לשלם לו דהוי כמו מי שאינו יכול לישבע שצריך לשלם.

סיפור

בומרנג - דרמה סוחפת בהמשכים בעלת מסר חד

ביותר / הרב חנוך חיים וינשטוק

פרק נ' "המושך בחוטים"

תמצית קצרצרה של הפרק שעבר:

שלמה לוי מתחיל את חייו כשען שקובע עיתים לתורה, אבל ההצלחה רחוקה ממנו, יש לו מתחרים קשים הוא נאלץ לעזוב את המקום וללכת למקום בו אין קונים של שעוני יוקרה, בהתאם לכך המשכורת. אבל את הקביעות הוא לא זונח, הוא קובע חברותא עם חבר בשם משה שוחט למשך כמה שעות בלימוד.

יום אחד נכנס לחנותו אדם מוזר שמחפש לקנות שעון, אבל שלמה קולט שהוא מחפש משהו אחר, שלמה לא מנסה לברר, הוא מחכה לרגע בו יפצח הלה את פיו.

הילה לא מרגישה את פעילות חומת מגן, היא מרימה טלפון לעו"ד אבשלום עמיעד לברר למה היא לא מרגישה את הפעילות. אבשלום מבטיח לה להראות את הפעילות וכשהיא רואה את הפעילות היא נבהלת, היא לפתע חשה את עצמה חשופה לחלוטין, כל תנועה קלה שלה מצולמת, עתה היא צועקת על העו"ד על שהגזימו בפעילות, היא רוצה משהו ביניים.

פסח שולביץ מוציא את התכונת שלו להפוך את הגלריה למעלה לעזרת נשים לפועל. באחד מימי החול בהם אין כמעט אנשים בבית הכנסת, הוא לוחץ על המנהל לגמור את הפעילות עד לשבת הקרובה, אבל הוא לא יודע שאחד הזקנים הוא שליח של פיליפ לדווח על כל פעילות יוצאת דופן, פיליפ מחליט למחות על כך. הוא לוקח עמו את מזכירו ואת שני בניו לביתו של פסח להביך אותו על פעילותו.

באותה שעה עורך פסח לאשתו מסיבת יום הולדת, ההופעה שלהם מביכה אותו לחלוטין הוא מבקש מהם שיבואו בזמן אחר, אבל הם מתנגדים. לבסוף הם מסכימים להיות בגן הגדול שלו, שם הם מודיעים לו על ההחלטה לפטר אותו על כך שלא התייעץ עמהם. פסח מבקש מהם שיעשו זאת בישיבת הנהלה מיוחדת. הוא מודיע להם שאם יפטר והו הוא יגיש על כך קובלנה לבית המשפט, הוא מתכוון לצאת מסע בחירות כדי לזכות מחדש בגבאות.

*

נראה שהייתה תחרות שתיקה בין שלמה לזכריה, כל אחד לא רצה לשבור את חומת השתיקה, כל אחד מהם רצה שהשני יפתח בשיחה. אבל שלמה הוא אדם קשיח מאד, הרבה יותר מזכריה, הוא לא יפגין חולשה לשני בפרט לאדם לא מוכר, מצידו זכריה יכול לקום ולהתנופף מהחנות, אם לא מצא שעון אחד שעונה לדרישותיו.

לשלמה זה נראה מצחיק, היו לו כל מיני שעונים מהמותגים היקרים (למקרה ויפול בידיו איזה תייר עשיר) ושפע של שעונים זולים מכל רחבי העולם, לא היה שעון שלא היה מוצא

אצלו, מה הוא מחפש? אם הוא רוצה אורלוגין "ענתיקה" יש לו מהם כמה סוגים, שעוני קיר תלויים על הקירות מפארים את החנות הקטנה, אפילו שעון נדיר ביותר יש לו, מתנת בן דוד מסין ששווה הון.

אולי הוא צריך שעון חול? גם את זה אין לו בעיה להשיג, למרות ששעון החול שלו אוזל, הוא צריך כבר ללכת ללמוד עם החברותא שלו, חוק ולא יעבור ב"שטיבלאך" של בית ישראל, גם בימים קשים כמו היום לא יעשה לעצמו הנחה, מה אם כן רוצה היצור התימהוני ממנו?

"אדון זכריה הנכבד אני צריך לנעול את החנות, יש לי חברותא קבועה עליה אני לא מוותר בעד כל הון, אני חייב להזדרז מאד, השעון שנמצא על ידי מורה שהשעה היא 6 בשעה 6:30 עלי להיות בשכונת בית ישראל ולהכין את הגמרא מספר דקות שלא אבוש בפני חברותתי שיודע ללמוד יותר טוב ממני".

"סליחה לא רציתי לגנוב את זמנך, טוב לא מצאתי את מבוקשי אבל אם אפשר ...

הוא קוטע את דיבורו מוציא כרטיס ביקור מסוגנן להפליא "זכריה תנעמי טלפון...."

"אם יש לך באחד הלילות דקות מיותרות כדאי לך ליצור קשר איתי, לא תתחרט".

"נראה שהלכת לחפש את האתונות ומצאת את המלוכה" גיחך שלמה שהיה ידען לא קטן בתנ"ך.

"את המלוכה לא אמרתי שאמצא, אבל למה לדבר? תתקשר ולדעתי לא תתחרט".

שלמה נטל את הכרטיס בשתיקה, הוא הכניס אותו לארנקו והחל בנעילת החנות. כעבור מספר דקות כבר היה בשטיבלאך, נכנס לתוך סוגית הגמ' "כל שאינו בזה אחר זה אפילו בבת אחת איננו" סוגיא חריפה ביותר, שצריכה הרבה שיקול הדעת והתבוננות.

להתכוון לסוגיא כזו לא פשוט, החברותא שלו משה שוחט היה יותר מחודד ממנו בלימוד, הייתה לו תפיסה מטאורית, עוד קודם שנכנס לסוגיא כבר שקע בתוככי התוס' ולא אחת הציץ למהרש"א, בזה היה שונה לחלוטין משלמה שגם לו היה ראש מהיר וחריף, אבל הוא היה צמוד לגמ', לומד קודם כל את הגמ' עצמה ומנסה להבינה לבד, אחרי כן רואה את רש"י ומתקן את הטעויות שלו לפי הבנת הרש"י, רק לאחר שלמד את הסוגיא שלוש פעמים ושלט בה, רק אז החל ללמוד את התוס'.

לא אחת שאל את משה: אמור לי איזה טעם יש ללמוד את תוס' לפני שדברי הגמ' נהירים לך כשמלה, הבנת התוס' כמעט תמיד שייכת להמשך הסוגיא, אחרי שאתה כבר יודע את כל השקלא וטריא על כך, הם מעירים לך, כך וכך נקודות, פעמים מהמשך הסוגיא, פעמים מסוגיות אחרות, אם אתה לומד את תוס' ישר עם הסוגיא אתה משתבש לחלוטין, יש סדר לגמ', לא על זה נאמר "אין מוקדם ומאוחר בתורה".

ויכוח זה היה נצחי וחצה אותם לחלוטין, אבל עם כל זאת לא אבה שלמה להחליף חברותא, הוא ראה את המעלות הגדולות של משה והעלים עין מן החסרונות, כל אחד יש לו מעלות וחסרונות, אין שלמות, כך מתנהל העולם.

כשהגיע משה התנהל השיעור כרגיל, בלי שדעתו של שלמה תהיה מוסחת מכל מה שאירע בחנות. גם אחרי הלימוד לא דיבר איתו על מה שעבר, משה הוא חבר טוב, אבל הוא לא יוסי מועלם איתו היה מחלק את כל ההרפתקאות שעברו עליו.

כשהגיע לבית סעד בדממה את סעודתו, עדיין מוקדם לשתף את סימה במה שאירע בחנות, למרות שחושו השישי אמר לו שלזכריה יש הצעה מאד מפתה וכל הכניסה שלו לחנות הייתה אמתלה, לא סמך לחלוטין על חושו השישי, לא אחת הוא מטעה, מי שמסתמך עליו לחלוטין מוצא את עצמו כמי שבונה לחלוטין על ה"ווייז" (אין ספור טעויות יש לו למרות שהוא מועיל לנהגים) קודם צריכים להקשיב לבן אדם ואחרי כן להכניס את האשה בעניין, אם יש בפיו משהו להוסיף.

גם אם לא, הוא יספר לה דברים בקצרה, כי אסור להעלים שום דבר מהאשה, היא פלג גופו ושותפה נאמנה ואי אפשר להעלים דברים מהחצי השני של הגוף גם אם זה לא משהו מעניין כל כך.

לאחר שגמר לסעוד אמר לסימה שיש לו שיחת טלפון לערוך, הוא שאל את רשותה לשוחח.

"מה השאלה, הטלפון שייך לבית והבית זה אנחנו". ענתה בלי להסתקרן.

במילים אלו, היה מקופל סוד הצלחתה. אפיון טבעה של סימה, פה נצור לחלוטין, היא למדה לשלוט על הלשון ולא התעניינה בשום נושא שלא הכניסו אותה בפועל. זו לא הייתה עבודה פשוטה בכלל, בטבעה הייתה סקרנית גדולה לא פחות מכל אחת אחרת, אבל אחרי שלמדה את הלכות שמירת הלשון וחפץ חיים עד שידעה אותן על בוריין הבינה שאין טעם בכל הלימוד, אם לא תנעל את היצר המפתה של הסקרנות שהוא אבי אבות המחטיאים בלשון הרע וברכילות.

שנים עבדה על החדרת הטבע היקר עד שהפך להיות כ"טבע ראשון". כל עוד לא ידעה אם יש לידיעה הזאת ערך אטמה אוזנה משמוע, אבל זה לא היה מדויק, היא שמעה בביתו של עו"ד אבשלום עמיעד ולאחר מיכן במשרדה של גב' הילה אבני כל מיני דברים, עיתים מוזרים ביותר, פעמים אפילו מחרידים מאד, אבל היא מיד טאטאה אותם מראשה.

מה שלא משתפים אותה זה לא בשבילה והכל סונן החוצה.

שלמה ניגש את השח רחוק (בביתו דיברו עברית צחה בלי להשתמש במילים שלקוחות משפות זרות, השפה שלנו לא עניה, אמר לה לא אחת, יש לכל מילה לטינית עיבוד אמיתי בעברית, מה זו פיג'מה לא מצאתי זאת בתנ"ך ובכל מילוני העברית, ישנה מילה אחת נמנמת) והתקשר לשח הרחוק של זכריה תענמי, אך במקומו של זכריה הוא שומע קול אחר, כבד ואדנותי שמראה לך מיהו הבוס.

"שלום עליך שלמה היקר, הגעת אל מ. אינני יכול לך את שמי המלא, בשל חסיון המדינה. השיחה איתך כעת נמצאת בחסיון מלא.

שלמה היקר, השיחה שיש לי עמך היא לא לטלפון. אבקשך למענך ולטובת כולנו. להיפגש עמי במקום איקס ביום חמישי, השעה עוד לא נקבעה עד שנדע הכל ברור. במטותא ממך לא לזלזל בשיחה הזו, היא יועיל לך בזה ובבא."

השיחה נותקה במהירות, מותירה את שלמה פעור פה. זה לא שהופתע הוא ידע מראש כי מתנה כאן עסק חסוי לחלוטין, הוא עומד במוקדם או במאוחר לקבל כזו שיחה, אבל שיעשו את זה עוד בשיחה הראשונה לזה לא ציפה, לדעתו זו חוצפה ממדרגה ראשונה, להכניס אותו למהלך כזה בלא כל הכנה. הוא לא בובת משחקים שניתן לקנות אותה בלי לשאול את רצונה.

*

פיליפ ובניו לא איחרו מלהוציא לפועל את הפיטורין, עוד בערב שבת הודבקה מודעה גדולה על לוח המודעות ובו הודעה מרעישה כי חל שינוי גדול בהרכב ההנהלה של בית הכנסת, בשל הודעת ההתפטרות הפתאומית של פסח שולביץ, פסח הודיע להנהלה שאין עוד ברצונו עוד לכהן כגבאי. הפרזידנט וכל חברי ההנהלה מצירים על הדבר, ומאחלים לגבאי לשעבר המשך נפלא בהמשך דרכו, לעת עתה עד שיתמנה גבאי קבוע, ינהל מרטין מייזעס את מקומו.

פסח שולביץ שלא ידע מכלום הגיע לבית הכנסת כשבראשו תוכניות שלמות איך להקדים את הפרזידנט בכמה שלבים, לפתע הוא רואה את המודעה ועיניו חשכו, לכזה תרגיל לא התכוון. הוא זה שהתפטר ולא שפוטר. לא נעים לו להתחיל להסביר לכולם את התרגיל שעשו לו. עליו להתייעץ קודם לכן עם עו"ד אורי גרינשפן היועץ ועם אורה מרים אשתו החכמה מה עושים במצב כזה.

הוא עזב את בית הכנסת בלא אומר ודברים את השבת יבלה בביתו.

*

שלומי ציער הוא ישראלי שגר כבר כמה שנים בלוס אנג'לס. הוא הגיע עקב שידוך עם בתו של אחד מהעשירים של הקהילה לוקה (אליעזר) ברונפמן, כשהגיע שלומי לקהילה נדו כל האנשים בראשם על השידוך המוזר שנעשה כאן.

שלומי היה אדם פזיז מאד שלשונו מקדימה את מוחו בכמה וכמה צעדים, לא אחת נכוו אנשים מצליפות לשונו של הישראלי שלמד לדבר אנגלית משובחת אבל חסרת טקט לחלוטין. לשלומי לא היו עכבות בלשונו, כל מה שראה לנכון לומר היה אומר עם חיוך דק שהביע בוז לקורבן התורן.

תוך זמן קצר היה שנוא הקהל שאיחד את כל חברי הקהילה, מקטן ועד גדול, כולל את חמיו היקר שאף לו לא חלק כבוד.

אם חשב מישהו שלשלומי חרה הדבר, טעה בגדול, שלומי נהנה להרגיז, היה לו תענוג עילאי כשראה שהצליח להוציא את יריביו מהכלים. החלק המרגיז ביותר היה, שתמיד

הייתה ידו על העליונה, איש לא הצליח להצליף לו בחזרה, תמיד נותרה המילה האחרונה אצלו.

הוא הצליח בזה שאנשים רעדו ממנו מאד והיו משתפים פעולה עמו למרות הרוגז עליו, מסיבה פשוטה ביותר, איש לא רצה להיות הקורבן התורן.

מה ראה לוקה ברונפמן לקחת חתן ישראלי ועוד כזה יצור מוזר? לא הצליחו להבין. רק מעטים ידעו ש"לא לחינם הלך זרזיר אצל העורב" לוקה כיסה במומחיות רבה מום קשה שהיה לבתו חבצלת מלידתה, הרופאים זיהו אצלה בשחר נעוריה, תא גנטי פגום שאחראי על טרשת נפוצה שתתקוף אותה בגילאי הארבעים או החמישים.

לוקה היה ישר דרך ולא אבה להשיאה עם אדם רגיל, אבל כשהגיעה לו ההצעה עם שלומי ציער שהיה אמנם בריא גופנית לחלוטין, אבל ניחן בלקות קשה שגרמה לו לסבל איום [יותר מדויק ממנו סבלו כל הנוכחים חוץ ממנו עצמו] והביאה ששום אדם נורמלי לא היה מוכן להשיא את בתו לכזה חתן.

את לוקה מום זה לא הרתיע, חבצלת ניחנה בפה חוצב להבות אש, היא ידעה להשיב מלחמה שבעתיים, אבל מעולם לא עשתה זאת רק אם חשה פגועה, חברותיה ידעו שאת חבצלת לא מרגיזים וכך חיה איתן בשלום ובשלווה.

אבל שלומי שרחוק היה מלהיות "איש שלום" וגם לא דאג לשלומו האישי, תמיד נפל באש של חבצלת, אבל את שלומי זה רק אתגר, הוא אהב אנשים שיוודעים להשיב מלחמה ולא ראה בכך כל פגם.

מיום שנעשה "ממבר" (חבר) בקהילת "נר תמיד" נהיה ששון ושמחה, פסח שלוביץ היה מסלק אותו כבר למחרת היום מהקהילה, עם כאלו ידידים לא צריכים אויבים, אבל לוקה הוא אדם חזק מאד וגם הוא נוטה לצדו של פיליפ מייזעס, לא אחת הביע את דעתו לרעת פסח, לפיכך נזהר פסח ממנו בפושרים לא כ"ש ברותחים.

שלומי קרא את המפה והבין שלהיות לצד של פסח מביא לשמח וששון, הוא תמיד אהב להיות הפוך מדעת חמיו ומתאים לו להיות במחנה פסח, אבל למה להיות מקובע במקום אחד? עדיף להיות לצד שניהם גם יחד, זה מביא לששון ושמחה, הוא בוחר כל יום מחדש, כך תמיד יחכו לדעת מהי עמדתו ולעולם לא יקחו אותו כמובן מאליו.

באותו ליל שבת יצא שלומי לסייר במסדרונות, הוא ראה איך פסח קורא את הפתקים ומחוויר כולו, לא עובר רגע והוא נס מבית הכנסת עוד בטרם נכנס לאולם, קלט במוחו החריף שמה שנכתב בלוחו המודעות שקר אחד גדול, הסיפור מורכב מאד ושווה התייחסות.

הוא חיכה לרגע המתאים והעביר לקהל הקדוש שעוד לא היה מעודכן, את תמונת המצב לפי תפיסתו, הוא העריך בפניהם כי פסח "התפוטר" כפי מנהג ישראל מקדמת דנא, הוא רמז לעולם שאם ירצו הוא יעדכן אותם בכל רגע נתון בהתפתחויות העלילה.

הפעם אהב הקהל את שלומי, כעת הוא עושה את מלאכתו נאמנה, זה מה שחשוב להם, שיהיה להם אחד שיודע מה קורה מאחורי הקלעים ומעדכן אותם מיד לאחר מעשה.

עוד בטרם הסתיימה תפילת ערבית ידעו כל הקהל מהשמועות שרצו מאליהן בזריזות כי פיליפ ובניו הכריחו את הגבאי המיתולוגי להתפטר בשל השינויים שעשה בגלריה לפני שבת, למרות שכולם ידעו שהייתה כזו החלטה לפני שנתיים וחצי, חטא פסח לפרזידנט מאד. הוא פסח מעל המנהלת, כשהוא מוציא לבדו החלטה לעשות את השינויים ודבר זה לא מצא חן בעיני שונאיו.

מיד לאחר התפילה התעוררה רוח סערה, רוב הקהל צידד בעד פסח, מאז שהחל לנהל את בית הכנסת עלה קרנו של המקום בעשרות מונים, קשה היה לזקוף זאת לטובת פיליפ מייזעס העצל והקמצן שלא עשה כמעט דבר כדי לשפר את בית הכנסת, מלבד מריבות אין סופיות. אם פסח יפוטר וימונה תחתיו מרטין או אחד ממלכי הפנכה הקבועים של פיליפ בית הכנסת יחרב לחלוטין. האם הם צריכים לתת יד להדחה כה מבישה?

קולות הזעם הועברו למחנה של פיליפ מייזעס, הם קלטו שהקהל לא קנה את הסיפור, היה מי שדאג להעביר את התמונה הנכונה לציבור, כל ההודעה שנמסרה נראתה כעת גרוטסקית (מגוחכת) לחלוטין.

זה הרע את המצב, היה עדיף למסור דברים כהווייתם, אם היו מנסחים את זה בצורה נכונה, יתכן שהם היו מצליחים להסביר את עמדתם, אבל כשהשקר כל כך גלוי, כל המשחק נראה מטופש לחלוטין.

פתק אנונימי הוכנס שעתיים אחרי צאת השבת, בתיבת הדואר של פסח, המכתב נכתב במכונת כתיבה כדי שלא לזהות את יד הכותב.

"פסח היקר, אל תקח ללב, רוב הקהל איתך, ההדחה המבישה לא התקבלה, הייתה מחאה נזעמת ביותר בשבת בבקר לאחר התפילה, עשרות מתפללים כיתרו את פיליפ הנבוך והודיעוהו חד משמעית כי עליו לסגת מהפיטורים, באם לא, בית הכנסת מתפרק סופית, יש קהל גדול שמוכן יהיה לשכור בניין לא הרחק מבית הכנסת, תוך כמה שבועות לא ישאר יותר ממנין וחצי ב"נר תמיד.

'עליך להפנים אחת ולתמיד כי הקהל איננו איתך, נאמר לפרזידנט הנבל, יש לפסח קהל משולהב שילך אחריו באש ובמים, עדיף לך לסגת בזמן ולהודיע לציבור הרחב שקרתה תקרית מצערת ופסח חוזר לנהל את בית הכנסת ביתר שאת וביתר עוז'

כך הייתה ההודעה לפיליפ הנבל, היית צריך לראות איך שהוא הרגיש, אויפ אלע גויים, הקהל מבקש שלא תראה כניעה".

עיני פסח שהיו כבויות כל השבת אורו. יש מי שדואג לו ולא נותן לרשעים לעשות מה שעולה על רצונם. ביום ראשון ישוב לבית הכנסת ויעשה את עצמו אטום, הוא לא יגיב כלום, עד שלא ידע בדיוק האם הפתק משקף את האמת, או שזה עוד תרגיל שנועד לסבך אותו בתוך הבוץ.

שבועיים עברו פסח קלט שהפעם הקהל איתו, אמנם שלישי מהקהל נמצא בצד של פיליפ, אבל רוב הקהל איתו, עליו לנצל את המצב כדי לערוך מסע בחירות מחודש, לכבוש בצורה חוקית את השליטה על בית הכנסת בלי להגיע לחסדים.

הוא התייעץ עם אשתו אורה מרים שהייתה אשה פקחית מאד, היא ייעצה לו איך לערוך את הבחירות בצורה שלא תצעק מידי ולא תוציא את הדובים מרבעם, פסח ערך בחירות מהירות באולם למטה, הוא עשה פתקים שייצגו את כל המחנות היריבים, כדי שלא יאמר איש שהכל היה משוכתב, לכל אחד ניתן היה לבחור במי שחפץ, בלי מערכת תעמולה משומנת, דיסקרטיות מוחלטת שלטה במקום, לא היה מקום לתועמלנים שינסו להטות את הכף לאחד הצדדים, הוא הציב כמה מאנשי שלומו שיעקבו היטב שיריביו לא ינסו לזייף את הבחירות.

והפעם הייתה הפתעה מוחלטת, קרוב ל-70% היו איתו, זה אמר את הכל. פיליפ ואנשיו יצאו מובסים לחלוטין מהמערכה שסיבב אותה אדם אחד בלי שידעו, שלומי ציער עבד במסתרים, הוא ידע למשוך בחבלים כפי ששמו מעיד עליו
"ער ציעט דיא שטריק אומעדאם" הוא סוחב את החבלים לכל מקום.

הכל בשקט מוחלט, איש לא יכול היה להעיד כי ידיו במעל, אם היה לוקה ברונפמן חמיו יודע מכל הנעשה היה מצטער שהביאו כחבר לבית הכנסת.

שבועות עוברים ואין קול ואין עונה מפסח שולביץ, נראה כאילו השיחה הסתיימה בכלום, כל אותה עת לא סיפרה צילה לדודי על השיחה שהייתה לה עם פסח, כל עוד לא שמעה דברים סופיים לא ראתה את הדבר כסגור. במסתרים הבינה שהביכה את הגבאי מאד עם הדרישות הנוקשות, לפיכך נסוג למרות שכלפי חוץ נראה שהסכים בכל, אבל כנראה שזה לא בא לכלל ביצוע.

בחודש אייר התעורר הסיפור מחדש, פסח שולביץ התקשר באחד הערבים, הפעם הוא תפס את דודי שלא ידע מאומה מכל הסיפור והודיעו חגיגית כי הכל מסודר, הוא יקבל בקרוב כרטיס טיסה ללוס אנג'לס, שבועיים לפני ראש השנה, יש לו כמה הופעות לפני ראש השנה, בכמה בתי כנסיות כדי לעשות לו כרטיס כניסה.

"דודי היה המום מכל השיחה, הוא קלט שצילה לא רצתה שידע מכל השיחה, השאלה למה? אם היא אמרה לו את הסוף פסוק, למה הוא מתקשר מחדש ומודיע שהכל סודר? כנראה שהיא הציבה בפניו מספר תנאים והלה ביצע את כל התנאים, אם כך זה צריך להיות חיובי, אבל למה באמת לא הודיעה לו?"

דודי לא איבד את לשונו, הוא אמר לו: אני שמח לשמוע את מה שאתם אומרים, אבל אני מתנגד לעשות הופעות לפני ראש השנה, אני לא זמר קונצרטים שבא לכבוש את הבמה, תפקידי הוא להיות שליח הקהל, להעלות את התפילות למרומים, כבוד ה' הצנע

דבר, התפילה הראשונה שלי אמורה להיות במוצאי שבת לפני ראש השנה, לא מעבר לכך."

פסח ראה שדודי ואשתו מתואמים לחלוטין, אותן מילים הוא שמע מצילה, עכשיו דודי חוזר על הדברים, הוא לא מעוניין לעשות קופה אלא תכלית הנסיעה רק להופיע לפני ה'. אי אפשר לקנות אותם בשוחד.

"אוקיי אז הבה נסכם את העניין סופית, האם נוכל לראות זאת כסגור?"

"עדיין לא, לא התייעצתי עם הרב שלי כדי לסגור סופית, עלי גם לקבל את ברכת הדרך מהורי שיחי' רק אחרי זה נוכל לדבר על יתר הפרטים."

פסח שולביץ תרגם בטעות שדודי אינו מרוצה מהתנאים הכספיים, לכן הוא מערים עליו קשיים.

"יש לך מושג על איזה סכום מדובר?"

"לי הכסף ולי הזהב נאום ה'" סתם ולא פירש.

"אמור לרבך והוריך שיחי' שמדובר על שניים אלף דולרים ירוקים, סכום שאיש לא שמע מלבדך, כל זה רק על שבועיים, האם יהיה מישהו אחר שיציע לך מעבר לכך?"

דודי נבוך, הוא הבין שפסח עושה כל השתדלות לקבל אותו כחזן האם זה יפה שהוא מראה לו פנים חמוצות?

"חלילה וחס לא הייתה כאן כל כוונה לנהל משא ומתן על מחירים, אמרתי את האמת כי אצלנו לא עושים דברים בלי לקבל את ברכת הדרך, עלי לעבור את השלב הזה, אחרי כן נוכל להשיב תשובה ברורה."

"אוקיי אני ממתין לך, אבל אני מבקש לא לסחוב את המענה, הנושא חייב להיסגר לא יאחר מעוד שבועיים"

סיפור / מתוך המדור 'אמונה ובטחון' באספקלריא

הנוכחי

הבוטח - חסד יסובבנו

הגאון רבי משה שמואל שפירא זצ"ל ראש ישיבת באר יעקב, התגורר באופן זמני בדירה שכורה ליד הישיבה כששכנה בשכונת הר נוף בירושלים. ביום מן הימים, הודיע בעל הדירה כי עליהם לפנות את הדירה בתוך שלושה ימים. מה יהיה? לאן נלך? שאלו בני הבית זה את זה. כיצד נוכל למצוא דירה חלופית בפרק זמן קצר ובהול כל כך?

אולם הגרמ"ש נשאר שליו ורגוע. אף לרגע קט לא סר בטחונו בה', ובתוך המבוכה והלחץ, היה הגרמ"ש הראשון שהרגיע את בני ביתו הלחוצים. "אל דאגה", אמר בקולו השליו והרגוע, "נסתדר בעזרת ה'. וכי יד ה' קצרה מלהושיע? וכי בדירה שכורה זו אנו תלויים? בטחוני כי נמצא דירה אחרת".

אך בני ביתו לא היו בטוחים בכך. הרי תוך שלושה ימים, קשה וכמעט בלתי אפשרי למצוא דירה מתאימה... וגם אם ימצאו דירה מתאימה, עליהם לסדרה ולנקותה ולהכשירה למגורים... כיצד יספיקו הכל בפרק זמן קצר כל כך? אבל חזקו עליהם דברי אביהם, והם פנו לחפש אחר דירה מתאימה.

חלף יום, חלפו יומיים, ודירה לשכירות עדיין לא נמצאה. הדאגה והמתח גאו, אולם רבי משה שמואל נשאר בשלו "וכי בדירה זו או בדירה אחרת תלויים אנו? הן הכל מאתו יתברך, ואם צריכים אנו למצוא דירה ראויה ומתאימה, נמצא אותה תוך יום אחד".

"אין מנוס" אמרו בני הבית זה לזה, "מוכרחים אנו לבקש מבעל הדירה לתת לנו הארכה נוספת להתארגנות. הרי לא יתכן שנפנה את הדירה ונצא לרחוב...". אולם הגרמ"ש עמד בסירובו, "אם בעל הדירה ביקש שנפנה את הדירה, משמע שהוא זקוק לה בדחיפות. אין זה ראוי לבקש ממנו להתחשב בנו", קבע בנחרצות, כשהוא קובע בפעם המי יודע כמה, אמות מידה חדשות ומפליגות של התחשבות בזולת.

השעות הבאות עברו על בני הבית בחיפושים קדחתניים, טלפונים בהולים, וכתותי רגליים בנסיונות של הרגע האחרון למצוא דירה ראויה לשמה עבור משפחתו של ראש הישיבה, אולם לשווא, דירה מתאימה לא נמצאה.

בהגיע היום השלישי, היום בו היו צריכים לפנות את הדירה, אמר רבי משה שמואל: "מהרו הזמינו חברת הובלות שיבואו ויעמיסו את תכולת הדירה... עלינו לצאת מן הדירה, כבקשתו של בעל הבית, ונקווה לטוב".

"למה נזמין חברת הובלות"? הקשו בני הבית, "הרי עוד אין לנו לאן לעבור...". אולם הגרמ"ש לא אמר נואש. "הקב"ה יעזור לנו ונמצא דירה... עד שיגמרו הפועלים לארוז את

תכולת הדירה נמצא את אשר אנו מחפשים... תאמרו לפועלים שיתחילו לארוז את תכולת הדירה ונקווה כולנו לטוב".

ואכן נשכרו שירותיה של חברת הובלות, הפועלים הגיעו לדירה והחלו לארוז במיומנות את המטלטלים. כאשר סיימו להעמיס את תכולת הדירה על משאית שחנתה בכניסה לבית, ביקשו את הכתובת החדשה אליה צריכים להגיע. פתאום הגיע צלצול הטלפון המיוחל - דירה מתאימה לצרכי ראש הישיבה ובני ביתו נמצאה, ומשאית ההובלות ועליה כל תכולת הדירה יצאה לדרך... [חובת האדם בעולמו, בטחון, עמ' 33]

עוד סיפור נפלא:

פעם בשעת אחר צהרים מאוחרת, ניגש הגאון רבי משה שמואל שפירא זצ"ל לאחד מבני הישיבה שהיה מבני חוץ לארץ, ואמר: "היום בשעה עשר בלילה חייב אני להחזיר הלוואה של חמשת אלפי דולר. אולי יש בידך להלוות לי סכום זה?"

נענה הבחור ואמר: "אין בידי אלא כמה דולרים ספורים". חייך ראש הישיבה ולא איבד את שלוותו ואת קור רוחו. "זו ההשתדלות שלי", אמר לתלמידו בחיוך. שב מיד למקומו, ובאחת צלל בעומק התלמוד.

החליט התלמיד לעקוב אחר מעשיו של רבו. מוכרח הוא לראות כיצד יפול דבר. שעה חולפת, ועוד שעה, והרב עדיין יושב על מקומו הקבוע, שקוע כל כולו בתלמוד. התלמיד עקב אחריו בהשתאות. הן הזמן אוזל, והסכום עדיין לא גויס... והנה סמוך לשעה עשר בערב, כאשר מחוגי השעון הראו על השעה 9:45 נכנס אל היכל הישיבה אורח - אביו של אחד התלמידים והגיע לבקר את בנו. היה זה אב אמריקאי שבנו למד בישיבת באר יעקב. ראשית, נגש אל מקומו של ראש הישיבה, שעדיין ישב ולמד, נתן לו שלום והרים תרומה לישיבת באר יעקב - היה זה סכום עגול ומדויק: חמשת אלפי דולר. חמש עשרה דקות אחר כך כבר פרע רבי משה שמואל את ההלוואה עד לדולר האחרון! [שם]